МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Сумський державний університет (Україна)
Білоруський державний економічний університет, м. Мінськ
ДВНЗ "Українська академія банківської справи НБУ", м. Суми
Донецький національний університет (Україна)
ДУ "Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАН України"
IBM, м. Торонто (Канада)
Інститут проблем ринку і економіко-екологічних досліджень НАН України
Московський державний технічний університет ім. М. Е. Баумана (Росія)
НДІ сталого розвитку та природокористування (Україна)
НТУУ "Київський політехнічний інститут" (Україна)
ПАТ "Державна холдингова компанія "Титан України"
Ризький технічний університет (Латвія)
Російський економічний університет ім. Г. В. Плеханова, м. Москва
Ростовський державний економічний університет "РІНГ" (Росія)
Сумський національний аграрний університет (Україна)
Техніко-гуманістична академія, м. Бєльсько-Бяла (Польща)
Технічний університет – Варна (Болгарія)
Університет "Проф. д-р Асен Златаров", м. Бургас (Болгарія)
Університет Торонто (Канада)

Економічні проблеми сталого розвитку

Экономические проблемы устойчивого развития

Economical Problems of Sustainable Development

Матеріали
Міжнародної науково-практичної конференції,
присвяченої пам'яті проф. Балацького О. Ф.
(Суми, 24–26 квітня 2013 р.)

Том 1

Суми
Сумський державний університет
2013

УДК [330.34+330.336] (063)
ББК 65.9(4Укр)28
Е 45

Рецензенти:
В. М. Степанов – д-р екон. наук, професор, Інститут проблем ринку і економіко-екологічних досліджень НАН України;
В. В. Дергачова – д-р екон. наук, професор, НТУУ "Київський політехнічний інститут"

Конференція зареєстрована в Українському інституті науково-технічної і економічної інформації (посвідчення № 98 від 21 лютого 2013 р.)

Рекомендовано вченою радою Сумського державного університету (протокол № 9 від 11 квітня 2013 р.)

Е 45 **Економічні** проблеми сталого розвитку : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої пам'яті проф. Балацького О. Ф. (м. Суми, 24–26 квітня 2013 р.) : у 4 т. / за заг. ред. О. В. Прокопенко. – Суми : Сумський державний університет, 2013. – Т. 1. – 288 с.
ISSN 2307-6283

До збірника увійшли матеріали Міжнародної науково-практичної конференції "Економічні проблеми сталого розвитку", присвяченої пам'яті проф. Балацького О. Ф., в яких наведені результати наукових досліджень, виконаних у різних країнах, із наукових напрямів, пов'язаних із економікою, соціально-економічними та еколого-економічними проблемами сталого розвитку.

Для науковців, викладачів вищих навчальних закладів, студентів, аспірантів та всіх, хто цікавиться науково-практичними проблемами сучасної економіки.

В сборник вошли материалы Международной научно-практической конференции "Экономические проблемы устойчивого развития", посвященной памяти проф. Балацкого О. Ф., в которых представлены результаты научных исследований, выполненных в разных странах, в научных направлениях, связанных с экономикой, социально-экономическими и эколого-экономическими проблемами устойчивого развития.

Для ученых, преподавателей высших учебных заведений, студентов, аспирантов и всех, кто интересуется научно-практическими проблемами современной экономики.

The collection consists of materials from International scientific-practical conference "Economical problems of sustainable development", dedicated to the memory of Prof. Balatzkiy Oleg F. They represent results of scientific researches, conducted in different countries in such scientific areas as Economics, socio-economic and ecologic-economic problems of sustainable development.

It is for scientists, lecturers of institutions of higher education, students, graduates and everybody, interested in scientific-practical problems of modern economics.

УДК [330.34+330.336] (063)
ББК 65.9(4Укр)28

ISSN 2307-6283
© Сумський державний університет, 2013

Організатори конференції:

Сумський державний університет (Україна)
Білоруський державний економічний університет, м. Мінськ
ДВНЗ "Українська академія банківської справи НБУ", м. Суми
Донецький національний університет (Україна)
ДУ "Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАН України"
ІВМ, м. Торонто (Канада)
Інститут проблем ринку і економіко-екологічних досліджень НАН України
Московський державний технічний університет ім. М. Е. Баумана (Росія)
НДІ сталого розвитку та природокористування (Україна)
НТУУ "Київський політехнічний інститут" (Україна)
ПАТ "Державна холдингова компанія "Титан України"
Ризький технічний університет (Латвія)
Російський економічний університет ім. Г. В. Плеханова, м. Москва
Ростовський державний економічний університет "РІНГ" (Росія)
Сумський національний аграрний університет (Україна)
Техніко-гуманістична академія, м. Бєльсько-Бяла (Польща)
Технічний університет – Варна (Болгарія)
Університет "Проф. д-р Асен Златаров", м. Бургас (Болгарія)
Університет Торонто (Канада)

Факультет економіки та менеджменту
Сумського державного університету
fem.sumdu.edu.ua

Офіційні партнери та спонсори:

Міжнародний науковий журнал "Сталий розвиток"

Сумський обласний благодійний фонд "ЗА ЛЮДЕЙ"

International scientific e-journal "Economic processes management"

ЗМІСТ

Андерсон Н.В.
Методические подходы к повышению конкурентоспособности приграничных регионов в контексте регионального воспроизводства 15

Андрєєва Н.М., Барун М.В.
Організаційно-економічний інструментарій забезпечення перспективи розвитку механізму використання вторинних ресурсів в Україні 17

Андрос С.В.
Загальний діагноз конкурентоспроможності та стабільності банківського сектору України 19

Аюшеева С.Н.
Эколого-экономические особенности инвестиционной политики в условиях особого режима природопользования 21

Бараннік В.О.
Економічний потенціал: основні напрямки дослідження та використання 23

БардахановаТ.Б.
Оценка рисков реализации проекта по созданию особой экономической зоны туристско-рекреационного типа 25

Белоусов А.Л.
О принципах проэкологической модели поведения потребителей 28

Біловодська О.А., Шипіль А.С.
Інструменти маркетинг-міксу еко-продукту 29

Брайловський І.А.
Економічний зміст категорії «державно-приватне партнерство» 30

Брошкова С.Л.
Урахування трансформацій економічного простору приморських регіонів в контексті їх сталого розвитку 32

Брылкина А.В.
Экологические инновации и «зеленые» стандарты как инструмент конкурентной борьбы в строительном секторе экономики 34

Булана О.О.
Податкове стимулювання відновлюваної енергетики 36

Вахнюк С.В.
Індикатори інвестицій в основний капітал та кредитування приватного сектору в економіці України 38

Вега А.Ю.
Исследования Балацкого О.Ф. по проблеме экономики чистого воздуха как методологическая основа для внедрения экологических стандартов жизни населения 40

Веклич О.О.
Оцінювання природоресурсного складника національного багатства 42

Vladimirov L., Kovachev N.J., Manev P.M.
Modeling of environmentally dangerous phenomenon occurrence from river water's pollution with slaughter blood 45

Войкина Е.А.
Формирование «зеленого» рынка труда как фактор устойчивого развития экономики России 47

Вороненко В.І.
Критерії формування еколого-економічної стратегії розвитку регіону 49

Гаврилюк О.В.
Стратегічні напрями забезпечення інноваційного й сталого розвитку 51

Гайдабрус Н.В.
Етапи оцінки якості логістичного сервісу 53

Геворгян С.А.
Сбалансированное природопользование в условиях глобализации 55

Гоголь Т.А.
Обліково-аналітичне забезпечення як складова інформаційного управління діяльності підприємств малого бізнесу 56

Голишева Є.О.
Формування засад організаційно-економічного механізму управління споживчим капіталом екологоорієнтованих підприємств 58

Горлачук М.А.
Теоретичні засади прогнозування циклічної динаміки функціонування аграрного ринку 60

Горобченко Д.В.
Эффект рикошета на длинной волне экономического роста 62

Грановська Л.М.
Узгодження еколого-економічних інтересів при використанні водних ресурсів 64

Грищенко І.В.
Оптимізації обсягів зовнішньої торгівлі в системі забезпечення еколого-економічної безпеки регіону 66

Грищенко О.Ф.
Дослідження напрямків активізації екологоорієнтованого підприємництва в Україні 67

Грозний І.С., Головченко Д.М.
Особливості методичного підходу до планування цільового контуру якісного розвитку промислового підприємства 69

Гулько О.Р., Ступень О.І.
Еколого-економічні проблеми використання земельних ресурсів 72

Гусева И.И.
Реинжиниринг бизнес-процессов предприятий энергетической отрасли на основе информационных технологий 76

Дементьєв В.В., Попова О.Ю.
Екологічні податки – соціальна відповідальність або економічний розрахунок? 78

Денисенко П.А., Біленко В.О.
Соціальні та економічні передумови виникнення сучасних екопоселень 80

Должанський І.З., Удалих О.О.
Система забезпечення еколого-економічної безпеки регіону 82

Домашенко М.Д., Бачал О.О.
Аналіз механізму управління зовнішньоекономічною діяльністю машинобудівних підприємств 84

Дудкін О.В., Пластун О.Л.
Несприятливий відбір та його прояви в сучасній економіці 86

Дунська А.Р.
Взаємодія циклічного та сталого розвитку підприємства 88

Д'якова О.О.
Екологізація харчової промисловості як складова її інноваційного розвитку 90

Євтушенко М.В.
Дослідження землекористування на підставі раціонального землекористування 92

Жук О.І.
Екологічні аспекти інноваційного розвитку підприємств хімічної промисловості 94

Замлинська О.В.
Оцінка ринкових можливостей підприємств ліфтового обладнання 95

Загвойська Л.Д.
Об'єктивна необхідність і принципи трансформації механізмів природокористування в умовах антропоцену 97

Захаркин А.А., Захаркина Л.С.
Учет экологических факторов при имитационном моделировании инвестиционно-инновационных программ с помощью ЭВМ 99

Златова І.О.
Концепція соціально-етичного маркетингу в рамках проблематики узгодження еколого-економічних інтересів 101

Івашова Н.В., Саєнко Д.А.
START-UP проекти – інструмент реалізації інновацій 103

Ілляшенко К.В., Ілляшенко Т.О.
Фінансовий інструментарій узгодження еколого-економічних інтересів на місцевому рівні 105

Ілляшенко Н.С.
Спрощуючі інновації як інструмент екологізації інноваційного розвитку 107

Ілляшенко С.М., Шипуліна Ю.С.
Роль web-культуры в формировании устойчивого развития организации 109

Ілляшенко С.М., Щербаченко В.О.
Результати маркетинговгого дослідження особливостей розвитку «зеленого» туризму в Сумській області 111

Ільїна М.В.
Зв'язок динамічних показників економічного вкладу сфери туризму на прикладі Болгарії 113

Кабакова М.С.
Оценка потребительского поведения для регулирования воздействия на окружающую среду 115

Калашникова С.П.
Инструменты государственного маркетинга в целях устойчивого развития 116

Карпенко І.В.
Необхідність структурної трансформації економічного механізму реалізації екологічної політики регіону 118

Касаткіна М.В.
Конкурентоспроможність підприємств хімічної промисловості: екологічний чинник 120

Кашуба Я.М.
Екологічний сценарій розвитку підприємництва як передумова переходу вітчизняної економіки на екологічно-збалансований розвиток 121

Кінаш І.П.
Модернізація соціальної інфраструктури як чинник сталого розвитку 123

Клементьева Е.Д., Мазурин Э.Б.
Необходимые и достаточные показатели эффективности достижения стратегической цели 125

Книшенко Т.М.
Модель розподілу ресурсів еколого-соціо-економічної системи за пропорціями «золотого перерізу» 127

Кобушко І.М., Кобушко Я.В.
Стратегія формування попиту на інвестиційному ринку 129

Козьменко С.М., Волковець Т.В.
Відмінності екологічного оподаткування в Україні та за кордоном 131

Кондрашихин А.Б.
Категория «патриотизм» в парадигме устойчивого развития города в условиях доминирования финансовых отношений: пример Севастополя 133

Концеал Е.В.
Медицинское обслуживание иностранных граждан в Республике Беларусь 135

Костенко А.А.
Объективная закономерность внедрения технологического реинжиниринга на современных украинских предприятиях 136

Котенко Н.В., Боронос В.М.
Проблеми розподілу бюджетних резервних фондів у контексті забезпечення екологічної та фінансової безпеки території 138

Кравець П.В., Павліщук О.П.
Інституційні чинники сталого розвитку лісового сектору України 140

Крамарев Г.В.
Ризики при інвестуванні в чисту енергетику 142

Кривенко С.В.
Інноваційні підходи до проблеми переробки вторинних ресурсів у контексті екобезпечного розвитку країни 144

Кузина О.В.
Механизм повышения энергоэффективности экономики города Москвы 146

Кулиняк І.Я., Шпак О.Г., Прийма Л.Р.
Ресурсне забезпечення розвитку підприємства 148

Кулішов В.В.
Пріоритети розвитку України в умовах глобалізації 150

Кумеков С.Е.
Международные магистерские программы по устойчивому развитию 152

Лапко О.О.
Інституціональні інвестори у вирішенні проблем фінансування сталого розвитку 154

Лапшин В.В., Омельяненко В.А., Пронікова Ж.С.
Роль системи вищої освіти в контексті сталого розвитку та забезпечення конкурентоздатності держави 156

Ларин А.С.
Охрана окружающей среды как предмет экономической науки 159

Лепа Р.Н., Коверга С.В., Гришина Ю.В.
Оценка сбалансированности функционирования и развития промышленного предприятия 161

Лінькова О.Ю.
Управління еколого-економічною діяльністю машинобудівного підприємства 163

Лопачук О.Н.
Генезис государственно-частного партнерства в сфере недропользования в Республике Беларусь 165

Лукьянчиков Н.Н.
О научном наследии Балацкого Олега Федоровича и о встречах с ним 167

Лупоносова Л.А.
Рішення проблем енергозбереження в агропромисловому комплексі України 169

Люльчак З.С.
Особливості оцінювання ефективності реалізації енергоощадних інвестиційних проектів на промислових підприємствах в контексті сертифікації системи енергоменеджменту ISO 50001 171

Макаєв М.В.
Еколого-економічні передумови виникнення концепцій «позеленення» світових економічних систем 173

Махнуша С.М., Коваленко Я.А.
Підходи до стимулювання сталого розвитку регіонів на засадах геоменеджменту та геомаркетингу 175

Махомет Ю.В.
Факторний аналіз інтелектуального потенціалу регіону згідно результатного підходу 177

Маценко О.М., Пронікова Ж.С.
Екологічна освіченість суспільства як необхідна складова забезпечення гармонійного еколого-економічного розвитку 179

Маценко О.М., Шапочка Ю.М.
Перспективи досягнення в Україні сталого екологічно збалансованого розвитку 181

Мельник Л.Г., Шкарупа О.В., Кубатко О.В.
Відтворювальний механізм збалансованого розвитку зеленої енергетики 183

Melnik Y., Linnik T.
Chemtrails impact on the environment and human brains 185

Мельник Ю.М.
Аналіз сутності стратегій забезпечення сталого розвитку різних рівнів господарювання 187

Мельничук В.М.
Формування нематеріальної цінності упаковки флексографічними підприємствами України 189

Михеева А.С.
Экономическая оценка ущерба как методологическая основа оценки последствий опустынивания в Центральной Азии 190

Міляр Л.Ф.
Проблеми сталого розвитку сільських територій 192

Mirchev A., Titopoulou M.
Provision of sustainable economic business development by improving the health and safety at work 194

Мішенін Є.В., Мішеніна Н.В.
Організаційно-управлінські основи розвитку соціально-екологічної відповідальності 196

Мішеніна Г.А., Ярова І.Є.
Функціональна основа розвитку лісогосподарського підприємництва 197

Мотосова Е.А.
Закупка ресурсов с соблюдением мер природосбережения: экономическое и налоговое стимулирование 199

Нагорний Є.І.
Удосконалення підходів до маркетингового тестування екологічних інновацій на етапах інноваційного циклу 201

Некрасенко Л.А.
Огдяд агрегованих індикаторів сталого розвитку 203

Нечупей Е.
Совершенствование государственного регулирования рынка образовательных услуг в контексте обеспечения устойчивого развития экономики 205

Новак У.П., Мандрик В.О.
Необхідність і напрями стимулювання екологізації інвестиційної політики 207

Новиков Д.В.
Эколого-ландшафтная организация территории в системе управления природопользованием 209

Овчаренко М.І.
Управління соціальними інститутами сталого розвитку в контексті формування корпоративної культури 211

Ольшанська О.В.
Проблеми забезпечення стійкого розвитку регіональних агросоціальних систем 213

Омеляненко Т.В.
Формування ключових компетенцій з енергосервісу в процесі розвитку взаємовідносин з клієнтами енергопостачальної компанії 216

Павлов О.І.
Протиріччя відтворювального процесу в аграрному секторі економіки та шляхи їх подолання 218

Петрушенко Ю.М.
Концепція соціальних імперативів у теорії фінансування культурної сфери 219

Пинда Р.В.
Особливості і тенденції розвитку регіональних будівельних ринків в Україні 221

Попова О.Ю., Черкашин І.В.
Зміст технологій проектного бюджетування в реалізації екологічних завдань розвитку суб'єктів господарювання 224

Потравный И.М.
Вклад Балацкого О.Ф. в развитие теории экономики природопользования 226

Раджабова З.Ф.
Эколого-экономические аспекты устойчивого землепользования в условиях горных систем 228

Рапіцький Т.І.
Зміст комплексно-пропорційного розвитку трудового потенціалу регіонів України 230

Романьок Т.В.
Особливості стану та тенденцій розвитку ринку відповідального інвестування країн Європи 232

Рябченко І.М.
Аспекти ціноутворення в екологічному маркетингу 234

Савченко К.В.
Особливості забезпечення дієвості стабілізаційної політики держави в Україні 235

Сагер Л.Ю., Никонець М.О.
Сутність категорії «екологічний маркетинг» 237

Садченко Е.В., Мартиенко А.И.
Основные принципы стимулирования развития территорий традиционного природопользования и хозяйствования Украины 239

Свинтух М.Б.
Використання відходів деревини для отримання енергії 241

Северенчук А.Л.
Перехід до багатофункціонального агровиробництва як спосіб узгодження еколого-економічних інтересів у сільськогосподарському землекористуванні 243

Сегеда И.В.
Рентные платежи на использование природных ресурсов: энергетический подход 245

Сигида Л.О.
Особливості розподілу екологічних інновацій залежно від етапів їх життєвого циклу 247

Скрипчук П.М., Судук О.Ю.
Водний слід: баланс, збитки, екологічна сертифікація 248

Скляр І.Д., Ломака А.С.
Бюджетний потенціалмісцевих бюджетівяк інструмент політики регіонального розвитку 250

Смирнов І.Г.
Екологічна орієнтація управління логістикою, виробництвом та сервісними системами в контексті сталого розвитку 251

Степанов В.Н., Волошин Д.В.
К вопросу национального капитала как ресурса устойчивого экономического развития 253

Сухіна О.М.
Методологічний підхід до вартісної оцінки асиміляційного потенціалу водойм на основі технології зворотного осмосу 255

Тархов П.В., Деркач Ж.В.
Проблеми забезпечення конкурентоспроможності людського капіталу підприємства 257

Тєлєстов О.С., Летуновська Н.Є., Провозін М.В.
Соціальна відповідальність підприємств в умовах переходу до сталого економічного розвитку 259

Терон І.В.
Ризики забезпечення інтересів суб'єктів соціально-трудових відносин на сучасному етапі економічного циклу 261

Тимохіна Я.О.
Особливості вибору інструментів маркетингових комунікацій у просуванні специфічної продукції 263

Трофимчук В.О.
Оцінка потенційних еколого-економічних збитків від складування твердих відходів: регіональний рівень 265

Филимошин А.Р.
Организационно-экономические аспекты управления землепользованием с учетом агроклиматического зонирования 267

Frolov S., Bilopilska O.
The theoretical grounding of creation assessment profileof waste management system in Ukraine 269

Харічков С.К.
Завдання наукового забезпечення розв'язання економіко-екологічих проблем розвитку приморських регіонів України 271

Хільчевська І.Г.
Глобальні економічні трансформації та розбіжності інтересів у глобалізованому просторі 276

Червякова С.В.
Розвиток вітчизняного ринку цінних паперів в контексті реалізації концепції сталого розвитку 278

Чукурна О.П.
Методи ціноутворення на ринку послуг 280

Шамота Г.М.
Еколого-інноваційний розвиток України 282

Яковлєв А.І.
Методи визначення можливих негативних наслідків на оточуюче середовище при реалізації інновацій 284

Яшева Г.А.
Устойчивое развитие экономики в контексте государственно-частного партнерства 286

МЕТОДИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К ПОВЫШЕНИЮ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ПРИГРАНИЧНЫХ РЕГИОНОВ В КОНТЕКСТЕ РЕГИОНАЛЬНОГО ВОСПРОИЗВОДСТВА

Андерсон Н.В., м.н.с.
Институт проблем рынка и экономико-экологических исследований НАН Украины (г. Одесса, Украина)

Приграничные регионы характеризуются различными конкурентными преимуществами, определяющимися наличием природно-ресурсного, предпринимательского, менеджерского, производственного потенциалов, количеством и уровнем квалификации и трудовых ресурсов, различными складывающимися внешними условиями, предпосылками и возможностями развития и т.д. С точки зрения разработки и реализации структурной региональной экономической политики, направленной на реализацию конкурентных преимуществ приграничных регионов, может быть предложен методический подход, в виде следующих блоков:

Первый блок «Анализ состояния, оценка возможностей и выбор целей» имеет следующую структуру:

1. «Исследование целевых рынков, их сегментации и емкости. Изучение и прогнозирование спроса потребителей» должен включать изучение внутреннего рынка данного приграничного региона, который позволит определить потенциальных потребителей внутри региона и производителей соседнего региона (или государства).

2. «Исследование и прогнозирование рынков других регионов» в этом блоке следует изучить внешние рынки других приграничных регионов, которые будут способствовать выявлению потенциальных потребителей товаров во внешних регионах и производителей данного региона.

3. «Изучение основных направлений кооперации» – это изучение существующего мирового опыта кооперации в приграничных регионах и сложившейся фактической ситуации по кооперации в стране данного приграничного региона, а также определение основных направлений развития пограничной, межрегиональной и транснациональной кооперации в рамках существующих нормативно-законодательных документах этого государства.

4. «Анализ внутренней и внешней среды приграничного региона» состоит из материально-технической составляющей, которая включает состояние существующих основных производственных и непроизводственных фондов, трансфер технологий и инноваций, дизайн и модели передачи технологий, оценки имеющегося природно-ресурсного потенциала, инновационной деятельности субъектов в регионе. Важным

элементом этой системы является оценка человеческого капитала: численность населения, количество занятых экономической деятельностью, возраст, пол, состав семьи, общность социальной и профессиональной принадлежности, уровень образования и доходов.

5. Важным структурным элементом этого условного блока является выбор «Дифференциация, агрегирование, ранжирование и квантификация целей сотрудничества приграничных регионов». При определении целей и их классификации, следует учитывать и такое понятие как квантификация – это введение количественных характеристик для оценки сложных, качественно определяемых понятий. Для количественной оценки опасностей применяются численные, балльные и другие приемы квантификации.

Второй блок «Выявление и позиционирование конкурентных преимуществ приграничных регионов». Его первым структурным элементом является «Анализ возможностей углубления традиционной специализации видов деятельности малого и среднего бизнеса и диверсификация», а вторым «Повышение эффективности секторов традиционной специализации и новых видов деятельности с внутриотраслевой диверсификацией». Модернизация новой территориально-производственной структуры экономики приграничного региона возможна как процесс реконструкции общественной системы полной или частичной с целью ускорения развития региона.

Третий блок «Формирование региональной стратегии приграничья», который состоит из следующих этапов.

И последний – «Повышение конкурентоспособности приграничного региона».

Весь этот механизм привлекательности конкурентных преимуществ приграничного региона направлен на создание условий для приращения стоимости как внешних цепочек, так и внутри региона, то есть происходит процесс встраивания производства приграничных регионов во внешние цепочки приращения стоимости.

Конкурентные преимущества приграничных регионов складываются из специализирующих отраслей и традиционных видов экономической деятельности, а также совокупность необходимых видов предпринимательской деятельности, инфраструктуры, специфического ресурсного потенциала и возможностей позволит обеспечить уникальность и привлекательность приграничного региона. Реализация предложенного механизма к выявлению и созданию условий для привлекательности конкурентных преимуществ приграничного региона на практике требует использования различных этапов действий, организации и планирования, различных стратегий повышения конкурентоспособности.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МЕХАНІЗМУ ВИКОРИСТАННЯ ВТОРИННИХ РЕСУРСІВ В УКРАЇНІ

Андрєєва Н.М., д.е.н., проф., **Барун М.В.**, здобувач
Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень (м. Одеса, Україна)

Одним з стратегічних напрямків розвитку держави, що прагне до вирішення проблеми збалансованого ресурсоспоживання, можна назвати вторинне ресурсокористування, яке за свою мету має не тільки зменшення використання первинних ресурсів у промисловому виробництві, а в першу чергу збереження природних ресурсів, зменшення вже існуючих обсягів накопичених відходів та підтримку збалансованого і раціонального природокористування. Як потенціал, вторинні ресурси можуть змінювати характер споживання первинних природних ресурсів, сприяють сировинній незалежності держави, розширюють експортні можливості та відіграють важливу роль в інтеграції положень сталого розвитку.

На теперішній час в Україні склалась дуже напружена екологічна ситуація, зумовлена багаторічним нагромадженням великої кількості забруднюючих речовин та відходів. Техногенне навантаження на території України в 6-7 разів вище, ніж у розвинутих країнах Європи [1]. Слід зазначити, що використання відходів в якості вторинних ресурсів, на теперішній час, знаходиться практично на початковій стадії та не використовує всю низку реальних можливостей, хоча за останні роки спостерігається тенденція позитивної динаміки. Згідно даних державної статистики [2] протягом 2005-2008 років обсяг використання відходів як вторинних ресурсів становив 110-120 млн. т (без врахування брухту металів), у 2010 році показники використання відходів досягли до кризового рівня та склали близько 145 млн. т, що становить 34,8 % від загального обсягу утворення. За аналізом наявної інформації можна сказати, що на теперішній час спостерігається тенденція з формування організаційно-виробничої інфраструктури ринку вторинної сировини, про це свідчіть задіяність в цьому процесі близько 1500 підприємств України, але ця тенденція носить неупорядкований та стихійний характер. Тому формування організаційно-економічного інструментарію та механізму з управління відходами та вторинними ресурсами є актуальним питанням економічного розвитку України.

Центральним елементом організаційно-економічного механізму поводження з відходами є плата за їх утворення та розміщення (екологічний податок), проте слід зауважити що обсягу цих коштів об'єктивно недостатньо, цей податок не вирішує проблем які на нього

покладені. Як зазначено в роботі [3] регулююча роль цих платежів мінімальна, кошти від надходжень спрямовують не лише на проблему поводження з відходами, а й на інші природоохоронні заходи – тобто розпорошуються.

До організаційних заходів вищезазначеного механізму можна віднести: правове регулювання в системі поводження з відходами та контроль за виконанням вже існуючих законодавчих та нормативних актів України; участь у розробці державної програми поводження з відходами різних форм самоврядування та зацікавлених ланок; управління нормуванням утворення відходів та встановлення лімітів, визначення рівня платежів за розміщення відходів; створення сприятливих умов по формуванню ринка вторинної сировини, організування ярмарок та бірж вторинних ресурсів; сприяння створенню спеціалізованих підприємств та сервісних компаній по організації системи поводження з відходами та вторинними ресурсами (організація збирання та обробки, аналіз та підбір технологій, схем фінансування та необхідного обладнання, тощо).

Щодо економічного інструментарію, то на нашу думку, окрему увагу слід приділити тим інструментам які вже широко використовуються у світовій практиці та можуть бути адаптовані до вітчизняних умов господарювання, а саме: система податкових пільг (зменшення обсягів оподаткування або взагалі його скасування для тих підприємств, які при виробництві своєї продукції використовують відходи чи вторинні ресурси), також до цієї категорії можна віднести диверсифікацію ставок податків, тобто в залежності від ступеня негативного впливу на навколишнє природне середовище та способів видалення та знешкодження відходів; система кредитних пільг (впровадження механізму пільгового кредитування для підприємств, які задіяні в зазначеній сфері); субсидії; квоти; екологічне ввізне мито; транспортні дотації, тощо.

Окремо, слід відмітити, важливу роль впровадження фінансових механізмів регулювання збалансованості бюджетних коштів, недержавних джерел фінансування та ін. Тому широке застосування економічних інструментів дозволить створити фінансове підґрунтя вторинного ресурсокористування в Україні та сприятиме структурній перебудові суспільного виробництва.

1. Міщенко В.С. Організаційно-економічний механізм поводження з відходами в Україні та шляхи його вдосконалення / В.С. Міщенко, Г.П. Виговська. – К.: Наукова думка, 2009. – 293с.

2. Статистичний щорічник України за 2011 рік [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/.

3. Маковецька Ю. Фінансово-економічні важелі забезпечення розвитку вторинного ресурсокористування / Ю Маковецька // Економіст. – 2010. – №12. – С. 76-78.

ЗАГАЛЬНИЙ ДІАГНОЗ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ТА СТАБІЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

Андрос С.В., к.е.н., доц., докторант
Університет банківської справи Національного банку України
(м. Київ, Україна)

Владні структури тяжіють до повільних еволюційних змін банківського сектора, поступової модернізації і капіталізації банків при збереженні за державою повного контролю над банківською системою. Країна з ринковою економікою декларує курс на побудову капіталізму. Але капіталізму без розвиненої сфери приватної власності не буває. В банківському секторі присутні ознаки розвитку в напрямку деякої неринкової соціально-економічної моделі, в якій приватна форма власності не переважає. В банківському секторі склалася багатоукладність, тобто певна рівновага за відсутності лідируючого сектора – державного чи приватного. Інститути централізованої розподільної економіки втратили домінування. Ситуацію інституціонального тупика пов'язуємо зі структурою ринку в контексті форм власності. В якому напрямку будуть розвиватися банки – в бік повернення до одержавлення за дозованого допуску іноземного капіталу або в бік лібералізації і розвитку приватної ініціативи – залежить від здійснюваної урядом політики.

Потребують подальшого впровадження заходи, спрямовані на створення більш відкритої і стабільної банківської системи: забезпечення вільного ціноутворення на банківські послуги (не фіксовані, а визначені ринком процентні ставки); зняття обмеження на розподіл кредитів; зняття обмежень на операції з валютою; відкриття доступу іноземному капіталу та заходи лібералізації українського банківського сектору, які потребують більш жорсткого підходу: приватизація банків; зміна принципів регулювання і контролю над банківським сектором. Заходи доцільно запроваджувати не пізніше, ніж зняття різних заборон, інакше банки стають вразливими і нестабільними, схильними зовнішньому впливу кризових подій.

Інерційний сценарій працює на користь неринкових інститутів, які спираються на державний сектор у разі слабкості приватного сектора. Еволюція нинішніх тенденцій кредитно-інвестиційної діяльності банків може призвести до витіснення з ринку багатьох приватних українських банків і утворення симбіозу між державними кредитними установами і дочірніми іноземними банками, причому перші будуть відігравати провідну роль. Така структура банківської системи слабо відповідає інтересам розвитку країни з ринковою економіки. Поряд з подальшим впровадженням та розвитком ринкових принципів в економіці політика держави в сфері регулювання кредитно-інвестиційної діяльності банків повинна бути спрямована на

забезпечення стабільності, підвищення конкуренції, заохочення ділової ініціативи, зміцнення довіри до банків. При прийнятті рішень, які торкаються кредитно-інвестиційної діяльності банків, слід враховувати встановлені законодавством вимоги щодо забезпечення їх фінансової надійності, у т.ч. стосовно здійснення належного управління ризиками, дотримання нормативів безпечного функціонування та формування резервів на покриття збитків.

Необхідним є свідомий цілеспрямований вплив на склад учасників ринку для розширення ринкового сектора через приватизацію ключових банків, добровільну відмову від створення нових під егідою держави і притік приватного іноземного капіталу в банківський сектор. Приватизація вимагає переходу контролю над конкретним банком від держави та її компаній до приватного сектору. Імітація ринкових форм без трансформації структури власності на користь приватної її форми залишається тільки теоретичною конструкцією і не отримала емпіричного підтвердження. При формуванні умов кредитно-інвестиційної діяльності банків з переважаючою часткою держави в статутних фондах, має збільшитись роль ринкових механізмів, що потребує вдосконалення відповідних систем і методів управління в цих банках. Потребує зменшення впливу держави на банківський сектор за допомогою участі в акціонерному капіталі.

Кредитно-інвестиційну діяльність банків доцільно планувати в умовах подальшого якісного поліпшення структури банківського сектора, пов'язаного зі зміною системи фінансування інвестиційних проектів, включених до державних програм. Участь банків у фінансуванні потреб економіки варто здійснювати на конкурсній і добровільній основі, що одночасно з реформуванням системи фінансування державних програм і відповідними інституційними перетвореннями в секторі фінансових посередників підвищить прозорість кредитно-інвестиційної діяльності банків, ефективність їх регулювання. Чим більша частка ресурсів перерозподіляється через банківську систему, тим вище ВВП на душу населення. Така диференціація з позицій кредитора і боржника припускає, що перерозподіл ресурсів по-різному впливає на економічне зростання. Чим більше ресурсів перерозподіляється через банківський сектор у приватний порівняно з державним, тим вище зростання доходів населення. Позитивна роль банків полягає у забезпеченні зовнішніх джерел фінансування, особливо для нових компаній.

Необхідно створити сприятливі умови для іноземних і внутрішніх інвестицій, у т.ч. завдяки забезпеченню беззастережного захисту прав власності та вжиття заходів, спрямованих на створення привабливого режиму оподаткування на фінансовому ринку. Це завдання повинне вирішуватися шляхом посилення пруденційних вимог з боку НБУ, щоб не привернути в

банківський сектор спекулятивний капітал. Удосконалення пруденційних вимог та обмежень відповідно до міжнародної практики підвищить стійкість банків. Для посилення конкуренції в банківському секторі доцільно планувати створення правового поля антимонопольного регулювання та захисту конкуренції на ринку банківських продуктів, подальше підвищення рівня транспарентності банків, зниження концентрації за допомогою укрупнення і консолідації середніх і малих банків.

ЭКОЛОГО-ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ПОЛИТИКИ В УСЛОВИЯХ ОСОБОГО РЕЖИМА ПРИРОДОПОЛЬЗОВАНИЯ

Аюшеева С.Н., аспирант
Байкальский институт природопользования СО РАН (г. Улан-Удэ, Россия)

В настоящее время в решении эколого-экономических проблем преобладают обособленные методы управления экономическим развитием, с одной стороны, и природопользованием и охраной окружающей среды, с другой, неспособные предотвратить дальнейшую деградацию окружающей среды без научно-практического обоснования взаимосвязанного и взаимообусловленного их функционирования.

Особенности институционализации политики в области охраны окружающей среды и природопользования в Байкальском регионе обусловлены, во-первых, необходимостью снижения антропогенной нагрузки на уникальные природные комплексы региона, и, во-вторых, ответственностью за сохранение глобальных экологических функций объекта Всемирного природного наследия.

О роли экологического фактора в экономике региона или предприятия можно судить по таким экономическим показателям, как инвестиции в основной природоохранный капитал. В Бурятии этот показатель был наиболее высок в 1990 г. (2,81%), после чего наблюдались еще 2 подъема: в 2008 г. (1,85%) и 2010 г. (2,03%). В целом за 90-е гг. он снизился в 2,5 раза и составил в 2011 г. 0,85% и практически сравнялся с общероссийским показателем.

Период с 1986 по 1990 гг. в природоохранной деятельности республики Бурятия можно отнести к наиболее благоприятным, как с точки зрения выявления экологических проблем, так и с точки зрения их финансирования. Сравнительный анализ инвестиций на охрану природной среды с 1976 г. по 2010 г. в сопоставимых ценах 1990 г. позволил выявить положительные тенденции рассматриваемого периода. Объем капитальных вложений на охрану окружающей среды в 1986-1990 гг. превышает уровень

2006-2010 гг. почти в 9 раз.

Сопоставление распределения природоохранных инвестиций с 1990 по 2010 г.г. по компонентам природной среды в РБ показало, что в РБ до 1995 года от 55,6 до 87,3% капиталовложений использовалось на охрану и воспроизводство водных ресурсов. Это связано, во-первых, с государственной политикой охраны оз. Байкал и, во-вторых, со сложившейся в СССР системой распределения финансовых средств: более 50% инвестиций направлялось на водоохранные мероприятия.

Выявленные диспропорции распределения природоохранных инвестиций обусловлены, прежде всего, экономической нестабильностью многих предприятий Байкальской природной территории.

Важнейшей проблемой, вследствие которой до сих пор тормозится успешная реализация программ в Байкальском регионе, является недостаточная разработанность экономического механизма осуществления мероприятий. Вследствие этого предприятия не имеют экономического стимула в реализации природоохранных мероприятий, соблюдении и внедрении экологически безопасных технологий.

Таким образом, основным и главным недостатком инвестирования в природоохранную деятельность в разные годы осуществления являлось невыполнение условий финансирования мероприятий из бюджетов разного уровня: федерального, субъектов Федерации, муниципальных и отдельных предприятий. Не имея достаточных бюджетных средств на реализацию государственной экологической политики, субъекты хозяйственной деятельности Байкальского региона практически не занимались природоохранной деятельностью, поскольку не были задействованы эффективные экономические стимуляторы, нормативно-правовые и организационные механизмы управления. Для решения экологических проблем Байкальского региона важное значение имеет выбор приоритетов на основе оценки эколого-экономической эффективности мероприятий, установление единых методических и методологических подходов для их оценки, создание механизма устойчивого финансирования федеральных программ, организация единой организационной и информационной структур управления для всей региональной эколого-экономической системы.

1. Государственный доклад «О состоянии и охране окружающей среды Республики Бурятия в 2010 году», Улан-Удэ, 2011. http://minpriroda-rb.ru/activity/index.php?SECTION_ID=921&ELEMENT_ID=37073

2. Михеева А.С. О методологических подходах к эколого-экономическому регулированию природопользования//Вестник Российской экономической академии им. Г.В. Плеханова. – 2008. – № 2 (20). – С. 43-45.

3. Михеева А.С., Бардаханова Т.Б. Особенности формирования экологических затрат на Байкальской природной территории// Вестник БГУ. Сер. 3, География, геология; вып. 5. – Улан-Удэ: Изд-во Бур. гос. ун-та, 2005. – С. 88 – 100.

ЕКОНОМІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ: ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

Бараннік В.О.
Регіональний філіал Національного інституту стратегічних досліджень в м. Дніпропетровську (м. Дніпропетровськ, Україна)

Як показано в роботі [1] (науково-дослідна робота «Теоретичні і методичні питання оцінки і прогнозування економічного потенціалу соціально-економічних систем» під керівництвом О.Ф. Балацького) перехід до сталого розвитку (СР) припускає поступове подолання різних структурних диспропорцій і *нерозвиненості механізмів реалізації наукового, трудового, природного, виробничого потенціалів адміністративних і виробничих систем.* В такому разі, враховуючи, що основною розвитку соціально-економічних систем (держави, регіону, галузі, окремого підприємства) є їх економічний потенціал, завдання його виміру, в тому числі з врахуванням значення, впливу та взаємовпливу окремих його складових (потенціалів), набуває особливого значення та актуальності. Підтвердженням даної тези може служити перелік робот виконаних за останні роки провідними науковими установами України [1-5].

Не зважаючи на це, як показано в роботі НІСД [2], розвиток регіонів України на сучасному етапі ринкових реформ зіткнувся з низкою об'єктивних і суб'єктивних чинників, що зумовили його розбалансований, асиметричний та диспропорційний характер. Визначається, що тактичні прорахунки регіонального розвитку України (у короткостроковому та середньостроковому періоді), в тому числі і СР, переважним чином обумовлені саме відсутністю чітко означених, науково-обгрунтованих економічних та соціальних стратегічних пріоритетів, відсутністю врахування особливостей довгострокових тенденцій регіонального розвитку, що формуються та діють на посткризовому етапі модернізації регіональної та світової економіки. Серед інших причин такого незбалансованого розвитку регіонів України можна назвати і відсутність чітких критеріїв оцінки поточного та прогнозованого інтегрального стану його розвитку з врахуванням залежностей та взаємозалежностей основних сфер життєдіяльності, окремих показників (індикаторів), які їх характеризують.

Ще одним негативним моментом наукових досліджень вивчення економічних потенціалів є практично повна відсутність конкретних кількісних розрахунків економічних потенціалів держави (національного багатства) та окремих його складових (економічних потенціалів регіонів та їх функціональних складових). В той же час, в наукових дослідженнях багатьох країн та регіонів світу питанням кількісних оцінок потенціалів (національного багатства) та інших складних інтегральних характеристик

розвитку (індекс СР, конкурентоспроможності, інноваційності тощо) приділяється постійна увага.

Одним із пояснень вищенаведеного можна визначити, що поняття «економічний потенціал регіону» передбачає визначення сукупної здатності наявних економічних ресурсів регіону (в першу чергу – природного потенціалу, наукового та соціального потенціалів) до забезпечення *максимально можливого об'єму корисностей (добробуту), який відповідає потребам суспільства на даному етапі розвитку.* На жаль, на сьогоднішній день цей обсяг (рівень добробуту) аж ніяк не відповідає суспільним потребам (особливо в порівнянні не тільки з провідними країнами світу чи Європи, а і з більшістю країн СНД). При цьому, *однією із головних причин такого становища є недосконалий (низький та неприпустимий) рівень управління.*

В загальному плані економічний потенціал може концентровано визначати три рівня зв'язків та відносин, а саме:

– по-перше, він відображає минуле – накопичені (виробничий, технологічний, трудовий тощо) та наявні на даний момент часу (природно-ресурсний) потенціали;

– по-друге, враховуючи щорічні частку використання наявних та накопичених потенціалів, він показує існуючу ефективність їх використання;

– по-третє, враховуючи досягнуті (можливі) рівні використання потенціалів, показує наявні можливості досягнення певного рівня в майбутньому.

Враховуючи широкий зміст поняття економічного потенціалу та його окремих складових, їх зв'язок з рівнями основних життєво-важливих інтересів автором запропонована модель оцінки рівня економічної (енергетичної) безпеки на основі визначення кількісно-якісних характеристик потенціалів.

1. Звіт про науково-дослідну роботу «Теоретичні і методичні питання оцінки і прогнозування економічного потенціалу соціально-економічних систем» (заключний) [Електронний ресурс] / СумДУ, режим доступу: essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/13368/1/957m.doc

2. Стратегія розвитку регіонів: шляхи забезпечення дієвості. Аналітична доповідь – К.: НІСД, 2010. – 25 с.

3. Потенціал національної промисловості: цілі та механізми ефективного розвитку / [Кіндзерський Ю.В., Якубовський М.М., Галиця І.Ю. та ін.]; за ред. канд. екон. наук Ю.В. Кіндзерського; НАН України; Ін-т екон. та прогнозув. – К., 2009. – 928 с.

4. Сухоруков А.І., Харазішвілі Ю.М. Моделювання та прогнозування соціально-економічного розвитку регіонів України: монографія / Сухоруков А.І., Харазішвілі Ю.М. – К.: НІСД, 2012. – 388 с.

5. Экономический потенциал административных и производственных систем : монография / Под общ. ред. О.Ф. Балацкого. – Сумы: ИТД «Университетская книга», 2006. – 973 с.

ОЦЕНКА РИСКОВ РЕАЛИЗАЦИИ ПРОЕКТА ПО СОЗДАНИЮ ОСОБОЙ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ЗОНЫ ТУРИСТСКО-РЕКРЕАЦИОННОГО ТИПА

Бардаханова Т.Б., к.э.н., с.н.с.
Байкальский институт природопользования СО РАН (г. Улан-Удэ, Россия)

Решение о создании особой экономической зоны туристско-рекреационного типа «Байкальская гавань» (ОЭЗ ТРТ) принято Постановлением Правительства Российской Федерации от 03.02.2007 N 68. Она расположена на восточном побережье озера Байкал в Прибайкальском районе Республики Бурятия, на пяти участках «Турка», «Пески», «Гора Бычья», «Бухта Безымянная», «Горячинск» общей площадью 3658,12 га. Цель проекта – строительство всесезонного курорта мирового уровня с высокоразвитой инфраструктурой, крупными центрами SPA-терапии и тибетской медицины. Здесь могут проводиться международные фестивали и конференции.

ОЭЗ ТРТ является одной из форм ГЧП. Государственное участие в строительстве обеспечивающей инфраструктуры осуществляется через инструменты бюджетного финансирования и институтов развития. Сегодня используются в основном средства федерального и республиканского бюджетов. Общая стоимость проекта – 69,36 млрд. руб. (бюджетные инвестиции – 32,2%, частные инвестиции – 68,5%). За период 2007-2012 гг. в инфраструктуру на первоочередных участках «Турка» и «Пески» вложено 3,2 млрд. руб. бюджетных средств (из федерального бюджета – 71,9%, из бюджета Республики Бурятия – 28,9%).

Нами определено, что наиболее значимыми для ОЭЗ ТРТ являются 3 вида рисков: изменение законодательства, уровень спроса на продукцию или услугу, распределение полномочий между партнерами.

Ключевым риском является изменение законодательства. ОЭЗ ТРТ расположена в границах Байкальской природной территории (БПТ), хозяйственная деятельность на которой регламентируется Федеральным законом от 01.05.1999 N 94-ФЗ «Об охране озера Байкал [2]. Уже после разработки ТЭО проекта и подачи заявки на создание ОЭЗ ТРТ распоряжением Правительства РФ от 27 ноября 2006 г. N 1641-р «О границах Байкальской природной территории» [3] были утверждены новые границы центральной экологической зоны (ЦЭЗ) БПТ. Включение в ЦЭЗ малых рек и их водосборных территорий расширило площадь ЦЭЗ до 90 тыс. кв. км (рост в 4 раза). Территория ОЭЗ ТРТ полностью вошла в ЦЭЗ БПТ. Вся деятельность по созданию туристской зоны стала подпадать под ограничения, установленные постановлением от 30.08.2001 N 643 [4]. Реально возникла угроза отказа от планов развития ОЭЗ ТРТ на Байкале,

поскольку в ЦЭЗ БПТ нельзя начинать новое строительство за границами существующих населенных пунктов, что противоречит концепции создания туристских ОЭЗ в целом. В этих условиях органы государства (как со стороны субъекта РФ, так и федеральные ведомства) приложили немало усилий по снятию ограничений на развитие туризма. В мае 2009 года постановлением Правительства РФ от 19.05.2009 N 435 были внесены изменения в постановление N 643, которые сняли ряд запретов на деятельность на территории ОЭЗ ТРТ в ЦЭЗ БПТ, в т.ч.:

- строительство зданий и сооружений с системами жизнеобеспечения и обеспечения экологической безопасности существующих промышленных, жилых и рекреационных объектов;
- строительство автомобильных дорог, необходимых для функционирования жилых и хозяйственных объектов, а также особых экономических зон туристско-рекреационного типа, расположенных в ЦЭЗ БПТ;
- размещение рекреационных объектов, временных палаточных городков, туристских стоянок и стоянок транзитного транспорта за пределами ООПТ и ОЭЗ ТРТ.

Вместе с тем, в рамках действующего законодательства существуют и другие пробелы, которые замедляют темпы реализации проекта. Отсутствует механизм выдачи разрешений на рубку лесных насаждений в защитных лесах. Большая часть земельных участков в границах ОЭЗ ТРТ относится к категории земель особо охраняемых территорий и объектов. Поэтому защитные леса выведены из юрисдикции Федерального агентства лесного хозяйства, как не относящиеся к лесному фонду. Земельные участки ОЭЗ ТРТ не подпадают под определение лесных участков, следовательно, изъятие лесных насаждений в целях размещения на них объектов инфраструктуры ОЭЗ не может регулироваться Лесным кодексом РФ. Полномочия в отношении лесных насаждений, расположенных на землях особо охраняемых территорий и объектов, относятся к Федеральной службе по надзору в сфере природопользования. Однако они ограничены регулированием санитарных рубок и не предусматривают регулирование выборочных либо сплошных рубок лесных насаждений. Требуется внести изменения в Федеральный закон от 22.07.2005 г. N 116-ФЗ «Об особых экономических зонах в Российской Федерации» в части расширения полномочий органов управления особыми экономическими зонами вышеуказанными функциями.

Другой фактор риска – возможная невостребованность услуг в ожидаемых объемах. Главная проблема строительства инфраструктурных и коммерческих туристских объектов состоит в соответствии реального трафика по доходности оценкам потока денежных средств, полученным на этапе разработки ТЭО.

Рыночный спрос на туристические услуги определяется готовностью потребителей оплачивать отдых. От правильности расчетов потребности населения в платных туристических услугах и способности его нести издержки на эти цели зависит жизнеспособность проекта и его финансирование. На этапе ТЭО была проведена оценка чувствительности проекта к возможным изменениям спроса на услуги. Проводился анализ финансовых рисков, связанных с недополучением запланированных доходов туристического сектора и доходов бюджета в связи со снижением уровня спроса на услуги. В основу анализа финансовых рисков была положена оценка чувствительности результатов финансовой модели к различным сценариям (худший, базовый и лучший сценарии). Доходы туристического сектора и бюджета определялись на основе суточных расходов туристов (на проживание, развлечения, питание и пр.), коэффициента загрузки средств размещения разных категорий (гостиницы 3*, 4*, 5*) и соответствующих изменений количества прибытий туристов и количества необходимого обслуживающего персонала. Изменение суточных расходов туристов в зависимости от сценария составляло 5-10%. Прогнозируемый уровень загрузки средств размещения при худшем сценарии составлял от 45 до 52% в зависимости от категории средства размещения, при лучшем – 55-64%. Расчеты показали, что при любом сценарии прогнозируемый чистый денежный поток компаний туристического сектора обеспечивает безубыточность: при худшем варианте – 8,75 млрд. руб., базовом – 11,4 млрд. руб., лучшем – 14,25 млрд. руб. Накопленный чистый денежный поток бюджетов также обеспечивает безубыточность: при худшем варианте – 32,44 млрд. руб., базовом – 38,62 млрд. руб., лучшем – 45,12 млрд. руб. Развитие зоны позволит создать к 2026 г. от 13,8 тыс. рабочих мест при худшем варианте до 16,8 тыс. рабочих мест при лучшем варианте.

Необходимо отметить, что все резиденты ОЭЗ ТРТ «Байкальская гавань», подписав соглашение о ведении туристско-рекреационной деятельности, принимают на себя часть риска, связанного с уровнем спроса на свои услуги.

Государство участвует в снижении риска из-за колебаний спроса на туристские услуги, вкладывая бюджетные средства в создание комфортных инфраструктурных условий, а также активно рекламируя туристский потенциал ОЭЗ ТРТ путем проведения общественно значимых мероприятий (форумов, выставок, презентаций и пр.).

Еще один значимый фактор риска – распределение полномочий между партнерами. Произошедшая в 2010 году передача полномочий по управлению особыми экономическими зонами в Российской Федерации Министерству экономического развития РФ в связи с ликвидацией РосОЭЗ иллюстрирует высокую вероятность такого риска. В настоящее время работы

по проектированию и строительству объектов туристской инфраструктуры резидентов затягиваются в связи с отсутствием договоров аренды на земельные участки, которые ранее заключало РосОЭЗ.

Для дальнейшей успешной реализации проекта ОЭЗ ТРТ необходимо налаживание более тесного взаимодействия государственных, муниципальных и частных партнеров. Так, все проектные решения резидентов должны пройти через общественные слушания и экологическую экспертизу; не менее важным вопросом является межрегиональная координация усилий властей Республики Бурятия и Иркутской области по вопросам развития всей туристической отрасли на Байкале (по срокам создания объектов, инфраструктуре, общему маркетингу и пр.).

1. Федеральный закон от 22.07.2005 N 116-ФЗ «Об особых экономических зонах в Российской Федерации» (в ред. от 06.12.2011 N 409-ФЗ);
2. Федеральный закон от 01.05.1999 г. № 94-ФЗ «Об охране озера Байкал» (в ред. от 21.11.2011 N 331-ФЗ);
3. Распоряжение Правительства РФ от 27.11.2006 N 1641-р «О границах Байкальской природной территории»;
4. Постановление Правительства РФ от 30.08.2001 № 643 «Об утверждении перечня видов деятельности, запрещенных в Центральной экологической зоне Байкальской природной территории» (в ред. от 13.01.2010 №1).

О ПРИНЦИПАХ ПРОЭКОЛОГИЧЕСКОЙ МОДЕЛИ ПОВЕДЕНИЯ ПОТРЕБИТЕЛЕЙ

Белоусов А.Л., доц.
Гродненский государственный университет им. Я.Купалы
(г. Гродно, Беларусь)

В отличие от стран Западной Европы и США, в Беларуси не смотря на объявленный Президентским указом №537 от 29 ноября 2012 года, 2013 год – Годом бережливости в среде потребителей еще не наступила мода на ярко выраженное проэкологическое поведение, которое бы отразилась в ежедневных привычках. Зарубежные исследования убедительно доказывают, что в основе проэкологического поведения потребителей лежит модель 3 «R»: Reduce, Reuse, Recycling или сокращение, многократное использование и переработка отходов.

Reduce – сокращение производимых потребителем отходов. Реализация данного принципа заключается в том, что домашние хозяйства стремятся выбирать такие продукты, которые ограничивают себя наименьшим количеством упаковки, либо продаются вообще без нее. Вместо одноразовых элементов автономного питания для разнообразных приборов домашнего обихода приобретают аккумуляторы длительного пользования и зарядные устройства для них. При покупке продуктов питания обращают

внимание на то, что действительно необходимо, не допуская их порчи во время хранения дома. В случае излишков еды, стараются их переработать (например, сварить компот или заморозить), а в случае наличия дачи использовать в качестве компоста.

Reuse – многократное использование. В качестве модного поведения потребителей становится широкое распространение покупок с упаковкой товаров в сумки (пакеты) многократного использования, в том числе из хлопка и джута. В странах ЕС все больше розничных торговых сетей отказываются от одноразовых пакетов и упаковок из бумаги. Неиспользуемые, но еще находящиеся в пригодном состоянии вещи (одежда, книги, игрушки, бытовая техника и др.) которыми мог бы кто-то еще воспользоваться принято передавать многочисленным благотворительным организациям. Особое внимание уделяется максимальному использованию бумаги, путем записи на двух сторонах, использованию более мелкого шрифта и т.д.

Recycling – получение вторичного сырья. Наиболее распространенными проявлениями проэкологического поведения в данной сфере является: сегрегация отходов, приобретение продуктов с использованием вторичного сырья (например, туалетной бумаги, пакетов для мусора и др.), отказ от покупки товаров, упаковка которых не подлежит переработки.

К сожалению, в Беларуси в последнее десятилетие наблюдается отказ от возвратного характера потребительской упаковки. Более того, невозвратная упаковка не подвергается домашними хозяйствами соответствующей сегрегации и не попадает в большинстве своем во вторичную переработку.

В Беларуси отсутствует европейский подход, в соответствии с которым на свалку может попасть только то, что невозможно использовать повторно либо сжечь и тем самым получить энергию. Благодаря второму шведы, ежегодно сжигая 4,5 млн. тонн отходов получают 13,6 TWh энергии, что хватает на то, чтобы осветить 250 тысяч и обогреть 810 тысяч домов.

ІНСТРУМЕНТИ МАРКЕТИНГ-МІКСУ ЕКО-ПРОДУКТУ[1]

Біловодська О.А., к.е.н., доц., **Шипіль А.С.**, студентка
Сумський державний університет (м. Суми, Україна)

Відомий гарвардський маркетолог Тед Левітт якось сказав: «Люди не хочуть купувати чверть-дюймову дріль. Вони хочуть чверть-дюймову дірку в

[1] Робота виконувалася в рамках держбюджетної теми «Розроблення механізму впровадження екологічних інновацій» (№ державної реєстрації 0112U001378)

стіні». Іншими словами, споживача цікавить не стільки продукт, скільки ті переваги, які він забезпечує, тому важливо задовольнити його потреби з найменшими ризиками для еко-системи. Це потребує ефективного набору інструментів маркетинг-міксу (product, price, promotion, place), який дозволить не тільки оптимізувати процес позиціонування продуктів органічного походження, а й активно просувати їх в місцях продажів:

1) product, передбачає інструменти, що стосуються:

- самого продукту, тобто його властивостей, характеристик та складу;
- способу виготовлення, що не забруднює навколишнє середовище, тобто організації безвідходного виробництва або ж нейтралізації шкідливих викидів;
- упаковки та POS – матеріалів, тобто відмова від використання неорганічних матеріалів;

2) price, як основоположний інструмент 4P, являє собою:

- акції, з подарунками при купівлі еко-продукту;
- знижки, що передбачені швидким псуванням еко-продуктів;
- програмами лояльності, покликаними відображати соціальну відповідальність виробника, наприклад створення оптовими та роздрібними магазинами бонусної системи за купівлю еко-продукту;

3) promotion має на меті сформувати соціально-відповідального покупця, який буде надавати перевагу еко-продукт;

4) place для еко-продукту повинен враховувати його специфічність, тобто перш за все формувати зручне та зрозуміле для споживача розміщення товару. Таким чином, доцільно виокремити еко-продукти в одному місці, за допомогою прилавків, різних стелажів або ж окремого магазину органічних продуктів. Також важливим питанням є стимулювання посередників, як наприклад працівників-консультантів у магазинах роздрібної торгівлі будівельних матеріалів або ж продуктів харчування.

Перелічені інструменти маркетинг-міксу покликані забезпечити екологічно-збалансований розвиток компанії та суспільства в цілому.

ЕКОНОМІЧНИЙ ЗМІСТ КАТЕГОРІЇ «ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО»

Брайловський І.А., докторант
ДП «Наукова спілка Донбасу» (м. Донецьк, Україна)

Серед фахівців немає чіткого розуміння терміну «державно-приватне партнерство / public-private partnership». В економічній літературі можна зустріти наступні варіанти, які використовуються як синоніми: приватно-державне партнерство, державно-приватне партнерство, муніципально-приватне партнерство, приватно-суспільне партнерство, приватно-державна

кооперація, публічно-приватне партнерство, суспільно-приватне партнерство, партнерство держави і приватного сектору [4, с. 16].

У закордонних наукових економічних працях термін «державно-приватне партнерство» позначається по-різному: в континентальній Європі використовується абревіатура Public-Private Partnership (PPP), тоді як в США і Канаді – позначення P3 або рідше – P-P Partnerships, у Великобританії застосовується термін «приватна фінансова ініціатива» (Private Finance Initiative – PFI). У Франції впродовж довгого часу використовувався термін «концесія» для позначення певних моделей ДПП, поширених в країні. Існування варіацій назви одного і того ж механізму ускладнило формування загального поняття державно-приватного партнерства і обмін досвідом в цій сфері.

Розглядаючи визначення державно-приватного партнерства різними дослідниками і організаціями, можна відзначити три головних напрямки підходів до оцінки даної категорії: правовий, функціональний і мікроекономічний. Автори, які ми віднесли до правової категорії визначення дефініції державно-приватного партнерства, головну увагу зосереджують на її законодавчих аспектах, розгляді юридичних форм співробітництва. До функціонального напрямку нами віднесено дефініції тих авторів, які зосереджують свою увагу на тому, що саме конкретно буде зроблено в рамках ДПП. До мікроекономічного – ті формулювання, автори яких зосередили свою увагу переважно на категоріях рівня виробництва в рамках ДПП.

Ґрунтуючись на аналізі існуючих трактувань концепції «державно-приватне партнерство», а також спираючись на досягнення економічної думки, спробуємо визначити економічну сутність та головні складові ДПП.

При визначенні категорії «державно-приватне партнерство» повинна бути дана відповідь на запитання «що це?», відображені основні цілі і принципи формування такого партнерства, інтереси сторін-учасниць, принципові аспекти їх взаємодії. Права і обов'язки кожної зі сторін-учасниць, масштаби проектів, які базуються на даній категорії, терміни їх реалізації, галузеві особливості, регламент юридичного оформлення взаємин та інша специфіка, на нашу думку, для формулювання даного визначення як економічної категорії – вторинні. Вважаємо, що визначення ДПП повинно спиратися вивчення сутності та взаємодії на наступних економічних категорій: потреби, інтереси, учасники, ресурси, система відносин та форми взаємодії. Розглядаючи категорію «потреби», вважаємо підкреслити наступне. У суспільства в даний час наявні певні потреби – існує необхідність в чому-небудь, об’єктивно потрібному для підтримки життєдіяльності і розвитку людини, колективу, нації, суспільства в цілому; внутрішній збудник активності. На певному етапі, потреби набувають форми

інтересів. Держава виступає в якості інституту узагальнення і реалізації суспільних потреб та інтересів.

Сформоване автором визначення ДПП – державно-приватне партнерство – це система взаємовигідного економічного співробітництва державного і приватного секторів економіки, з можливістю залучення третіх осіб, заснованих на прагнучій до максимальної ефективності реалізації економічних потреб та інтересів сторін в умовах обмеженості ресурсів окремо взятої сторони та можливості їх ефективного використання, певним чином організаційно-юридично оформлених.

1. Варнавский В.А. Государственно-частное партнерство / В.А.Варнавский. – М.: ИМЭМО РАН, 2009. В 2-х томах. Т. 1 – С.12

2. Економічна теорія: Політекономія: Підручник / За ред.. В.Д.Базилевича.- К.: Знання, 2001. – С. 44.

3. Тазабеков, А.Т. Изучение мирового опыта государственно-частного партнерства как важная предпосылка дальнейшего экономического развития Казахстана / А.Т. Тазабеков // Экономическое обозрение. – 2005. – №2. – С. 56.

4. Татаркин, А.И. Теоретические основы государственно-частного партнерства / А.И. Татаркин, О А. Романова, Ю.Г. Лаврикова // Бизнес, менеджмент право. – 2005. – №1.— С. 16.

5. Budaus D. Public Private Partnership als innovative Organisationsform/Budaus Dietrich. – Heidelberg, 1998. – P. 4.

УРАХУВАННЯ ТРАНСФОРМАЦІЙ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОСТОРУ ПРИМОРСЬКИХ РЕГІОНІВ В КОНТЕКСТІ ЇХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Брошкова С.Л.

Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України (м. Одеса, Україна)

На сучасному етапі розвитку приморських регіонів екологічними наслідками економічного зростання є надмірне використання компонентів природно-ресурсного потенціалу, забруднення атмосферного повітря, порушення процесів екосистемної саморегуляції, що в цілому дестабілізує стійкий розвиток регіональної системи. У зв'язку з цим актуальним стає створення умов, які забезпечать гармонізацію взаємовідносин економічної, екологічної та соціальної систем, враховуючи особливості організації економічної діяльності та потреби суспільства.

У зв'язку з тим, що приморський регіон є багатофункціональною і структурно складною системою, важливо визначити чинники, які зумовлюють характер трансформацій підсистем приморського регіону відносно мети сталого розвитку. Тому розробка підходу до оцінки сталого розвитку приморських регіонів з урахуванням трансформації економічного простору та характеру використання природно-ресурсного потенціалу, є досить актуальним і своєчасним.

Визначення характеру суперечностей взаємодії соціальної, економічної та екологічної підсистем приморського регіону, заснований на гіпотезі, що кожна з підсистем має різні стратегічні цілі, досягнення яких вимагає використання спільних ресурсів території та зумовлює конфлікт інтересів щодо мети сталого розвитку, яка полягає у забезпеченні якості середовища життєдіяльності суспільства. Застосування цього підходу дозволить довести, що баланс тріади соціо-еколого-економічної підсистем регіону можна забезпечити завдяки екологізації споживання, збереження та оновлення компонентів ПРП, ресурсозбереження, переорієнтації технологій промислового виробництва.

В свою чергу, підхід до оцінки трансформаційних процесів у морегосподарському комплексі стосовно екологічної ситуації в регіоні, який заснований на концептуальних засадах забезпечення балансу тріади соціо-еколого-економічних інтересів суспільства та передбачає визначення інтегрального показника, що відображає рівень екологічної стабільності приморського регіону дозволить визначити ступінь впливу економічної діяльності на екологічну ситуацію та обмеження у використанні ПРП.

Ґрунтуючись на логіці дослідження, пропозиції щодо забезпечення сталого розвитку Приморських регіонів повинні бути сфокусовані в рамках економічного, екологічного, соціального, інституційного та наукового напрямків. При цьому головною метою є створення умов для екологізації, а саме, розуміти процес, спрямований на збереження якості природного середовища і відновлення компонентів ПРП за допомогою регламентації економічної і природоохоронної діяльності, що дозволить раціонально використовувати ресурси і знизити антропогенне навантаження на природне середовище. Даний процес також передбачає відтворення відновлюваних компонентів ПРП (включаючи асиміляційні потенціал природного середовища) та раціональне використання невідновлюваних ресурсів за допомогою розробки і впровадження високотехнологічних виробничих процесів, а також поступального переходу до використання вторинних матеріальних ресурсів, побутових та промислових відходів, ресурсів альтернативної енергетики.

Для вирішення поставлених завдань необхідно в першу чергу: удосконалення нормативно-правового регулювання процесів природокористування, виділяючи заповідні зони, природні заказники, рекреаційні території, а також невідновлювані компоненти ПРП; розмежування повноважень у сфері державного та регіонального регулювання процесів природокористуванням і охорони навколишнього середовища; реформування системи обліку та економічної оцінки компонентів ПРП, а також системи платежів за використання природних ресурсів; вдосконалення фінансових механізмів, що забезпечують

відтворення компонентів ПРП, враховуючи ліцензування природокористування; впровадження сучасних технологій відтворення та збереження компонентів ПРП, включаючи біорізноманіття та ресурси моря; моніторинг використання ПРП, ефективності регулювання процесів природокористування (екологічна експертиза і контроль), а також трендів соціо-еколого-економічного розвитку щодо цілей сталого розвитку регіону.

Так, пропозиції щодо забезпечення сталого розвитку приморських територій в рамках в економічного спрямування, насамперед, мають бути сфокусовані на створенні умов для розвитку соціально орієнтованої економіки, здатної забезпечити високий рівень життя населення за умови екологічної безпеки середовища життєдіяльності та збереження компонентів ПРП. Це зумовлює необхідність активізації впровадження ресурсозберігаючих і безвідходних технологій, модернізації виробництва і запобігання надзвичайних ситуацій природного-техногенного характеру.

ЭКОЛОГИЧЕСКИЕ ИННОВАЦИИ И «ЗЕЛЕНЫЕ» СТАНДАРТЫ КАК ИНСТРУМЕНТ КОНКУРЕНТНОЙ БОРЬБЫ В СТРОИТЕЛЬНОМ СЕКТОРЕ ЭКОНОМИКИ

Брылкина А.В., аспирант
ФГБОУ ВПО «Российский экономический университет им. Г.В. Плеханова» (г. Москва, Россия)

Как показывает анализ, в настоящее время в строительном секторе сложились группы факторов, ограничивающих активность строительных организаций, табл. 1.

Таблица 1

Оценка факторов, ограничивающих деловую активность строительных организаций (в процентах от числа обследованных организаций)

№ п/п	Показатель	2000	2005	2010	2011
1.	Высокий уровень налогов	81	45	39	51
2.	Неплатежеспособность заказчиков	81	38	37	29
3.	Высокая стоимость материалов, конструкций, изделий	53	36	28	37
4.	Конкуренция со стороны других строительных фирм	16	31	33	34
5.	Недостаток квалифицированных рабочих	14	24	17	19
6.	Нехватка и изношенность машин и механизмов	19	7	4	3
7.	Высокий процент коммерческого кредита	14	12	17	12

Источник: Россия в цифрах. 2012. Крат. стат. сб. – М.: Росстат, 2012, с. 289.

С точки зрения устойчивого развития новым фактором конкурентной

борьбы на данном рынке следует рассматривать применение экологических инноваций, новых технологических решений и «зеленых» стандартов, направленных на усиление экологической и энергетической составляющей на всех стадиях строительного цикла: от проектирования, строительства, использования объекта до утилизации отходов после прекращения его срока службы или износа. Принципы строительства «зелёных» зданий уже сейчас соответствуют ожидаемому ужесточению национального и международного экологического законодательства, связанного с ограничением выбросов парниковых газов. Речь идет о повышении требований экологичности и энергоэффективности для привлечения инвестиций, формирования спроса и предложения в строительном секторе экономики [2]. С этой точки зрения исследования профессора О.Б. Балацкого, в частности, его работу «Экономика чистого воздуха» (1979) можно рассматривать как теоретическую базу для развития современных принципов «зеленой» экономики [1].

На основе обзора литературных источников можно выделить следующие преимущества (выгоды) «зеленого» строительства для окружающей среды и здоровья населения:

– значительное сокращение выбросов парниковых газов, мусора и загрязнённых вод;

– расширение и защита естественной среды обитания и биологического разнообразия;

– сохранение природных ресурсов.

– создание более комфортных условий в помещениях по качеству воздуха, а также тепловым и акустическим характеристикам;

– снижение уровня загрязнений, попадающих в воду, почву и воздух, и, как следствие, сокращение нагрузки на городскую инфраструктуру;

– повышение качества жизни с помощью оптимального градостроительного проектирования.

Кроме того, здания, построенные с использованием «зелёных» технологий, способствуют сохранению здоровья работающих в них людей, что может снизить потери от выплат по медицинской страховке.

Что касается экономической выгоды от применения экологических инноваций в строительстве, можно отметить, что эксплуатация «зелёных» зданий по сравнению с традиционными сооружениями позволяет на 25% снижать энергопотребление, уменьшение потребления воды на 30% приводит к снижению издержек на водоснабжение.

Согласно социально-экономическим исследованиям и оценкам ожидается рост рынка «зелёных» строительных материалов на 5% ежегодно. Большинство крупнейших мировых строительных компаний к 2013 году планирует заключать на «зелёные» здания не менее половины всех своих

контрактов. Для инвесторов, владельцев недвижимости, девелоперов, проектировщиков и управляющих компаний преимущества зданий, построенных и сертифицированных в соответствии с «зелёными» стандартами состоят в повышении конкурентоспособности в продвижении своего проекта или решения задач экологически устойчивого развития, активизация поиска инновационных решений, которые минимизируют воздействие на окружающую среду.

1. Балацкий О.Ф. Экономика чистого воздуха. – К: Наукова думка, 1979. – 295 с.
2. Основы государственной политики в области экологического развития России на период до 2030 года, утверждены Президентом Российской Федерации от 30.04.2012,www.kremlin.ru

ПОДАТКОВЕ СТИМУЛЮВАННЯ ВІДНОВЛЮВАНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ

Булана О.О., к.е.н.
ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України» (м. Київ, Україна)

Починаючи з 2009 року в Україні були запроваджені податкові пільги для розвитку альтернативної енергетики та енергозбереження. Податкові пільги зазначеної спрямованості є поширеною тенденцією в багатьох країнах світу протягом останніх років. Такі пільги зазвичай передбачаються в рамках програм з боротьби зі змінами клімату та захисту навколишнього середовища.

В Україні зазначені пільги в першу чергу представлені пільгами з ПДВ та мита при імпорті обладнання та устаткування, що виробляє електроенергію з альтернативних джерел або ж спрямовано на енергозбереження та аналогів яких немає в Україні. Станом на кінець 2011 року таких пільг було надано на суму 2,4 млрд. грн. Однак доцільність таких пільг є дещо сумнівною, оскільки весь сплачений при імпорті ПДВ може бути компенсований у майбутньому шляхом віднесення його до податкового кредиту. Тобто основні фінансові втрати для імпортерів такого обладнання відбуваються через сплату ввізного мита (354 млн. грн. пільг у 2011 році). А пільги з ПДВ створюють фінансові переваги для підприємства-імпортера тільки в тому, що не доводиться вилучати з обігу при імпорті обладнання значні суми коштів для сплати податку. При цьому пільги з не імпортного ПДВ для подібного обладнання є абсолютно неспівствними з обсягами пільг для імпортних товарів, аналоги яких не виробляються в Україні (39 млн. грн. в 2011 році). А тому при такому масовому імпорті Україна ризикує тим, що вітчизняні аналоги такого устаткування так і не почнуть вироблятися.

Необхідно відзначити, що податкове стимулювання відновлюваної енергетики та енергозбереження є поширеною практикою в багатьох країнах світу. Так, система податкових пільг для відновлюваної енергетики в США

представлена у вигляді пільг з федерального податку на прибуток, а саме виробничого податкового кредиту (Production Tax Credit) та інвестиційного податкового кредиту (Investment Tax Credit).

Досвід США та інших країн показав, що застосування податкових пільг з податку на прибуток для виробництва відновлюваної енергетики має ряд переваг:

– пільги стимулюють виробників працювати з найбільш можливим прибутком при одночасному найбільш можливому обсягу виробництва відновлюваної енергії, так як у випадку невисокого рівня податку, застосування пільги втрачає сенс;

– величину пільг можна легко диференціювати в залежності від технології, що застосовується для виробництва відновлюваної енергії;

– пільги стимулюють побудову виробничих потужностей на територіях з найбільш сприятливими природними умовами, де виробництво відновлюваної енергії дійсно є або може стати в перспективі ефективним;

– пільги стимулюють виробників відновлюваної енергії до інвестицій у наукові та технологічні розробки з метою створення технологій, які могли б бути більш ефективними;

– пільги спрямованні на впровадження нового обладнання, що сприяє постійному технологічному оновленню галузі та розвитку енергетичного машинобудування.

Пільги з податку на прибуток підприємств відновлюваної енергетики рідко поєднуються з застосуванням зеленого тарифу (в Україні зазначений тариф був запроваджений в 2008 році). Це зумовлено тим, що як зелений тариф, так і пільги за податку на прибуток спрямовані на гарантування прибутковості галузі для виробників. А отже ці інструменти дублюють свій вплив на підприємства. В зв'язку з цим в світовій практиці зазвичай віддається перевага одному з цих інструментів. Тому, враховуючи впровадженням в Україні "зеленого тарифу", податкові пільги з податку на прибуток не можна вважати найбільш оптимальним інструментом державної підтримки відновлюваної енергетики, який би доповнював би пільговий тариф. В той же час, для виробників енергії з альтернативних джерел було запроваджене звільнення від сплати податку, в результаті якого в 2011 році бюджет недоотримав податків на суму 121 млн. грн.

Але застосування певних видів пільг може мати місце для окремих технологій. Так, в переважній більшості європейських країн біопаливо звільнене від оподаткування акцизним збором. В Фінляндії, Данії, Нідерландах та Великобританії виробництво електроенергії з відновлюваних джерел звільнено від енергетичних податків або зборів на зміну клімату.

Окрім того, в деяких країнах, таких як Франція, Португалія та Мальта впроваджено податкові пільги з ПДВ для сонячної енергетики. Враховуючи,

що на даному етапі розвитку, технології для сонячної енергетики є одними з найбільш дорогих серед відновлюваної енергетики, то даний вид пільг можна застосувати в Україні як доповнення до «зеленого тарифу».

Таким чином, податкові пільги можуть бути застосовані в Україні для стимулювання розвитку окремих технологій відновлюваної енергетики як доповнення до інших інструментів державної підтримки. Однак на даному етапі умови отримання податкових пільг з податку на прибуток підприємств для виробників електроенергії з альтернативних джерел не містять диференціації за технологіями, а тому різні технології з різним рівнем окупності отримують податкові пільги на однакових умовах.

ІНДИКАТОРИ ІНВЕСТИЦІЙ В ОСНОВНИЙ КАПІТАЛ ТА КРЕДИТУВАННЯ ПРИВАТНОГО СЕКТОРУ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

Вахнюк С.В., доц.
ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ» (м. Суми, Україна)

Банківська система країни здатна в певній мірі впливати на індикатори економіки знань – найбільш прогресивної системи економічних відносин сьогодення. Зокрема такими індикаторами є: валові інвестиції в основний капітал (Gross Capital Formation – GCF) та внутрішній кредит приватному сектору (Domestic Credit to Private Sector – DCPS). Перший характеризує частину ВВП, що відноситься до витрат на інвестиції в розвиток провідних галузей економіки країни. Другий – частину ВВП, що відноситься до витрат на фінансове забезпечення внутрішнього приватного сектора (позики, комерційні кредити, і т.д.). Дослідження можливостей змін в банківській системі України, здатних вплинути на підвищення значень цих індикаторів, має за мету створення теоретичної основи банківського механізму стимулювання розбудови економіки знань.

Характеристику впливу банківської системи на значення індикатору інвестицій в основний капітал ми пропонуємо визначати на основі показника IBgcf (Influence of the Banking on GCF). Цей показник визначає на скільки динаміка кредитів юридичним особам в кредитно-інвестиційному портфелі банків країни відповідає динаміці інвестицій в основний капітал відносно загального обсягу ВВП. Розрахунок IBgcf здійснюється за формулою 1:

$$IBgcf = \frac{CBLcp}{CBLcp + \sqrt{(CBLcp - \frac{CBLpp \cdot GCFcp}{GCFpp})^2}} \quad (1)$$

де CBLcp – банківські кредити юридичним особам за актуальний період (Corporate Banks Loans for the current period); CBLpp – банківські кредити юридичним особам за попередній період (Corporate Banks Loans for

the previous period); GCFcp – валові інвестиції в основний капітал актуального періоду (Gross Capital Formation for the current period); GCFpp – валові інвестиції в основний капітал попереднього періоду (Gross Capital Formation for the previous period).

Результати розрахунку показника IBgcf та динаміку його зміни за попередні роки представлено на рис. 1. Економічна сутність цих результатів полягає в тому, що наближення IBgcf до одиниці означає посилення орієнтації банківської системи України на інвестування підприємств, які відіграють ключову роль в національній економіці. Навпаки, наближення IBgcf до нуля вказує на невідповідність розміщення банківських активів державній політиці по інвестиційним пріоритетам.

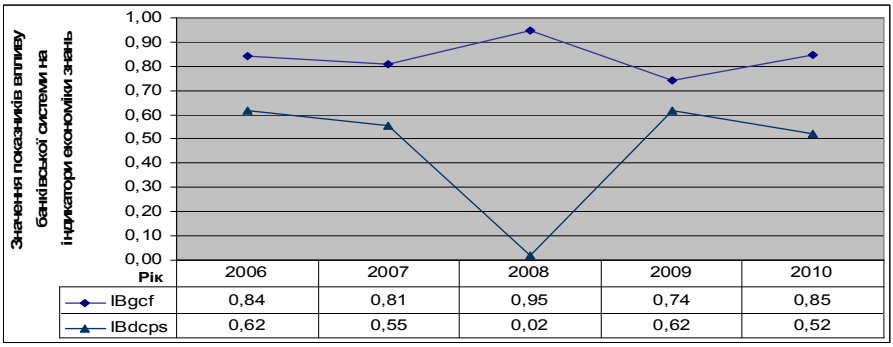

Рік	2006	2007	2008	2009	2010
IBgcf	0,84	0,81	0,95	0,74	0,85
IBdcps	0,62	0,55	0,02	0,62	0,52

Рис.1. Динаміка значень показників IBgcf та IBdcps

Характеристику впливу банківської системи на індикатор внутрішнього кредиту приватному сектору ми пропонуємо визначати на основі показника IBdcps (Influence of the Banking on DCPS). Цей показник визначає на скільки динаміка кредитів фізичним особам в кредитно-інвестиційному портфелі банків країни відповідає динаміці чистих внутрішніх кредитів приватному сектору відносно ВВП. Чисті внутрішні кредити приватному сектору – це чисті кредити, які надаються Національним банком приватному сектору переважно через рефінансування комерційних банків[9]. Зважаючи на це визначення розрахунок IBdcps пропонується здійснювати за формулою 2:

$$IBdcps = \frac{PBCcp}{PBCcp + \sqrt{(PBCcp - \frac{PBCpp \cdot BRcp}{BRpp})^2}} \quad (2)$$

де PBCcp – банківські кредити приватному сектору за актуальний період (Private Banks Credits for the current period); PBCpp – банківські кредити приватному сектору за попередній період (Corporate Banks Loans for

the previous period); BRcp – рефінансування комерційних банків за актуальний період (Bank Refinancing for the current period); BRpp – рефінансування комерційних банків за попередній період (Bank Refinancing for the previous period).

Результати розрахунку показника IBgcf та динаміку його зміни за попередні роки представлено на рис. 1. Економічна сутність цих результатів полягає в тому, що наближення IBdcps до одиниці означає підвищення рівня узгодженості політики кредитування приватного сектору між елементами банківської системи країни. Навпаки, наближення IBdcps до нуля вказує на невідповідність застосування комерційними банками коштів, отриманих з фінансової регуляторної системи країни через рефінансування, державним інтересам з розвитку приватного сектору економіки.

ИССЛЕДОВАНИЯ БАЛАЦКОГО О.Ф. ПО ПРОБЛЕМЕ ЭКОНОМИКИ ЧИСТОГО ВОЗДУХА КАК МЕТОДОЛОГИЧЕСКАЯ ОСНОВА ДЛЯ ВНЕДРЕНИЯ ЭКОЛОГИЧЕСКИХ СТАНДАРТОВ ЖИЗНИ НАСЕЛЕНИЯ[2]

Вега А.Ю., ст. преподаватель
ФГБОУ ВПО «Российский экономический университет им. Г.В. Плеханова» (г. Москва, Россия)

В одной из работ О.Ф. Балацкого и его учеников утверждается, что исходной методологической предпосылкой при совершенствовании природопользования должно стать то, что конечной и главной целью общественного развития является не собственно производство материальных благ как таковое, а обеспечение благосостояния и всестороннего развития всех членов общества [1, с. 7]. По сути, речь идет о более полной оценке и учете экологических благ при обосновании планов и программ социально-экономического развития страны и отдельных регионов. Однако, как отмечается в данной работе, учет экологических факторов развития является не только социальной потребностью, основанной на необходимости улучшения условий жизни населения и охране его здоровья, но и чисто экономической задачей.

Аналогичные подходы развивались Балацким О.Ф. в фундаментальной монографии «Экономика чистого воздуха» (1979 г.) [2].

В Российской Федерации в настоящее время в соответствие с Основными направлениями деятельности правительства российской Федерации на период до 2018 года реализуется комплекс мер по

[2] Работа выполнена при финансовой поддержке гранта Российского гуманитарного научного фонда (РГНФ), проект №12-32-01354

обеспечению экологических и социальных стандартов жизни населения [3-5]. В связи с этим исследования сумской научной школы можно рассматривать в качестве методологической базы для обеспечения экономического благополучия, достижения экологических и социальных стандартов жизни населения.

На наш взгляд, одним из механизмов по обеспечению экономических и экологических потребностей и интересов населения может являться аудит санитарно-эмидемиологического благополучия и экологических условий проживания населения [7]. Для указанных целей может быть использована также процедура экологического маркетинга, государственных «зеленых» закупок, реализация наступательного, экологически ориентированного менеджмента в сфере производства и поставки и сбыта продукции. Речь идет о попытке максимального приспособления продукции предприятий к изменившимся рыночным реалиям в отношении к экологически значимым и загрязненным продуктам. При реализации так называемого наступательного, экологически ориентированного менеджмента растет спрос на экологически релевантные продукты, ужесточается экологическое законодательство, в том числе – законодательство по охране здоровья граждан, а также растут этические обязательства компаний в отношении вопросов сохранения природы. Одновременно растет конкурентоспособность предприятий путем изготовления и/ или распространения экологически релевантных продуктов, а также за счет применения природосберегающих форм распространения продукции.

Таким образом, с точки зрения обеспечения экологических и социальных стандартов жизни населения охрана окружающей среды должна восприниматься как шанс обновить продукцию и модернизировать технологию в смысле их совместимости с окружающей средой. Тем самым появляется возможность соединить процессы улучшения структуры расходов и доходов, с одной стороны, и улучшения экологической, а, следовательно, и социальной ситуации, с другой стороны. На наш взгляд, для реализации планов и программ по обеспечению экологических и социальных стандартов населения могут применяться механизмы государственно-частного партнерства.

1. Актуальные вопросы экономики природопользования: теоретические и прикладные аспекты/ Под ред О.Ф. Балацкого. – Сумы: Всесоюзное экономическое общество, 1990. – 171 с.

2. Балацкий О.Ф. Экономика чистого воздуха. – К: Наукова думка, 1979. – 295 с.

3. Вега А.Ю. Влияние загрязненной среды на качественные параметры жизни населения. Труды XI всероссийской конференции «Теория и практика экологического страхования: модернизация экономики». – М.:-НИЦ «Экопроект», 2011, с.11-14.

4. Вега А.Ю., Потравный И.М., Сатторов А.Х. Экологические беженцы как глобальный миграционный поток// Миграционный мост между Азией и Россией: роль миграции в модернизации и инновационном развитии экономики стран, посылающих и принимающих мигрантов. Материалы 3-го Межд. симпозиума. – М.: ЗАО «Экон-информ», 2011, с. 453-457.

5. Вега А.Ю. Экологическое благополучие, экономическое благосостояние и социально

развитие: возможности гармонизации интересов. Межвузовский сборник научных трудов «Экономика России: теория и практика возрождения», Вып. 8. –М.: «СФК-офис», 2011, с.134-140.
6. Основы государственной политики в области экологического развития России на период до 2030 года, утверждены Президентом Российской Федерации от 30.04.2012,www.kremlin.ru
7. Экологический аудит: теория и практика// Учебник для вузов. Потравный И.М., Вега А.Ю. и др. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2013. – 583 с.

ОЦІНЮВАННЯ ПРИРОДОРЕСУРСНОГО СКЛАДНИКА НАЦІОНАЛЬНОГО БАГАТСТВА

Веклич О.О., д.е.н., проф.
ДУ «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАН України» (м. Київ, Україна)

Питання вимірності національного багатства є одним із найскладніших і нагальних питань економічної теорії та практики, попри його історичну давнину – починаючи аж від фізіократів. Водночас воно нероздільно пов'язане з тематикою визначення складових національного багатства, яке дотепер також перебуває в стані дискусійного дослідження. Пошук науково ґрунтовної відповіді на це питання ускладнюється ще й недостатньою розробленістю системи національного рахівництва, котра повинна адекватно відбивати рух та зміни національного багатства, з одного боку, як капітального запасу нації, а з другого – як найважливішого матеріального підґрунтя економічного зростання.

Безумовно, кожне з граней цієї ємної, багатокомпонентної, багаторівневої базової категорії суспільного відтворення підлягає власному різнобічному економічному аналізу в силу її надзвичайної значущості. Однак, особливий науковий інтерес викликає проблематика включення та оцінювання природно-ресурсного складника структурної комплексності національного багатства через найменшу його розробленість і з огляду на необхідність побудови еколого-економічної політики «зеленого» спрямування, яка базуватиметься на достовірних інформативних показниках наслідків взаємодії економічної підсистеми та довкілля.

Хоча на сьогодні ніхто особливо не заперечує проти доцільності включення оцінки природних благ до національного багатства країни [1; 2], однак варто зазначити, що в дотепер поодиноких вітчизняних дослідженнях природно-ресурсної складової національного багатства вона не є навіть однозначно структурованою, породжуючи, в свою чергу, чимало питань та потребуючи фахового опрацювання. При цьому звертаю особливу увагу на недопустимість включення до її складу повною мірою не визначених так званих компонентів на кшталт «екологічної місткості навколишнього середовища», як це було здійснено в [3]. Крім того, відсутність відповідної методологічної та методичної аргументації, очевидна необґрунтованість і

некоректність включення «екологічної місткості навколишнього середовища» до елементів національного багатства виявляють явну недостовірність наведених довільних і, до речі, різних (на різних сторінках) цифрових значень «питомої ваги екологічної місткості навколишнього середовища у національному багатстві України станом на 01.01.2008 р.» [3]. Отож, підтримуючи оригінальні наукові спроби оцінювання природно-ресурсної складової національного багатства (наприклад, [4]), слід водночас виявляти серед них і неякісні [3].

Макроекономічна оцінка природних ресурсів потребує вирішення низки методологічних і методичних питань. По-перше, не зрозуміло, які саме величини природних ресурсів варто рахувати національним багатством – чи усі потенційні запаси земельних, мінеральних, водних, лісових, рекреаційних, фауністичних, флористичних ресурсів, чи освоєні запаси (ті, що розроблені), чи ті, які розробляються у певному прогнозному періоді тощо. По-друге, які критерії оцінки застосовувати? По-третє, які обсяги природних ресурсів можливо споживати без збитку для майбутніх поколінь?

Зважаючи на те, що кількісні дослідження вартісної оцінки складників сукупного суспільного капіталу і, відповідно, національного багатства ще перебувають у стадії невизначеності, пропонуються деякі узагальнені міркування по цій проблематиці.

Прагнучи відповісти на поставленні запитання, насамперед треба знову підкреслити той момент, що національне багатство, з одного боку, є капітальним запасом нації, а з другого – найважливішим матеріальним підґрунтям економічного зростання. Тому, якщо розглядати національне багатство саме з першої сторони, то видається правомірним проводити оцінювання природоресурсного складника національного багатства через включення усіх потенційних запасів природних ресурсів, що мають забезпечувати діяльність господарського комплексу країни на десятки і сотні років. Звісно, це питання потребує поглибленого дослідження.

Якщо розглядати національне багатство з другої сторони, тобто як найважливіше матеріальне підґрунтя економічного зростання, то видається слушною ідея, що природні ресурси правомірно оцінювати не затратами на їх освоєння, не виручкою від їх можливої продажі, а величиною потенційного доходу від їх використання [5]. Тоді, розглядаючи це питання на мікрорівні, тобто на рівні первинного господарюючого суб'єкта-ресурсоспоживача (підприємства, фірми, організації), показником економічної оцінки невідновлювального природного ресурсу (наприклад, родовища корисних копалин) слугуватиме різниця потоків доходів і видатків за період його розробки – чистий диконтований дохід, який відбиває економічні інтереси цього конкретного ресурсоспоживача.

Інші економічні інтереси мають суб'єкти-природокористувачі на меза-

та макрорівнях – муніципального утворення, регіону, національного господарства. Вони очікують від освоєння природних ресурсів не тільки і не стільки прибутку ресурсоспоживача, скільки зростання зайнятості і доходів населення, збільшення податкових надходжень до місцевого, регіонального та державного бюджету, платежів до позабюджетних фондів, тобто приросту національного багатства. Звідси критерієм економічної оцінки природного ресурсу як елементу національного багатства певної території/регіону/країни за прогнозований період (5 – 10 років) слугуватиме сумарна валова додана вартість використання відтворювальних і невідтворювальних природних ресурсів. Для цілей міжнародних порівнянь національного багатства регіону/країни період оцінки доцільно розширити до 25 років.

Стосовно відповіді на питання про обсяги природних ресурсів, які можливо споживати без збитку для майбутніх поколінь, то варто зауважити, що методологія проведення кількісних досліджень сталого розвитку досі ще розробляється та вдосконалюється, а тому, як щиро визнають зарубіжні авторитети з економіки природокористування, «існуючі оцінки багатства не відрізняються точністю» [6], хоча, на думку практиків, «не потрібні точні цифри. Навіть приблизні оцінки будуть величезним кроком вперед в наданні практичної значущості поняттю "сталого розвитку", яке ми так любимо прославляти в теорії» [7]. Тут у нагоді, безперечно, стане еколого-економічне рахівництво, яке, в свою чергу, потребує процедури формування і запровадження в систему національного рахівництва України [7].

Як відомо, підписавши низку основних всесвітніх документів, Україна підтвердила свою згоду на впровадження принципів сталого розвитку. Проте в теорії та практиці господарювання склалася суперечлива ситуація. З одного боку, у фахівців не викликає заперечень ні теза стосовно недооцінки екологічного чинника формування багатства нації, ні теза щодо недооцінки природних ресурсів і екологічного збитку в формуванні неперекручених макропоказників економічного розвитку, які здатні адекватно відображати реальний еколого-економічний стан функціонування національного господарства. З другого боку, в управлінській практиці фактично майже нічого не враховується та не змінюється, що апріорі зумовлює вибір неефективного, традиційно екологічно неконструктивного напряму соціально-економічного розвитку.

Важливість розроблення адекватної державної економічної політики, усвідомлення на всіх управлінських рівнях необхідності врахування мінливих природно-ресурсних (екологічних) умов формування національного багатства як динамічного показника економічної могутності та потенціалу країни актуалізують наукові розробки зазначеної проблематики.

1. Черковец В. Национальное багатство и национальный продукт с позиций общей экономической теории: ретроспектива и настоящее // Российский экономический журнал. – 2011. – №2. – С. 69-74, 91-94.

2. Шумська С.С. Втеча капіталу з української економіки: аналіз та оцінка за даними платіжного балансу// Економічна теорія. Науковий журнал. – 2008. – №4 – с. 56-77.

3. Бобух І.М. Сучасні тенденції структурування національного багатства України // Структурні зміни та економічний розвиток України: монографія; за ред. д-ра економ. наук Л.В.Шинкарук; НАН України; Ін-т екон. та прогнозув. – К., 2011. – С. 141-145.

4. Квак М.В. Макроекономічний аналіз змін у системі національного багатства України. Автореферат дис. … наукового ступеня канд. економ. наук за спеціальністю 08.00.01 – економічна теорія та історія економічної думки. Львів, 2009.

5. Байбусинов Ш. Национальное богатство Карелии методологией прирастать будет // Карелия, 2002, № 87. – Інтернет-ресурс: www.gov.karelia.ru/Karelia/934/10.html.

6. Дасгупта П. Потерянное богатство наций // Project Syndicate. An Association of newspapers around the world. – Інтернет-ресурс: http://www.project-syndicate.org/commentary/dasgupta/.

7. Ramesh J. The two cultures revisited: the environment-development debate in India // Economic & Political Weekly. – 2010. – № 42. – PP. 13-16. / Цит. по: Шлапак М.Ю. «Зелений ВВП» – орієнтир становлення зеленої економіки // Економіка, екологія, управління. Збірник наукових праць. – Ірпінь: Національний університет державної податкової служби України. – 2012. – № 1. – С. 110 – 116.

8. Шлапак М.Ю. Пропозиції щодо розроблення організаційно-правового супроводу впровадження еколого-економічних рахунків в національне рахівництво // Формування ринкової економіки: Збірник наук. праць. – Спец. вип. Регіональний розвиток України: проблеми та перспективи: у 2-х ч. Ч. 2. – К.: ДВНЗ "КНЕУ ім. В. Гетьмана", 2011. – С. 629-638.

MODELING OF ENVIRONMENTALLY DANGEROUS PHENOMENON OCCURRENCE FROM RIVER WATER'S POLLUTION WITH SLAUGHTER BLOOD

Vladimirov L., Assistant Professor, **Kovachev N.J**., Chief Assistant,
Manev P.M., Chief Assistant Chief
University of Rousse (Rousse, Bulgaria)

The purpose is to model the occurrence of environmentally dangerous phenomenon due to contamination of Danube river with slaughter blood waters along the coast of Russe. Four tasks to be solved are:

1) Situational modeling of the dangerous phenomenon,

2) Creation of a scenario of the danger from pollution and the effects of the slaughter blood on the river populations,

3) Mathematical modeling of impacts,

4) Assessment of dangers, risks, criticalities and environmental security.

The situational modeling is done on the basis of ten variable circumstances, conditions and events:

I) *Space of the situations*. Environmentally dangerous events are generated by slaughter manifacture. Polluter – slaughter blood has 79-82% moisture content,16,5 to 18,9% protein, 1,0 to 2,0% minerals. The amount of blood of slaughter animals is about 4,5% in pigs, around 8% in small ruminants, around 7,7% from cattle. It was issued in the amount of blood sewage according to the daily production of meat. Major pollutants of wastewater are proteins and fats, which quantity varies widely. Basic inorganic pollutants in wastewater are

chlorides, nitrates and phosphates. Part of the insoluble substances and fats are emulsified and colloidal condition which affects the conditions of breeding and development of fish populations.

II. Hronology The environmentally dangerous events occur chronologically on the chain-"slaughter→blood→ mixing with the flush water→emission of water-blood mixture into sewer drains → distribution in the sewer of the economic structure→ dilution with additional sewage → entering the water treatment plant → mechanical treatment→dilution→purification from suspended solids and materials→discharge into river water"

III) *Ordinariness*. For the first time, it was studied the influence of slaughter blood on aquatic ecosystems, in particular – fish populations that were first investigated. A successful attempt was made to protect the river from pollution by waste technology, which was developed in technological and technical research [1].

IV) *Metrics*. The values of dissolved oxygen, transparency, chemical oxygen consumed and active response were set [2].

V) *Fixation*. The process is interrupted. Monthly cycles are formed with identical load.

VI) *Causality*. The reason is meat production, which production parameters vary in changing limits.

VII) *Vulnerability*. It is determined by lethal effects occurred, considered as a random variable [2].

VIII) *Envelopment*. Each situation exists in relation to certain external systems environment. Is is revealed by the structure of environmentally dangerous events. The situation is precisely defined and understood in order to be modeled the genesis, the mechanism of its development, the process of damage characteristic of the emerging dangerous phenomena, impacts and effects.

IX) *Situation*. The atmosphere of situations of contamination in slaughter blood is physically modeled. Samples of river water are investigated. The indicator has been referred to the group of controllable factors of the situation. A taxonomy and risks identifion is made.

X) *Harmfulness*. Models of the probability of lethal effects and lethal risk among bioindicators describe the harmfulness as a function of the degree of water pollution with slaughter blood and the exposure of the bioindicators. The harmfulness for the three bioindicators is determined by the differential and integral risks. The danger scenario of the lethality indicators in the survey fish under the influence of slaughter blood is developed by graph models. They are hypothetical. The transition to the threat of danger is done by defining the indicators and their corresponding risks.

When the risks for each element of scenario's morphology occurrence are presented in vector format they are determined by using probability and time of

appearance. Mathematical models of risk scenarios of pollution of river waters with slaughter blood, the impact of blood on the slaughter fish indicators and lethality among fish were composed.

Quantitatively were evaluated the dangers, risks and criticalities from pollution of river water with slaughter blood. The environmentally dangerous events were compared, ranged and prioritized on the base of the risk degree.

1. Tomov, C., I. Baichev L. Vladimirov. Trans-border effective technologies for the protection of the Danube River pollution with slaughters blood. Varna, Proceedings of the International Conference "New bridges in Europe, opportunities for cooperation in the Black Sea region." p.69-81.

2. Vladimirov, L. Bioindication risk of contamination of river water with slaughters blood. Varna University of Economics, Symposium "Challenges of Agribusiness and Rural Development", 2010. p 126-136.

ФОРМИРОВАНИЕ «ЗЕЛЕНОГО» РЫНКА ТРУДА КАК ФАКТОР УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ ЭКОНОМИКИ РОССИИ[3]

Войкина Е.А., ассистент

Российский экономический университет им. Г.В. Плеханова

(г. Москва, Россия)

Для сохранения в будущем лидирующих позиций Россия уже сейчас нуждается в грамотной экономико-экологической политике. Создание «зеленых» рабочих мест в различных отраслях и сферах деятельности положительно скажется как на напряженной ситуации на рынке труда, так и на сложной экологической обстановке в России, одновременно позволяя снизить уровень безработицы и улучшить состояние окружающей среды[6].

Правительство Российской Федерации ставит перед собой цель создать около 25 млн. высокопроизводительных рабочих мест к 2020 году [3].В этой связи актуальным остается вопрос условий и организации труда на предприятиях России. По данным Роспотребнадзора около 75% рабочих мест являются небезопасными для здоровья человека и не соответствуют нормам охраны труда[4].Количество работников, занятых во вредных и опасных условиях труда, возрастает с каждым годом и по последним данным их удельный вес в общей численности работников по всем видам экономической деятельности составляет 30,5% [1].

Как следствие за последние 5-7 лет показатель профессиональной заболеваемости работников показывал стабильно высокий уровень и не опускался ниже 7 тыс. чел. в год, а в 2011 году численность работников с впервые установленным профессиональным заболеванием увеличилась по сравнению с 2010 годом примерно на 2,1%[5].Уровень производственного травматизма на предприятиях России постепенно снижается, но при этом

[3] Работа выполнена при финансовой поддержке гранта Российского гуманитарного научного фонда (РГНФ), проект №12-32-01354

численность пострадавших при несчастных случаях на производстве со смертельным исходом достигает примерно 2 тыс. чел. в год[5].

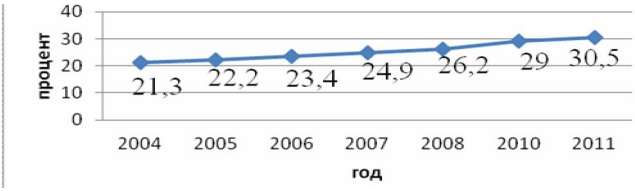

Рис.1. Удельный вес работников, занятых во вредных и (или) опасных условиях труда, в общей численности работников (по видам экономической деятельности), %

Таким образом, экономика России нуждается в создании качественных рабочих мест, которые смогут обеспечить достойные условия и оплату труда, повысить производительность труда. Важным аспектом является и одновременное сокращение негативного влияния промышленных объектов и технологий на окружающую среду в сфере неблагоприятных экологических изменений. Выходом из этой ситуации является создание новых «зеленых» рабочих мест и модернизация «вредных» рабочих мест в таких сферах, как добывающая промышленность, строительство, транспорт, сельское хозяйство, переработка и утилизация отходов, электроэнергетика. Обеспечение «зеленой» занятости на рынке труда означает и повышение квалификации сотрудников для работы на высокотехнологичных рабочих местах, рост эффективности производства, а значит увеличение уровня доходов и улучшение качества жизни населения. В результате формирование «зеленого» рынка труда – это возможность решения комплекса проблем: и экономических, и социальных, и экологических, ведь устойчивое развитие рассматривается как единое пространство, характеризуемое состоянием экономики, общества и природы [2].

1. Данные Федеральной службы государственной статистики России // http://www.gks.ru/wps/wcm/connect/rosstat_main/rosstat/ru/

2. Н.Н.Лукьянчиков, И.М. Потравный. Экономика и организация природопользования: учебник для студентов вузов, обучающихся по направлению «Экономика» – 4-е изд., перераб. и доп., – М.:ЮНИТИ-ДАНА,2010,с.223.

3. «Основные направления деятельности Правительства Российской Федерации на период до 2012 года», утверждены Распоряжением Правительства РФ от 17 ноября 2008 г. N 1663-р// www.kremlin.ru.

4. Официальный сайт РИА Новости. Четверть рабочих мест в России не соответствуют по уровню шума.17.08.2012.// http://ria.ru/society/20120817/725735200.html

5. Российский статистический ежегодник. 2012: Стат.сб./Росстат. – Р76 М., 2012, с.162.

6. Voikina E. The creation of "green jobs" in the system of management of labor relations and social development: A VIEW FROM RUSSIA. Proceedings of the International Scientific Conference for Doctoral Students and Young Researchers. EDAMBA 2012. University of Economics in Bratislava. Bratislava, the Slovak Republic. 2012. p.1345-1352.

КРИТЕРІЇ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

Вороненко В.І., аспірант
Сумський державний університет (м. Суми, Україна)

При розробленні еколого-економічної стратегії розвитку будь-якого регіону вагоме значення мають критеріальні категорії. Еколого-економічна стратегія повинна базуватися на досягненні стратегічних та тактичних цілей, що можна оцінити лише за умови існування критеріїв їх досягнення. У загальному випадку під критерієм розуміється правило прийняття рішення по оцінці будь-чого на відповідність пред'явленим вимогам [1]. Тобто, еколого-економічна стратегія розвитку регіону повинна бути забезпечена показниками для встановлення міри чи оцінки досягнення цілей стратегії порівняно з іншими альтернативами регіонального розвитку. Масштабні цілі і задачі стратегії в решті решт повинні бути приведені до певних кількісних показників, що повинні будуть відповідати певним критеріям розвитку.

Крім критеріїв оцінки досягнення цілей еколого-економічної стратегії розвитку регіону велике значення мають критерії оцінки стратегії та критерії для визначення її переваг. Для оцінки самої еколого-економічної стратегії ми пропонуємо розробити критерії її відповідності регіону. А для визначення її переваг – критерій ефективності стратегії та критерій забезпечення конкурентної переваги даного регіону над іншими.

Кожна стратегія розробляється з певними часовими рамками для її втілення. Це можуть бути як кілька, так і десятки років. Якщо стратегія втілена за встановлений час – вона вважається успішною. Тому часові норми також повинні бути віднесені до критеріїв, їх можна назвати часовими критеріями чи критеріями швидкості. Безумовно, швидкість є вирішальним критерієм успішності стратегії, але в цьому питанні потрібно зберігати здоровий глузд і реально оцінювати можливості регіону, бо занадто жорсткі часові рамки можуть звезти нанівець всю реалізацію стратегії.

При розробленні критеріїв відповідності еколого-економічному стану регіону важливо пам’ятати, що проблеми регіону, покликані для вирішення за допомогою еколого-економічної стратегії, ставить перед регіоном зовнішнє середовище. Тому і результати реалізації стратегії повинні відповідати зовнішній середі. На основі цього можна сформулювати критерій відповідності регіону: еколого-економічна стратегія розвитку регіону повинна відповідати покращенню поточної ситуації в економічному та екологічному плані не тільки в самому регіоні, а і в оточуючому середовищі. Критерії забезпечення конкурентної переваги одного регіону над іншими та критерії ефективності стратегії пов’язані між собою. Гарна стратегія може забезпечити конкурентні переваги економіки регіону та кращі екологічні

показники у порівнянні з іншими регіонами. Чим більше заслуга стратегії у створенні еколого-економічних переваг регіону над іншими, тим вона ефективніша. Оскільки час можна розглядати як ресурс, то і критерій часу теж пов'язаний з критерієм ефективності.

Якщо регіон має кілька альтернативних еколого-економічних стратегій розвитку, то для прийняття тієї чи іншої стратегії повинні застосовуватись критерії відбору стратегії. Критерії відбору стратегії – параметри, яким має відповідати стратегія. До них відносяться відповідності еколого-економічним цілям і місії регіону, загрозам оточуючого по відношенню до регіону середовища, можливостям регіону та його сильним і слабким сторонам. Відповідність можливостям регіону у свою чергу складається з:

а) ресурсного критерію, тобто наявності у регіону потрібних для реалізації стратегії ресурсів;

б) критерію сумісності з організацією функціонування регіону.

Крім позитивних цілей, які переслідують розробники стратегій, важливо не забувати про те, що реалізація будь-якої стратегії супроводжується певними витратами, а результати її реалізації завжди містять деякі негативні наслідки. З цієї позиції до критеріїв відбору стратегії має бути віднесений критерій витрат і негативних наслідків.

За результатами реалізації стратегії повинні бути розраховані комплексні показники, які характеризуватимуть еколого-економічні аспекти регіону. Ми пропонуємо для оцінки стану регіону в результаті впровадження еколого-економічної стратегії його розвитку розраховувати наступні комплексні показники: еколого-економічного потенціалу регіону, інформаційної відкритості та екологічного інформування, екологічної політики, екологічного управління, екологічної доброчинності економічного сектору, екологічної відповідальності та її стимулювання. Кожному комплексному показнику повинні бути розроблені критерії для його оцінки. Кожен із цих показників має свою вагомість, тому якщо виникне потреба розрахунку інтегрального показника еколого-економічного стану регіону, для кожного комплексного показника необхідно буде знайти вагові коефіцієнти. Самі комплексні показники у свою чергу розраховуються за загальною формулою (1):

$$P_i = \sum_{i=1}^{n} V_i k_i, \qquad (1)$$

де: V_i – показник потенціального еколого-економічного результату стратегії; k_i – ваговий коефіцієнт, що показує яку вагу має V_i при розрахунку P_i і визначається експертним методом.

1. Интернет / Википедия – свободная энциклопедия [Электронный ресурс]. – Режим доступа : – http://ru.wikipedia.org/wiki/Internet

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО Й СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Гаврилюк О.В., д.е.н., проф.
Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України (м. Київ, Україна)

Україна потребує розробки дієвих національних стратегій сталого та інноваційного розвитку, безпосередньо пов'язаних із стратегією структурної політики, яка також відсутня. Забезпечення сталого розвитку тісно узгоджується з перспективами більш активного підключення до європейських інтеграційних процесів. Але активізація процесу європейської інтеграції, у свою чергу, базується в т.ч. на необхідності подолання глибокого технологічного відставання від розвинених країн і завершення постсоціалістичної трансформації економіки й суспільства.

Реалізація двох головних пріоритетів інноваційної політики – підвищення зайнятості й конкурентоспроможності національної економіки – стало можливим у країнах Центрально-Східної Європи (ЦСЄ) багато в чому завдяки проникненню в економіку великих транснаціональних корпорацій. Однак, незважаючи на вигоди країн регіону від прибуткових і високотехнологічних вкладень іноземних інвесторів, у довгостроковій перспективі спеціалізація цих країн виглядає неоднозначно.

По-перше, інтеграція іноземного й національного секторів промисловості залишається слабкою, власне виробництво різко відстає за показниками ефективності, якості продукції й оплаті праці від підприємств із іноземною участю. Іноземні інвестори відкривають у регіоні ЦСЄ власні виробництва, що працюють за модульним принципом, а традиційні низькоприбуткові галузі залишаються поза зоною їх інтересу. По-друге, галузі промисловості дедалі більше тяжіють до "монопродукції". За такої моделі погіршення становища материнських компаній відразу негативно позначається на діяльності їх підприємств у регіоні. По-третє, незважаючи на динаміку експорту, погіршується зовнішньоторговельна збалансованість.

У результаті опори на ТНК, як основному джерелі технологічних інновацій, наука в країнах ЦСЄ опинилася в скрутному становищі: майже цілком розпалася індустріальна й науково-дослідна діяльність, прикладні дослідження частково або повністю були прикриті. За час постсоціалістичної трансформації країни ЦСЄ втратили 50-75% наукових кадрів.

Також існує проблема залежності національних економік від ТНК. В умовах неухильного й бурхливого ускладнення світового інноваційного процесу й рівня технологічних знань, ТНК віддають Східній Європі тільки "нижні поверхи" накопичених і використовуваних знань. Основна проблема у взаєминах держав із ТНК полягає в неможливості забезпечення своєчасного

трансферу технологій від іноземних компаній до національних підприємств.

Таким чином, країни ЦСЄ автоматично стали на шлях наздоганяючого розвитку, що не складає оптимальної моделі в умовах нинішнього швидкоплинного розвитку. Єдиним варіантом вирішення перерахованих проблем і протиріч, а також наближення до сталого розвитку могла б стати ефективна промислова політика, яка б дозволила надолужити економічне й технологічне відставання від партнерів по Євросоюзу й мінімізувати залежність від ТНК.

Особливі зусилля потрібно приділити відтворенню ще не до кінця втраченого науково-технологічного потенціалу. Мова, зокрема, йде про збільшення обсягу коштів на розвиток науки. Крім цього, потрібно думати про розвиток національної інноваційної й промислової політики – створювати власні високотехнологічні виробництва, центри й агентства трансферу технологій, стимулювати НДДКР і підтримувати конкретні проекти. Чималу роль пропонується приділити розвитку ехнолог8ічних платформ, створенню технологічних парків і бізнес-інкубаторів, які повинні стати складовими частинами перебудови національної промисловості та її адаптації до норм Євросоюзу.

Проблеми переходу країн ЦСЄ до інноваційної моделі розвитку кореспондують завданнями, які постають і перед Україною. Констатується їх схожість – підвищення конкурентоспроможності продукції й економічної ефективності, піднесення промисловості до технологічного рівня розвинених країн і т.д.

Поки що можна висловити глибокий песимізм щодо становища в науковій сфері в Україні, де слідом за країнами ЦСЄ втрачається науковий потенціал. У контексті реалізації наміру перебування в ряді розвинених держав – країн з повним науковим, промисловим, інноваційним циклом, східноєвропейський досвід побудови інноваційної економіки з високою участю ТНК в інноваційному процесі для України у цілому неприйнятний. Потрібно знайти “золоту середину” у взаєминах із ТНК – одержати максимум вигід від іноземних інвестицій і одночасно не впасти в залежність від них у плані власного технологічного й інноваційного розвитку.

Один із виходів полягає у вирішенні інфраструктурних проблем. Саме розвинутої інноваційної інфраструктури бракує для повного використання накопиченого наукового потенціалу. Щоб зберегти цей потенціал і запобігти подальшій руйнації або повному зникненню галузевої й фундаментальної науки, необхідна цілісна стратегія інноваційного розвитку, що в свою чергу пов’язана з стратегією сталого розвитку.

ЕТАПИ ОЦІНКИ ЯКОСТІ ЛОГІСТИЧНОГО СЕРВІСУ

Гайдабрус Н.В.
Сумський державний університет (м. Суми, Україна)

Обираючи постачальника, споживач бере до уваги його можливості в області логістичного сервісу. Однак розширення асортименту послуг та їх якості пов'язане зі збільшенням вкладень та експлуатаційних витрат. Таким чином, виникає проблема визначення оптимального та прийнятного рівня якості пропонованого логістичного сервісу. Дану проблему необхідно вирішувати за допомогою поетапної оцінки якості логістичних послуг.

Одним з важливих питань у сервісній логістики є визначення та оцінка якості послуг. У міжнародному стандарті системи якості ISO 9000 [1] якість послуг трактується як «сукупність властивостей і характеристик послуги, які надають їй здатність задовольняти обумовлені або передбачувані потреби».

Якість будь-яких послуг повинна визначатися відповідністю вимогам споживачів. В свою чергу, ці вимоги повинні бути чітко сформульовані і виміряні за допомогою системи показників. Відхилення від даних показників означає, що сервіс має недостатній рівень якості [2].

При реалізації логістичного сервісу як необхідної «складової» логістики важливим є одержання високого економічного ефекту, що є основним принципом підприємницької діяльності. Реалізація цього принципу в ідеалі повинна досягатися за допомогою високої якості рівня логістичного сервісу.

Таким чином, для оптимізації логістичного сервісу необхідно дотримуватися наступних вимог [2]:

1. Дати точну оцінку якості послуг (використовуючи систему показників, проранжованих відповідно до їх вагомості для споживачів).

2. Мінімізувати розбіжності між очікуваним клієнтами та отриманими значеннями показників якості послуг.

Підсумовуючи [2, 3] сформулюємо етапи оцінки якості надаваних логістичних послуг:

1. Формування показників, на основі яких проводитиметься оцінка якості послуг.

2. Визначення вагомості кожного показника та оцінка рівня сервісу за кожним із них.

3. Визначення інтегральної оцінки якості послуг.

На основі підходу Д. Бауерсокса [4], який виділяє три рівні логістичного сервісу, модифіковано та доповнено авторами структуру, що включає два рівні сервісу споживачів: базовий та додатковий, подана на

рис. 1.

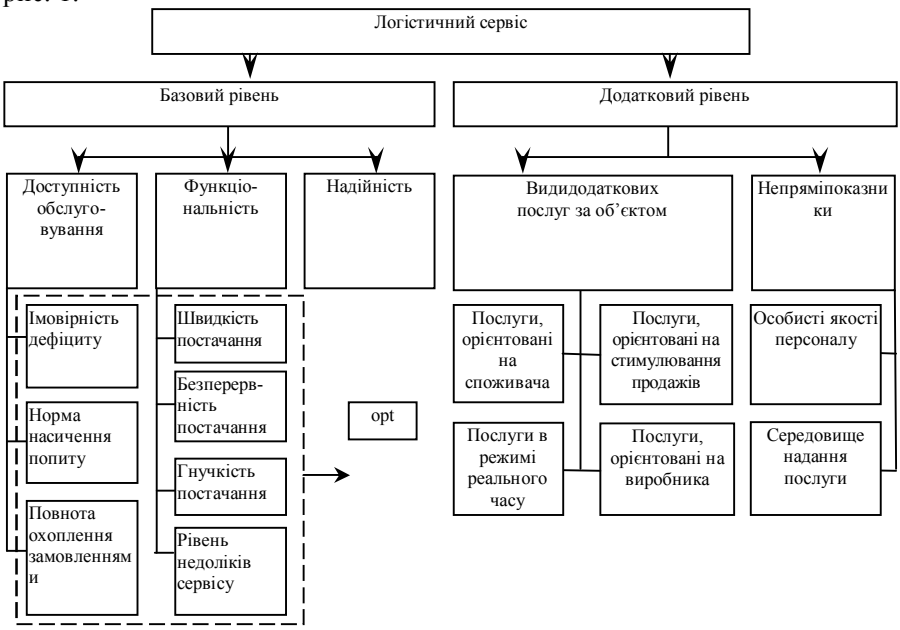

Рис. 1 – Рівні логістичного сервісу та його показники

На всіх етапах оцінки якості послуг доцільно застосовувати метод експертних оцінок. При цьому важливо пам'ятати, що тільки клієнти можуть оцінити рівень сервісу об'єктивно, тому необхідно постійно підтримувати з ними контакт, використовуючи всі можливі канали зв'язку. Особливу увагу слід приділяти потребам найбільш важливих для фірми груп покупців послуг (цільових клієнтів) і їх вимогам до якості обслуговування.

1. http://www.iso.staratel.com
2. Есенькин Б.С. Логистика в книжном деле /Б.С. Есенькин, М.Д. Крылова. – М.: Изд-во МГУП. – 2002. – 335 с.
3. Смехов А. А. Введение в логистику / А. А. Смехов. – М. : Транспорт, 1993.
4. Бауэрсокс Доналд Дж. Логистика : интегрированная цепь поставок / Доналд Дж. Бауэрсокс, Дейвид Дж. Клосс ; [пер. с англ. Н. Н. Барышниковой, Б. С. Пинскера]. – 2 – е изд. – М. : ЗАО «Олимп – Бизнес», 2008. – 640 с.

СБАЛАНСИРОВАННОЕ ПРИРОДОПОЛЬЗОВАНИЕ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ

Геворгян С.А., д.э.н., проф.
Армянский Государственный Экономический Университет
(г. Ереван, Армения)

За последнее столетие мировая потребность в природных ресурсах для обеспечения экономического развития возросла приблизительно в 100 раз. Существующие технологии их использования несовершенны. Из нефтеносных пластов извлекается не более 50% нефти, теряется более половины калийных солей. Потери древесины доходят до 20-30%. В сельском хозяйстве в основном производстве потери составляют 20-40%.

Глобальная экономика не может поступательно развиваться, если экосистемы, от которых она зависит, продолжают разрушаться. Сдвиг в сторону экологической безопасности, устойчивой экономики может стать столь же глубоким преобразованием, каким была промышленная революция, которая и привела к нынешней дилемме.

Важным изменением, характерным для 21 века, является глобализация – возникновение обширных экономических и информационных сетей, связывающих ныне воедино отдельные части мира. Многие развивающиеся страны были и остаются включенными в мировую экономику в качестве весьма зависимых поставщиков сырьевых материалов или низкотехнологичных промышленных товаров.

Процесс глобализации проходит неоднозначно. Усиление открытости национальных хозяйств и их врастание в складывающуюся глобальную экономику происходит параллельно с другими процессом – созданием торгово-экономических обьединенийстран примерно одинакового уровня развития, или так называемой регионализацией миривой экономики.

Она ведет к определенному обособлению отдельных национальных хозяйств от формирующейся относительной целостности системы мировой экономики и является отражением противоречий между текущими групповыми и долгосрочными глобальными интересами.

Стартовое позиции для интегрирования стран с переходной экономикой в глобальную экономику крайне неблагоприятны. Так стран Содружества Независимых Государств (СНГ) вынуждены врастать не просто в мировое рыночное пространство, а в сложную геоэкономическую систему. При этом в странах СНГ ресурсоемкость отдельных технологий и изделий в 3-10 раз выше, чем в развитых странах. Энергетическая составляющая в продукции достигает 25% ее стоимости, тогда как в США она не превышает 7%, во Франции – 3%. Реализация 1 кг условного топлива в СНГ дает 0.5 долларов ВВП, в Японии – 9.3 долларов.

Одновременно в развитых странах происходит осознание того факта, что политика использования природных ресурсов должна быть существенной в геополитике и стратегии управления социально – экономическими процессами. Национальная безопасность, а также достигнутый этими странами уровень жизни уже не могут обеспечиваться без использования ресурсов всей планеты, в том числе о находящихся за пределами территории этих стран.

Сбалансированное устойчивое развитие в условиях глобализации экономики невозможно без взаимосвязанного регулирования, посредством совершенствования существующих экономических и правовых механизмов, природно-ресурсного и промышленного сектора, предполагающего всесторонний учет социальных, экономических и экологических факторов, оптимизацию ресурсопотребления. Необходимость реализации этого подхода рассматриваются в данной работе.

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯК СКЛАДОВА ІНФОРМАЦІЙНОГО УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ МАЛОГО БІЗНЕСУ

Гоголь Т.А,. к.е.н., доц., докторант
Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана (м. Київ, Україна)

Стійке функціонування підприємств сектору малого бізнесу забезпечується створенням безпечних умов діяльності та формуванням системи інформаційного забезпечення, яка надає можливість отримання інформації з зовнішнього середовища та формується в системі управління, з подальшим обробленням отриманої інформації в обліково-аналітичній системі та прийняттям обґрунтованих управлінських рішень, які надаються внутрішнім і зовнішнім користувачам.

В конкурентних умовах господарювання підприємства малого бізнесу є більш вразливими до внутрішніх та зовнішніх факторів, що потребує від системи управління систематичного аналізу діяльності, гнучких механізмів регулювання господарської діяльності та зростання вимог до характеру та якості отримуваної та використаної в управлінні інформації.

Однак, створення ефективної системи управління на малих підприємствах потребує врахування організаційних та функціональних особливостей їх діяльності, що проявляються у характері виробничого процесу, специфіці системи управління, кадрової та фінансової сфери, зовнішніх зв'язках зі споживачами, державою та іншими підприємствами. Автором у попередніх публікаціях було проаналізовано вплив організаційних особливостей діяльності підприємств малого бізнесу на загальний розвиток

підприємства [1].

Розглянемо, яким чином визначені фактори впливають на побудову ефективної системи управління та рух інформації на підприємствах малого бізнесу.

1. Цілі та мета діяльності підприємства впливають на організацію структурних елементів системи управління, необхідність аналізу, контролю та аудиту діяльності, що зумовлює створення додаткових елементів в системі управління та додаткові канали надання і отримання економічної інформації.

2. Галузь та сфера діяльності впливають на кількість рівнів системи управління, специфіку обробки вхідної та вихідної інформації; кількість працівників в системі управління, їх контрольні та підзвітні функції.

3. Обмежені масштаби підприємства та незначні обсяги виробництва та асортименту продукції передбачають формування спрощеної структури управління з нескладною структурою руху інформації в горизонтальному та вертикальному напрямах.

4. Обмежені фінансові можливості керівництва підприємства впливають на штат управлінського персоналу, організацію системи бухгалтерського та управлінського обліку, кількість та обсяги інформаційних каналів в системі управління.

5. Менш формальний стиль управління підприємством не вимагає створення складної системи руху інформації між керівництвом підприємства, а також не потребує формування складної системи управлінського обліку для формування управлінської звітності з метою прийняття на їх основі економічно обґрунтованих управлінських рішень.

6. Підвищений ризик підприємницької діяльності вимагає систематичного аналізу фінансово-господарської діяльності підприємства, отримання додаткової інформації для аналізу і контролю виробничої і господарської діяльності підприємства, що передбачає необхідність створення на малому підприємстві додаткової посади аналітичного працівника з визначеним рухом обліково-економічної інформації між працівниками системи управління.

7. Освітньо-кваліфікаційний рівень працівників підприємства. Обмеженість фінансових можливостей малих підприємств впливає на штат системи управління. Не завжди керівництво та власники малих підприємств мають фінансову можливість утримувати в штаті необхідну кількість висококваліфікованих працівників, що потребує тимчасового найму працівників більш високого кваліфікаційного рівня. Більшість працівників на малих підприємствах мають середній освітньо-кваліфікаційний рівень, що може впливати на швидкість роботи системи управління та якість прийняття економічних рішень.

Отже, формування ефективної системи управління на підприємствах

малого бізнесу вимагає створення оптимальної структури руху інформації між окремими ланками системи управління з урахуванням організаційних та функціональних особливостей діяльності малих підприємств для можливості отримання широкого спектру обліково-економічної інформації, її обробки та аналізу в системі управління та надання зовнішнім і внутрішнім користувачам для прийняття своєчасних обґрунтованих управлінських рішень.

1. Гоголь Т.А. Особливості діяльності підприємств малого бізнесу та їх вплив на розвиток економіки країни // Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Збірник. – Чернігів: ЧДТУ, 2011. – № 3 (52). – С.145-154.

ФОРМУВАННЯ ЗАСАД ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ СПОЖИВЧИМ КАПІТАЛОМ ЕКОЛОГООРІЄНТОВАНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Голишева Є.О., асистент
Сумський державний університет (м. Суми, Україна)

Підприємству, що прагне ринкового успіху із врахуванням екологоорієнтованого напрямку, самостійно управляти зв'язками з оточуючим середовищем (залучувати та утримувати споживачів, вести пошук постачальників та ділових партнерів, налагоджувати довготривалу та стабільну взаємодію зі своїми економічними контрагентами тощо), тобто управляти формуванням, розвитком та реалізацією споживчим капіталом, що є складовою (підсистемою) інтелектуального капіталу.

Для забезпечення ефективної взаємодії з економічними контрагентами необхідним є формування організаційно-економічного механізму, включаючи визначення принципів його формування і функціонування, виділення завдань та функцій, вибору методів і форм управління, побудови структури.

На жаль, на сьогодні майже відсутні вітчизняні наукові праці, які б були присвячені споживчому капіталу як окремому об'єкту управління на підприємстві та формуванню організаційно-економічних засад його управління.

Узагальнення існуючих напрацювань щодо формування організаційно-економічним механізмів управління екологоорієнтованою господарською діяльністю підприємства дало підстави автору розробити структурну схему організаційно-економічного механізму управління споживчим капіталом на промисловому підприємстві, яка наведена на рис. 1.

Відповідно, організаційно-економічний механізм управління споживчим капіталом повинен складатися з таких підсистем (рис. 1):

- цільова;
- керуюча;
- керована;

– діагностики;
– інформаційна;
– мотивації;
– планування та прогнозування;
– контролінгу.

Під час формування організаційно-економічного механізму управління споживчим капіталом слід обов'язково враховувати специфіку об'єкту управління, зокрема вплив елементів зовнішнього середовища (економічних контрагентів), принципи і особливості формування, розвитку і процесу реалізації споживчого капіталу, методичні основи діагностики та управління споживчим капіталом.

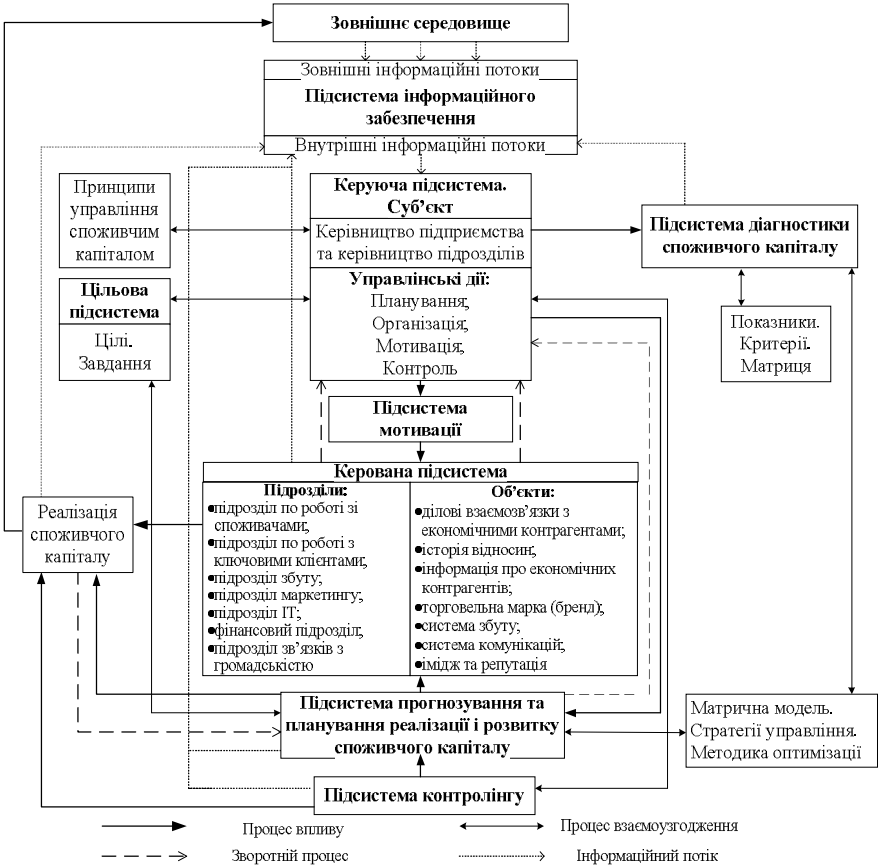

Рис. 1 – Структурна схема організаційно-економічного механізму управління споживчим капіталом екологоорієнтованого підприємства

Таким чином, стабільна взаємодія між підсистемами організаційно-економічного механізму управління споживчим капіталом є обов'язковою умовою його ефективного функціонування та запорукою успішних відносин із економічними контрагентами і, як наслідок, накопичення споживчого капіталу.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОГНОЗУВАННЯ ЦИКЛІЧНОЇ ДИНАМІКИ ФУНКЦІОНУВАННЯ АГРАРНОГО РИНКУ

Горлачук М.А., к.е.н., доц.
Тернопільський національний економічний університет
(м. Тернопіль, Україна)

Найважливішим завданням функціонування і регулювання ринкової економіки, зокрема, аграрного ринку, є розроблення та реалізація стратегії економічного розвитку за допомогою механізмів прогнозування, програмування і планування. При здійсненні певної діяльності, прийнятті управлінських та господарських рішень, особливо тих, що стосуються функціонування ринку в цілому, необхідно передбачити, як буде змінюватися у майбутньому об'єкт дослідження або регулювання.

Традиційний метод передбачення майбутнього – екстраполяція тенденцій, які склалися у минулому – широко використовується у сфері господарської діяльності і управління окремими економічними процесами. Перевагою даного методу є зручність розрахунків. Однак при нелінійних залежностях – приміром, циклічних коливаннях, які характерні для аграрного ринку, його використання призводить до неповного врахування впливу факторів на досліджуванні процеси, на основі чого можна зробити недостатньо достовірні висновки.

Передбачення майбутнього – найбільш складний дослідницький процес у визначенні основних економічних параметрів розвитку аграрного ринку, що потребує об'єднання теоретичних знань з досвідом. Основи теорії передбачення майбутнього закладені вченим-економістом М.Д. Кондратьєвим. Основні положення його теорії передбачення у сучасному трактуванні є наступними:

1. Передбачення майбутнього будується на глибокому науковому пізнанні закономірностей побудови, динаміки і взаємозв'язків прогнозованого об'єкта.

2. Найскладнішим та відповідальним елементом передбачення майбутнього є прогнозування циклічної динаміки досліджуваних об'єктів, зміни циклів і фаз, періодичності появи кризових явищ.

3. За М.Д. Кондратьєвим є три типи передбачення. Перший тип – це

передбачення нерегулярних явищ. Другий тип – це передбачення явищ, які в своєму розвитку мають ту чи іншу циклічність. Третій тип передбачення заснований на передбаченні тих чи інших спільних тенденцій, наприклад, тенденцій економічного зростання, динаміки відтворення виробництва, динаміки різних категорій прибутку тощо.

Спираючись на теорію передбачення М.Д. Кондратьєва та існуючі методи прогнозування, можна сформулювати основні напрямки і встановити кількісні параметри циклічної динаміки функціонування аграрного ринку, а саме – обсяги виробництва, споживання, попиту і пропозиції на перспективу.

В цілому, умовно, існує три різновиди прогнозів. До першого із них належать прогнози, які визначають тенденції і перспективи розвитку певного процесу від сучасного стану до якоїсь дати в майбутньому. Другий різновид – прогнози, що визначають найбільш ймовірний стан явища на певну визначену дату у майбутньому. Третій різновид – прогнози, що характеризують бажаний стан явища, процесу в майбутньому.

З метою прогнозування циклічних залежностей функціонування аграрного ринку можна використати модель, що дозволяє схематизувати циклічні коливання аграрного ринку і охарактеризувати можливі напрями розвитку прогнозованих економічних процесів у майбутньому.

Обсяги виробництва в середньо- і довгостроковому періодах визначають циклічні коливання пропозиції (реалізації) продукції на ринку. В короткостроковому періоді часу, особливо на продовольчому ринку, потрібно враховувати також посилену дію таких факторів як передсвяткові, святкові, вихідні і робочі дні, споживчі інтереси покупців, раціональне використання коштів і продуктів тощо. В цей період, про що свідчать попередні дослідження, реалізація і попит на продукцію стрімко зростають.

Таким чином, виходячи із положення М.Д. Кондратьєва про статику і циклічну динаміку прогнозованого об’єкта, можна сформулювати існуючу парадигму взаємозв’язків між різного роду періодичними коливаннями, що відбуваються на аграрному ринку.

Прогнозування розвитку аграрного ринку повинно ґрунтуватись на вказаній системі різновидів прогнозів і здійснюватись з урахуванням встановлених закономірностей періодичних циклічних коливань, тенденцій часово-просторової стійкості виробництва, наявної кількості виробників, ринкової інфраструктури та необхідності забезпечення збалансованості між виробництвом (пропозицією), платоспроможним попитом і науково обґрунтованими раціональними нормами споживання продукції на душу населення.

ЭФФЕКТ РИКОШЕТА НА ДЛИННОЙ ВОЛНЕ ЭКОНОМИЧЕСКОГО РОСТА

Горобченко Д.В., к.э.н., старший преподаватель
Сумский государственный університет (г. Сумы, Украина)

Процесс формирование современного механизма природопользования и охраны окружающей природной среды, основанный на исследованиях настоящей структуры хозяйствования и игнорирующий долгосрочные тенденции экономического роста и изменения конъюнктуры рынка, может противоречить самой сущности социально-экономического развития. Например, стратегия предотвращения и ликвидации последствий загрязнения, планируемая к внедрению, может оказаться запоздалой в силу ряда причин: исчерпания ресурсов, морального старения различны видов продукции, насыщения рынка и т.п.

Концепция опережающего развития, набирающая популярность во всем мире может рассматриваться как некий долгосрочный прогноз развития, проявляющий парадигму смены технологических укладов и позволяющий предвидеть динамику реформирования как экономических систем в целом, так и реструктуризацию природопользования в частности. Примером такой политики можно назвать «стратегию прорыва» Российской Федерации, которая продвигается учеными РАН, политиками, ведущими специалистами различных секторов экономики.

Согласно мнению Глазьева С.Ю., выход из кризиса и ускорение темпов экономического роста должны полагаться на трансформации от экспортно-сырьевого к инновационному типу развития с выходом на новую нанотехнологическую волну технологического уклада [1]. Жизненный цикл уклада может быть графически описан S-образной логистической кривой и состоит из фаз начала развития технологии; периода широкого распространения; конца фазы быстрого роста, которому отвечает состояние насыщение рынка.

Следует ожидать, что развитие новых технологий будет связано с преобразованием сферы природопользования: изменением структуры потребления ресурсов, процессов негативного воздействия на природную среду, загрязнения и прочее. Развитие отдельно взятой технологии, вероятно, будет сопровождаться повышением ее эффективности и удешевлением конечной продукции с одной стороны, экономическим ростом и повышением уровня дохода потребителей – с другой.

Рассматривая в данном контексте возможность проявления эффекта рикошета в сфере природопользования, в общем случае следует ожидать, что чем больше разница между текущим уровнем потребления продукции

новой технологии и состоянием насыщения рынка данной продукцией, тем больший ожидаемый размер эффекта. Основное объяснение данного парадокса многие ученые связывают с разнонаправленностью векторов развития на макро- и микроуровне, положенное в основу постулата Хазума-Бруска: улучшение эффективности использования ресурса, экономически оправданное на микроуровне, ведет к более высокому уровню его потребления на макроуровне, чем в случае отсутствия данного улучшения.

Вторая фаза технологического уклада может рассматриваться как фаза, несущая наибольшую потенциальную опасность сбалансированности экономических и экологических интересов рыночных агентов.

Для производителя снижение себестоимости продукта технологии при неизменном масштабе производства означает высвобождение оборотных средств и снижение цены на конечную продукцию. Возможно два основных направления перераспределения оборотных средств: расширенное воспроизводство производимого блага и/ или диверсификация производства. Чем более рынок насыщен данным благом, тем меньше мотивирован производитель расширять производство блага. Сэкономленные средства при этом могут расходоваться на производство других благ, а эффект рикошета может наблюдаться как для продукта рассматриваемой технологии, используемого в иных процессах воспроизводства, так и для других видов продукции, определяя, по сути, увеличение размера непрямого эффекта рикошета.

Для потребителя эффект будет схожим. Увеличение дохода может стимулировать его повышать уровень потребления продукта новой технологии, или, в случае насыщения, диверсифицировать потребление, обуславливая возникновение эффекта рикошета как для продукции рассматриваемой технологии, так и для других благ.

Начало активной фазы нового технологического уклада предвидеться в начале 2020-х годов. До наступления данной фазы, а также на определенном интервале времени второй фазы возможные негативные последствия нового уклада могут быть неявными, однако игнорирование возможных тенденций может привести к существенным последствиям, которые не могут быть проигнорированы.

1. Глазьев С. Ю. Стратегия опережающего развития России в условиях глобального кризиса : Монография. – Режим доступа: http://www.glazev.ru/upload/iblock/e1a/e1a2d6989eece928b95efe9a49c22a05.pdf. – Название с экрана.

УЗГОДЖЕННЯ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНИХ ІНТЕРЕСІВ ПРИ ВИКОРИСТАННІ ВОДНИХ РЕСУРСІВ

Грановська Л.М., д.е.н., проф.
Херсонський державний аграрний університет (м. Херсон, Україна)

Особливістю Південного регіону України є розташування потужного господарсько-виробничого комплексу в межах акваторії Чорного й Азовського морів і значної частини природоохоронних територій. Виснаження та забруднення природних ресурсів призводить до виникнення конкурентної “боротьби” за можливість користуватися якісними ресурсами, що іноді призводить до виникнення конфліктів. Конфлікти в сфері водокористування виникають в тому випадку, коли декілька галузей економіки регіону зацікавлені у використанні водного ресурсу відповідної кількості та якості. Іноді конфлікт виникає тільки в певний термін часу: наприклад, водні ресурси є лімітуючим фактором в роки, коли кількість опадів значно менше ніж середньобагаторічні їх значення для даного регіону. Виявлення можливих або існуючих конфліктів в процесі природокористування потребує детального обстеження і аналізу стану території на якій виникає конфлікт інтересів. При визначенні меж конфлікту необхідно враховувати взаємозв’язок досліджуємого з сусідніми регіонами, можливий вплив його на сусідні регіони та зворотній вплив (річного стоку, підтоплення територій і забруднення водних ресурсів

Майбутні рішення, такі як планування стратегій розвитку аграрного сектора, розміщення промислових і рекреаційно – туристичних об’єктів, які турбують і суспільство, і водокористувачів, покладаються на зібрану, регульовану та проаналізовану просторово – часову інформацію. Особливу роль при цьому виконують геоінформаційні системи та комп’ютерні технології, які дають можливість створити просторово – часову базу даних для побудови моделі управління водогосподарським комплексом регіону. Модель управління визначає мету, цілі, завдання і механізми запровадження ГІС – технологій в водогосподарський комплекс. Основною метою досліджень є поетапне створення повноцінної галузевої системи підтримки прийняття управлінських рішень в основних напрямках діяльності , які слід об’єднати в такі групи: сбір, обробку і необхідну формалізацію даних про стан водогосподарських об’єктів; побудова електронних карт територій і водогосподарських об’єктів з необхідною базою даних для проведення системного і комплексного аналізу функціонування водогосподарського комплексу; вибір оптимальних, технічно і економічно обґрунтованих управлінських рішень з використанням методів системного аналізу, програмного забезпечення та ГІС – технологій щодо експлуатації, проектування, будівництва і реконструкції водогосподарських об’єктів для

потреб різних галузей економіки та «прозорість» цих рішень як на державному, так і регіональному рівні управляння.

Процес створення інформаційних систем та застосування сучасних геоінформаційних технологій як інструменту прийняття ефективних управлінських рішень, необхідно розглядати з точки зору системного підходу, який включає: збір, обробку та формалізацію інформації про стан водних екосистем, накопичення та обробку даних, їх інтерпретації. В графічній формі на електронних картах; обґрунтування прийняття управлінських рішень при умові розподілу задач за блоками: економічним, соціальним, екологічним та соціальним.

На основі комплексного підходу та картографування інформації розробляються можливі варіанти розвитку водогосподарського комплексу. Такий підхід передбачає аналіз всіх взаємозв'язків, які виникають між об'єктами і суб'єктами водовикористання, а також аналіз всіх заходів, які плануються. Значну допомогу при проведенні аналізу можуть здійснювати картографічні схеми інтенсивності використання водних ресурсів (методика Х.Ліндстрьома та ін.., 2000) та рівня конфліктності між ними (Lund in? L., 2000. Niter use and Management).

На підставі комплексного підходу проведено аналіз всіх взаємозв'язків, які виникають між об'єктами та суб'єктами водокористування і графічно зображені типи природокористування і рівні конфліктів між ними при використанні водних ресурсів різними галузями економіки. Найбільший рівень конфліктності в процесі використання водних ресурсів відмічається на територіях Херсонської області (Краснознам'янський зрошувальний масив); Одеської області (прибережна територія рекреації і порти Одеса, Іллічівськ, Очаків); АР Крим (територія Присивашшя, зрошувальні масиви Північно-Кримського каналу: Красноперекопський, Джанкойський та Ніжньогірський райони). На цих територіях поруч з природно-заповідним фондом і зонами рекреації розташовані об'єкти промисловості та аграрного сектора, зрошувальні системи, у тому числі і рисові, а також великі порти Півдня України. Оцінка рівня конфліктності проводиться за 100-бальною шкалою і графічно зображається на карті конфліктів інтересів. Карти конфліктів інтересів включають: джерела формування водних ресурсів; зони еколого-економічного ризику та можливих конфліктів інтересів при використанні водних ресурсів;заходи щодо вирішення конфліктів та суперечностей між природо користувачами.

Складені карти конфліктів інтересів дозволять розробити комплексний план розвитку регіону, який є основою для розробки стратегії досягнення балансу інтересів у сфері водокористування в Південному регіоні та передбачати обов'язкові шляхи вирішення конфліктів у сфері використання водних ресурсів.

ОПТИМІЗАЦІЇ ОБСЯГІВ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНУ

Грищенко І.В., аспірантка
Сумський державний університет (м. Суми, Україна)

Аналіз взаємозв'язків між рівнями і складовими структури організаційно-економічного механізму управління використанням експортно-імпортного потенціалу (УВЕІП) в системі забезпечення еколого-економічної безпеки регіону дає можливість, на основі застосування системного підходу, побудувати структуру організаційно-економічного механізму УВЕІП в системі забезпечення еколого-економічної безпеки регіону, який складається з керуючої та керованої підсистем, а також підсистеми УВЕІП з урахуванням вимог еколого-економічної безпеки, прямих та зворотних зв'язків у внутрішньому та зовнішньому середовищі, здійснити докладний опис елементів механізму та взаємозв'язків між ними.

Запропонований нами науково-методичний підхід до визначення структури організаційно-економічного механізму УВЕІП на основі системного підходу, на відміну від існуючих, базується на інтеграції цілей і задач забезпечення еколого-економічної безпеки з інтересами суб'єктів господарювання та дозволяє забезпечити збалансованість розвитку економіки регіону та підсилити її еколого-економічну стійкість.

Оптимізація показників зовнішньої торгівлі, при визначенні валового регіонального продукту, враховує економічну оцінку еколого-економічної напруженості при використанні експортно-імпортного потенціалу даного регіону. Так, негативний вплив використання експортно-імпортного потенціалу на стан навколишнього середовища в Сумській області за нашими попередніми розрахунками оцінюється приблизно в 1711,12 млн. грн. Частково (97,914 млн. грн.) він компенсується за рахунок екологічних податків та платежів. Значна частина антропогенного навантаження експортно-імпортних операцій, приблизно 1613,206 млн. грн, залишається некомпенсованою. Номінальний ВРП Сумської області, за нашими попередніми розрахунками, складає приблизно 16305,7 млн. грн, у той час як реальна його величина з урахуванням екологічного фактора, за нашими попередніми розрахунками, дорівнює лише 14692,49 млн. грн. Оптимізація обсягів зовнішньої торгівлі на основі удосконалення організаційно-економічного механізму управління використанням експортно-імпортного потенціалу в системі забезпечення еколого-економічної безпеки регіону, за нашими попередніми розрахунками, дозволяє збільшити ВРП Сумської області до 17907,52 млн. грн.

ДОСЛІДЖЕННЯ НАПРЯМКІВ АКТИВІЗАЦІЇ ЕКОЛОГООРІЄНТОВАНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Грищенко О.Ф., асистент
Сумський державний університет (м. Суми, Україна)

Характерною тенденцією розвитку сучасного економічного простору є екологізація всіх сфер господарювання. Питання розроблення та впровадження заходів щодо підвищення економічної та екологічної ефективності підприємств, активізації екологоорієнтованого підприємництва стають ключовими проблемами сучасності.

Орієнтуючи світовий досвід на практику діяльності українських підприємств слід зазначити, що екологоорієнтоване підприємництво є перспективним напрямком їх розвитку, що сприяє підвищенню їх конкурентноздатності на внутрішньому та зовнішньому ринках. Загалом, стратегія екологізації виробництва повинна охоплювати такі складові:

– стимулювання ресурсозбереження;
– випуск екологічної продукції;
– екологізація виробничих процесів;
– екологізація споживання;
– стимулювання інноваційної діяльності щодо пошуку альтернативних джерел енергії, розроблення нових технологій тощо.

У контексті екологізації процесів господарювання вітчизняним підприємствам особливу увагу необхідно приділити заходам з подолання перешкод, що виникають у процесі господарювання, які, на нашу думку, доцільно розглянути на двох рівнях: рівні окремого підприємства та державному рівні.

Так, на рівні окремого підприємства для активізації екологоорієнтованих механізмів господарювання слід спрямувати зусилля на впровадження таких заходів:

– виокремлення в організаційній структурі підприємства служб (центрів, лабораторій, робочих груп тощо), до повноважень яких повинно входити вирішення питань екологізації продукції і виробництва;
– залучення до екологізаційних процесів підприємства працівників усіх рівнів та спеціалізації шляхом впровадження мотиваційних механізмів;
– інтеграція «екологічних» цінностей у корпоративну культуру підприємства шляхом їх позиціонування як обов'язкових компонентів існування та розвитку підприємства і суспільства;
– пошук партнерів для реалізації інтеграційних форм участі у проектах екологізації виробництва та продукції.

З іншого боку, на державному рівні для активізації та стимулювання екологоорієнтованого підприємництва за сучасних умов необхідно вживати

заходи, що враховують такі три аспекти (інфраструктурний, інвестиційний, інституційний), а саме:

– розвивати у суспільстві «екологічні» цінності та визначити «екологічність» як ключовий елемент стратегії розвитку країни;

– сприяти створенню та розвитку еколого-орієнтованого підприємництва шляхом впровадження пільгових схем оподаткування, спрощених механізмів господарювання тощо;

– узгодити положення, пріоритетні напрямки і заходи інвестиційної політики із відповідними положеннями, пріоритетними напрямками та заходами економічної політики та програм розвитку країни;

– створити сприятливий законодавчий клімат, спрямований на усунення бюрократичних перешкод, пов'язаних із реалізацією еколого-орієнтованого підприємництва;

– забезпечити взаємовигідну співпрацю влади, підприємництва, освіти, науки, суспільних організацій і населення з питань екологізації економіки;

– побудувати інфраструктурну мережу, що охоплює та забезпечує реалізацію кожної стадії еколого-орієнтованого підприємництва: від ринкових досліджень до комерціалізації екологічної продукції;

– побудувати інформаційну мережу, існування та функціонування якої направлене на пошук і налагодження співробітництва з питань екологізації економіки;

– всебічно сприяти налагодженню та розвитку міжнародного співробітництва в екологічній та суміжних сферах;

– забезпечити розроблення та функціонування спеціалізованих освітніх програм щодо підготовки та перепідготовки спеціалістів, зайнятих у в екологічній та суміжних сферах;

– формувати прямі державні замовлення на інноваційну продукцію наприклад у рамках реалізації державних програм щодо енергозбереження, екологізації тощо.

Отже, підсумовуючи проведене дослідження, зазначимо, що на сучасному етапі розвитку суспільства необхідно переглядати існуючі орієнтири господарювання та вживати заходів щодо активізації еколгоорієнтоваго підприємництва. За таких умов головними орієнтирами впроваджуваних економічних змін повинні бути: мінімізація техногенного навантаження, ресурсозбереження та екологічний баланс.

ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДИЧНОГО ПІДХОДУ ДО ПЛАНУВАННЯ ЦІЛЬОВОГО КОНТУРУ ЯКІСНОГО РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

Грозний І.С., к.е.н., с.н.с., **Головченко Д.М.**, здобувач
Інститут економіки промисловості НАН України (м. Донецьк, Україна)

Цільовий контур якісного розвитку підприємства являє собою напрямки, в яких повинна здійснюватися діяльність первинність господарської ланки. Це – якісна характеристика цілей. З іншого боку, мета повинна визначати бажаний стан системи, який необхідно досягти через визначений проміжок часу, необхідний для отримання певної кількісної та якісної оцінки.

Цілі розвитку підприємства «багатошарові». Цілі утворюють ієрархію, і вона аналогічна системі планування, тобто система цілей є контур плану. Кожна структурна одиниця підприємства повинна мати і має в реальності деяку мету розвитку, тому формулювання цілей стратегічного плану багато в чому успішно тоді, коли досягається баланс між цілями організації та необхідними обсягами ресурсів на їх досягнення та сприятливого часового діапазону на їх реалізацію.

Доцільність розробки методичного підходу до планування цільового контуру якісного розвитку підприємства пояснюється необхідністю опрацювання варіантів перспективних планів розвитку шляхом завдання цільової ситуації на визначений майбутній період часу та формування необхідного обсягу ресурсного забезпечення. Тобто, процес планування стратегічних цілей розвитку підприємства не може бути відокремленим від таких важливих складових як час (часовий контур) та ресурси (ресурсний контур). Лише та мета має високі шанси бути досягнутою, яка була поставлена своєчасно та її досягнення було ресурсне обґрунтовано.

Таким чином, використання підходу до планування цільового контуру якісного розвитку промислового підприємства має вирішувати такі завдання:

1. Досягнення збалансованості між часовим та ресурсним контурами якісного розвитку підприємства.

2. Мати в своєму розпорядженні математичний інструментарій, використання якого дозволить керівництву підприємства відстежувати стан досягнення/недосягнення запланованих цілей та своєчасно виявляти причину цього явища.

Вирішення поставлених завдань характеризуються рядом факторів (концептів), найважливішими з яких є:

- цілі, що визначають спрямованість розвитку системи на заданому часовому горизонті моделювання;
- дії (операції), що призводять до досягнення цілей;

- показники, що відображають стан системи.

Для вирішення поставлених завдань пропонується використовувати формальне багатофакторне моделювання на основі трирівневої системи, що складається з взаємодіючих графів цілей, операцій і показників.

Таким чином, у відповідності з поставленими вище завданнями, розробка методичного підходу до планування цільового контуру якісного розвитку на основі моделі трирівневої системи, що складається з взаємодіючих графів цілей, операцій і показників включає наступні етапи:

1. Розробка базової моделі взаємовпливу цілей, операцій і показників на всіх можливих станах узгодженості між контурами розвитку (стан стабільності, дестабілізація, відновлення).

2. Аналіз властивостей компонентів трирівневої системи: досяжності станів у графах операцій і стійкості перехідних процесів в графах взаємовпливу показників на стан досягнення/недосягнення поставленої цілі.

3. Введення в модель компонента, що відображає взаємовплив відхилень показників від норми (граф відхилень) стану узгодженості між контурами.

На множинах цілей, операцій, показників задаються причинно-наслідкові відносини, що відображаються відповідними графами. Цілі системи утворюють ієрархію, в якій виділяється головна (глобальна) мета і проміжні цілі – віхи на шляху до головної. Граф цілей моделює порядок досягнення цілей: від нижчих до вищих. Граф операцій моделює потік операцій, що можуть виконуватися як послідовно, так і паралельно. Граф показників моделює взаємовплив показників.

Граф операцій моделюється мережею Петрі, позиції якої відповідають операціям реалізованого процесу, переходи – подіям зміни операцій. Переходи в свою чергу «навантажуються» вирішуючими умовами – логічними функціями від змінних: часу, значень показників (або відхилень показників від норми), індикаторів досягнення цілей. Ці логічні функції повинні забезпечувати динамічність та детермінованість мережі.

Граф цілей – це ациклічна мережа Петрі, де позиції відповідають цілям, переходи відображають досягнення вищих цілей внаслідок досягнення нижчестоящих, вирішуючими умовами навантажуються ребра мережі. Кожна позиція графа цілей відповідає булевої змінної.

Граф показників – це орієнтований граф, вершини якого зіставлені показниками. Ребра відображають взаємовпливи показників та навантажуються функціями, що перетворюють зміну впливаючого показника в зміну показника, на який було спрямовано вплив. Вершини графа показників відповідають змінним, які приймають значення з безлічі дійсних чисел.

Якісний розвиток підприємства відображається циклічним

повторенням послідовностей етапів станів узгодження (збалансованості) між трьома контурами: цільового, ресурсного та часового. Стан узгодження може бути: нормальним (прийнятним), нестабільним та перебувати в процесі відновлення щільності узгодження. Кожен з цих станів характеризується функціонуванням графів цілей, операцій, показників та взаємодією між ними.

При імітаційному моделюванні узгодженості цільового контуру з часовим та ресурсним виконуються наступні дії:

Для періоду нормального стану:

1. Перевіряється досяжність цілей на заданому часовому горизонті моделювання. Якщо всі цілі досягнуті, то вказується момент досягнення. Якщо ні, то фіксується місце і момент «зависання» графів операцій і цілей.

2. Будуються тимчасові графіки зміни значень показників системи для періоду нормального стану.

Для дестабілізаційного процесу узгодження:

1. Якщо дестабілізаційний процес приходить в рівновагу до закінчення заданого контрольного терміну, то фіксуються момент встановлення рівноваги та кінцеві відхилення показників від норми. Якщо не приходить, то моделювання переривається або за часом, або при критичних відхиленнях показників. Вибирається момент (такт), в який запускається відбудовний процес і встановлюються початкові відхилення показників для цього процесу.

2. Будуються тимчасові графіки, що відображають динаміку дестабілізаційного процесу.

Для відновного процесу:

1. Експерт задає значення керуючих впливів переходів відновного графа операцій на вершини графа відхилень, і на цій основі проводить імітаційний експеримент по нормалізації показників..

2. Будуються тимчасові графіки, що відображають динаміку відновного процесу при кожному експерименті.

Після проведення імітаційного експерименту та отримання його результатів експерт приймає рішення про його ефективність і при необхідності вносить поправки в граф операцій:

- змінює склад і порядок проходження операцій;
- змінює функції на переходах між операціями;
- змінює функції на ребрах, що йдуть від графа операцій в графи цілей і показників.

Далі експерт здійснює повторний імітаційний експеримент з новим графом операцій.

Описаний процес повторюється, поки експерт не отримає граф операцій, що його буде задовольняти (з урахуванням обмежень зовнішнього середовища) або не прийде до висновку, що досягнення поставлених цілей

неможливо.

Запропонований підхід може використовуватися при опрацюванні варіантів перспективних планів якісного розвитку підприємства – шляхом завдання цільової ситуації на певний майбутній момент часу, і пошуку послідовності проміжних ситуацій якісного розвитку підприємства, що приводить до встановленої мети.

ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ

Гулько О.Р., здобувач, **Ступень О.І.**, здобувач
Львівський національний аграрний університет (м. Львів, Україна)

Використання землі супроводжується перетворенням і зміною основних її природних первісних властивостей, виникненням нових. У сільському господарстві ефективним є перетворення земельних угідь у ріллю. Розорювання площ, раніше покритих трав'яною рослинністю, зрошення в засушливих та осушення боліт у зволожених регіонах, збільшення внаслідок цього площі ріллі сприяє ефективному зростанню виробництва сільськогосподарської продукції і супроводжується глибоким перетворенням навколишнього середовища.

Раціональне використання й охорона земельних ресурсів включають дві групи питань:

1) охорона, землі від виснаження і підвищення її родючості — економічна група;

2) охорона від забруднення та його попередження — екологічна група. Для сільського господарства найбільше значення має частина землі під назвою грунт — особливе природне утворення, якому властиві риси живої та неживої природи,, що сформувались внаслідок тривалого перетворення поверхневих шарів літосфери під спільним взаємозумовленим впливом гідросфери, атмосфери, живих і мертвих організмів: Це одна із складових навколишнього середовища,, її найважливіша властивість — родючість, яка відіграє провідну роль у житті людини, є найважливішою умовою існування і відтворення, які постійно змінюють одне одного в людських поколіннях.

Розширення масштабів видобування корисних копалин, розвиток промисловості, міського, сільського, гідротехнічного і транспортного будівництва вимагають постійного вилучення земель з сільськогосподарського обігу.

Через зменшення площі сільськогосподарських угідь звужуються потенціальні можливості забезпечення населення продуктами харчування, а промисловості — сільськогосподарською сировиною.

Для компенсації угідь, вилучених з сільськогосподарського обігу, було розорано схилові та прируслові землі, а існуючі орні сильно перенасичено грунтовиснажливими культурами, що призвело до інтенсивного розвитку ерозійних процесів та інтенсивної деградації грунтів.

Тепер в Україні налічується 12 млн га земель, пошкоджених водною ерозією, в тому числі 1 млн — сильно, 2,8 млн — середньо і 8,3 млн — слабо еродованих. Площа земель, пошкоджених вітровою ерозією, становить 19,2 млн га, в тому числі сильно еродованих — 0,2 млн, середньо — 0,3 млн і слабо — 8,5 млн. Розвиток водної та вітрової ерозії грунтів спричиняє їх інтенсивну деградацію та певне виснаження. Щороку змиваються водою і видуваються вітром 600 млн т грунту, в тому числі 45 млн т гумусу (або втричі більше, ніж створюється за допомогою органічних добрив, які вносяться в грунт господарствами України).І якщо така тенденція до зменшення гумусу в грунтах зберігатиметься і надалі, то в недалекому майбутньому Україна може опинитися на порозі гумусового голоду — великої екологічної катастрофи, і тоді вже ніякі агротехнічні, меліоративні, природоохоронні та організаційно-господарські заходи не зможуть відновити агротехнічного потенціалу землі. Через це проблему відтворення гумусу в грунтах і підвищення їх родючості слід розглядати як найважливішу в народному господарстві України. Інакше наша країна не зможе розраховувати на стабільне нарощування виробництва сільськогосподарської продукції та забезпечення свого населення продуктами харчування.

Інтенсивне забруднення природного середовища значною мірою є наслідком нераціонального сільськогосподарського виробництва. Щороку з мінеральними добривами на сільськогосподарські угіддя надходить 193 тис. т фтору,. 1,6 тис. т цинку, 620 тис. т міді та 622 т калію. У 90-ті роки залишкова кількість пестицидів у продуктах харчування, рослинах і тваринах зросла (порівняно з 60-ми роками) більш ніж у 9 разів.

Отруйні речовини, які знаходяться у мінеральних добривах, хімічних меліорантах й отрутохімікатах, проникають в організми людей, викликаючи їх захворювання.

Отже, економічна вигода від застосування продукції хімічної промисловості не вичерпує усіх аргументів на користь нарощування темпів постачання сучасних продуктів хімії сільському господарству. Є низка важливих факторів, які визначають межі поширення і застосування хімікатів. Застосування великих доз добрив може погіршити якість продукції, ґрунтових вод, що зумовлює забруднення близьких річок і водойм. Використання мінеральних добрив дало змогу певною мірою підвищити врожайність культур, однак подальше збільшення їх доз уже не сприяло її зростанню, що пов'язано із зменшенням запасів гумусу в грунті. Зростання врожайності неможливе без удосконалення технології внесення добрив.

Безконтрольне їх застосування призводить до забруднення навколишнього середовища, що загрожує здоров'ю людини. Особливо небезпечне неправильне або надмірне використання пестицидів. Причому деяка їх частина трансформується, тобто виникають нові токсичні речовини (вторинна). Дати оцінку всіх наслідків впливу пестицидів неможливо через недосконаліть методів дослідження.

Велике значення для економного землекористування має осушувальна меліорація. Однак в окремих районах після осушення земель з'явились ознаки деградації, розвитку ерозійних процесів. Значне скорочення площ боліт, які є континентальними охоронниками вологи, призводить до зміни гідрологічного режиму місцевості, зменшення водності рік і водойм. Внаслідок цього зони достатнього зволоження можуть стати засушливими.

Осушення негативно впливає на навколишнє середовище і в багатьох інших випадках: істотно змінюється гідрологічний режим, значно знижується рівень ґрунтових вод на прилеглих до них територіях, внаслідок цього знижується родючість грунтів, а окремі ділянки з грунтами легкого механічного складу перетворюються на піски. В окремі роки порушення гідрологічного режиму, зумовлене проведенням у великих масштабах осушувально-меліоративних робіт, супроводжується тимчасовим затопленням великих територій, посилюється розвиток водної ерозії у весняний період, змивається верхній родючий шар грунту, відбувається замулення малих річок, а також їх пересихання у літній період. Осушення торфоболотних грунтів змінює торфоутворювальний процес, припиняється нагромадження органічної речовини, яка мінералізується, родючість знижується. Розкорчовування чагарників і дрібнолісся на перезволожених мінеральних піщаних грунтах при їх осушенні і освоєнні у багатьох випадках знижує верхній неглибокий родючий шар, відновлення якого дуже складне і вимагає тривалого часу.

Поряд з природними і технічними факторами, які обмежують темпи зрошувальних і осушувальних робіт, істотну роль відіграють інвестиційні фактори. Висока капіталомісткість іригаційних споруд вимагає великих витрат. Уже тепер за капітальними вкладеннями вони посідають перше місце серед інших інвестиційних факторів у аграрному секторі. Витрати на меліорацію становлять майже, чверть вкладень у сільське господарство.

Справа не тільки в тому, що продукція, вирощувана на зрошуваних землях, дорога, а в тому, що з часом ми її одержуємо дедалі менше. Землі при нинішньому стані зрошення поливною технікою, важкими сільськогосподарськими машинами, з незжитою безгосподарністю втрачають свою родючість. Разом з тим не можна заперечувати значення меліорації взагалі, але повинна бути встановлена сувора відповідальність за прорахунки при її проведенні.

У промислове розвинутих районах особливо важливим е вивчення показників забруднення грунтів промисловими відходами й викидами. Так, в Україні нагромаджено понад 7 млрд т відходів виробництва. Щорічний вихід їх становить понад 1,5 млрд т, у тому числі в процесі гірничого видобутку — понад 1,2 млрд т, первинної переробки (збагачення) — 260 млн т і вторинної — близько 70 млн т. Вторинне використання відходів виробництва становить .6,6%, тобто не більш ніж 100 млн т. Площа порушених земель — близько 265 тис. га, в тому числі відпрацьованих — майже 131 га, з них рекультивації підлягають 121,1 тис. га, з наступним використанням як сільськогосподарських угідь — 77 тис. га, лісонасаджень — 24, водойм — 14, інших — 6,1 тис. га. Зростає вміст важких металів у грунті. У районах забруднення збіднюється видовий склад тварин і рослин. Дослідження показали, що кислі гази (сірчаний і сірчистий ангідрид, окисли азоту, хлору та ін.), які викидаються промисловими підприємствами, зріджують трав'яну рослинність на 60% і більше, а на схилах сприяють посиленню ерозійних процесів. Рослини, що залишились, поглинають токсичні речовини, внаслідок чого виникає інтоксикація їх важкими металами, зумовлена переважно підкисленням грунтів. Забруднення грунту і кормів поблизу рудників і свинцевоплавильних заводів призводить до інтоксикації свинцем свійських тварин і людей.

Транспортне забруднення грунту призводить до зниження його родючості. В умовах помірного клімату поблизу джерел забруднення врожай зернових зменшується на *20*—30%, буряків — на 35, бобів — на 40, картоплі — на 47%. Дуже важливим є питання утилізації осадів стічних вод, загальна кількість яких в Україні становить 25 млн $м^3$ за годину, а в сільському господарстві використовується Слизько 150 тис. т на рік. Під складування осадів стічних вод зайнято більш як 1200 га родючих земель, і ця площа щороку збільшується. Тільки в Києві площа, зайнята осадами стічних вод, за останні 5 років збільшилась майже вдвічі і становить 196 га.

Для того щоб запобігти негативним наслідкам осушувальної меліорації й усунути їх, слід провести реконструкцію і відновлення осушувальних систем, які стали непридатними для використання або не відповідають сучасним технічним вимогам.

У раціональному землекористуванні дуже важливе значення має збереження гумусу, який стимулює розвиток рослин і мікроорганізмів, що беруть участь у перетворенні мінеральних і органічних речовин у грунтах.

Особливо важливим є використання органічних добрив у регіонах, де широко застосовують .ґрунтозахисну систему землеробства і де неможливо забезпечити глибоке загортання органічних добрив у грунт.

Серед протиерозійних заходів слід виділити новий технологічний спосіб обробки грунтів, особливості якого полягають у зменшенні кількості і

глибини обробітку, суміщенні деяких операцій за рахунок збереження на поверхні землі рослинних решток і стерні, змив і втрати поживних речовин при цьому зменшуються в 5—10 разів. Мінімальна обробка дає змогу ефективно боротись з ерозією за рахунок зменшення щільності грунту, підвищення його гумусованості, поліпшення ґрунтового балансу поживних речовин і вологи. Особливо істотні результати спостерігаються в засушливих південних районах України. Поряд з удосконаленням процесу землеробства мінімальний обробіток дає змогу мати економічний ефект: енергетичні витрати зменшуються в 2—3 рази, собівартість знижується на 15— 20%, підвищується врожайність. Водночас ця технологія поширена недостатньо. Причиною такого становища є нестача відповідних машин і механізмів.

Невиправдано різко скоротились земельні масиви, використовувані під пар. Збільшення площ під пар зумовлене удосконаленням агротехніки, посівів інтенсивних сортів, зростанням урожайності. Для деяких засушливих районів приріст урожайності зернових по чистому пару становив близько 80%.

Багато цінних угідь вибуває через виділення значних територій під об'єкти промисловості, інфраструктури міст.

Все це змушує якнайшвидше братися за здоровий глузд і вирішувати наболілі питання негайно та широкомасштабно. Бо земля – це і екологія і економіка України, і здоров'я людей, які на ній живуть.

РЕИНЖИНИРИНГ БИЗНЕС-ПРОЦЕССОВ ПРЕДПРИЯТИЙ ЭНЕРГЕТИЧЕСКОЙ ОТРАСЛИ НА ОСНОВЕ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ

Гусева И.И., к.э.н., ассистент
Национальный технический университет Украины «Киевский политехнический институт» (г. Киев, Украина)

Для сохранения занятых на рынке позиции, повышения эффективность управления в условиях реформирования отрасли предприятиям энергетического комплекса необходимо снижать издержки и повышать свою инвестиционную привлекательность. Одним из способов привлечения отечественных и зарубежных инвестиций является использование новых подходов к управлению, в частности процессного подхода [1], а именно реинжиниринга бизнес-процессов на основе современных информационных технологий.

М. Хаммер и Дж. Чампи определяют бизнес-процесс как совокупность видов деятельности, в рамках которой «на входе» используются один или более видов ресурсов, а на «выходе» получается продукт, представляющий

ценность для потребителя [2].

Кириллов А.М. выделяет следующие особенности бизнес-процессов предприятий ТЭК [3]: непрерывное производство; постоянный (неэластичный) спрос; высокая степень интеграции с добывающими предприятиями; большая фондоемкость; высокая энергоемкость. Можно также выделить высокую степень интеграции бизнес-процессов переработки, транспортировки и распределения готового продукта конечному потребителю, зависимость от уровня развития транспортной инфраструктуры.

Согласно М. Хаммеру и Дж. Чампи [2], реинжиниринг бизнес-процессов определяется как «фундаментальное переосмысление и радикальное перепроектирование бизнес-процессов для достижения коренных улучшений в основных показателях деятельности предприятия: сроках, качестве, затратах и сервисе». Он ориентирован на реализацию принципов сквозного управления цепочками операций, выполняемых взаимодействующими подразделениями предприятия. Принципы процессного управления распространяются и на межорганизационное взаимодействие, позволяя встраивать бизнес-процессы поставщиков и потребителей в совместно управляемые цепочки поставок [4].

Реинжиниринг бизнес-процессов выполняется на основе применения инженерных методов и современных программных инструментальных средств моделирования бизнес-процессов. К инженерным методам относят прежде всего методы конструирования, моделирования, расчетов эффективности.

Важнейшими принципами реинжиниринга бизнес-процессов являются следующие [2, 5]:

− несколько рабочих процедур объединяются в одну, происходит «горизонтальное сжатие процесса»;

− исполнители принимают самостоятельные решения, осуществляется «вертикальное сжатие процесса»;

− шаги процесса выполняются в естественном порядке, обеспечивается «распараллеленность процесса»;

− процесс имеет многовариантное исполнение, повышается адаптивность процесса к изменениям внешней среды;

− уменьшается количество проверок, минимизируется количество согласований;

− менеджер процесса (case-manager) обеспечивает единую точку контакта с клиентом;

− преобладает смешанный централизованно-децентрализованный подход, в результате реализации которого происходит делегирование полномочий по принципу «сверху вниз».

Внедрение реинжиниринга бизнес-процессов открывает новые возможности организациям, гарантирует рентабельность, стабильность и конкурентоспособность, получение оптимальной прибыли и расширение сферы рыночной деятельности предприятия, а также повышает эффективность технологических процессов.

1. Мигачева Н.Д. Управление развитием бизнес- процессов на промышленном предприятии: автореф. дис. ... канд. экон. наук: 08.00.05. Кемерово: Кемер. гос. ун-т, 2005. 20 с.

2. Хаммер М., Чампи Дж. Реинжиниринг корпорации: Манифест революции в бизнесе. – СПб.: Изд-во Санкт-Петербург. ун-та, 1997. – 332 с.

3. Кириллов А.М. Методологические аспекты развития бизнес-процессов в нефтеперерабатывающей промышленности и оценка их эффективности: автореф. дис. ... канд. экон. наук: 08.00.05. Н. Новгород: Нижегор. гос. ун-т им. Н.И. Лобачевского, 2007. 23 с.

4. Тельнов Ю.Ф. Реинжиниринг бизнес-процессов. Компонентная методология. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Финансы и статистика, 2004. – 320 с.

5. Ойхман Е. Г., Попов Э. В. Реинжиниринг бизнеса: Реинжиниринг организаций и современные информационные технологии. – М.: Финансы и статистика, 1997. – 336 с.

ЕКОЛОГІЧНІ ПОДАТКИ – СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ АБО ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗРАХУНОК?

Дементьєв В.В., д.е.н., проф., **Попова О.Ю.**, д.е.н., проф.
ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»
(м. Донецьк, Україна)

Успішна реалізація завдань соціально-економічного розвитку України в значній мірі залежить від ефективності державного регулювання господарських процесів в країні. Цей процес на сьогодні стримується рядом факторів, серед яких забруднення навколишнього середовища, вичерпання природно-ресурсного потенціалу займають провідні місця. Тому виникає необхідність розробки дієвих механізмів і важелів екологічного регулювання економічних процесів на рівні держави. В цих умовах поглиблення теоретичних основ та розробка науково-практичних рекомендацій щодо формування системи податкових важелів державного регулювання охорони навколишнього природного середовища є сучасним рішенням проблем прискорення соціально-економічного розвитку держави. Проблематика формування дієвої системи оподаткування, спрямованої на охорону навколишнього природного середовища та відновлення природно-ресурсного потенціалу, представлена у дослідженнях як зарубіжних, так і вітчизняних науковців. В наукових працях, присвячених проблемам екологічного оподаткування, наголошується на пріоритетності фіскальних характеристик податків в сфері охорони навколишнього середовища. Недостатньою мірою розкрито зміст впливу податків на свідомість забруднювачів, що в сучасних умовах господарювання набуває принципового значення для удосконалення

виробничих процесів у напряму зменшення техногенного тиску на довкілля.

Метою роботи є уточнення змісту екологічних податків для виявлення системи стимулів для покращення охорони довкілля з позиції економічних критеріїв або критеріїв соціальної відповідальності.

Джерелом формування системи сучасних екологічних податків є класичні підходи за А. Пігу та Х. Хотеллінгом. При використанні податку А. Пігу необхідним є визнання розриву між приватними та суспільними витратами та виграшами, що становить підґрунтя неефективного розподілу ресурсів. Тоді негативні зовнішні ефекти (приватні витрати на забезпечення економічного розвитку перевищують суспільні) можуть бути усунені за допомогою податку, а позитивні зовнішні ефекти (існують у разі, коли суб'єкти господарювання отримують вигоду без відповідної компенсації при перебільшенні суспільної цінності приватної) – за допомогою субсидій з боку держави. Розмір податку, у такому разі, повинен точно дорівнювати граничному збитку, а субсидії – граничному виграшу. На цей час даний податок вдало використовується при оподаткуванні викидів та скидів забруднюючих речовин до довкілля, однак для вітчизняної економіки величина податку не дорівнює граничному збитку реципієнта цих відходів.

За Х. Хотеллінгом встановлення високих норм податків на вичерпні невідновлювані природні ресурси обумовлює тенденції до їх консервації. За розробленим ним моделями формування ціни при нескінченному періоді видобутку природних ресурсів останні набувають статусу невичерпних, а собівартість видобутку таких ресурсів знижується. Якщо податок подовжує термін видобутку ресурсу і призводить у кінцевому підсумку до зниження собівартості, то така ситуація повністю відповідає вимогам стійкого розвитку, при якому суспільство повинно забезпечувати задоволення майбутніх потреб шляхом обмеження сучасних. Крім того встановлення такого роду податків дозволяє також спрогнозувати зменшення суспільного добробуту, адже встановлення відповідних податків та їх зростання для стримування обсягів видобутку призведе до падіння суспільної цінності такого ресурсу внаслідок підвищення вартості його споживання, що включатиме і підвищений податок.

Основною ідеєю сучасного екологічного оподаткування є виконання принципу «забруднювач сплачує». Стимулами до скорочення обсягів емісії забруднюючих речовин до навколишнього середовища для суб'єктів господарювання є можливість зменшення податкових зобов'язань. У межах діючого законодавства виробник включає екологічні податки до собівартості виробленої продукції, тим самим уникаючи від прямої сплати податків екологічного змісту шляхом перенесення реальної сплати податків на споживачів. Збільшення ціни продажу такої продукції створює для потенційних покупців стимули до пошуку продуктів-субститутів за нижчими

цінами, вимушуючи виробника здійснювати заходи із оптимізації собівартості за рахунок зменшення обсягів забруднення довкілля. Удосконалення процесів виробництва у напряму зменшення техногенного впливу відбуватиметься до тих пір, доки не будуть досягнуті встановлені екологічні стандарти. Як результат – податковий стимул до покращень припиняє свою дію. В цих умовах стимулом до подальших екологічних покращень виробничих процесів є етичні спонукання, які визначають міру відповідності індивідуумів за майбутні покоління та стан навколишнього природного середовища. Слід зауважити, що дане твердження не вступає до протиріччя з моделлю Ховарта-Норгаарда, в якій обґрунтовано, що ефективність боротьби із забрудненням довкілля залежить від розподілу доходів між сучасними і майбутніми поколіннями. Тобто економічні стимули до охорони навколишнього природного середовища залишаються, але характеризуються по відношенню до стимулів соціальної відповідальності черговістю виникнення у часі.

СОЦІАЛЬНІ ТА ЕКОНОМІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ СУЧАСНИХ ЕКОПОСЕЛЕНЬ

Денисенко П.А., асистент, **Біленко В.О.**, студент
Сумський державний університет (м. Суми, Україна)

Протягом останнього сторіччя у світовому господарстві кардинально змінилися обсяги та структура споживання населенням Землі матеріальних благ та послуг. Попит людства збільшився зі збільшенням населення та індивідуального споживання ресурсів планети. Сучасний спосіб життя соціуму швидко призводить до погіршення соціальної, економічної та екологічної сфери життя людини.

Одним зі способів зменшення екологічного регресу є створення екопоселень. Міські або сільські спільноти, що намагаються чинити мінімальний вплив на довкілля – це і є екологічні поселення. Там екологічно будують, використовують альтернативну енергію, харчуються за рахунок органічного сільського господарства. Важливим тут буде не лише екологічний аспект, а й соціальний (комфортне життя людини, можливість будь-коли залишити поселення) та економічний (економічна сталість спільноти, забезпечення зайнятості жителів). Серед основних ознак екопоселення [1] можна окремо виділити:

- стабільне за чисельністю та здорове населення, яке має колективну етику збереження своєї культури, історії, традицій та природних ресурсів для майбутніх поколінь та, відповідно, утримують свої потреби в межах, які визначає сталий розвиток;

– керівні органи, що проводять екологічно-орієнтовану економіку, що ґрунтується на забезпеченні сталого врожаю та збереженні місцевих природних ресурсів;

– отримання максимально можливого прибутку від урожаю і використання природних ресурсів на основі місцевого контролю впровадження та адаптації відповідних технологій;

– готовність ділитися надлишковою продукцію та культурними надбаннями з сусідніми регіонами та, водночас, запобігати поширенню на них забруднення.

В якості прикладу світового досвіду екопоселень можна навести «Місто сонця» одного латвійського мільйонера в околицях м. Цесіс. Згідно з умовами проекту, всі будинки, а їх 300 на території 30000 га лісу, зведені з екологічно чистих матеріалів. Всі будинки в Amatciems оснащені центральною каналізацією, прокладеною під корінням сосен і ялин, високошвидкісним Інтернетом і електроенергією. Обігріваються будинки в основному теплом від землі – у кожному будинку є геотермальний тепловий насос зі свердловиною 90-100 м, що перетворює енергію землі в теплоенергію. Цієї теплоенергії круглий рік достатньо для обігріву будинку та підігріву гарячої води. І тільки в холодні зимові дні жителі вдаються до розпалу каміну, яким оснащено кожен будинок. Багато відомих архітекторів вже визнали Amatciems пам'яткою культури майбутнього [2].

Щодо України, то Сумщину взагалі можна вважати колискою українських екопоселень. Ще сто років тому тут було реалізовано унікальний соціально-економічномий феномен. На окремо взятій території (нині – Ямпільський район Сумської області), близько півстоліття проіснувало створене філософом і соціальним практиком Миколою Миколайовичем Неплюєвим Хрестовоздвиженське трудове братство, яке є прообразом сучасних сталих громад. У Братстві було створено механізм відтворення фізичних і духовних сил (відбір при вступі до Братства, в тому числі і за критерієм здоров'я, фізичні навички розвивалися в школі, практикувалися «фізкультурні втіхи», правильна організація праці, відпочинку) [3]. Наразі в Сумській області діє екопоселення Хильково, що розташоване у Лебединському районі (25-30 км від Сум), в якому проживає 25 сімей, 3 з яких – постійно. Попри специфічний і не завжди зрозумілий городянам світогляд, поява екопоселень в Україні – цікава тенденція, що свідчить про потребу, бажання та можливість українців змінити своє життя, стати відповідальним за свою життєдіяльність.

Із наведених прикладів можна виокремити три основні передумови поширення цього явища: екологічну грамотність, здоров'я потенціальних мешканців та наявність ресурсів для впровадження в життя останніх науково-технічних розробок у сфері природокористування – тобто певною мірою

комбінацію людського та фінансового капіталу. При співіснування певної кількості достатньо підготовлених в плані здоров'я та екологічної грамотності ентузіастів переважає перша складова. В альтернативному варіанті масштабних інвестиційних проектів впровадження сучасних технологій будівництва, спрямованих на збереження природи, складова фізичної підготовки мешканців грає менш визначальну роль, але рівень освіти та готовності використовувати дорогі сучасні технології стає вирішальним разом із фінансовими можливостями.

1. Sustainable communities. The Global Development Research Center // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.gdrc.org/sustdev/inn-comm/related-1.html.

2. «Город Солнца» - Аматциемс // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://amatciems.lv/rus/ideja.html – Назва з екрану.

3. Авдасёв В.Н. Социально-экономические основы Кресто-воздвиженского трудового братства / В.Н. Авдасёв // Механізм регулювання економіки. – 2009. – №1. – С. 20, 22-23, 25.

СИСТЕМА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНУ

Должанський І.З., проф., **Удалих О.О.**, доц.
Макіївський економіко-гуманітарний інститут (м. Макіївка, Україна)

В сучасних умовах розвитку української економіки виникає гостра потреба вирішення завдання формування ефективної системи забезпечення еколого-економічної безпеки держави в цілому та окремих її регіонів, що особливо актуально для промислових регіонів з підвищеним рівнем екологічної завантаженості. Проблемам формування еколого-економічного механізму присвячено наукові праці вітчизняних та закордонних вчених, а саме Балацького О. Ф., Баширової А. А., Ілляшенко С. М., Прокопенко О. В., Рюміної Е. В., Хлобистова Є. В. та інших. При цьому ряд питань удосконалення еколого-економічного механізму як складової регіональної безпеки потребує подальших досліджень.

Еколого-економічна безпека є важливою складовою системи регіональної безпеки та характеризує стан захищеності життєво важливих інтересів особистості, суспільства, природної середи окремого регіону від погроз, які виникають як впливу діяльності людей та суб'єктів господарювання на природну середу, а також природної середи на їх функціонування.

Деякі автори вважають, що найбільш доцільним в даному контексті є поняття «еколого-економічна збалансованість» як відображення реальної ймовірності досягнення раціонального узгодження різноспрямованих інтересів держави, господарських суб'єктів та природної середи [1].

На сьогодні головними причинами, що призвели до загрожуючого

стану довкілля в регіонах України, є: застаріла технологія виробництва та обладнання, висока енергомісткість та матеріаломісткість виробництва; високий рівень концентрації промислових об'єктів; несприятлива структура промислового виробництва з високою концентрацією екологічно небезпечних виробництв; відсутність належних природоохоронних систем (очисних споруд, оборотних систем водозабезпечення тощо), низький рівень експлуатації існуючих природоохоронних об'єктів; відсутність належного правового та економічного механізмів, які стимулювали б розвиток екологічно безпечних технологій та природоохоронних систем; відсутність належного контролю за охороною довкілля [2].

Формування еколого-економічного механізму на рівні держави повинно здійснюватися з використанням системного підходу та виокремленням регіональних складових з урахуванням особливостей розвитку окремих регіонів, при цьому відбуватися у межах стратегії стійкого розвитку регіону з метою досягнення соціальних орієнтирів та пріоритетів та відбуватися на основі реальних показників соціального, екологічного та економічного стану регіону.

Система забезпечення еколого-економічної безпеки регіону включає до себе сукупність законодавчих, технічних, управлінських, організаційних заходів, спрямованих створення оптимальних умов досягнення інтересів всіх її учасників (суспільство, суб'єкти господарювання, держава).

При цьому можливо два шляхи досягнення високого рівня економічного розвитку регіону: по-перше, розвиток на базі ресурсоспоживання, коли основу підвищення макроекономічних показників розвитку регіону складає масштабне споживання природного капіталу в процесі господарської діяльності; по-друге, інноваційний розвиток регіону на основі відтворення природних ресурсів [3].

Таким чином, проблема забезпечення еколого-економічної безпеки регіону в сучасних умовах потребує формування системи заходів організаційно-економічного характеру щодо усунення проблем негативного впливу та створення відповідних дієвих механізмів їх реалізації.

1. Баширова А.А. Формирование стратегии регионального развития с позиций эколого-экономической сбалансированности / А.А. Баширова // Экономика и управление. Серия «Экономические науки». – 2010. – № 11 (72). – С. 87-90.

2. Постанова Верховної Ради України від 05.03.1998 р. № 188/98-ВР «Про основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=188%2F98-%E2%F0&p=1290941518787903

3. Рюмина Е.В., Аникина А.М. Анализ влияния фактора природных ресурсов на уровень экономического развития регионов России / Е.В. Рюмина, А.М. Аникина // Проблемы прогнозирования. – 2007. – № 5. – С. 106-125.

4. Социально-экономический потенциал региона: монография / А.М. Телиженко, Е.В. Лапин, Л.Г. Мельник, С.Н. Ильяшенко, В.Н. Кислый и др.; под общ. ред. проф. О.Ф. Балацкого. – Сумы: ВТД «Университетская книга», 2010. – 364 с.

5. Сталий розвиток: еколого-економічна оптимізація територіально-виробничих систем: навчальний посібник / Н.В. Караєва, Р.В. Корпан, Т.А.Коцко, І.В. Недін, Є.В. Хлобистов, І.П. Частоколенко; за заг. ред. І.В. Недіна. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2008. – 384 с.

АНАЛІЗ МЕХАНУЗМУ УПРАВЛІННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Домашенко М.Д., к.е.н., **Бачал О.О.**, студентка
Сумський державний університет (м. Суми, Україна)

У сучасних умовах формування конкурентоспроможних національних економік, важливу роль відіграє зовнішньоекономічна діяльність машинобудівних підприємств, яка на даний момент носить стихійний характер, не відзначається стабільністю та логічною впорядкованістю, що значно послаблює їх конкурентні переваги на міжнародних ринках. Основним напрямом усунення вказаних вище негативів має стати формування стратегії розвитку зовнішньоекономічної діяльності, що дасть змогу машинобудівним підприємствам адекватно реагувати на коливання ринкової кон'юнктури і максимально ефективно використовувати існуючі резерви розширення власної ніші на ринку.

Проблеми розвитку підприємств за умов зростаючої відкритості економіки досить широко розглядаються в сучасній економічній літературі такими науковцями як І. Ансофф, А. Гальчинський, В. Геєць, Б. Карлоф, Є. Крикавський, І. Багрова, Л. Батченко, В. Власюк, В. Гриньова, А. Градов, М. Дідківський, О. Кіреєв та інші.

Однак, на сучасному етапі є проблеми не достатнього обгрунтування теоретико-прикладних засади формування стратегій розвитку зовнішньоекономічної діяльності машинобудівних підприємств, методика аналізування не забезпечує належного рівня формалізації експортно-імпортних операцій, не розробленою залишається система прийняття оптимізаційних рішень, яка б враховувала нові технологічні виклики глобальної економіки.[2]

Основою для формування ефективного організаційно-економічного механізму управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємств є усвідомлення наступної системи ринкових процесів:

– забезпечення якості продукції й ефективність управління вітчизняним підприємством повинно відповідати міжнародним стандартам й загальноприйнятій міжнародній практиці;

– для забезпечення ефективної роботи підприємству необхідно займатися зовнішньоекономічною діяльністю на регулярній основі для того, щоб не втрачати вже досягнутих успіхів у цій діяльності та високої якості продукції на рівні світових стандартів;

– зовнішньоекономічна діяльність вимагає від керівників підприємств концентрувати свої ресурси, ставити конкретні й практично досяжні цілі (досягнення певної якості продукції, захоплення певної частки світового ринку, співробітництво з конкретними закордонними партнерами тощо);

– у порівнянні з роботою на внутрішньому ринку зовнішньоекономічна діяльність вимагає більших організаційно-комерційних витрат, але й приносить більше доходів, вигоди та валютної виручки[1].

Управління економічною безпекою зовнішньоекономічної діяльності машинобудівних підприємств в умовах кризи має бути спрямоване на збільшення надходження фінансових ресурсів та зменшення поточних витрат на зростання обсягів реалізації продукції. Увагу слід приділити розвитку наукоємних та високотехнологічних виробництв. Це призведе до зниження матеріалоємності продукції, до покращення якості та виходу виробництва на новий рівень, що дозволить зайняти нові ніші на світовому ринку. Для успішного розвитку машинобудування в Україні необхідно підтримувати конкурентоспроможність продукції на світовому ринку. Для цього необхідно забезпечити високу якість продукції, її надійність та довговічність, що потребує великих інвестиційних вливань у наукове забезпечення та оновлення технологічного парку виробництва [3].

Управління економічною безпекою зовнішньоекономічної діяльності підприємств машинобудування не лише пришвидшить вихід із кризи за рахунок збільшення обсягів збуту на зовнішніх ринках, але і дасть змогу посісти гідні конкурентні позиції за межами держави та підвищити імідж України серед світової економічної спільноти. Управління економічною безпекоюзовнішньоекономічної діяльності підприємства необхідно здійснювати в межах національної зовнішньоекономічної політики шляхом розроблення стратегій та заходів управління, адже співпраця з державними інституціями інших країн світу забезпечить участь держави в міжнародних організаціях та об'єднаннях, що уможливить підвищення ефективності діяльності підприємства.

1. Машталір Я.П. Механізм управління зовнішньоекономічною діяльністю машинобудівного підприємства/ Я.П. Мештaлір. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://lawdiss.org.ua/2011-01-15-11-45-49.html?page=shop.product_details&flypage=flypage.tpl&product_id=1093008&category_id=9080004.

2. Фатенок-Ткачук А.О.Формування стратегії розвитку зовнішньоекономічної діяльності машинобудівних підприємств/ А.О. Фатенок-Ткачу. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу:http://ena.lp.edu.ua:8080/handle/ntb/3134.

3. Дзюба М.І. Аналіз стану машинобудівних підприємств України на зовнішніх та внутрішніх ринках/М.І. Дзюба.– [Електронний ресурс]. – Режим доступу:http://mev-hnu.at.ua/load/2-1-0-91.

НЕСПРИЯТЛИВИЙ ВІДБІР ТА ЙОГО ПРОЯВИ В СУЧАСНІЙ ЕКОНОМІЦІ

Дудкін О.В., к.е.н., старший викладач
Сумський державний університет (м. Суми, Україна)
Пластун О.Л., к.е.н., доц.
ДВНЗ «УАБС НБУ» (м. Суми, Україна)

Існування інформаційної асиметрії становить серйозну загрозу ринковому механізму на всіх рівнях економіки – від відносин між окремими економічними суб'єктами до колапсу окремих ринків та неефективності економічної системи в цілому. Існування інформаційної асиметрії підриває засади конкурентно-рівноважного ринку і фундаментальні економічні закони, а саме: закон попиту і пропозиції, який встановлює, що ринкова рівновага характеризується збігом попиту і пропозиції; закону єдиної ціни, відповідно до якого один і той же товар продається на всіх ринках за єдиною ціною; закону конкурентної ціни, який встановлює, що у стані рівноваги ціна дорівнює граничним витратам; гіпотези ефективних ринків, яка полягає в тому, що курси фондових бірж передають від інформованих учасників ринку до непоінформованих усю релевантну інформацію. На думку Дж. Стигліца за умови неповної, неточної і асиметричної інформації стає неможливим досягнення загальної ринкової рівноваги, а сама асиметрія інформації є причиною «негативного відбору», забруднення оточуючого середовища, підвищеного морального ризику та інших «провалів ринку».

Негативні наслідки від існування інформаційної асиметрії приймають дві форми – ефекти, що мають місце ex ante, їх прийнято називати несприятливим відбором (adverse selection) та ефекти, що мають місце ex post, їх називають моральним ризиком (moral hazard)]. Несприятливий відбір (adverse selection) – ситуація, коли, внаслідок існування на ринку інформаційної асиметрії, відбувається повне або часткове витіснення з ринку «хороших» товарів «поганими». При чому збитки від цього явища несуть як продавці якісних товарів, так і покупці. Єдині хто залишаються в плюсі від цього – це продавці «поганих», неякісних товарів. Несприятливий відбір є результатом передконтрактної опортуністичної поведінки. Сутність несприятливого відбору була добре продемонстрована Дж. Акерлофом на прикладі бувших у вжитку автомобілів. Даний ринок володіє досить значним ступенем інформаційної асиметрії, оскільки покупцю максимально важко оцінити якість автомобіля, в той час як продавець, навпаки, володіє повною інформацією щодо товару. В результаті продавець якісного автомобіля буде вимагати більшої ціни, а продавець низькоякісного – навпаки меншої. Покупець же в цілому приймає даний ринок як низькоякісний. В результаті попит на дорогі автомобілі буде відсутній, їх продавці залишатимуть ринок.

Це призведе до збільшення долі неякісних автомобілів. В результаті, якість товарів буде зменшуватись, а покупці, виходячи з цього, будуть знижувати ціни. З часом ринок прийде до стану, коли продавці не зможуть запропонувати настільки низьку якість автомобілів, щоб заробити на продажі. Як наслідок, ринок зникне.

Аналогічні приклади несприятливого відбору можна продемонструвати і на інших ринках та інших товарах чи послугах. Візьмемо в якості ще одного прикладу кредитний ринок. Кредитору важко оцінити реальні можливості позичальника. Якщо ж він не може відрізнити гарного позичальника від поганого, то неодмінно зіткнеться з проблемою несприятливого відбору. Як наслідок, кредитор буде видавати кредити за більш високими ставками, оскільки намагатиметься компенсувати можливі ризики ненадійності боржників. В результаті гарним позичальникам доведеться сплачувати більші відсотки, ніж вони реально могли б сплачувати, виходячи з їх якості. Це призведе до того, що ряд позичальників відмовляться від кредитних послуг. Далі ставки за кредитами будуть продовжувати зростати, оскільки якість кредитних портфелів падатиме внаслідок скорочення кількості надійних позичальників. Прибутки банків будуть падати. Розмір кредитного ринку буде зменшуватись.

Ще однією класичною сферою з високим рівнем інформаційної асиметрії та яскраво вираженим механізмом несприятливого відбору є страхування. Розглянемо приклад зі страхуванням життя. Страхова компанія, встановлюючи розмір страхового платежу, виходить із середнього розміру ймовірності виникнення страхового випадку, в розрахунок якого входить значна кількість клієнтів з гарним станом здоров'я (ймовірність їх страхового випадку буде незначною) та деяка кількість з проблемами здоров'я (висока ймовірність страхового випадку). Низькі страхові платежі приваблюватимуть людей з поганим здоров'ям. Як наслідок, середня величина ймовірності виникнення страхового випадку збільшується, що змусить страхову компанію підвищувати тарифи. Наслідком цього буде відтік клієнтів з хорошим здоров'ям, оскільки вони вважатимуть витрати на страхування більшими за ризики. Компанія має працювати в основному з клієнтами з підвищеною ймовірністю виникнення страхового випадку. Результатом цього буде чергове підвищення тарифів. І так доти, доки діяльність компанії перестане бути прибутковою, або клієнти відмовляться платити призначені страхові платежі. Знову ж таки ринок деформується і зникає.

Таким чином, несприятливий відбір як форма прояву інформаційної асиметрії, здійснює значний негативний вплив, що виражається в зниженні ефективності прийнятих учасниками ринку рішень, неефективності функціонування окремих ринків та економіки в цілому.

ВЗАЄМОДІЯ ЦИКЛІЧНОГО ТА СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Дунська А.Р., к.е.н., доц.
Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут» (м. Київ, Україна)

Динамічні зміни в зовнішньому середовищі сучасних підприємств, пов'язані із тенденціями глобалізації економічного простору, вимагають від суб'єктів господарювання сьогодні більшої уваги до вивчення характеру розвитку на основі дослідження принципових змін в парадигмальному підході до розвитку економічних систем.

Наукові дослідження, що набули характер парадигми і сьогодні вже сприймаються як аксіоми економіки – це теорія циклічності розвитку та концепція сталого розвитку. Обидва підходи застосовуються для характеристики розвитку систем різного рівня: як окремого підприємства, так і економіки країни і світу в цілому.Дослідження взаємодії зазначених концепцій в контексті розвитку підприємства ґрунтується на визначенні їх сутності та принципових чинників, що складають основу зазначених концепцій та визначають розвиток підприємства.

Циклічність як форма розвитку економіки становить загальну форму руху національної економіки та світового господарства в цілому, що припускає зміну революційних та еволюційних стадійрозвитку економіки, економічного прогресу і виражає нерівномірність функціонування різних елементів національного господарства (безперервне коливання ділової активності й падіння ринкової кон'юнктури, чергування екстенсивного та інтенсивного типів економічного зростання) [1].

Різні аспекти циклічного розвитку економіки досліджувались в роботах багатьох зарубіжних та вітчизняних вчених. Аналіз наукових праць, присвячених теоретичним основам концепції циклічного розвитку дозволив дійти висновку, що однією із принципових відмінностей є різні підходи дослідників до визначення передумов виникнення нового циклу.

Найбільш обґрунтованими в даному напрямку є роботи М. Кондратьєва, який відмічав, що зростаюча хвиля великого циклу пов'язана із оновленням та розширенням виробничої бази, із радикальними змінами, характеризується активізацією інноваційної діяльності, розвиток якої реалізується в докорінному оновленні технологій та обладнання, створенні нових виробництв і галузей, поступово відбувається зміна технологічної парадигми, що в кінцевому випадку виводить країну з кризи [2, с. 371].

Як і у випадку попередньої концепції, на сьогодні не існує єдиного визначення сталого розвитку. Це настільки всеохоплююча категорія, що

напевно описати це явище одним висловом дуже важко. В доповіді «OurCommonFuture», що була підготовлена Міжнародною комісією з питань екології та розвитку ООН у 1987р. наведено таке визначення:«Сталий розвиток це розвиток, який задовольняє потреби нинішнього покоління без шкоди для можливості майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби» [3]. Ключовими аспектами сутності сталого розвитку визначено потреби та обмеження, тобто сталий розвиток орієнтується на задоволення потреб (в першу чергу бідних) враховуючи обмеження,що існують з боку навколишнього середовища, технологічної та соціальної складової.

Теорія сталого розвитку ґрунтується на взаємозв'язку трьох основних компонент: економічної, екологічної та соціальної. Основна ідея сталого розвитку полягає в тому, щоб забезпечити економічнезростаннязі збереженням екологічного та соціального стану суспільства. Як екстенсивний, так і інтенсивний тип економічного зростання орієнтуються на залучення додаткових ресурсів, перший – матеріальних, природних, другий – соціальних.Зазначені підходи нівелюють необхідність підтримки екологічної безпеки в суспільстві, необхідність опікуватись соціальними проблемами людства з метою збереження психологічної рівноваги.

Забезпечення сталого розвитку економічної системи можливо лише за рахунок ресурсозберігаючих технологій, які є результатом інноваційної діяльності. Причому в даному аспекті інноваційна діяльність розглядається в широкому розумінні, охоплює як техніко-технологічні інновації, так і інновації організаційно-управлінського характеру, соціальні інновації тощо.Тобто сталий розвиток підприємства ґрунтується на активному і цілеспрямованому здійсненні інноваційної діяльності.

Отже, бачимо, щовзаємодія циклічних змін та сталого розвиткуформується на інноваційній основі. Інновації з одного боку є стимулом для виходу на нову хвилю розвитку, а з іншого дозволяють досягти якісних і кількісних показників розвитку на основі більш ефективного і ощадливого використання усіх видів ресурсів, що необхідні для функціонування економічної системи будь-якого рівня.

1. Близнюк Т.П. Вплив циклічності розвитку економіки на інноваційну діяльність підприємства: [монографія] / Близнюк Т. П. ; Харк. нац. ун-т радіоелектрон. – Х. : ІНЖЕК, 2008. – 349 с.

2. Кондратьев Н.Д. Большиециклыконъюнктуры и теорияпредвидения. Избранныетруды / Н.Д. Кондратьев. – М.: ЗАО «Издательство «Экономика», 2002. – 767 с.

3. What is Sustainable Development? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.iisd.org/sd/#one

ЕКОЛОГІЗАЦІЯ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ ЯК СКЛАДОВА ЇЇ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

Д'якова О.О., аспірант
Донецький державний університет управління (м. Донецьк, Україна)

Сьогодні в умовах євроінтеграції актуальним є питання розвитку міжнародного ринку продовольчих товарів, яке є неможливим без покращення якості продуктів харчування. Одною зі складових у цьому процесі є виробництво екологічно чистих товарів. Забезпечення сталого економічного зростання є неможливим без того, щоб продукти, які виробляються на українському ринку, відповідали нормам, встановленим на міжнародному ринку.

Економіка України ґрунтується на використанні енерговитратних та ресурсномістких технологій, які не тільки завдають шкоди навколишньому середовищу, але й відносяться до застарілих та дорогих у фінансовому сенсі.

З одного боку, закупівля нового обладнання з метою покращення роботи агропромислового комплексу є доволі витратним кроком. Переналагодження роботи харчової галузі, навчання кадрів, побудова нової стратегії розвитку довготривалий процес. Але, з іншого боку, проблема забезпечення екологічної чистоти у сфері харчування вимагає нових прогресивних рішень, тому що на даному етапі далеко не всі вітчизняні продукти є конкурентоспроможними на світовому ринку, а деякі з них взагалі не допускаються до експорту.

Виробництво будь-якого продукту харчування так чи інакше вимагає залучення водних ресурсів. За даними Міністерства охорони здоров'я, Україна посідає в Європі перше місце за кількістю техногенного бруду, що міститься у воді, на одну людину. Це є явним сигналом до того, що ситуація, яка склалася в нашій країні, потребує втручання. Звертаючись до зарубіжного досвіду, зауважимо, що в Германії, наприклад, в деяких містах використовують дві труби – одна є джерелом питної води, а інша є постачальником води для побутових потреб. Це, звичайно, дуже зручно, але майже недосяжно сьогодні для українців. Міністерство житлово-комунального господарства України пропонує започаткувати дистриб'юторську мережу, що доставлятиме питну воду не через труби, тому що вони теж є джерелом забруднення. Іншим варіантом вирішення питання є закупівля фільтрів для води з метою встановлення їх на окремих підприємствах галузі харчової промисловості. Це коштує чимало, але є важливим кроком на шляху до підвищення якості продукції вітчизняних виробників, екологізації не тільки харчової промисловості, але й соціального життя суспільства.

Одним з необхідних кроків є закупівля та вирощування першосортних

кормів для тваринництва. З метою економії коштів та прискорення зростання скота штучними методами виробники кормлять тварин генетично модифікованими продуктами, що неодмінно відображається на якості продукції.

Ще одним питанням є вторинна переробка відходів агропромислового комплексу. Наприклад, відходи від діяльності птахофабрик та ферм, де вирощують крупний рогатий скот, можна використовувати як добрива для ґрунтів, не скидаючи їх у водні ресурси. Постійне збільшення маси відходів галузі потребує збільшення витрат на їх знешкодження, займання великих площ під ці процедури. Накопичення промислових відходів тягне за собою необхідність їх утилізації. Продукти, що зберігаються у пластиковій тарі, випускаються величезною кількістю. Доцільним є знешкодження такої тари методом її стиснення до мінімального розміру та закопування у спеціально відведених місцях, що повинні розташовуватися далеко від населених пунктів та глибоко під землею. Деякі виробники використовують метод спалювання відходів, що є дуже шкідливим для навколишнього середовища.

Необхідно зазначити, що кількість відходів від виробництва того чи іншого продукту харчування є фактором, який безпосередньо впливає на величину собівартості продукції. Також наявність відходів свідчить про недосконаліть технології виробництва. Зміна ситуації є можливою лише за умови, знову ж таки, використання нового обладнання та пошук досвічених кадрів, або перенавчання існуючих з метою покращення процесу виробництва продукції.

Всі вище перелічені заходи потребують пошуку джерел інвестування задля впровадження інновацій. Сучасні виробники мають змогу звертатися до іноземних інвесторів за умови надання детального та докладного бізнес-плану. Це доволі тривалий процес, але його складання призведе до важливий позитивних зрушень.

Харчова промисловість була і стратегічно важливою частиною національної економіки, від якої залежить подальше життя суспільства нашої держави. Беручи до уваги значення агропромислового комплексу у суспільному житті українців, екологічні проблеми, що сьогодні бентежать економістів та екологів, потребують пошуку їх найскорішого вирішення. Тому питання екологізації виробництва продуктів харчування є доволі актуальним і злободенним. Пошук джерел інвестування, впровадження нових технологій, закупівля та встановлення новітнього обладнання сприятимуть розвитку харчової промисловості України, покращенню показників якості продукції, розширенню експорту товарів, та виходу вітчизняного виробництва на світовий рівень.

1. Міністерство охорони здоровя України [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.moz.gov.ua/ua/portal/

2. Богомолов О.В. Управління якістю переробних і харчових виробів: навчальний

посібник / О.В. Богомолов, О.М. Сафонова, О.І. Шаповаленко и др. – Харків : Еспада, 2006. – 294 с.

3. Запольський, А.К. Екологізація харчових виробництв: підруч. для студ. вищ. навч. закладів/ А.К. Запольський, А.І. Українець. – К.: "Вища школа", 2005. – 423 с.

ДОСЛІДЖЕННЯ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ НА ПІДСТАВІ РАЦІОНАЛЬНОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ

Євтушенко М.В., старший викладач
Харківська національна академія міського господарства (м. Харків, Україна)

Земельні ресурси виступають специфічним видом матеріальних ресурсів, базисом для життєдіяльності людини, джерелом їхнього багатства, і як усякі ресурси, мають свій обмежений простір і вони повинні раціонально використовуватися. В цих умовах одним із головних завдань у сфері землекористування стає раціональне використання земельних ресурсів та їхня охорони, що можна визначити як досягнення одного з найкращих варіантів взаємодії суспільства з навколишнім середовищем.

Необхідно відмітити, що внаслідок недбайливого ставлення до земельних ресурсів належний баланс між стрімким розвитком землекористування і вирішенням проблеми збереження земельних ресурсів належним чином запроваджений не був, що призвело до негативних явищ у землекористуванні. Крім того, у зв'язку з появою великої кількості землевласників і землекористувачів, а також, запровадженням приватної власності на землю, змінилися умови і форми використання земельного фонду, результатом чого погіршився якісний стан земель.

Дослідження раціонального землекористування представляє значний інтерес, має важливе науково-практичне застосування. Зміни, які відбувалися у земельній сфері торкнулися усіх форм власності на землю, не закріпивши, при цьому, на законодавчому рівні критерії раціонального землекористування та забезпечення його суб'єктами в процесі своєї діяльності. У зв'язку з відсутністю таких критеріїв, відповідного економічного обґрунтування щодо його забезпечення, сьогодні раціональне землекористування носить чисто науковий, декларативний характер і не зобов'язує суб'єктів до здійснення яких-небудь організаційних або економічних заходів. Ці дослідження щодо економічної ефективності раціонального землекористування потребують науково-економічного обґрунтування і дослідження.

Землекористування – це складний і багатогранний суспільно-природний процес, який виступає базою для формування земельних відносин між суб'єктами і розглядається у наступних значеннях: діяльність людини в процесі використання земельних ресурсів з виробництва матеріальних благ

та надання послуг, процес їхнього відтворення та охорони; освоєння, експлуатація земельних ресурсів в умовах певної території населеного пункту, району, регіону. Процес землекористування повинен здійснюватися із забезпеченням принципу раціонального землекористування, із урахуванням суспільних і приватних інтересів та досягнення оптимальності економічних, соціальних, екологічних інтересів.

Раціональне використання і відтворення земель необхідно розглядати, також, разом з охороною земельних і природних ресурсів. Принцип єдності раціонального використання і охорони природи можна вважати як основний принцип у взаємовідносинах суспільства з природою. Природно, що глобальні завдання раціонального використання земельних ресурсів і охорони навколишнього середовища мають ярко виражений регіональних характер і відіграють особливу роль в інтенсифікації виробництва на основі прискорення науково-технічного прогресу. Основними напрямами дослідження раціонального землекористування можна визначити наступні: вивчення процесу використання, відтворення земельних ресурсів; розробка заходів з охорони, управління і моніторингу земель. Необхідність дослідження раціонального землекористування викликана, також, наступними умовами: земля є основою для життєдіяльності людей; обмеженістю земельних ресурсів; недотриманістю суб'єктами принципів раціонального землекористування в процесі їхньої господарської діяльності; екстенсивністю господарювання в процесі здійснення суб'єктами землекористування; необхідністю удосконалення земельних відносин з метою формування ефективних механізмів землекористування; забезпечення раціонального землекористування та ринку землі; створення ефективної методики оцінки земельних ресурсів; запровадження моніторингу земель з метою ефективного використання земельних ресурсів; необхідністю збереження земельних ресурсів та розв'язання інших невідкладних завдань щодо їхньої охорони.

При цих умовах необхідне забезпечення розробки відповідних механізмів, націлених на забезпечення суб'єктами раціонального землекористування: нормативних актів, стандартів, наступний розвиток економіко-екологічних механізмів, а також, інших відповідних заходів з метою відтворення природно-ресурсного потенціалу. З метою їхнього запровадження на загальнодержавному рівні закріплюється комплекс правових, економічних та соціальних основ, націлених на забезпечення раціонального використання і охорони земель. Крім того, велика увага дослідженню раціонального землекористування здійснюється не тільки на державному рівні, а також, на міжнародному, із закріпленням положень землекористування у відповідних Конвенціях, із запровадженням комплексного підходу до раціонального використання земель.

ЕКОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ХІМІЧНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Жук О.І., здобувач
Технологічний інститут Східноукраїнського університету імені В. Даля (м. Сєвєродонецьк, Україна)

Хімічна промисловість є одним з найважливіших сегментів економіки країни. Технології виробництва хімічних продуктів специфічні і мають ряд техніко-економічних особливостей у порівнянні з технологіями інших галузей.

Сучасна техніко-технологічна база хімічного комплексу України була сформована у 70-80 роки минулого сторіччя. Переважна більшість основних фондів відпрацювала свій ресурс та не відповідає поточним вимогам як по витратам на сировину і енергоємності, так і за критерієм екологічної безпеки виробництва. Це спричиняє додаткові втрати підприємств та відбивається на якості продукції. Тому перед більшістю хімічних підприємств гостро постає питання інноваційного оновлення основних засобів.

Необхідно відмітити, що виробництво хімічної продукції дуже тісно пов'язане з екологічними проблемами. Багато питань, що стосуються забезпечення сировиною та іншими ресурсами, і охоплюють утилізацію побічних результатів діяльності (стоки, відходи, викиди диму, газу, пари), впливають на умови праці персоналу підприємств. У більш широкому сенсі треба говорити про вплив на безпеку і якість життя мешканців прилеглих територій.

Мета роботи полягає у виявленні напрямків інноваційних впроваджень в контексті підвищення екологічної безпеки хімічних підприємств.

Аналіз даних Держкомстату України свідчить, що на підприємствах хімічної галузі спостерігається стабільний розвиток інноваційної діяльності у рамках обмежених фінансових ресурсів за винятком кризового періоду. З іншого боку, саме у цей кризовий період відбулося значне покращення ключових екологічних показників. Але цей позитивний результат був спричинений значним спадом виробництва, а не активною екологічно спрямованою інноваційною діяльністю. Така ситуація ще раз підтверджує стереотипну думку, що цілі виробництва та екологічної безпеки є взаємно протилежними.

Тому для стабільного розвитку хімічних підприємств у посткризовий період необхідний комплексний підхід, який пов'язаний з впровадженням принципово нового обладнання з обов'язковою екологічною спрямованістю. На даний час можна констатувати, що підприємства активно займаються інноваційною діяльністю, в тому числі витрачають кошти на придбання основних фондів. Так, за результатами раніше проведених досліджень

інноваційної діяльності основних виробників хімічної продукції, на ці цілі в середньому було витрачено 42 % від загального обсягу інноваційних коштів.

Слід зауважити, що часто підприємства встановлюють принципово нове обладнання з врахуванням сучасних екологічних вимог. Наприклад, у ПАТ "ДніпроАзот" введено в експлуатацію першу та другу черги станції розподілу повітря, у ПрАТ "Сєвєродонецьке об'єднання АЗОТ" вдосконалено схему виробництва калієвої й натрієвої селітри, введено в експлуатацію установку по реагентній обробці води в цеху з виробництва аміаку тощо.

Таким чином, у перспективі вектор інноваційного розвитку підприємств галузі має бути спрямований на технічне переоснащення і реконструкцію діючих виробництв з впровадженням ресурсозберігаючих, мало- і безвідходних технологій. Такий підхід сприятиме зменшенню витрат, що пов'язані з виробництвом, та збереженню довкілля.

ОЦІНКА РИНКОВИХ МОЖЛИВОСТЕЙ ПІДПРИЄМСТВ ЛІФТОВОГО ОБЛАДНАННЯ

Замлинська О.В.
Одеський державний аграрний університет (м. Одеса, Україна)

Попит на ліфтове обладнання можна розділити на дві частини: попит в новобудовах і попит в будинках старого фонду. Перший можна класифікувати як повноцінний, а другий як латентний, враховуючи те, що немає коштів на модернізацію діючого ліфтового парку.

В м. Одеса на даний час зафіксовано 4457 ліфтів, з яких:

— в будинках міської комунальної власності — 3176 шт.;

— в будинках житлово-будівельних кооперативів і об'єднань власників багатоквартирних будинків — 762 шт. [1]. Станом на 01.01.2012 р. у 1400 ліфтів, тобто 31,4% від усіх ліфтів міста, перевищений термін експлуатації.

Хоча багато з них експерти вважають ще цілком працездатними. Середній вік ліфтового парку міста наближається до 23 років. За прогнозами експертів, протягом 7 років з ладу вийде близько 1000 ліфтів, тобто можна говорити про те, що за цей період необхідно буде зупинити 50% ліфтів у місті Одеса. Щоб повністю оновити ліфтовий парк, необхідно 1,5 мільярди гривень лише для обласного центру. Лише основні балансоутримувачі — ЖЕКи повинні будуть вивести з експлуатації 231 ліфт. [2].

З метою з'ясування громадської думки щодо введення карткової системи сплати проїзду в ліфті в м. Одесса було проведено маркетингове дослідження ставлення людей до такого проекту.

Обсяг вибірки: в дослідженні взяли участь 400 респондентів різних районів міста. Метод вибірки: детермінований — метод нерепрезентативної вибірки, коли інтерв'юер вибирає респондентів із зручних і доступних для відбору елементів. А саме: осіб різного віку — мешканців багатоповерхових будинків м. Одеси. Анкетування було проведено шляхом особистого інтерв'ю, за телефоном та в мережі Інтернет. Анкета складається з 13 питань. Питання закриті та відкриті. Анкета попередньо закодована для подальшої обробки даних. Для аналізу даних використовувалися програми SPSS та Excel.

В результаті кластерного аналізу відповідей про стан ліфта, готовність платити більше за поліпшення стану ліфта, ставлення до впровадження карткової системи сплати ліфта, вік, освіта та рід діяльності,. респонденти були розділені на 3 кластери (за планом агломерації).

1-й кластер «Особи цілком задоволені наявним станом ліфта, не прагнуть змін у звичному способі користування ліфтом і не готові за це платити». Для респондентів у цьому кластері характерно: практично негативне ставлення до впровадження карткової системи сплати; оцінка стану ліфта як гарного або задовільного; вища освіта; трудова діяльність; вік — від 31 до 40 років; неготовність платити за покращення.

2-й кластер «Особи, які невдоволені станом ліфта та прагнуть до його поліпшення». Для респондентів цього кластеру властиво: загалом прихильне ставлення до впровадження карткової системи; оцінка стану ліфта як незадовільного; вища освіта; трудова діяльність; вік — від 41 до 50 років; готовність платити за покращення ліфта.

3-й кластер «Особи, прихильники карткової системи через бажання поліпшити стан ліфтів, але не готові платити за це». Респонденти у цьому кластері мають: достатньо прихильне ставлення до впровадження карткової системи; оцінку стану ліфта як поганого; вчаться; вік — від 21 до 30 років; не готові платити за покращення.

В ході дослідження виявлено:

– вік на прийняття рішення не впливає;

– 40% респондентів ставляться прихильно до впровадження карткової системи, при чому в ході однофакторного дисперсійного аналізу з'ясувалося, що на ставлення до карткової системи безпосередньо впливає те, як респондент оцінює стан ліфта у будинку;

– більшість респондентів проживають вище 3-го поверху: на четвертому — 13%, на п'ятому — 20%, на сьомому та восьмому — по 10%;

– за статтю респонденти розділилися у пропорції 2:3, тобто 40% — чоловіки, 60% — жінки, за віком більше половини респондентів

перебувають у віці від 21 до 50 років (57% опитуваних);

– 60% опитуваних мають вищу освіту; 54% — перебувають в офіційному шлюбі; 57% — мають дітей; більшість (64%) працює.

На нашу думку, синтезуючою перевагою введення карткової системи сплати проїзду в ліфті в м. Одесса є можливість досягнення чіткої відповідності розміру оплати з пробігом ліфта, оскільки вартість послуги буде залежати від того, на який поверх людині потрібно піднятися, а також акумулювання грошових коштів на модернізацію ліфтового господарства.

1. Как запустить одесские лифты? // [Электронный ресурс] — Режим доступа http://odessa-life.od.ua/article/1004-kak-zapustit-odesskie-lifty].

2. В Одессе обсудили направления развития лифтового парка Украины // «Подъемные сооружения. Специальная техника» № 1. — 2012. — Режим доступа http://www.ptm.com.ua/node/510.

ОБ'ЄКТИВНА НЕОБХІДНІСТЬ І ПРИНЦИПИ ТРАНСФОРМАЦІЇ МЕХАНІЗМІВ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ В УМОВАХ АНТРОПОЦЕНУ

Загвойська Л.Д., доц.

Національний лісотехнічний університет України (м. Львів, Україна)

Стрімко наростаючий конфлікт між потребою в безпечному та якісному довкіллі, насамперед у послугах екосистем, та еко-деструктивною природою суспільної практики епохи антропоцену *(Crutzen and Stoermer*, 2000) став очевидним і неспростовним у турбулентні десяті роки XXI ст., еколого-економічний контекст яких характеризують такі мега-тренди, як швидке зростання чисельності населення, економічне зростання країн Півдня, високі темпи урбанізації у всьому світі, втрата потуги глобальної екосистеми і, як наслідок, зміна глобальної кліматичної моделі та висока волотильність економічної діяльності. Неврахування синергетичної природи еколого-економічних систем робить нашу практику природокористування особливо руйнівною і приреченою на неуспіх. Виникнення імперативу виживання (Субетто, 1992) вказує на об'єктивну необхідність парадигмальних зрушень для уникнення екологічних і техногенних катастроф, спричинених «людським чинником». Тож об'єктивна необхідність трансформації механізмів природокористування очевидна.

Синергія процесів формування ноосферного світогляду і постнекласичної наукової парадигми формує теоретичне підґрунтя для адекватного коригування механізмів природокористування та сприятливе інституційне середовище для реалізації цих змін за умов підтримки

суспільства. На нашу думку принципи коригування згаданих механізмів у сучасних умовах можна сформулювати таким чином:

– об'єктивність обмежень. Економічна діяльність, як і будь-який інший вид суспільної практики, уможливлюється та обмежується можливостями глобальної екосистеми. Економічна система, будучи відкритою підсистемою закритої для матеріального обміну глобальної екологічної системи, бере всі необхідні ресурси з цієї екосистеми і туди ж повертає всі відходи і залишки процесів виробництва і споживання, а тому об'єктивно залежить від послуг екосистем, які забезпечують відтворення природних ресурсів та умов, необхідних для життя і діяльності людини (*Millennium Ecosystem Assessment*, 2005). Базова концептуальна модель екологічної економіки (*Farley et al.,* 2005; Загвойська, 2011) відображає місце економічної системи та роль ноосферного суспільства в коригуванні процесів природокористування;

– комплексність феноменів. Визнання синергетичної природи екологічних та економічних систем, складності їхніх структур (численних елементів та очевидних і латентних позитивних і негативних зворотних зв'язків між ними), нелінійності, здатності до самоорганізації та розвитку зумовить потребу в холістичному підході до трактування явищ і процесів, уможливить формування адекватних механізмів, спрямованих на забезпечення гармонійної ко-еволюції економічних та екологічних систем, екологічно та соціально збалансованих процесів природокористування;

– робастність. В умовах формування ринку, лібералізації економіки та актуалізації екологічного імперативу особливо важливо сформувати стійкі і дієві механізми природокористування, ефективні у подоланні деструктивних парадигм і стереотипів наукових поглядів і суспільної практики, дієві в досягненні змін у характері природокористування. Такі механізми мають забезпечити неупереджену та всебічну наукову експертизу, широку участь громадськості у прийнятті рішень та контролі за їх виконанням, застосування академічних і традиційних знань.

Зрозуміло, що в основі таких механізмів лежить відповідальність за прийняті рішення у всіх її сенсах і вимірах (особиста і корпоративна; фінансова, фізична та інформаційна; відповідальність перед сучасними і майбутніми поколіннями за можливі наслідки прийнятих рішень, відповідальність творіння перед Творцем).

У сучасному високотехнологічному суспільстві легко долається асиметричність інформації щодо неефективності природокористування, а відтак і щодо неадекватності його механізмів. Інформаційне суспільство дає принципово нові можливості щодо формування адекватних інститутів, формальних і неформальних. Поінформованість і зацікавленість

політикуму, наукової спільноти і громади щодо наслідків рішень у сфері природокористування визначаються розумінням визначальної ролі задоволення потреб у здоровому довкіллі, тож цей процес з плином часу посилюватиметься. Йому сприятимуть процеси екологізації, які пронизують усі сфери суспільного буття, а також процеси формування міждисциплінарної освіти для сталого розвитку, як формальної, так і неформальної. Синергія цих процесів має забезпечити адекватність, дієвість і прозорість механізмів природокористування, а відтак біфуркаційний прорив, перехід від «традиції управління» до «традиції співпраці» (Василенко, 1987) людини і природи.

УЧЕТ ЭКОЛОГИЧЕСКИХ ФАКТОРОВ ПРИ ИМИТАЦИОННОМ МОДЕЛИРОВАНИИ ИНВЕСТИЦИОННО-ИННОВАЦИОННЫХ ПРОГРАММ С ПОМОЩЬЮ ЭВМ

Захаркин А.А., докторант, **Захаркина Л.С.**, старший преподаватель
Сумский государственный университет (г. Сумы, Украина)

Процесс составления и отбора альтернативных инвестиционно-инновационных программ может быть проведен с помощью ЭВМ путем оптимизационного и имитационного моделирования поведения системы в зависимости от различных внутренних и внешних факторов. При этом в данных моделях в качестве целевой функции обычно выступает максимум чистой текущей стоимости (NPV), внутренней нормы прибыли (IRR), рентабельности инвестиции и т.д. Ограничения же связаны прежде всего с объемом финансовых ресурсов, выделяемых на инвестиционно-инновационную деятельность в масштабах конкретного предприятия, региона, государства и т.д.

Для создания таких моделей, используются пакеты прикладных программ для ПЭВМ, среди которых можно отметить систему КОМФАР (COMFAR – Computer model for feasibility analysis and reporting), разработанную организацией ООН по промышленному развитию ЮНИДО (United Industrial Development Organization), программный пакет ТЭО-ИНВЕСТ, предназначенный для разработки бизнес-планов предприятий любой формы собственности, пакет PROSPIN созданный на основе электронных таблиц и предназначенный для формирования инвестиционного проекта, анализа последствий изменения выбранных параметров, подготовки двух или более сценариев перспектив проекта и ряда других функций, программный пакет «MS Project», основанный на качественном анализе проекта по более чем 40 позициям, и ряд других программных продуктов отечественного и зарубежного производства.

Вместе с тем, можно отметить, что практически во всех перечисленных выше системах процедуре учета экологических факторов при инвестиционно-инновационном проектировании, и в частности в разрезе экологизации применяемых технологических решений уделяется второстепенное внимание. В основном такая оценка осуществляется, экспертным путем специалистами в области природопользования на базе общей информации, содержащей данные о возможных экологических последствиях реализации инвестиционно-инновационной программы, ее потенциальном влиянии на состояние окружающей среды. В силу большой доли субъективизма подобные методики оценивания не всегда отражают реальный уровень экологичности инвестиционно-технологических решений и инвестиционно-инновационной программы в целом.

Поэтому необходима выработка более совершенного инструментария, базирующегося на системном подходе к оценке технологических решений, в рамках трех основных концепций [1]:

– предупреждения негативного воздействия в настоящий момент и на отдаленную перспективу (аларм-подход);

– поиска потенциальных возможностей предупреждения негативного воздействия, с использованием передовых достижений НТП (интенсификационный подход);

– динамической оптимизации принимаемых технологических решений с точки зрения экологических, экономических, технических, социальных и т.д. сторон, основанная на принципах устойчивого развития и объединяющей в себе тактические и стратегические решения насущных проблем современности (оптимизационных подход).

При этом в качестве ограничений при поиске максимума целевой функции, например по критерию NPV, приоритет должен отдаваться наряду с финансовыми также экологическим ограничениям которые могут касаться величин потребляемых природных ресурсов, степени загрязнения окружающей среды и т.п.

Комплексная эколого-экономическая оценка инвестиционно-технологических решений должна учитывать многоаспектность рассматриваемых факторов, сочетающих в себе количественные и качественные критерии, междисциплинарный подход, учет внутренних и экстернальных воздействий, учет различных альтернативных вариантов достижения поставленной цели и т.д.

Информационной базой для проведения системной эколого-экономической оценки инвестиционно-технологических решений являются данные о прошлом опыте функционирования рассматриваемых технологических систем, динамике изменения внешней среды, прогнозные оценки поведения технологической системы в определенный момент

времени, структуре требуемых ресурсов [2].

Комплексная эколого-экономическая оценка инвестиционно-технологических решений должна основываться на взаимодействии ряда взаимодополняющих факторов, и учитывать влияние обратной связи с целью корректировки принимаемых решений.

1. Балацкий О.Ф., Жулавский А.Ю., Малышко Н.И., Скомороха В.Н. Природоохранная работа на промышленном предприятии. – К.:Техніка, 1986. – 133с.

2. Глухов В.В., Лисочкина Т.В., Некрасова Т.П. Экономические основы экологии. – СПб.: Специальная литература, 1997. – 304с.

КОНЦЕПЦІЯ СОЦІАЛЬНО-ЕТИЧНОГО МАРКЕТИНГУ В РАМКАХ ПРОБЛЕМАТИКИ УЗГОДЖЕННЯ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНИХ ІНТЕРЕСІВ

Златова І.О.

Одеський національний економічний університет (м. Одеса, Україна)

Глобальна економіка на протязі останніх десятиліть балансує на межі екологічної катастрофи. Українська економіка, як частина глобальної економіки, повинна змінювати пріоритети розвитку на користь екологізації промисловості.

Теоретичні аспекти узгодження еколого-економічних інтересів в розвинених країнах світу вже давно втілюються на практиці, що отримало назву концепції соціально-етичного маркетингу. В умовах достатньо нестійкої української економіки замало теоретичних рекомендацій, необхідно популяризувати дану концепцію в межах держави. Як правило, не вистачає грошових коштів для реалізації соціально-етичних заходів, а разом з тим, економічного стимулу для впровадження екологічних технологій в шкідливе виробництво. Тому найгостріше в нашій країні стоїть питання про розробку механізмів інвестування в екологічні технології.

Серед способів усунення антропогенного впливу, запропонованих Нацекоінвестагентством, є іноземне інвестування у модернізацію виробництва. Головною проблемою, що шкодить реалізації плану залучення іноземних інвестицій, є нестійке економічне та політичне становище держави, що робить Україну непривабливою для інвестицій. Іноземний інвестор не отримує гарантій повернення вкладених коштів. Тому треба проводити більш активні пошуки інвестицій всередині держави.

З початку 2013 року починається другий період Кіотського протоколу. Україна офіційно підтвердила свою участь у другому періоді дії договору, що триватиме з 2013 року по 2020 рік. Це стане стимулом до зменшення обсягів викидів в атмосферу та надасть можливість продавати викиди в межах

передбаченої норми за кордон, що послугує ще одним джерелом інвестицій для України. Органом, що має безпосереднє відношення до втілення вищезазначеного протоколу в реальність, є Нацекоінвестагентство.

Рекомендується внести зміни в законодавство щодо розподілу зборів за забруднення навколишнього природного середовища. В Законі України «Про регулювання обсягу антропогенних викидів та поглинання парникових газів» регламентовано процес розподілу таких коштів між бюджетами місцевої, обласної та центральної влади у співвідношенні 20%, 50% і 30% відповідно. Таке роздроблення грошових коштів призводить до їх неефективного використання. Результат їх застосування не є суттєвим. Пропонується 100% зборів за забруднення навколишнього середовища передавати в розпорядження одного загальнодержавного органа, що дасть змогу більш централізовано використовувати надходження. Таким чином, отримані збори будуть спрямовані на інвестування в підприємства, що завдають екології найбільшої шкоди. Такі інвестиції окрім екологічного результату принесуть поступове оновлення національного фонду основних засобів і дивіденди у вигляді грошей та цінних паперів. В такому разі, держава виступає у якості інвестора.

Першочергово, інвестиції рекомендується здійснювати в підприємства металургійної, енергетичної, гірничодобувної галузей, які не належать до потужних холдингів. Адже великі промислові корпорації самотужки поступово оновлюють технології, так як вони напряму зацікавлені в цьому з точки зору популярної концепції соціально-етичного маркетингу. Середні підприємства та ті, що не належать до холдингів, є об'єктами, що потребують уваги з боку держави.

За даними Міністерства екології та природних ресурсів України до підприємств, які найбільше забруднюють середовище, належать: СО «Старобешівськат ТЕС» ВАТ «Донбасенерго», ВАТ «Запоріжсталь», ВАТ «Дніпроспецсталь», Бурштинська ТЕС ВАТ «Західенерго», ВАТ «Алчевський металургійний комбінат», ВАТ «Лисичанська сода», ВАТ «Дніпровський металургійний комбінат ім. Дзержинського», Криворізька ТЕС ВАТ «Дніпроенерго». Всі вони вводять в роботу принципи екологічного менеджменту, але інвестиції в переоснащення вкрай необхідні, особливо це стосується теплоелектростанцій. ВАТ «Арселор Міттал Кривий Ріг», ВАТ «Маріупольський металургійний комбінат імені Ілліча», ВАТ «Металургійний комбінат «Азовсталь» також входять до найбільш забруднюючих, але вони належать до холдингів Метінвест та АрселорМіттал, які активно впроваджують екологічні технології на самостійній основі.

З точки зору маркетингу, промислові підприємства повинні зацікавитись концепцією соціально-етичного маркетингу. Необхідно розробити перелік маркетингових заходів, метою яких буде роз'яснення

екологічної та економічної вигоди від застосування природозберігаючих технологій та модернізації виробництва. Великі та середні виробники повинні зрозуміти, що дана концепція принесе визнання серед споживачів, партнерів, інвесторів, що збільшить обсяг реалізації продукції та об'єм прибутку. Концепція соціально-етичного маркетингу покращить імідж підприємств промисловості на міжнародній арені. Як наслідок – збільшення продуктивності та зменшення собівартості, підвищення рівня життя населення за рахунок покращення екології. Для втілення такого плану в життя необхідно запустити відповідну рекламну кампанію, провести бесіди та конференції з найбільшими виробниками, запропонувати дотації та програму заміни старого обладнання на конкурсній основі.

START-UP ПРОЕКТИ – ІНСТРУМЕНТ РЕАЛІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙ

Івашова Н.В., к.е.н. ст. викладач , **Саєнко Д.А.**, студентка
Сумський державний університет (м. Суми, Україна)

Економіка України знаходиться на етапі переходу від засад традиційної економіки до ринкової. В умовах зростання конкурентної боротьби вітчизняним підприємствам все складніше утримувати свої ринкові позиції, а новостворениим – шукати своє місце на ринку.

За умов ринкової економіки інновації є ефективним засобом конкурентної боротьби підприємств, так як призводять до створення нових потреб споживачів, зниження собівартості продукції, притоку інвестицій, покращення іміджу виробника, відкриття нових ринків. Для отримання довгострокових ефективних конкурентних переваг підприємства повинні впроваджувати інновації.

Start-up (стартап) проекти є однією із технологій впровадження інновацій. Стартап компанії створюються для реалізації перспективної ідеї, на основі інновацій або інноваційних технологій з метою отримання прибутку. Зазвичай, команда start-up складає 2-5 чол. Інновації, на основі яких будують свійбізнесстартапи, можуть бути як глобальними так і локальними. Стартапи діють в умовах обмеженості ресурсів та на нових ринках.

Термін стартап вперше виник та частіше всього використовується у сфері інформаційних технологій.

Головними відмінностями стартап проектів від звичайних компаній є обов'язкова орієнтація на вихід на світовий ринок (задоволення глобальних потреб споживачів) та швидкі темпи росту.

Найчастіше першими інвестиціями у стартап проект є кошти самих засновників, їх друзів чи родичів. Реалізація старпап проектів

супроводжується високим ступенем ризику, що спричинене впровадженням зовсім нових продуктів та відсутністю об'єктивної інформації про ринок та майбутніх споживачів. Ще однією особливістю є те, що члени команди реалізації стартап проектів можуть виконувати зовсім різні функції.

Компанія стартап проходить такі основні стадії розвитку: відкриття, апробація, ефективність, масштабування, максимізація прибутку та оновлення (відхилення). Розмір команди, окрім засновників, на перших 3 етапах майже не відрізняється, доки не починається етап масштабування. Знання того, на якому етапі життєвого циклу компанія знаходиться дає можливість ефективного управління компанією, що включає управління матеріальними, фінансовими, трудовими та іншими видами ресурсів.

Для ефективної реалізації стартап проекту необхідне залучення таких ресурсів: інноваційної ідеї, виконавців проекту та грошових коштів.

Джерел отримання грошових ресурсів для реалізації стартап проекту є досить багато, але отримати їх досить складно. Модель фінансування– це структура, тип та механізми залучення коштів на кожному із етапів стартап проекту. Існують наступні моделі фінансування стартап проектів: венчурні фонди; бізнес-ангели; конкурси та гранти; кредитування, бізнес-інкубатори.

Як правило, більшість інвесторів звертають увагу на команду, яка працюватиме над реалізацією стартапу. Вона повинна бути досвідченою і гнучкою, адже початкова ідея стартапа рідко коли залишається незмінною, в основному в процесі реалізації вона допрацьовується і змінюється.

Велике значення має також сам продукт. Хоча багато стартапів є аналогами успішних версій певного продукту, інвестори все ж віддають перевагу інноваційним продуктам. Проект повинен вирішувати певну проблему споживача, надавати щось унікальне, без чого покупцеві вже неможливо обійтися. Ідея повинна бути захищена від копіювання, а також великою перевагою вважається врегулювання авторських прав або принаймні заяву на отримання патенту. Для інвестора важливо, щоб ринок був великим і таким, що швидко росте.

В Україні слабо розвинуте венчурне інвестування, а особливо така її частина як бізнес-інкубатори для старапів. Більшість українських проектів направлені на внутрішній ринок, що робить неможливим їх вихід на світовий ринок. Україна не здатна на сьогодні конкурувати з іншими країнами на світовому ринку – start-up і має низькі показники венчурних інвестицій.

В Україні, як і в інших країнах, існують конкурси для стартап проектів, та консультаційні компанії, які надають консалтингові послуги у сфері відкриття власного бізнесу. Але, нажаль, вони не володіють достатнім рівнем інформації, що забезпечив би ефективний старт компанії.

У 2012 році в Україні було створено 3 бізнес-інкубатори: Eastlabs; HappyFarm (спеціалізується на розвитку IT стартап проектів); WannaBiz.

Розвитку ринку start-up проектів в Україні заважає існуюче законодавство, яке не дає можливості для його розвитку. Нераціональна система оподаткування і недосконаліть законів про малий та середній бізнес гальмують розвиток ринку і робить неможливим його відкрите функціонування.

Незважаючи на всі труднощі розвитку ринку start-up компаній в Україні, перспективою його розвитку є відсутність жорсткої конкуренції на ринку, що дає можливість легкого проходження вхідних бар'єрів для підприємців – початківців.

Стартап проекти є дуже важливим елементом економіки, оскільки пов'язані із введенням у виробництво та економіку в цілому інновацій та інноваційних технологій, що сприяють підвищенню загального рівня розвитку економіки країни.

ФІНАНСОВИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ УЗГОДЖЕННЯ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНИХ ІНТЕРЕСІВ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ

Ілляшенко К.В., доц. **Ілляшенко Т.О.**, доц.
Сумський державний університет (м. Суми, Україна)

Сталий розвиток населених пунктів України передбачає синхронізацію поступового нарощування економічного потенціалу відповідної території при одночасному зростанні якості життя населення.

Нестримний процес урбанізації призводить до зміни співвідношення сільського та міського населення у бік постійного зростання долі останнього Україні. Причини такого явища лежать у площині свідомого вибору населенням місця свого проживання з максимально можливим рівнем доступних приватних та суспільних благ. Саме доступ до високоякісних медицини та освіти, розгалуженої системи культурно-розважальних та інших центрів культурного тяжіння роблять міста особливо привабливими для населення будь-якої країни. Якщо додати до згаданих переваг ще і економічні вигоди, які частково перерозподіляються бізнесом на користь населення міст, то природа урбанізації стає цілком зрозумілою.

Дилема просторового розвитку полягає в тому, що економічний потенціал середніх та великих міст України, як правило, вибудовується на базі міцного промислового каркасу території, який в свою чергу негативно впливає на оточуюче середовище та здоров'я людини.

Зважаючи на те, що в структурі промисловості України велику питому вагу займають галузі важкої індустрії, особливо машинобудування, чорна металургія, хімічна та вугільна промисловість, вплив такого базису на довкілля є однозначно негативним.

Разом із проблемами прямого негативного впливу недооціненими являються проблеми опосередкованого впливу структури промислового сектору на економіку та екологію населених пунктів України. Екстенсивні види виробництв та постійне нарощування його обсягів вимагають збільшення чисельності робітників та службовців. Неконтрольоване зростання кількості населення призводить на місцевому рівні через механізм взаємодії попиту та пропозиції на ринку нерухомості до ущільнення забудови, яка в першу чергу відбувається за рахунок зелених зон загального користування та зон рекреації. Поширеною є практика будівництва за рахунок ліквідації існуючих зелених насаджень, дитячих і спортивних майданчиків, скорочення територій шкіл та дитячих садків, тощо. Відбувається знецінення об'єктів нерухомого майна через погіршення умов користування ними.

Вченими доведено, що людина обирає місце проживання з урахуванням умови максимізації якості свого життя. Вочевидь високий рівень якості життя населення на відповідній території призводить до підвищення попиту на житлову та комерційну нерухомість, що в свою чергу призводить до зростання її ринкової вартості. Зростання ринкової вартості нерухомого майна викликає збільшення надходжень до місцевих бюджетів у вигляді податку на нерухоме майно. Зазначена логіка підтверджується даними дослідників, якими, зокрема встановлене фактичне зростання вартості нерухомості на 10-25%, розташованої у радіусі п'ятисот метрів від середніх та великих парків і скверів.

Як свідчить еволюція урбанізованого Європейського простору, висока якість життя на певній території приваблює розміщення на ній бізнесу із високою долею доданої вартості та використанням переважно людського капіталу. Це в свою чергу відображається на існуванні взаємозв'язку між такими параметрами, як розмір населеного пункту, якість життя населення та середня заробітна плата. Зростання останнього показника призводить до збільшення надходжень до місцевих бюджетів у вигляді податку на доходи фізичних осіб.

Таким чином, на місцевому рівні спостерігається замкнене коло фінансових потоків, які будучі спрямовані на покращення умов життєдіяльності населення відповідної території в першу чергу за рахунок екологічної складової повертаються до громади у вигляді зростання надходження місцевих податків та зборів.

Ефективне функціонування зазначеного механізму можливе за певних умов до яких належить по-перше відсутність необґрунтованих пільг із тих податків, які безпосередньо реагують на зміну «мікроклімату» у місті і, по-друге, зниження рівня тінізації економіки країни в цілому в першу чергу за рахунок соціальної відповідальності працедавців.

У першому випадку мова йде про необхідність перегляду у бік скорочення переліку та механізму застосування пільг із податків на нерухоме майно в т.ч. і на землю і податку на доходи фізичних осіб, оскільки саме земля та нерухомість своєю ціною віддзеркалюють нарощування показника якості розвитку відповідної території. В цьому випадку доцільно б було паралельно розробити альтернативні механізми компенсації додаткових витрат соціально незахищених верств населення. Зниження рівня тінізації призведе адекватної реакції у вигляді зростання надходжень прибуткового податку на ініційовані громадою інвестиції суспільного характеру.

Як було показано вище, за певних умов органи місцевого самоврядування мають у своєму розпорядженні ефективний фінансовий інструментарій узгодження еколого-економічних інтересів різних суб'єктів містобудівної діяльності.

СПРОЩУЮЧІ ІННОВАЦІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

Ілляшенко Н.С., к.е.н., доц.
Сумський державний університет (м. Суми, Україна)

Події останніх років яскраво демонструють нам значне загострення екологічних проблем, які обумовлені збільшенням техногенного навантаження на оточуюче середовище. Для того, щоб уникнути ще більш негативних наслідків необхідні радикальні дії. Одним із варіантів таких дій є розробка та впровадження інновацій, які б сприяли збереженню природних ресурсів та не наносили шкоду оточуючому середовищу, тобто мали окрім економічного, ще й екологічний та соціальний ефекти.

Однак, саме через те, що економічні результати екологічних інновацій не завжди мають короткострокову перспективу, опір таким інноваціям починається ще на стадії їх розроблення. Так власник підприємства, маючи на меті максимізацію прибутку, не завжди розуміє важливість виробництва товарів та послуг, головним завданням яких є покращення екологічної ситуації. Такої ж думки притримуються і працівники підприємства, які мають витратити значну кількість сил та енергії на виробництво нової продукції, яка не завжди гарантує підвищення їх добробуту.

Досить складним для таких інновацій є й процес їх просування на ринку. Теперішній стан економіки в країні характеризується значним падінням доходів населення а, відповідно, зменшенням платоспроможності попиту. Саме тут і формуються певні перешкоди на шляху екологічно спрямованого інноваційного розвитку підприємств. Для того, щоб якимось чином уникнути ці перешкоди, або хоча б звести їх до мінімуму нами

пропонується перехід підприємства до такого інноваційного шляху розвитку, в основі якого лежать спрощуючі інновації.

Аналіз існуючих підходів до класифікації інновацій свідчить, що в усіх них є така ознака як рівень новизни. Це не дивно, адже саме новизна є однією з особливостей інновації. Саме за рахунок новизни інновація стає сама собою. Більш детальне вивчення ознаки «рівень новизни» дозволив зробити висновок, що в усіх підходах йдеться мова або про створення абсолютно нової споживчої якості, або про створення чогось нового за рахунок доповнення існуючого. Однак, зовсім не розглядається варіант створення нової споживчої якості за рахунок спрощення існуючого, відкидання зайвого і т.п. Адже як свідчить практика постійне оновлення товару за рахунок надання йому додаткових функцій та властивостей не завжди може мати позитивні наслідки. Наприклад, сьогодні існує 140 моделей холодильників, 24 моделі пилососів, 45 – пральних машин, не кажучи вже за пральні порошки, шампуні тощо. Багато з цих «новинок» гірші за своїх попередників, хоча зазвичай є дорожчими. Тому, базуючись на методиці «ліквідації глухого кута» нами пропонується дещо обернути процес створення новизни в бік не поскладнення а саме спрощення.

Таким чином, нами пропонується доповнити існуючі класифікаційні ознаки ще однією, а саме – направленістю процесу розвитку, або як зустрічається в класифікації Пригожина – за спадкоємністю. Саме у даного автора ми зустрічали спроби показати, що новизна може бути не лише за рахунок поскладнення, але й певного спрощення. Тільки Пригожин пропонує поділяти інновації у відповідності до цієї ознаки на заміщуючі, скасовуючі, поворотні, відкриваючі та ретровведення. А нами пропонується їх дещо згрупувати і подати лише у двох варіаціях: направлені на ускладнення та направлені на спрощення.

Отже, спрощуючими є інновації, які передбачають створення нової споживчої якості за рахунок відсіювання зайвих функцій та властивостей, тим самим зменшуючи вартість новинки, при цьому зберігаючи унікальність шляхом правильного позиціонування та розставляючи вірні акценти в бік новизни.

Як відомо, в більшості випадків екологічні товари (а тим паче інновації) є дорожчими за аналоги, що виконують такі ж функції, при цьому не передбачають екологічної спрямованості. Саме спрощуючі інновації передбачають значне скорочення витрат виробництва та збуту при одночасному збереженні екологічності та унікальності (новизні) товару.

Як відомо, головними характеристиками інновації, які відрізняють їх від традиційного товару є:

- новизна;
- технічна спроможність виготовлення, збуту та споживання;

- економічна доцільність виготовлення;
- необхідність споживачу.

Спрощуючі інновації дозволяють підприємству підтримувати ці характеристики в своїх товарах. Так, зниження собівартості, а відповідно ціни, робить товар більш доступним споживачу. За рахунок цього попит збільшується і підвищується доходна частина підприємства. Окрім того, як і будь-яка інша інновація спрощуюча має певний рівень новизни.

Таким чином, для створення спрощуючих інновацій головною умовою є певний рівень новизни товару при одночасному зменшенні витрат, а відповідно ціни. Саме на зменшення витрат виробництва направлено такий підхід як функціонально-вартісний аналіз. Саме його пропонується взяти в якості бази для розроблення методичного підходу до процесу створення спрощуючих інновацій.

РОЛЬ WEB-КУЛЬТУРЫ В ФОРМИРОВАНИИ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ ОРГАНИЗАЦИИ

Ілляшенко С.М., д.е.н., проф., **Шипуліна Ю.С.**, к.е.н., доц.
Сумський державний університет (м. Суми, Україна)

Использование интернет-технологий открывает колоссальные возможности для бизнеса, уравнивая шансы на рыночный успех малых и больших предприятий. Однако, далеко не все организации, даже имея технические и финансовые возможности, эффективно используют интернет-технологии в своей деятельности. Они упускают такой важный аспект эффективной деятельности в виртуальном пространстве как формирование и развитие WEB-культуры (интернет-культуры), которая обеспечивает восприятие персоналом интернет-технологий, готовность и способность воспринимать, разрабатывать (хотя это и не является обязательным), а также использовать их в различных аспектах деятельности: собственной, подразделения, организации в целом.

В настоящее время WEB-культура рассматривается как различные аспекты общения в среде интернет. При этом практически никто в явном виде не рассматривает ее как составляющую корпоративной культуры организации, которая определяет специфику деятельности в виртуальной среде. А это не позволяет целенаправленно анализировать и развивать WEB-культуру как мотивационно-поведенчески-культурный механизм активизации деятельности организации в интернет-пространстве.

WEB-культуру организации следует рассматривать как составляющую инновационной культуры [5], которая, в свою очередь, входит как составляющая в корпоративную культуру организации

WEB-культура организации представляет собой совокупность знаний, умений, опыта, убеждений, особенностей поведения и взаимоотношений персонала, мотивации их поведения, организации деятельности и управления, которые определяют характер и степень восприятия отдельными членами коллектива, подразделениями, организацией в целом интернет-технологий, готовность и способность эффективно использовать их в различных аспектах производственно-сбытовой и иной деятельности, переносить свою деятельность (полностью, или частично) в интернет-пространство с целью получения экономической, или иной выгоды.

Для оценки уровня WEB-культуры организации целесообразно использовать показатели, которые характеризуют ее составляющие.

Расширение использования WEB-технологий и формирование WEB-культуры наиболее быстрыми темпами происходит в высокотехнологических отраслях. Одной из отраслей, в которых активно идет формирование WEB-культури организаций является сфера высшего образования и науки. Активизация деятельности ВУЗа в виртуальном пространстве позволяет обеспечить эффективную коммуникацию с целевыми аудиториями, работодателями, коллегами, широкой общественностью) [6]; оперативно реагировать на изменение конъюнктуры рынка; продвигать образовательные услуги и научные разработки на национальном и мировом рынках; участвовать в различных мировых рейтингах, повышая тем самым свой имидж и т.п.

На примере анализа бизнес-школы, которая создана на базе ФЕМ СумГУ, были выявлены показатели, которые оказывают наибольшее влияние на ее развитие. К ним относятся: знания, умения и опыт персонала; переподготовка и повышение квалификации персонала; организация сотрудников; мотивация; ведение образовательной и научной деятельности в виртуальном пространстве.

По результаты экспертной факторной оценки WEB-культуры кафедры МУИД ФЭМ СумДУ. Интегральная (средневзвешенная) оценка WEB-культуры кафедры $O_{инт.} = 7{,}2$, что соответствует лучшим в Украине образцам. Мероприятия по развитию WEB-культуры должны быть ориентированы в дальнейшем на развитие электронного документооборота, WEB-конференций, дистанционного обучения. только формируется. На повышение уровня трех последних элементов должны быть ориентированы

Дальнейшие исследования должны быть направлены на разработку организационно-экономического механизма управления WEB-культурой организации.

1. Ranking Web of World Business School: [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://business-schools.webometrics.info/
2. Офіційний сайт кафедри маркетингу та управління інноваційною діяльністю СумДУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://km.fem.sumdu.edu.ua
3. Ілляшенко С.М. Сучасні тенденції застосування Інтернет-технологій у маркетингу / С.М. Ілляшенко // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2011. – № 4. Т. 2. – С. 64-74.
4. Ілляшенко С.М. Комунікаційна ефективність WEB-технологій у маркетингу науково-освітніх послуг / С.М. Ілляшенко, Ю.С. Шипуліна // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2012. – № 1. – С. 69-78.
5. Шипуліна Ю.С. Інноваційна культура організації: сутність, структура, підходи до оцінки // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2010. – № 2. – С. 132-138.

РЕЗУЛЬТАТИ МАРКЕТИНГОВІГОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ РОЗВИТКУ «ЗЕЛЕНОГО» ТУРИЗМУ В СУМСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Ілляшенко С.М., д.е.н., проф., **Щербаченко В.О.**, студентка
Сумський державний університет (м. Суми, Україна)

Порівняно зі світовим туристичним ринком сільський туризм усіх форм становить відносно невеликий сектор через те, що переважна частина туризму донині сконцентрована на узбережжях і в містах. Якщо уряди й туристичні галузі хочуть розвивати нові регіони, вони можуть розраховувати на сільські райони, які досі мало розвивались як туристичні зони. Місцеві органи влади та інші організації по всій Європі розраховують на сільський туризм як ключову частину своїх зусиль, спрямованих на місцевий розвиток.

«Зелений» туризм можна визначити як туризм, що відбувається в сільському контексті; або як економічна діяльність, що залежить від сільської місцевості та використовує її. Сільський туризм – не просто альтернатива до інших, більш звичних форм: це настрій, відповідно до якого туристи активно шукають відпочинок саме в сільському середовищі. Реальне або уявне “сільське життя ” регіону приваблює як контраст сучасному міському життю. Сільський туризм пропонує відновлений контакт з природою.

Зелений туризм та організація так званих альтернативних форм туризму стали настільки популярними за останні десять років, отримали допомогу виваженого маркетингу і суттєве фінансове забезпечення від національних та регіональних урядів, а також від ЄС. Сільський туризм може зробити значний внесок в економіку сільських регіонів.

Авторами було проведено маркетингове дослідження, метою якого є: вивчення цільової аудиторії домогосподарств, що приймають туристів у сільській місцевості; визначення мотивів потенційних клієнтів, що спонукали їх до здійснення вибору місця відпочинку; з’ясування того, які

саме послуги бажали б отримувати туристи під час відпочинку в садибах.

В ході дослідження, яке було проведено методом анкетування та глибинного інтерв'ю експертів, вдалося отримати такі результати.

На сьогоднішній день у Сумській області налічується приблизно 11 садиб. Для господарів цих садиб зелений туризм є здебільшого додатковим заробітком. На разі не існує чітко встановленого законодавства, яке б визначало основні положення господарської діяльності у сфері сільського зеленого туризму. Проте Податкова адміністрація розглядає цю діяльність як непідприємницьку.

Найефективнішим засобом поширення інформації про послуги зелених садиб є «сарафанне радіо». Значну допомогу надає садибам Спілка сприяння розвитку зеленого туризму.

До найпопулярніших об'єктів можна віднести конеферму «Північний ліс» (Конотопський р-н) та садибу «Хутір Лісовий» (Лебединський р-н). На думку респондентів, головним для успішного функціонування і розвитку садиб є унікальність надаваних послуг, а також достатність інформаційного впливу на споживачів.

Сумщину відвідують туристи з різних куточків світу. Зокрема, у садибі «Вакулина байка» (с. Бездрик) зупинялися туристи з Німеччини, Австрії, Швеції, Туреччини. У «Північний ліс» зазвичай приїздять кияни, однак бували туристи із Одеси, Сімферополя, Самари, Ростову-на-Дону, Москви і багатьох інших міст. Це єдине місце в Україні, де вирощують рідкісну породу коней – ахалтекінців. А також чудові, живописні краєвиди, чисте повітря, річка Сейм, хвойний ліс приваблюють туристів у с. Жолдаки. Крім того, садиба приймає мисливців і рибалок під час змагань. Додаткову послугу – сплав на плотах по малим річкам – планує включити у перелік власниця садиби «Північний ліс».

Респонденти, що складають групу потенційних споживачів таких послуг, говорять, що відпочивають досить часто на природі на території Сумської області і враження здебільшого позитивні. Головний мотив – психологічне розвантаження, душевний відпочинок.

Визначальним чинником для більшості опитаних є ціна. Відпочинок в селі має бути доступним для різних категорій населення. Однак вартість може визначатися обсягом надаваних послуг. На першому місці для залучення відвідувачів має буди доступне житло і харчування. Серед додаткових послуг, які б бажали отримувати опитані є такі: катання на човнах, велосипедах, збирання грибів восени, рибалка і багато іншого.

ЗВ'ЯЗОК ДИНАМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ ЕКОНОМІЧНОГО ВКЛАДУ СФЕРИ ТУРИЗМУ НА ПРИКЛАДІ БОЛГАРІЇ

Ільїна М.В., к.соц.н., с.н.с.
ДУ «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАН України» (м. Київ, Україна)

У порівнянні з іншими країнами Центральної та Східної Європи Болгарії притаманні випереджаючі темпи розвитку туристичної сфери, а кон'юнктурі світового ринку галузі – фактори, здатні стимулювати подальший динамічний та стійкий ріст туризму в цій країні. Аналіз поточного стану і середньострокового (до 2023 р.) прогнозу розвитку туризму в Болгарії та країнах регіону здійснено за показниками вкладу індустрії у формування ВВП і забезпечення зайнятості, частки туристичної галузі у загальному обсязі капітальних інвестицій та експортних надходжень за статистичними даними Світової ради з туризму та подорожей (World Tourism & Trade Council) і Світової організації туризму ООН (United Nations World Tourism Organization).

Показники поточного стану туристичної галузі Болгарії значно перевищують аналогічні європейські показники: у 2012 р. прямий вклад туризму у ВВП Болгарії склав 3,8% (у Європі – 2,9%), у зайнятість – 3,5% (2,8% відповідно). Ще більшою мірою на користь туристичної галузі Болгарії різняться показники загального вкладу індустрії в економіку. Так, загальний вклад туризму у ВВП країни складає 13,6% (у Європі – 8,2%), у забезпечення зайнятості – 12,5% (8%), у загальний експорт – 12,2% (5,3%), в обсяг капітальних інвестицій – 6,5% (4,7%). Протягом 2013-2023 рр. у Болгарії очікується менш активний зріст показників економічного вкладу туризму, ніж в середньому у Європі і тим більше – в інших країнах центрально- і східноєвропейського регіону. Так, середньорічні темпи росту прямого вкладу у ВВП Болгарії протягом наступного десятиріччя складуть 1,9% (середньоєвропейський показник 2,9%), загального вкладу у ВВП – 1,9% (2,7% відповідно). При цьому прямий і загальний вклад туризму у зайнятість Болгарії буде скорочуватися щороку відповідно на 1,9% і на 2,1%. Разом з тим, очікується суттєве зростанні витрат внутрішніх туристів (на 4,2% щорічно) та капітальних інвестицій у галузь (на 5,9% щорічно у порівнянні з аналогічним середньоєвропейським показником у 3,8%).

Попри обмежені темпи росту, до 2023 р. Болгарія залишатиметься одним із лідерів туристичного ринку Європи, значно випереджаючи інші країни регіону за усіма показниками вкладу туризму в економіку. В першу чергу це стосується показників загального вкладу індустрії у ВВП (10,6% у порівнянні з 8,4% у Європі), у зайнятість (10,1% і 8,6% відповідно), в обсяг експорту (6,7% і 4,9%) та капітальних інвестицій (5,9% і 4,8%). Стабільно

високі показники іноземного туризму в Болгарії (75%) свідчать про лідерські позиції цієї країни як місця дестинації європейських туристів.

Структурі загального вкладу індустрії туризму в Болгарії та в інших країнах Європи притаманна значна варіативність. Так, непрямий економічний вклад туристичної сфери Болгарії є значно більшим, аніж у Європі в цілому (56% та 45% відповідно). Таку диференціацію можна пояснити більшою питомою вагою витрат туристичних підприємств Болгарії на закупівлю товарів та послуг у постачальників у порівнянні з аналогічним європейським показником (45% та 32% відповідно). Разом зі значно меншими обсягами державних витрат у Болгарії на підтримку галузі (3,2% проти 6,8% у Європі) цей фактор може суттєво обмежити ріст галузі у довготривалій перспективі, оскільки напряму впливає на рівень прибутковості туристичного бізнесу.

Для аналізу показників поточного стану та прогнозів розвитку туризму у східноєвропейському регіоні, що включає сусідні країни (Білорусь, Угорщину, Литву, Польщу, Росію, Україну, Фінляндію, Чехію, Естонію) розраховано рейтингові оцінки цих країн за показниками економічного вкладу галузі. За обсягом відносного вкладу туризму у ВВП найкращі позиції притаманні Болгарії, Естонії та Угорщині, найгірші – Литві, Польщі та Росії. Водночас прогнозні показники темпів зростання вкладу галузі у ВВП у 2013-2023 рр. Польщі, Росії та Литви є найвищими у регіоні (коливаються від 5,3% до 4,5%) і перевищують середньосвітовий показник (4,2%). Болгарії, що у 2012 р. посіла перше місце у регіоні за обсягом відносного вкладу туризму у ВВП, притаманний один із найгірших прогнозів росту цього показника протягом наступного десятиріччя (9-е місце в регіоні). Подібним чином співвідносяться показники вкладу туристичної галузі у забезпечення зайнятості: Болгарія посідає друге місце у регіоні за обсягом вкладу туризму у зайнятість у 2012 р. і 10-е місце – за темпами росту вкладу у 2013-2023 рр., Чехія відповідно третє і 9-е місця, Естонія – перше і шосте. І навпаки, країнам з низькими показниками вкладу туризму у зайнятість у поточному періоді притаманні високі прогнозні показники росту (Литва, Польща).

Результати двомірного групування країн регіону за поточними показниками відносного обсягу вкладу туризму у ВВП та забезпечення зайнятості і прогнозів темпів росту цих показників у середньостроковій перспективі підтверджують, що низьким відносним показникам 2012 року відповідають високі показники росту у наступному десятиріччі, і навпаки. Це свідчить про те, що країни з низьким рівнем розвитку туризму у нинішньому періоді мають більший потенціал розвитку галузі у майбутньому. І навпаки, подальші можливості випереджаючого росту індустрії туризму для країн-лідерів туристичного бізнесу скорочуватимуться.

ОЦЕНКА ПОТРЕБИТЕЛЬСКОГО ПОВЕДЕНИЯ ДЛЯ РЕГУЛИРОВАНИЯ ВОЗДЕЙСТВИЯ НА ОКРУЖАЮЩУЮ СРЕДУ

Кабакова М.С., магистрант
ФГБОУ ВПО «Российский экономический университет им. Г.В. Плеханова» (г. Москва, Россия)

В современных исследованиях по проблемам устойчивого развития нашла отражение главным образом производственная фаза жизненного цикла товара. Однако, как показывает анализ товаров на потребительском рынке (средства бытовой химии, личной гигиены и продукты питания), до 70% влияния товара на окружающую среду приходится на стадию потребления [3]. В этих условиях ряд социально и экологически ответственных компаний использует психологию потребителя, чтобы сокращать свое воздействие на окружающую среду на этой стадии. Потребителю необходимы определенные стимулы, чтобы он изменил свое поведение на более экологически ориентированное.

Один из таких стимулов – открытый доступ к информации о том, как тот или иной продукт влияет на окружающую среду. Опрос 25000 человек, проведенный британской торговой компанией Marks and Spencer, показал, что около четверти покупателей безразлично, насколько товар экологически безопасен. В то же время 10% опрошенных прикладывают максимум усилий для покупки экологически чистого продукта. Оставшиеся 65% указывали на то, что влияние продукта на окружающую среду было бы важно для них, если бы им было легко понять, какой продукт экологически чистый, а какой – нет. Но отсутствие на упаковке необходимой информации мешает им сделать этот выбор [2]. Опросы, проведенные в США, продемонстрировали, что около трети потребителей перестают покупать определенную продукцию, если узнают о том, что компания-производитель наносит вред окружающей среде, а 86% готовы заплатить дополнительный доллар за предмет одежды, если он произведен в соответствии с принципами устойчивого развития [2].

Таким образом, компаниям следует двигаться в сторону раскрытия информации о том, какое воздействие их товары оказывают на окружающую среду. Для этого им необходимы внедрение соответствующей системы мониторинга на протяжении всей производственной цепочки, начиная от закупки сырья и заканчивая переработкой упаковки потребленного товара, и публикация этих данных на упаковке, чтобы у потребителя был доступ к информации в момент принятия решения (при покупке товара).

Однако, не все согласятся менять свое поведение в сторону экологически более правильного даже при наличии полной информации о последствии потребления ими того или иного товара. Более эффективным инструментом влияния компаний на потребление может стать разработка

более экологически чистых товаров, которые при этом приносят какую-либо выгоду конечному потребителю. Этим принципом руководствуется, например, англо-голландская компания по производству товаров по уходу за домом, средств личной гигиены и продуктов питания Unilever, которая действует, в том числе, на территории России, Украины и Белоруссии. Согласно Плану устойчивого развития и повышения качества жизни, принятому компанией в 2010 г., предприятие намеревается к 2020 г. вдвое сократить свое воздействие на окружающую среду (по сравнению с 2008 г.). Одним из инструментов реализации данного Плана является разработка инновационных продуктов, которые одновременно снижают воздействие покупателей на окружающую среду на стадии потребления и приносят им выгоду. Примером подобных инновационных товаров являются сухой шампунь, который позволяет мыть голову без воды, и стиральные порошки, которые вымываются с одного ополаскивания. Для использования данных продуктов необходимо меньше воды, чем обычно. В этом состоит их положительное экологическое воздействие. Потребитель же при этом экономит средства, расходуемые на покупку воды.

Таким образом, с учетом психологии потребителя, второе направление устойчивого развития компаний – это разработка продуктов, которые помогут потребителям смягчить свое воздействие на окружающую среду. Однако это может оказаться достаточно тяжелой задачей. Поэтому для ее решения компании-производители могут кооперироваться с научными центрами, университетами, консалтинговыми компаниями, работающими в данной сфере.

1. Экологический аудит. Теория и практика: Учебник для студентов ВУЗов / [И.М. Потравный и др.]; под ред. И.М. Потравного. – М.: Юнити-Дана, 2013.

2. Daniel Coleman. Ecological Intelligence: How Knowing the Hidden Impacts of What We Buy Can Change Everything. – New York: Broadway Books, 2010.

3. Unilever Sustainable Living Plan Progess Report 2011 / http://www.unilever.com/images/uslp-Unilever_Sustainable_Living_Plan_Progress_Report_2011_tcm13-284779.pdf.

ИНСТРУМЕНТЫ ГОСУДАРСТВЕННОГО МАРКЕТИНГА В ЦЕЛЯХ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ

Калашникова С.П., доц.

Поволжский институт управления им. П.А. Столыпина РАНХ и ГС при Президенте РФ (г. Саратов, Россия)

Мировой опыт показывает, что нельзя поддерживать иллюзии возможного выхода на траекторию устойчивого развития только за счет рыночных механизмов. Деградация окружающей среды, истощение

природных ресурсов, чрезмерное загрязнение свидетельствуют о сбоях в рыночных механизмах. Провалы рынка в области охраны окружающей среды означают необходимость реализации экологической политики государства, направленной на существенную коррекцию отмеченных рыночных сбоев. Роль государства в охране окружающей среды велика на данный момент и в перспективе будет только возрастать. Существенная роль государства в разработке экологических приоритетов и экологической политики, в установлении различного рода нормативов, экологических стандартов. Внедрение в хозяйственную практику экологически достаточных товаров представляет непростую задачу в области формирования новой культуры потребления. Государство должно сформировать эффективный экономический механизм мотивации и стимулирования экологически ориентированного производственного развития. Экологическая составляющая качества товара должна быть важнейшим фактором конкурентоспособности продукта.

С целью продвижения экологически чистых продуктов и обоснованности права на инструменты государственной поддержки их необходимо характеризовать набором качественных параметров как с точки зрения функциональной полезности, так и экологической полезности, которая может оцениваться по следующим показателям:

- уровень безотходности производства;
- индекс экологичности отрасли;
- коэффициент опасности выбросов;
- коэффициент эффективности очистки;
- система индикаторов «социум-территория»: уровень и качество жизни, сальдо миграции, демографическая нагрузка и т.д.
- коэффициент техногенного поражения экосистем и другие.

Для стимулирования внедрения экологически достаточных продуктов могут быть рекомендованы следующие формы и методы государственной поддержки бизнеса:

- прямое бюджетное финансирование в виде государственного муниципального заказа на поставку экологически благоприятной продукции (предоставление услуг);
- льготное налогообложение прибыли;
- страхование инновационных рисков для производителей экологических нововведений;
- оказание производителям поддержки и помощи в поиске партнеров, заключение сделок под государственные гарантии;
- инициирование государственными и муниципальными органами управления демонстрационных проектов по продвижению экологических нововведений на рынок, информационная поддержка экобизнеса, в том числе

– бесплатная реклама;

- возможность получения льготных экспертных, консалтинговых, проектных услуг;

- доступ к инновациям.

Экологически достаточные продукты имеют традиционную функциональную полезность, но минимальный эколого-экономический ущерб. Они рассматриваются в рамках традиционной потребительской культуры массовым потребителем как новые, за которые при сохраняющейся полезности следует платить больше. Но продвижение и внедрение данных продуктов будет способствовать оздоровлению окружающей среды, повышению экологической безопасности бизнеса и жизнедеятельности населения на данной территории, улучшению экологических и социально-экономических характеристик природных ресурсов, привлечению инвестиций для размещения объектов на улучшенных территориях.

1. Калашникова С.П., Колотырин К.П. Эколого-экономические аспекты развития территорий в рыночной системе хозяйствования.- Саратов: КИЦ «Саратовтелефильм»-«Добродея», 2011. – 112 с.

НЕОБХІДНІСТЬ СТРУКТУРНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ РЕГІОНУ

Карпенко І.В., аспірант
Сумський державний університет (м. Суми, Україна)

В умовах стрімкого розвитку суспільно-політичних та економічних відносин важливого значення набувають питання забезпеченості регіонів достатнім обсягом фінансових ресурсів та функціонування їх на засадах сталого економічного розвитку. Формування ринкової економіки вимагає вирішення екологічних проблем в межах саморегульованої ринкової економічної системи. Це, в свою чергу, потребує впровадження надійного економічного механізму екологічного управління, завдяки якому створилися б умови до сталого розвитку як окремих регіонів так і країни в цілому.

Дослідження екологічних аспектів та проблем застосування фінансових інструментів управління екологічним розвитком знайшли відображення у працях таких вітчизняних науковців, як В. Александрова, О. Амоша, Ю. Бажал, О. Балацький, В. Геєць, С. Ілляшенко, О. Лапко, Б. Кваснюк, М. Крупка, Б. Маліцький, Л. Мельник, С. Онишко, та ін.

Однак, незважаючи на значні наукові здобутки з зазначених питань, низка проблем, пов’язаних із забезпеченням сталого розвитку регіонів шляхом застосування інструментів управління екологічною політикою залишаються невирішеними, що і зумовлює необхідність подальших

досліджень.

Державна фінансова політика України в сфері раціонального природокористування та охорони навколишнього середовища має суттєві недоліки: механізм та інструменти фінансового регулювання екологічної діяльності регіонів зазнають постійних якісних та кількісних зрушень. Законодавство України з питань національної безпеки, засад зовнішньої та внутрішньої політики, державної регіональної екологічної політики, не регламентують правових обов'язків, компетенції та повноважень органів місцевого самоврядування із формування в Україні та її регіонах політики сталого розвитку. Вихід з цієї ситуації можливий за умов одночасного формування та реалізації концептуальних засад забезпечення сталого розвитку на державному та регіональному рівнях з урахуванням перспектив розвитку державної регіональної політики та посилення самостійності регіонів, створення сприятливих умов до їх саморозвитку.

Базовими елементами нинішнього економічного механізму реалізації екологічної політики є збори за використання природних ресурсів, за забруднення навколишнього природного середовища, система фінансування природоохоронних заходів, механізм відшкодування збитків, заподіяних внаслідок порушення законодавства про охорону довкілля. Виконуючи одночасно фіскальну та регулюючу функції, вказані інструменти забезпечують одну з фундаментальних передумов функціонування категорії фінансів у її практичній реалізації – розподіл та перерозподіл. Однак такий механізм не сприяє стимулюванню виробників до здійснення екологоорієнтованої діяльності, не спонукає до впровадження техніки з високим рівнем екологічної якості, до дотримання екологічних норм, та до підвищення рівня екологічної безпеки підприємництва.

В контексті удосконалення фінансового механізму управління екологічним розвитком економіки основними напрямками щодо податкових інструментів мають бути, по-перше, врахування особливостей саме екологічного характеру розвитку при оподаткуванні підприємств взагалі, по-друге, – перегляд системи податкових пільг для виробництв, що здійснюють екологічну діяльність, зокрема.

Існуючий бюджетний механізм управління екологічним розвитком економіки не відповідає вимогам принципів та критеріїв фінансового стимулювання екологічного розвитку та вимагає відповідного удосконалення. Основними негативними характеристиками такого механізму є орієнтація переважно на прямі методи фінансового впливу шляхом прямого бюджетного фінансування чи надання субсидій з бюджету конкретним суб'єктам господарювання.

Концептуальною передумовою для формування стратегії національної політики України має стати запровадження такого еколого-економічного

механізму, сутність якого полягає у формуванні суто економічних відносин у сфері використання природних ресурсів, стимулювання раціонального і комплексного їхнього використання і відтворення.

В умовах обмеженості ресурсів та недостатності дохідної бази місцевих бюджетів для виконання органами місцевого самоврядування делегованих повноважень, фінансове регулювання екологічної політики є одними з найважливіших і найскладніших регуляторів соціально-економічного розвитку держави, ефективне функціонування яких є необхідною умовою стабільного розвитку як окремих регіонів, так і країни в цілому. Процес гармонізації екологічної та економічної складових на регіональному рівні, на нашу думку, повинен будуватися на погодженні двох головних складових регіонального розвитку: фінансового потенціалу до залучення та використання коштів та рівня екологічного навантаження на регіон. Ці дві складові мають слугувати основою при визначенні величини міжбюджетних трансфертів, як одного з головних інструментів фінансового вирівнювання регіонального розвитку та забезпечення його стабільного функціонування.

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ ХІМІЧНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ: ЕКОЛОГІЧНИЙ ЧИННИК

Касаткіна М.В., здобувач
Технологічний інститут Східноукраїнського національного університету імені В.Даля (м. Сєвєродонецьк, Україна)

На підприємствах питання екологізації виробництва сприймається переважно як примусові додаткові витрати, що не можуть сприяти підвищенню їх конкурентоспроможності. Особливої актуальності ця дилема набуває в умовах розвитку нових методів конкурентної боротьби та появи завуальованих інструментів захисту ринків.

Метою дослідження є виокремлення екологічного чинника як стимулу підвищення конкурентоспроможності підприємства.

У світовій практиці існують приклади позиціонування продукції як екологічно чистої в питаннях технології виробництва та сировини, що використовується. Це супроводжується суттєвим зростання її вартості, але призводить до стійкого попиту на неї. Головним чином, це стосується продуктів споживання.

Дуже складно, а іноді неможливо в силу особливостей виробництва, застосувати цей шлях для більшої частини галузей промисловості, наприклад, хімічної, машинобудівної, видобувної, тобто там, де виробництво супроводжується неминучим та значним впливом на довкілля. На вітчизняних підприємствах ситуація ускладнюється використанням

застарілих технологій виробництва та високим рівнем зношення основних виробничих засобів. Додаткову загрозу також несе прагнення нарощування обсягів виробництва за рахунок скорочення термінів проведення поточних та капітальних ремонтів та/або подовження міжремонтних циклів. Ці моменти мають внутрішній характер з точки зору можливості впливу на конкурентоспроможність підприємства.

Але дія екологічного чинника на цьому не вичерпується; ускладнення створюються або вже об'єктивно існують і на макрорівні. Поширення вільної торгівлі, з одного боку, відкриває нові можливості для збуту продукції, а з іншого, висуває певні вимоги щодо її виробництва та торгівлі.

Основні учасники найбільших міжнародних організацій таких як, ЄС і СОТ, виявляють прагнення допускати на свої ринки лише підприємства, що сертифіковані міжнародними організаціями по стандартизації. Наприклад, на території ЄС набуло чинності законодавство REACH, що за оцінками багатьох виробників і постачальників суттєво впливає на можливість поставок і отже, розцінюється як один з методів нетарифного регулювання.

В наш час забруднення навколишнього середовища стає «розкішшю» для виробників. Щоб цього уникнути або мінімізувати витрати підприємствам, як це не парадоксально звучить, слід більше витрачати – на розробку і впровадження інновацій ресурсозберігаючого та природоохоронного характеру. Це дозволить не лише виконувати зобов'язання з виконання екологічних норм, але й отримувати економічні вигоди шляхом більш повної переробки сировини, повернення частини продукту, економії енерговитрат, а отже сприятиме підвищенню конкурентоспроможності як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках.

ЕКОЛОГІЧНИЙ СЦЕНАРІЙ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА ЯК ПЕРЕДУМОВА ПЕРЕХОДУ ВІТЧИЗНЯНОЇ ЕКОНОМІКИ НА ЕКОЛОГІЧНО-ЗБАЛАНСОВАНИЙ РОЗВИТОК

Кашуба Я.М., проф.
Інститут економіки і менеджменту Національного університету «Львівська політехніка» (м. Львів, Україна)

Пріоритет інтересів суспільства, що спрямований на підвищення значимості екологічно-збалансованого розвитку, вимагає підтримки державою відповідних видів підприємництва.

За Програмою економічних реформ на 2010-2014 рр. «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава» значної ролі набуває стимулювання розвитку малого підприємництва, зокрема за рахунок впровадження інноваційних та енергозберігаючих технологій,

розвитку «зеленої економіки», покращення екологічної ситуації на місцях. Декларування цієї тези державою вимагає дій на користь суспільства та його елементів, при забезпеченні балансу їх інтересів.

Екологічний сценарій розвитку підприємництва може реалізовуватись за двома траєкторіями, які ілюструють розвиток таких видів діяльності, що не шкодять екології, або тих видів діяльності, що є більш екологічними, ніж для суб'єктів економіки, зокрема великих та середніх підприємств.

За першою траєкторією передбачається розвиток туристично-рекреаційних видів діяльності як збалансованої взаємодії трьох складових:

- соціальної, що спрямована на забезпечення здоров'я і соціального розвитку місцевого населення і рекреантів та туристів;
- екологічної, яка спрямована на підтримку стійкого стану екосистем рекреаційно-туристичних територій;
- економічної, яка допускає такі темпи використання відновлювальних природних ресурсів, що не перевищують темпів їхнього природного відтворення, а темпи використання невідновлювальних ресурсів є на рівні швидкості їхнього заміщення відновлювальними.

Відмітимо, що такі складові відповідають проекту Стратегії національної модернізації «Україна – 2020» в пункті «Сталий розвиток довкілля», де одним з основних завдань зазначено «підвищення рівня екологічної безпеки».

Друга траєкторія формує виділення класів екологічно-інноваційних підприємств, що впроваджують та розробляють екологічні види продукції та послуги, а також клас підприємств, що є більш екологічним для певного виду діяльності.

Щодо впровадження та розробки екологічних видів продукції та послуг, то, як свідчить практика, частка екологічних інновацій в економіці, та, зокрема, підприємництві є незначною, що у поєднанні з низьким рівнем інноваційної активності не дає змоги задіяти переваги даної траєкторії. Але за умови участі держави, створення належної мотивації споживання екологічних інновацій; підвищення ефективності просування їх на ринок, активності комунікацій може бути реалізований цей шлях. Його нагальність також обумовлюється загальносвітовими потребами в екологічних інноваціях. Україна має досвід екологічних інновацій, зокрема, за рахунок участі підприємництва в інноваційних кластерах, наприклад, в Харківській, Одеській областях.

Концепція переходу України до сталого розвитку покликана забезпечити збалансоване вирішення екологічних проблем без гальмування економічного розвитку. Суспільство сьогодні добре розуміє, що забезпечення сталості еколого-економічного розвитку держави можливе за умов гарантування екологічної безпеки та синхронного соціального та

економічного розвитку всіх суб'єктів економіки. Так, в сучасному світі зв'язок екології з енергетичною безпекою держави є найважливішим фактором, який враховується у стратегіях національної безпеки всіх країн.

Автором проведено аналіз викидів забруднюючих речовин у атмосферу від стаціонарних джерел забруднення за видами економічної діяльності, а також результати використання палива, теплоенергії та електроенергії підприємствами та організаціями. За рахунок розподілу використання палива за розмірами підприємств та співставлення їх з матеральними витратами було визначено ефективність використання енергоносіїв для різних видів підприємств та видів економічної діяльності.

Автором зроблено висновок, що екологічне підприємництво, навіть діючи в режимі максимально можливого економічного сприяння, жодною мірою не підміняє собою участі держави в природоохоронній діяльності. Його метою є насичення відповідного ринку для реалізації екологічно прийнятної економічної діяльності і забезпечення на цій основі, в першу чергу, непогіршення стану навколишнього природного середовища.

Серйозним гальмом для становлення системи екологічного підприємництва, є проблеми, пов'язані зі стратегічним управлінням, що не дають можливості ефективно здійснювати екологічно-збалансовану діяльність.

МОДЕРНІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ЯК ЧИННИК СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Кінаш І.П., доц.
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (м. Івано-Франківськ, Україна)

Проблема модернізації – комплексна, системна проблема. Вона стосується не тільки промисловості, науко-дослідних робіт, але і соціальної архітектури держави. В умовах переходу держави до сталого розвитку доречно розглядати модернізацію як спосіб приведення економіки, екології, соціальної складової в стан, який відповідатиме новим викликам суспільства. Необхідною умовою сталого розвитку України є створення нової моделі соціального розвитку, у якій визначальну роль відіграватиме розвиток соціальної інфраструктури. Основною метою соціальної інфраструктури є забезпечення високих стандартів добробуту, якісних й комфортних умов проживання населення.

Модернізація соціальної інфраструктури, яка включає усестороннє оновлення, перетворення її істотних рис, стає основою її сталого розвитку. Вона передбачає:

- технологічну модернізацію, що пов'язана зі змінами того набору способів, із допомогою яких вирішуються проблеми забезпеченості

населення відповідними благами й ресурсами;

- соціальну модернізацію, що передбачає зміну професійної, соціальної та освітньої структур суспільства у відповідь до вимог, які ставить технологічна модернізація;

- інституційну модернізацію, що пов'язана зі зміною економічних і правових механізмів регулювання інвестування а також, надання послуг, з дотриманням вимог, що пред'являються технологічною модернізацією;

- політичну модернізацію, направлену на створення в країні сприятливих умов для розвитку інвестиційних взаємозв'язків, покращення інвестиційного клімату [1].

Більш детально з'ясуємо особливості соціальної модернізації. Як відомо, соціально-оздоровча та освітньо-духовна інфраструктури допомагають відтворювати людський капітал. Тому, скажімо, модернізація освітньо-духовної інфраструктури дасть змогу зберегти соціальних норм і морально-етичні установки в державі. Цьому сприятиме інфраструктура освіти, яка покликана створювати умови, направлені на виховання та навчання молодого покоління. Важливим принципом соціальної модернізації є побудова ефективних сучасних механізмів функціонування інфраструктури соціального забезпечення, які б зберегли соціальні гарантії населенню та підвищили їх ефективність.

На нашу думку, соціальна інфраструктура може і повинна стати самостійним механізмом соціального і економічного розвитку країни. В даному аспекті соціальна інфраструктура повинна забезпечити додатковий потенціал економічного зростання. Ключовим напрямком її розвитку повинно стати як створення інвестиційної привабливості, так і підвищення ефективності бюджетних вкладень. Першочерговими діями в рамках пріоритету модернізації соціальної інфраструктури повинно стати:

- комплексний аналіз та оцінка, які дають змогу з'ясувати проблеми та оцінити реальний стан її розвитку;

- створення та стимулювання бізнес-проектів;

- розширення інвестиційної привабливості, залучення бізнесу;

- напрацювання нових механізмів фінансування соціальної інфраструктури через державно-приватне партнерство;

- реорганізація інфраструктури соціального забезпечення (нині – це установи державної форми власності, які б могли змінити форму власності в недержавну на засадах державно-приватного партнерства);

- формування системи інформаційної відкритості щодо питань розвитку соціальної інфраструктури.

Основними тактичними діями ефективної соціальної модернізації повинна стати реформа систем освіти та охорони здоров'я. А важливим результатом соціальної модернізації повинно стати оновлення системи

встановлення, організації та використання соціальних зобов'язань держави перед громадянами, підвищення якості життя населення.

1. Куценко В.І. Соціальний вектор економічного розвитку / В.І. Куценко. – К. «Наукова думка», НАН України, 2010. – 735 с.

НЕОБХОДИМЫЕ И ДОСТАТОЧНЫЕ ПОКАЗАТЕЛИ ЭФФЕКТИВНОСТИ ДОСТИЖЕНИЯ СТРАТЕГИЧЕСКОЙ ЦЕЛИ

Клементьева Е.Д., соискатель, **Мазурин Э.Б.**, к.т.н., доц.
МГТУ имени Н.Э. Баумана (г. Москва, Россия)

Любое предприятие, функционирующее в условиях рыночной экономики, подвергается ряду ограничений на принятие стратегических решений, накладываемых внешней средой (потребители и поставщики) и внутренней средой (потенциал предприятия). Проблема усугубляется в случае интеграции независимой компании в холдинг, где добавляются ограничения, связанные с внешним (по отношению к компании, но не рынку) волеизъявлением центров принятия решений вышестоящей организации. Для повышения эффективности управления, как независимой компании, так и компании, входящей в холдинг, используются ключевые показатели эффективности (КПЭ). КПЭ не образуют систему, что затрудняет проведение анализа эффективности принятых решений. В практике предприятий часто используются системы сбалансированных показателей (ССП), построенных на базе КПЭ. «Балансировка» ССП опирается на использовании статистических данных и предположения о причинно-следственных связях. ССП, не имеющие аналитического обоснования, могут дать менеджеру иллюзию «полной свободы действий», когда менеджер считает возможным устанавливать практически любые цели и влиять на любые процессы. Модели, основанных на аналитических зависимостях между показателями (логико-дедуктивные системы показателей), имеют свое ограничение при разработке и в использовании. Требованием, предъявляемым к логико-дедуктивным моделям, является наличие аналитических зависимостей между показателями. Как следствие – единая система координат для измерения показателей. Требование иметь единую систему координат не позволяет использовать в логико-дедуктивных системах показателей, имеющих разную природу. Например, уровень качества продукции оказывает влияние на выручку, но показатели уровня качества и показатель выручки имеют разную природу.

Проблема обоснованного выбора КПЭ, связанных между собой и образующих систему, усугубляется при изменении компанией стратегии развития. Обоснованный выбор стратегических целей и путей достижения

этих целей основывается на анализе показателей текущей деятельности компании (тактических показателях). Контроль и корректировка достижения стратегических целей также осуществляется через тактические показатели.

Целью работы, проведенной в компании «Интегратор ИТ» совместно с кафедрой «Экономика и организация производства» МГТУ имени Н.Э.Баумана стала разработка и обоснование системы необходимых и достаточных показателей для анализа эффективности достижения стратегических целей.

Для достижения поставленной цели, на первоначальном этапе работ потребовалось проанализировать содержание понятия «стратегия» и «стратегические цели». В результате проведенного анализа сделан вывод, что наиболее подходящим для целей проводимой работы является определение стратегии, приведенное в книге Дж.О'Шонесси «Принципы организации управления фирмой»: «Стратегия – это широкая концепция того, как должны быть использованы ресурсы для максимизации достижения целей. …Цели подчеркивают состояние, тогда как стратегия подчеркивает процесс его достижения. Однако стратегия часто включает определение как цели, так и средств ее достижения».

Как допущение принято, что стратегическое развитие обязательно связано с изменением поля деятельности (для коммерческих компаний – поля бизнеса). Работа в рамках одной и той же деятельности (неизменных полей бизнеса) и связанная с экстенсивными изменениями (например, увеличение или уменьшение доли рынка, повышение рентабельности за счет оптимизации издержек) не является стратегическим развитием.

Нами разработана и обоснована трехфакторная модель выбора стратегических альтернатив, связывающая целевые установки компании и возможности рынка (поля деятельности или поля бизнеса). Основными факторами в модели являются: потребитель (показателями являются требования к качеству и функциональная зависимость цена-объем спроса), товар (показателями являются качество и требования к материалам и технологии производства), результат (показателями могут являться выручка, прибыть, рентабельность, защита окружающей среды, сохранение рабочих мест и другое, в зависимости от предпочтений лиц, принимающих решения).

Процесс постановки стратегических целей будет следующим: один из факторов принимается за стратегическую цель (потребитель, товар или результат). Второй фактор принимается, как ограничение. Третий фактор рассчитывается по функциональной зависимости (является функцией первых двух факторов).

При разработке стратегии и в процессе достижения стратегических целей все три фактора не являются «жестко заданными» и «неподверженными пересмотру». Поэтому, в процессе достижения

стратегических целей, один из факторов (им может быть как качество, так и цена или объем сбыта) может быть «управляемым».

На примере выбора (в качестве стратегического показателя) целевой выручки за период Тп через время Тпер при заданном уровне качества (определяющем цену Цтов) и расчетном значении объема сбыта Nпрод доказано, что необходимо и достаточно иметь ограниченный набор независимых показателей, используемых для контроля и управления текущей деятельностью компании при достижении стратегических показателей. Такими показателями являются: трудоемкость продукта/услуги, выпускаемых компанией; величина производственного цикла Тц; партия продуктов/услуг в производственном цикле (передаточная партия) р; средний диапазон контроля Nупр; норма расхода материала/энергии на единицу продукта/услуги, величина собственных средств. В ряде случаев можно использовать такие показатели, как продолжительность смены и сменность. Перечисленные показатели показывают, на какой из производственных факторов можно влиять в процессе достижения стратегических целей.

Можно выделить дополнительный набор показателей, значения которых приняты, как константы (цены материалов, часовые тарифные ставки, цены на средства производства, затраты на управленческий персонал, процентная ставка по заемным средствам). Можно сделать допущение, что на производственные факторы, состояние которых отражают перечисленные показатели, влиять невозможно (цены определяются поставщиками, нормы расхода – технологией и конструкцией, часовые тарифные ставки – рынком рабочей силы). Однако, в случае возникновения отклонений значений одного или нескольких показателей (из дополнительного набора) от заданных значений, необходимо вмешательство в оперативную деятельность компании (управляющее воздействие). Управляющее воздействие должно быть направлено не на устранение отклонений показателей, но на факторы, которыми можно управлять.

МОДЕЛЬ РОЗПОДІЛУ РЕСУРСІВ ЕКОЛОГО-СОЦІО-ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ ЗА ПРОПОРЦІЯМИ «ЗОЛОТОГО ПЕРЕРІЗУ»

Книшенко Т.М., доц.
Класичний приватний університет (м. Запоріжжя, Україна)

Ринкові трансформації обумовлюють дослідження, в яких ставляться питання управління складними структурами з метою забезпечення гармонійного розвитку та збалансованого функціонування. Принципи гармонії дозволяють ефективно управляти складними системами. Гармонія як відповідність частин цілому та рівновага складних систем визначає

функціонування економічних структур, є метою, засобом і принципом розвитку економічної системи.

Формування еколого-соціо-економічної системи складається з підсистем трьох різних рівнів: економічної, соціальної, екологічної, кожна з яких потребує для свого розвитку певного обсягу ресурсів. Мета розвитку не завжди може узгоджуватись між підсистемами. Наприклад, економічний розвиток може не сприяти екологічній обстановці.

О.Ф. Балацький зазначає, що розвиток системи відбувається за умови, що швидкість основних процесів повинна бути більшою за швидкість другорядних. В свою чергу швидкість другорядних процесів має бути більшою за швидкість процесів життєзабезпечення. Крім того, науковцем підкреслено, що наведені процеси мають бути швидшими за руйнівні процеси [1]. Для еколого-соціо-економічної системи ця теза означає, що в процесі розвитку треба визначитись, які самі процеси є основними та другорядними, що є процесами життєзабезпечення, які самі процеси є руйнівними.

О.С. Харітонов зазначає, що при формуванні структури системи за принципом золотого перерізу сумарна ентропія внутрішньої структури, а також зовнішніх сил, повинна дорівнювати нулю, що характеризує стійкість та визначеність в розвитку, функціонуванні, й забезпечує життєздатність системи [2].

Таким чином, система як сукупність взаємопов'язаних елементів, що знаходяться в відношення та зв'язках між собою та утворюють певну цілісність, повинна балансувати еколого-соціо-економічні процеси. Розподіл ресурсів, що задіяні в процесах, за принципом золотого перерізу, мають за мету узгодження невизначеності системи. В табл. 1 наведено сценарії розподілу ресурсів між підсистемами еколого-соціо-економічної системи.

За табл. 1 можемо визначити, що основними процесами є ті, що мають пріоритетну частку в формуванні ресурсів. Для сценаріїв 3-4 основними процесами є економічні. Для сценаріїв 6, 8, основними процесами є соціальні, в сценаріях 7, 9 основними процесами є екологічні. В сценаріях 1, 2, 5 існують дві основні підсистеми, як визначають економіко-соціальний, соціально-екологічний, економіко-екологічний розвиток.

Таблиця 1

Сценарії розподілу ресурсів між підсистемами еколого-соціо-економічної системи

№ з/п	економіка	соціум	екологія	№ з/п	економіка	соціум	екологія
1	0,38	0,24	0,38	6	0,24	0,62	0,14
2	0,38	0,38	0,24	7	0,24	0,14	0,62
3	0,62	0,14	0,24	8	0,14	0,62	0,24
4	0,62	0,24	0,14	9	0,14	0,24	0,62
5	0,24	0,38	0,38				

Розглянемо сценарії 3,4. Система перш за все повинна забезпечувати себе економічно для формування в майбутньому фінансових ресурсів, а також задоволення свої поточних потреб, що необхідні для її виживання. Надлишок економічних ресурсів спрямовується на отримання інформації з зовнішніх систем – соціум, що формує процеси освіти, соціального захисту та підтримки, розваги, відпочинок та культуру, релігійні вподобання. Передача інформації в соціумі формує колективне мислення, за яким першочерговим є турбота про здоров'я нації, значимості набуває екологічне мислення. В соціумі йде обмін інформаційними ресурсами, які в подальшому використовуються системою для розвитку та життєзабезпечення. Життєзабезпечення може формуватись за рахунок економічних ресурсів, шляхом розвитку захисних сил соціуму, а також при підтримці екологічних процесів. Слід зазначити, що екологічні процеси розуміються як такі, що обумовлюють вплив чинників навколишнього середовища на функціонування людського організму. Управління екологічними процесами є цілеспрямованим на збереження і поліпшення здоров'я населення.

Екологічна система є найвразливішою, ресурси, що на неї виділяються мають за мету зменшити шкоду, що наноситься в процесі формування економічних ресурсів. Крім того, екологічна система має підтримувати систему та забезпечувати її безперебійне функціонування. В роботі автором розглянуто розподіл ресурсів для інших виділених видів сценаріїв, наведено розрахунки для державного сектору, домашніх господарств та підприємств, що обслуговують домашні господарства.

1. Балацкий О.Ф. Прогнозирование социально-экономического потенциала территории: методические подходы / О.Ф. Балацкий , А.М. Телиженко // Вісник СумДУ: Серія «Економіка». – № 2, 2008. – т. 2. – С. 2-14.

2. Харитонов А.С. Фальсификация цели эволюции природы и общества к гармонии – основа информационных войн / А.С. Харитонов // Информационные войны. –№3. – 2010. – С. 37-43.

СТРАТЕГІЯ ФОРМУВАННЯ ПОПИТУ НА ІНВЕСТИЦІЙНОМУ РИНКУ

Кобушко І.М., к.е.н., доц., **Кобушко Я.В.**, асистент
Сумський державний університет (м. Суми, Україна)

На сьогодні розвиток національного інвестиційного ринку (ІР) впливає на ефективність виробництва, визначає рівень технічної оснащеності капітальних фондів підприємств реального сектору, можливості структурної перебудови більшості галузей економіки країни, сприяє вирішенню більшості соціальних та екологічних проблем. Інвестиції є базисом для перебудови самого фінансового сектору, який застосовує модернізовані інвестиційні продукти паралельно кількісному та якісному розширенню попиту на них з

боку нефінансових корпорацій. Упродовж кризових років динаміка інвестиційних процесів в Україні значно погіршилася. Попит на інвестиції зменшувався набагато швидше, ніж скорочувалося виробництво валового внутрішнього продукту (ВВП). До однієї з форм прояву названих тенденцій належало швидке знецінення інвестиційних ресурсів за рахунок посилення інфляції. Упродовж 2010–2011 років, незважаючи на помітне скорочення інфляційного тиску, відбувається зменшення частки довгострокових позичок, наданих суб`єктам підприємництва та іншим організаціям, у загальному обсязі кредитів у вітчизняній економіці.

У зазначених умовах особливої актуальності набуває забезпечення стабільного рівня попиту на інвестиції як передумови активізації інвесторів, з одного боку, та фінансових посередників – з іншого – у напрямку розширення пропозиції відповідних інвестиційних активів.

Остання фінансово-економічна криза яскраво продемонструвала, що надмірний інвестиційний попит за певних умов здатний призвести до колапсу економічної системи в цілому. Втім, недостатній інвестиційний попит також є згубним для конкурентоспроможності національної економіки.

Виходячи із зазначеного, особливої актуальності сьогодні набуває побудова адекватної моделі формалізації залежності загальної величини попиту на інвестиційному ринку України від найбільш релевантних факторів його формування, яка б враховувала: 1) тенденції розвитку ІР в цілому, а не його окремих сегментів; 2) специфіку відтворювальних процесів у реальному секторі вітчизняної економіки; 3) циклічність у розвитку економічних відносин в Україні; 4) не потенційний, а реальний попит.

Таким чином, моделювання попиту на інвестиційному ринку на основі застосування економетричних методів дозволяє провести математичну формалізацію функції досліджуваної категорії та визначити найбільш релевантні фактори, що впливають на капітальні інвестиції. Функції, що характеризують інвестиційний попит і враховують часові зміни факторних ознак, дозволять в подальшому ідентифікувати рівноважну точку, до якої прямує інвестиційний ринок. Вплив ряду індикаторів, які традиційно вважаються науковцями та експертами-практиками значущими чинниками його формування, виявився незначущим саме для вітчизняного ринку. Так, зокрема, це стосується індексу цін на інвестиції в основний капітал, зростання якого обумовлює знецінення інвестиційного капіталу, а відповідно, і зменшення реальної вартості доходу, який необхідно сплатити інвестору за користування його фінансовими ресурсами. До складу таких показників потрапила і ставка кредитування, яка традиційно вважається фактором впливу на інтенсивність перерозподільних процесів між донорами та реципієнтами інвестиційних ресурсів та характеристикою активності позичальників на інвестиційному ринку (високі ставки за кредитами будуть

стимулювати потенційних позичальників шукати дешевші джерела залучення коштів або згортати свою інвестиційну діяльність, що знайде відображення у скороченні інвестиційного попиту). Зростання загальної вартості торгів на фондовій біржі та ринкової капіталізації компаній, що знаходиться у лістингу, як основних індикаторів динаміки розвитку фондового ринку, також відповідно до теорії формування попиту на інвестиційному ринку, мало би приводити до його збільшення, але в Україні не суттєво впливає на активізацію інвестиційних процесів. Незначущим виявився також і вплив на рівень попиту на інвестиційному ринку України облікової ставки НБУ, кількості податків в країні, відношення нематеріальних активів до матеріальних.

Результатом реалізації цієї моделі є також і визначені лаги впливу окремих факторів формування попиту на інвестиційному ринку України. Так, наприклад, прогнозуючи попит на 2013 р., слід орієнтуватися на прогнозні дані на цей рік – щодо обсягів інвестицій в основний капітал, кредитів, виконання та фінансування наукових розробок та інновацій; на дані трьохрічної давнини (тобто за 2010 р.) – щодо відсоткової маржі банків; на дані п'ятирічної давнини (тобто за 2008 р.) – щодо середньозваженої ставки за всіма відсотковими інструментами та доходності державних цінних паперів на первинному ринку. Результати проведеного моделювання можуть бути інструментами аналізу закономірностей розвитку вітчизняного інвестиційного ринку всіма суб`єктами, що здійснюють діяльність на ньому. Так, держава і суб`єкти господарювання, які одночасно можуть бути як інвесторами, так і споживачами інвестиційних ресурсів, мають можливість оперативно проводити корегування власних стратегій, спрямованих у випадку державного управління на підвищення економічного зростання країни та задоволення суспільних потреб, а у випадку функціонування інших учасників інвестиційного ринку – на максимізацію прибутку.

ВІДМІННОСТІ ЕКОЛОГІЧНОГО ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ ТА ЗА КОРДОНОМ

Козьменко С.М., д.е.н., проф.
ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ» (м. Суми, Україна)
Волковець Т.В., аспірант
Сумський державний університет (м. Суми, Україна)

Екологічні податки можуть впроваджуватися з наступними цілями: фіскальною, стимулюючою та з ціллю покриття природоохоронних витрат. Бюджетним кодексом України затверджено зарахування надходжень від екологічного податку у повному розмірі до спеціальних фондів державного і

місцевих бюджетів та, відповідно, їх цільове використання – фінансування природоохоронних заходів [1].

Це свідчить про те, що ціллю впровадження екологічного податку в Україні є покриття природоохоронних витрат, а також виключає фіскальну мету його впровадження. Разом з тим ніщо не заперечує можливості стягнення екологічного податку також і з ціллю забезпечення стимулюючого впливу на природокористувачів.

Згідно статистичних даних за 2002-2011 роки [2] надходжень від екологічного податку в Україні не достатньо для покриття витрат на охорону навколишнього середовища: у 2011 р. природоохоронні витрати перевищили обсяги надходжень від екологічного податку у 2,13 рази. При цьому в Європейському Союзі на покриття природоохоронних витрат в середньому необхідна лише четверта частина загального обсягу надходжень від екологічних податків.

Тобто затверджену ціль впровадження екологічного податку поки не досягнуто. Разом з тим існує вірогідність, що впровадження екологічного податку забезпечило стимули до скорочення забруднюючої діяльності.

Заміну збору за забруднення екологічним податком зі значним підвищенням ставок оподаткування забруднюючої діяльності можна прирівняти до впровадження нового інструменту управління природокористуванням. Тому зміни обсягів забруднення в 2011 р. у порівнянні з 2010 р. доцільно вважати ефектом від впровадження екологічного податку в Україні.

Незважаючи на підвищення ставок за забруднення, обсяги викидів у повітря у 2011 р. зросли [2]. Це дозволяє зробити висновок, що при діючих ставках стягнення екологічного податку не створює стимулів до скорочення обсягів забруднення суб'єктами господарювання.

Цей факт також підтверджується статистичними даними про динаміку обсягів викидів у повітря двоокису вуглецю: у 2011 р., коли двоокис вуглецю було додано до переліку забруднюючих речовин, викиди яких підлягають оподаткування екологічним податком, викиди цієї забруднюючої речовини зросли, досягнувши свого максимального значення за аналізований період.

Отже, діючі умови екологічного оподаткування в Україні не забезпечили ні помітних стимулів до скорочення обсягів забруднення, ні достатнього обсягу надходжень для покриття витрат на охорону навколишнього природного середовища.

Необхідно зазначити, що за кордоном до числа екологічних податків відносять усі податки, платежі та збори, які мають відношення до екології. В Україні разом з екологічним податком стягуються й інші податки, платежі та збори, які аналогічно до закордонного досвіду могли б бути визначені як екологічні, однак, ні законодавчо, ні статистично вони такими не визнані

(Державна служба статистики України до групи Екологічних платежів відносить лише надходження від екологічного податку).

Саме з цією обставиною пов'язано те, що надходження від екологічного податку України не здатні покрити природоохоронні витрати та займають таку незначну частку в загальних обсягах податкових надходжень порівняно з відповідними показниками країн Європейського Союзу (менше 1% в порівнянні з 6-9 % в Європейському Союзі).

Якщо ж, аналогічно до закордонного досвіду, в якості надходжень від екологічного оподаткування врахувати надходження від усіх податків, платежів та зборів України, які мають вплив на екологію, їх частка в сукупних податкових надходженнях у 2011 р. склала б 8,19 %, тобто досягла б рівня країн Європейського Союзу, а їх обсяг перевищив би обсяг природоохоронних витрат у 7 раз. Тобто коштів для покриття природоохоронних витрат забезпечується достатньо, однак цільове спрямування надходжень на фінансування природоохоронних заходів закріплено лише для екологічного податку. Відсутність цільового призначення перетворює решту податків та платежів, які мають відношення до екології, на черговий фіскальний інструмент.

Тому необхідно затвердити хоча б часткове цільове використання надходжень від таких податків та платежів на розробку і реалізацію природоохоронних заходів, більшість з яких повинна бути спрямована саме на попередження погіршення стану навколишнього середовища.

1. Бюджетний кодекс України № 2456-VI від 08.07.2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2456-17

2. Статистичний щорічник України за 2010 рік. Державна служба статистики України / За ред. О.Г. Осауленка. – Київ : ТОВ "Август-Трейд", 2011. − 560 с.

КАТЕГОРИЯ «ПАТРИОТИЗМ» В ПАРАДИГМЕ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ ГОРОДА В УСЛОВИЯХ ДОМИНИРОВАНИЯ ФИНАНСОВЫХ ОТНОШЕНИЙ: ПРИМЕР СЕВАСТОПОЛЯ

Кондрашихин А.Б., доц.

Академия муниципального управления (г. Киев, Украина)

Обсуждение теорий устойчивого развития как отдельных территорий, так и целых административных образований, стран привлекает пристальное внимание ученых всего мира. Предлагаемые концепции отражают особенности социального устройства тех или иных мест обитания людей, а результаты теоретического поиска приближают человечество к парадигмальной трактовке категории «устойчивое развитие» через сознательные механизмы управления обществом [1]. Однако чаще всего научные дискуссии остаются в академических стенах, а большинство местных жителей, не осведомленных в

тонкостях новейших научных изысканий, реализуют собственные концепции устойчивого развития на микроуровне личной жизни, бытия семьи, производственного коллектива и т. д. Государство своими рычагами периодически корректирует личностные действия в интересах государственной политики. Изучаются новые возможности нефинансовой организации административных образований [2].

Одной из актуальных проблем устойчивого развития для Украины послесоветского периода стала утилизация отходов в городах на основе эколого-экономических подходов, например, контейнеризация использованных элементов автономного электропитания – батареек, аккумуляторов [3]. На городской территории площадью 864 км^2 (городской застройки – 42 км^2) организовано 26 точек с контейнерами или 1 точка на 14 тысяч 717 жителей [4]. Доступность контейнеров обеспечена в рабочее время дня волонтерских организаций, поддержавших экологическую акция, кроме выходных. В социальных сетях Севастополя и между горожанами распространяются патриотические призывы к контейнеризации «батареек».

Финансовый механизм эколого-экономического взаимодействия со стороны горожанина включает затраты на доставку отработанного элемента до точки утилизации (время, изменение маршрута поездки, использование транспортного средства и т.д.). При средней интенсивности использования таких батареек 6-20 в год на одну семью (жилое помещение), можно ограничить посещение контейнера периодичностью 1 раз в 2 месяца. Очевидно, даже при наилучшем варианте – утилизация сразу 3-4 батареек – затраты на транспортировку едва ли будут ниже стоимости их приобретения.

К финансовым составляющим следует относить оплату труда работников тех субъектов хозяйствования, где размещены контейнеры. Однако патриотизм горожан и желание сделать свой родной Севастополь экологически чистым находят добровольных инициаторов – волонтеров, готовых на бесплатной основе выполнять функции контейнеризации батареек. Не учтенным в финансовом механизме является также составляющая себестоимости утилизации, связанная с использованием рабочих площадей (торгового зала, офиса предприятия и т.д.) – арендная плата, энергоносители, охрана, уборка, поддержка лицензионных условий основной деятельности и т. д.

Важной стороной финансовых расчетов эколого-экономического взаимодействия горожан и предприятия – сборщика утилизируемых элементов – становится учет затрат последнего на очистку контейнеров, утилизированного сырья, транспортировки до места окончательной утилизации. Без бюджетных льгот, иных форм дотации таких операций искать позитивность финансового результата едва ли стоит – либо можно опереться на патриотические чувства как альтернативу финансам.

Севастополь является уникальным местом на карте мира. Необычайно

высоким отмечается и патриотизм жителей Севастополя в отношении города, его ресурсов, природы, культурного наследия. И дело заключается не только в усиленном патриотическом воспитании подрастающего поколения времен СССР. Исторические события, происходившие на этой земле, заставляют каждого жителя города по-особому ощущать персональную ответственность за его будущее. Вероятно, патриотические чувства севастопольцев смогут дать толчок процессу утилизации отработанных источников автономного питания вопреки тенденциям доминирования финансовых аспектов в общественных отношениях.

1. Концепція і стратегія розвитку та розміщення продуктивних сил України / Під ред. Дорогунцова С.І., Данилишина Б.М. – К.: РВПС України НАН України, 2003. – 304 с.
2. Фінансова система регіонів : методологія, аналіз, практика [Текст] : монографія / З. В. Герасимчук, Л. І. Федулова, Л. А. Пашко [та ін.]. – Київ – Севастополь – Донецьк: АМУ, 2012. – 398 с.
3. Жителям Севастополя предлагают сдать использованные батарейки // 05.12.2012 11:39
4. Головне управління Державного комітету статистики в місті Севастополі. Офіційний сайт. 01.10.2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.sevstat.sevinfo.com.ua.
5. Читання присвячені 75-річчю ЧВВМІУ ім. П. С. Нахімова : історія училища в подіях та обличчях. – Севастополь, Морська бібліотека ім. Адм. Лазарєва, 29.03.2012 р.

МЕДИЦИНСКОЕ ОБСЛУЖИВАНИЕ ИНОСТРАННЫХ ГРАЖДАН В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

Концеал Е.В., к.э.н.
Гродненский государственный университет имени Янки Купалы, Беларусь

Ежегодно в Республику Беларусь приезжает значительное количество иностранных граждан, часть из которых, посетив страну с туристической целью в течение непродолжительного периода времени (средняя продолжительность пребывания иностранного туриста в 2012 году составила 4 дня), покидает Беларусь, другие – остаются для временного более продолжительного пребывания, либо проживания. Численность организованных туристов, прибывающих в республику, ежегодно увеличивается и в 2012 году составила 118,7 тыс. человек. Лидирующие позиции занимают туристы из стран СНГ, в частности, из России въехало 94,2 тыс. человек. Лидерами по числу посещений Беларуси из стран, не входящих в Содружество являются: Германия, Италия, Латвия, Литва, Польша, Соединенное Королевство, Турция [1]. В рамках международной миграции в Республику Беларусь в 2012 году прибыло 18040 человек, из которых 13455 иммигрантов прибыли из стран СНГ и 3375 – из других стран, среди которых Германия, Литва, США, Польша, Израиль, Латвия, Грузия, Турция, Китай [2].

В соответствии с законодательство Республики Беларусь при въезде на территорию страны иностранные граждане обязаны иметь договор обязательного медицинского страхования [3]. Согласно условиям данного

договора иностранный гражданин может получить скорую и неотложную медицинскую помощь. Остальные формы медицинского обслуживания данная категория пациентов получает от белорусских субъектов здравоохранения на платной основе. В обоих случаях медицинское обслуживание иностранных граждан представляет собой экспорт медицинских услуг.

По данным Национального статистического комитета на территории Республики Беларусь в 2012 году функционировали 448 санаторно-курортных и оздоровительных организаций, в том числе 74 санатория, 13 детских реабилитационно-оздоровительных центров, 2 дома отдыха, 1 пансионат, 97 баз отдыха, 5 туристско-оздоровительных комплексов, 17 туристических баз, 20 оздоровительных центров (комплексов), в которых иностранные туристы (удельный вес которых составил 26,9 %) могли получить высококвалифицированные медицинские услуги [1].

Кроме этого медицинское обслуживание в Беларуси для иностранных граждан является привлекательным в амбулаторно-поликлинических организациях здравоохранения, а также в стационарных. Цены на услуги могут в разы отличаться от предлагаемых европейскими медицинскими центрами.

Все это создает предпосылки развития въездного медицинского туризма и рынка медицинских услуг в стране.

1. Туризм в Республике Беларусь в 2012 году / Национальный статистический комитет [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://belstat.gov.by/homep/ru/indicators/pressrel/tourism.php. – Дата доступа: 13.03.2013.

2. Статистическое обозрение Беларуси / Национальный статистический комитет [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://belstat.gov.by/homep/ru/publications/review/January-December-2012.php. – Дата доступа: 13.03.2013.

3. О страховой деятельности: Указ Президента Респ. Беларусь, 25 авг. 2006 г., № 530 // Эталон–Беларусь [Электронный ресурс] / Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2013.

ОБЪЕКТИВНАЯ ЗАКОНОМЕРНОСТЬ ВНЕДРЕНИЯ ТЕХНОЛОГИЧЕСКОГО РЕИНЖИНИРИНГА НА СОВРЕМЕННЫХ УКРАИНСКИХ ПРЕДПРИЯТИЯХ

Костенко А.А., аспирант
Национальный технический университет «Харьковский политехнический институт»

На рубеже XX-XXI ст. произошел радикальный пересмотр предпосылок успешного функционирования современного предприятия. В результате переосмысления способов организации бизнеса был предложен принципиально иной подход для наиболее эффективного использования новых технологий и человеческих ресурсов на предприятии, в основе

которого лежал принцип построения деятельности предприятия вокруг его ключевых процессов. Он получил название реинжиниринга бизнес-процессов.

Впервые понятие «реинжиниринг» ввели в обиход М. Хаммер и Дж. Чампи. Вскоре после этого была опубликована статья, в которой предлагался похожий подход к организационному изменению. Т. Давеннорт и Дж. Шорт назвали его перепроектированием или редизайном бизнес-процессов и поставили в центр обсуждения понятие «инновации бизнес-процесса».

Существенный вклад в исследование проблем реинжиниринга бизнес-процессов предприятия сделали такие зарубежные и отечественные ученые, как Н. М. Абдикеев, Л. Брехт, Н. Венкатраман, Т. Гесс, Т. Давенпорт, С. В. Ильдеменов, М. Кляйн, Т. И. Лепейко, Р. Манганелли, В. Г. Медынский, Л. Н. Оголева, Е. Г. Ойхман, Э. В. Попов, М. Робсон, П. А. Страссман, С. В. Рубцов, Ю. Ф. Тельнов, Ф. Уллах, М. Хаммер, Дж. Чампи, Дж. Шорт и др.

На наш взгляд, управление предприятием должно заключаться не в частичных улучшениях бизнес-процессов, как это часто происходит на практике, а в непрерывном радикальном пересмотре и улучшении технологии, т. е. основываться на новом инструменте менеджмента – технологическом реинжиниринге.

Под технологическим реинжинирингом следует понимать комплексную процедуру разработки и (или) приобретения, внедрения принципиально новых технологий, производственного опыта, НИОКР, совместно с кардинальным переосмыслением и радикальной перестройкой затронутых изменениями бизнес-процессов с целью достижения кардинальных улучшений критических показателей эффективности предприятия.

Методология проведения технологического реинжиниринга включает в себя такие этапы, как: социальное конструирование (мотивация персонала, формирование проектной группы, создание новой рабочей среды, перестройка работы персонала, его возможная переквалификация и переобучение, разработка политики сокращения рабочих мест); визуализация образа будущей компании и окружающего ее мира на основании внедрения новой техники; оценка состояния производственных систем предприятия в ходе проведения ретроспективного реинжиниринга; осуществление прямого реинжиниринга; пилотное внедрение и тираж в случае успеха; общее подведение итогов и оценка эффективности проекта технологического реинжиниринга.

Необходимо помнить о том, что на протяжении всего времени внедрения проекта технологического реинжиниринга по окончанию каждого этапа на предприятии должен осуществляться мониторинг его финансовой

устойчивости. Предприятие должно продолжать функционировать, соблюдая баланс между существующим и формирующимся в результате проведения проекта технологического реинжиниринга производством.

Следует отметить, что в ходе проведения технологического реинжиниринга изменения происходят не только в рамках производственных систем – они затрагивают все аспекты деятельности промышленного предприятия: меняются должности и необходимые для них сотрудники; линейной логике выполнения работ приходит на смену логический порядок; происходит отказ от стандартизации – вместо этого разрабатываются различные версии одного процесса; сокращается количество проверок – используют совокупные или отложенные меры контроля; преобладают сочетания централизованных и децентрализованных действий и т. д.

Концепция реинжиниринга, сыграв важную роль в возрождении и развитии таких компаний, как IBM, American Express, Ford, Chrysler, Texas Instruments, Duke Power, Deer, завоевала быстрый успех в бизнесе и популярность в массах. Из подобных примеров становится ясным, что ориентация конкретной организации на реинжиниринг, реструктуризацию, инновационную и инвестиционную деятельность является центральной стратегией функционирования организации в рыночной экономике.

ПРОБЛЕМИ РОЗПОДІЛУ БЮДЖЕТНИХ РЕЗЕРВНИХ ФОНДІВ У КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ТА ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ТЕРИТОРІЇ

Котенко Н.В., к.е.н., ас., **Боронос В.М.**, к.е.н., проф.
Сумський державний університет (м. Суми, Україна)

В умовах постійної нестачі фінансових ресурсів для забезпечення надання якісних публічних послуг на муніципальному рівні особливо актуальним постає питання збільшення ефективності розподілу існуючих фондів коштів. У площині бюджетних відносин через чітку регламентацію руху переважної більшості фінансових потоків видається можливим визначити такі їх ключові характеристики, як форма, розмір, напрямок та суб'єктна приналежність. Проте процедура розподілу резервних фондів місцевих бюджетів залишається непрозорою. Відповідно до статті 24 Бюджетного кодексу України [1], органи місцевого самоврядування мають повноваження на створення резервного фонду на фінансування непередбачених видатків, що не носять постійного характеру і не могли бути передбачені при складанні відповідного бюджету, рішення щодо необхідності створення якого приймає відповідна місцева рада. Порядок використання коштів з резервного фонду визначається Кабінетом Міністрів

України у відповідній Постанові [2]. Розподіл коштів резервного фонду відповідного місцевого бюджету проводиться за рішенням Ради міністрів АРК, місцевої державної адміністрації або виконавчого органу місцевого самоврядування, які щомісячно звітують перед своїми Радами про витрачання коштів. При чому виділення коштів відбувається як на безповоротній основі, так і на умовах повернення. Остання умова застосовується для реципієнтів – суб'єктів господарювання недержавної форми власності.

Найбільш суттєвими недоліками існуючої системи нормативно-правового забезпечення розподілу бюджетних резервних фондів є наступні.

1. Заборонено витрачання коштів резервних фондів на обслуговування та погашення боргу місцевого самоврядування. У той час, як у багатьох країнах позитивне ставлення до резервних фондів визначається саме можливістю забезпечення вчасного обслуговування боргів. Вважається, органи місцевої влади, які не створюють такі резервні фонди або ж, створивши їх, не забезпечують резервів отримують нижчий рейтинг муніципальних облігацій, а отже мають залучати більш дорогі ресурси.

2. На відміну від більшості європейських країн, де муніципалітетам дозволено самім визначати обсяг власних бюджетних резервів, в Україні розмір резервного фонду не може перевищувати 1 % видатків загального фонду міського бюджету, що у п‘ять разів нижче за середній показник розвинених країн.

3. На відміну від резервного фонду Державного бюджету, ефективність витрачання якого щорічно визначається аудитом ефективності, що проводиться Рахунковою палатою України, місцеві органи влади не доводять громаді правильність власних рішень через відсутність чіткої регламентації процедур контролю розподілу резервних фондів.

4. Аналіз звітів про використання коштів резервних фондів окремих місцевих бюджетів у 2012 році показав, що вони не відповідають нормативно-правовим актам Кабінету Міністрів України, які визначають напрями використання коштів резервного фонду місцевого бюджету і встановлюють процедури, пов’язані з виділенням цих коштів та звітуванням про їх використання. Так, наприклад, переважна більшість органів місцевого самоврядування вирішила використати кошти на проведення виборів: оформлення списків виборців; забезпечення місць для голосування технічними пристроями, тощо. Як і у інші роки продовжується традиція спрямування коштів на фінансування поточних видатків місцевих бюджетів шляхом коригування місцевих бюджетів на зменшення видатків резервного фонду. Порушуючи існуюче законодавство органи місцевого самоврядування продовжують витрачати кошти резервних фондів на капітальний ремонт або реконструкцію, придбання житла, надання гуманітарної чи іншої допомоги,

не пов‘язаних з ліквідацією надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру.

Такий підхід суперечить економічній суті резервного фонду, отже, створює передумови для необґрунтованого їх виділення, а також незаконного, нецільового та неефективного використання.

Починаючи з 2009 року до переліку напрямків використання коштів з резервного фонду було включено заходи, пов’язані із запобігання виникненню надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру, на основі даних моніторингу , експертизи, досліджень та прогнозів щодо можливого перебігу подій з метою недопущення їх переростання у надзвичайну ситуацію техногенного та природного характеру або пом’якшення її можливих наслідків. На нашу думку, активізація фінансування саме таких задач сприятиме сталому розвитку території, покращить стан навколишнього природного середовища і забезпечить достатній рівень екологічної та фінансової безпеки території.

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2456-17

2. Порядок використання коштів резервного фонду бюджету, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 29 березня 2002 р. № 415 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/415-2002.

ІНСТИТУЦІЙНІ ЧИННИКИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЛІСОВОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

Кравець П.В., доц., **Павліщук О.П.**, доц.
Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

Забезпечення сталого розвитку лісового сектору України пов’язано з пошуком адаптаційних моделей взаємоузгодження суспільних і приватних інтересів щодо використання лісових ресурсів і корисних властивостей лісів з урахуванням потреб майбутніх поколінь.

Процеси трансформації соціально-економічних відносин на ринкові засади, у тому числі в лісовому секторі, зіштовхуються з низкою перешкод, які деформують задекларовані цілі та/або гальмують хід виконання реформ. Серед чинників, які виступають каталізатором економічних перетворень у країні, визначальне місце належить інституційним структурам.

Аналіз забезпечення сталого розвитку лісового сектору зумовлює необхідність врахування таких інституційних критеріїв, як: повнота законодавчих норм і правил; сформованість прав власності на ліси; правозастосування в лісовому секторі; досконалість ринкових структур; узгодженість формальних і неформальних інституцій; прозорість і

децентралізованість управлінських рішень; правова захищеність господарюючих суб'єктів.

Лісове законодавство є достатньо розвинутим і повним, хоча і не позбавлено недоліків. Воно формує "правила гри" для учасників лісового сектору в частині доступу до ресурсів і їх комплексного використання. За рівнем деталізації та регламентації законодавство є більш ніж достатнім, що призводить до звуження коридору прийняття управлінських рішень на місцях.

Руйнування монополії державної власності на ліси та розвиток комунальної та приватної власності гальмується відсутністю механізмів реалізації, суперечливістю законодавчих положень і стримуванням ринкових перетворень у сфері земельних відносин. Потенціал створення нових лісів оцінюється щонайменше у 2,6 млн. га у т.ч. в значній мірі за рахунок земель приватної власності.

Правозастосування залишається слабким елементом інституційного середовища сталого розвитку лісового сектору. Має місце ситуація, коли законодавство використовується для досягнення виключно економічного ефекту від лісогосподарювання при формальному дотриманні усіх екологічних вимог і наявності відповідних лісівничих підстав для здійснення рубок.

Ринкові структури в лісовому секторі, у т.ч. в силу особливостей лісогосподарського виробництва, залишаються недосконалими. Основоположні економічні відносини, притаманні адміністративно-плановій системі господарювання, створюють передумови для існування неефективних інституцій, що проявляється у збереженні конфліктних функцій в рамках організаційної структури, яка має ознаки монопольного об'єднання на ринку лісопродукції.

Неформальні структури як господарська етика і моральні практики в своїх крайніх значеннях зумовлюють деформацію задекларованих цілей і задач функціонування формальних інститутів. Це проявляється, зокрема, у високих корупційних ризиках функціонування лісового сектора. При оцінюванні показника сприйняття рівня корупції через величину незаконно заготовленої деревини спостерігається суттєва розбіжність між даними державної звітності, коли цей показник сягає 0,2%, та результатами досліджень в рамках міжнародних програм і проектів, відповідно до яких він складає як мінімум 5%.

Класичні принципи невиснажливості лісокористування нівелюються низькою довірою зі сторони громадськості, що зумовлює наростання протиріч у системі прийняття господарських рішень. Досягнення позитивних фінансово-економічних показників діяльності лісової галузі має здійснюватися на тлі постійного зростання частки заповідання лісів і зниження інтенсивності лісокористування.

Зазначені раніше чинники зумовили формування непрозорої та по суті

закритої системи підготовки і прийняття управлінських рішень з позицій принципів сталого розвитку. Відсутність відкритого діалогу з суспільством та дієвої системи зворотного зв'язку при формуванні лісової політики та стратегії розвитку галузі зумовило самоусунення громадськості від вирішення цих питань та переходу до внутрішньої опозиції частини професійного середовища. Невиправдано високим є рівень концентрації владних повноважень на центральному і регіональному рівнях.

Недосконалою залишається система правового захисту інтересів як суспільства, так і суб'єктів господарювання лісового сектору.

Основною перешкодою на шляху трансформації лісового сектору на засади сталого розвитку залишається недоврахування інституційних чинників у системі забезпечення соціально-економічних перетворень. Вирішення цих проблем має здійснюватися через формування і підтримку етичних норм та гуманістичних цінностей при взаємодії людини й навколишнього середовища, відповідальності перед майбутніми поколіннями.

РИЗИКИ ПРИ ІНВЕСТУВАННІ В ЧИСТУ ЕНЕРГЕТИКУ

Крамарев Г.В., здобувач
Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України (м. Харків, Україна)

За даними ОЕСР у нещодавно опублікованій доповіді «Екологічна перспектива до 2050 року», без ефективної політики у сфері екології частка традиційних видів палива у виробництві енергії в світовому енергетичному балансі, як і раніше, складатиме близько 85%, при цьому глобальні викиди парникових газів збільшаться на 50 %. Близько 70 % збільшення пов'язано з викидами CO_2 в енергетиці, що призведе до глобального збільшення температури на 3-6°C до кінця 21 століття, перевищуючи погоджений на міжнародному рівні припустимий рівень у 2°C. Відтак, перехід до стратегії чистої (низько-карбонової) енергетики є абсолютно критичним.

Зважаючи на масштаб фінансових ресурсів у розпорядженні інституціональних інвесторів та зростання їхнього інтересу до інвестицій у проекти чистої енергетики, необхідно передбачити та по можливості усунути усі ризики, які заважають збільшити присутність інституціональних інвесторів на відповідних ринках. Основними з них є недостатня державна підтримка інфраструктурних проектів, відсутність необхідної спроможності інвесторів та проблеми з умовами інвестування. Крім того, інвесторів хвилюють регуляторні бар'єри на інвестиції певних категорій інвесторів

Більшість бар'єрів для інвестування в інфраструктурні проекти стосуються інфраструктури в цілому, а не тільки «зеленої» інфраструктури. Відтак необхідно зацікавити інвесторів не лише «зеленими» проектами, але

насамперед – проектами стосовно інфраструктури в цілому. Для того, щоб інфраструктурні проекти стали привабливими, необхідне існування довгострокової державної стратегії. Якщо стратегія не достатньо обґрунтована або довгострокова політична підтримка є під сумнівом, інвестори не будуть охоче вкладати кошти в проекти. Добре структуроване державно-приватне партнерство (ДПП) зазвичай створює ефективну систему взаємодії між приватними та державними агентами для реалізації інвестиційних можливостей, тобто – між державою, бізнесом та інвесторами. Приклади Австралії та Канади доводять, що довгострокові національні інфраструктурні плани надають необхідну інформацію для інституціональних інвесторів стосовно існування сильної політичної підтримки довгострокових вкладень в інфраструктурні проекти.

Щодо відсутності необхідної спроможності інвесторів, то вони зазвичай інвестують в інфраструктурні активи компаній, які пройшли лістинг на фондовій біржі, а також в інструменти з фіксованим доходом. За деякими виключеннями (великі Австралійські, Канадські, Датські та Нідерландські пенсійні фонди), інституціональні інвестори не вкладають в окремі компанії, які не торгуються на біржі. Такий недолік цього типу інвесторів походить з того, що природа інфраструктурних інвестицій відрізняється від інших класів активів за обсягом початкових інвестицій та за сумарним масштабом інфраструктурних проектів. Крім того, інфраструктурна включає в себе велику кількість додаткових ризиків, які необхідно аналізувати: правові та регуляторні ризики (тарифи та права власності), конструкційні, технологічні та операційні ризики, а також політичні і соціальні ризики. Дослідження цих специфічних ризиків суттєво відрізняється від аналізу компаній, які вже пройшли лістинг на біржі та потребують виділення значних обсягів ресурсів на ці цілі, що є неможливим для великої кількості невеликих інвестиційних інвесторів, а крім того це потребує значного часу (навіть для Канадських державних пенсійних фондів, які вважаються найбільш досвідченими інфраструктурними інвесторами у світі).

Крім того, проблема для інституціональних інвесторів – нестача об'єктивної та якісної інформації щодо інфраструктурних інвестицій, що ускладнює оцінку ризику таких вкладень та порівняння цих активів з іншими (чи відповідає співвідношення ризику до віддачі в інфраструктурі іншим класам активів). Хоча пенсійні фонди та страхові компанії в теорії – довгострокові інвестори, проте у короткостроковій перспективі вони мають звітувати про результати своєї діяльності, що впливає на їхні інвестиційні рішення.

Регуляторні обмеження на інвестиції певних категорій можуть призвести до унеможливлення інвестування в інфраструктуру через заборону здійснення інвестицій у компанії, які не пройшли лістинг або заборону на прямі інвестиції (наприклад, вуглець у деяких країнах розглядається як товар, а відтак підпадає під інвестиційні обмеження).

Однією з причин, що заважаю інституціональним інвесторам вкладати кошти в інфраструктуру є недостатність існуючих фінансових інструментів. Наприклад, важко впроваджуються такі інструменти, як зелені облігації – це фінансові інструменти з фіксованим доходом, які випускаються урядами, міжнародними банками або корпораціями для залучення необхідного капіталу на проекти по зменшенню викидів CO_2, або пов'язаними із зміною клімату.

Великою проблемою для інституціональних інвесторів є також політичні та регуляторні ризики, ризики прав власності та додержання інших прав, валютні, технологічні, операційні, екологічні ризики, а також ризики ведення бізнесу та репутаційний. Передбачення та усунення цих ризиків дозволить збільшити привабливість екологічно спрямованих проектів та вирішити проблеми з додатковими інвестиціями в зелену енергетику.

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ПРОБЛЕМИ ПЕРЕРОБКИ ВТОРИННИХ РЕСУРСІВ У КОНТЕКСТІ ЕКОБЕЗПЕЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ

Кривенко С.В., к.е.н., доц.
Полтавський інститут бізнесу Міжнародного науково-технічного університету імені академіка Ю. Бугая (м. Полтава, Україна)

Організація ефективної переробки відходів виробництва і споживання є одним з важливих напрямків комплексної системи вторинного ресурсовикористання.

У високорозвинених промислових країнах Європи і Америки накопичено багатий досвід поступового переходу від захоронення відходів виробництва та споживання на звалищах до використання більшої частини відходів як вторинної сировини та паливно-енергетичних ресурсів.

У завдання держави входить активізація інноваційної діяльності в різних сферах, в тому числі і в галузі переробки відходів виробництва та споживання, а також вилучення користі з вторинних ресурсів шляхом:

- формування відповідної законодавчої бази на державному та регіональному рівні;
- використання економічних стимулів для впровадження нових технологій переробки відходів виробництва і споживання, для модернізації сміттєпереробних виробництв;
- заохочення підприємств, що використовують у виробничому процесі вторинну сировину та продукти вторинної переробки;
- залучення в сферу вторинної переробки приватного бізнесу, який відрізняється більшою гнучкістю і мобільністю щодо впровадження нових технологій;
- фінансування наукових розробок у сфері переробки відходів виробництва і споживання, а також використання продуктів вторинної

переробки як шляхом виділення бюджетних коштів, так і надання сприяння в залученні приватних інвестицій;

- створення в країні (регіоні) постійно оновлюваного інформаційного банку даних технологій переробки відходів.

На жаль, в Україні поки державне регулювання інноваційних процесів у сфері переробки відходів виробництва і споживання недостатньо розвинене. Існують окремі законодавчі акти, які зачіпають ці питання, але вони носять формальний характер і їх застосування на практиці не дало очікуваних результатів. Це ще раз доводить необхідність комплексного підходу до вирішення даної проблеми. Тільки прийняття законодавчих актів, що носять директивний характер, не призводить до активізації процесів переробки відходів. Необхідно розробити і реально використовувати економічні стимули, надавати фінансову підтримку тим, хто розробляє та впроваджує нові інноваційні технології переробки відходів виробництва та споживання.

Практика показує, що вирішення проблеми збору та переробки відходів виробництва і споживання тільки за рахунок позабюджетних джерел фінансування неможливо. Для створення виробничої бази системи централізованого збору і попередньої обробки відходів виробництва та споживання необхідно залучення коштів державного бюджету.

При наявності різноманіття варіантів організаційних і технологічних рішень переробки відходів виробництва і споживання особливо важливим стає вибір й обґрунтування ефективної системи управління інноваційними технологіями переробки відходів виробництва і споживання в країні в цілому та регіонів зокрема.

Одним з найважливіших напрямків вдосконалення системи управління у сфері поводження з відходами виробництва і споживання є створення в країні (регіоні) постійно оновлюваного інформаційного банку даних технологій переробки відходів і використання продуктів вторинної переробки. Разом з тим при Банку даних повинен бути організований електронний форум з обговорення достоїнств і недоліків тих чи інших технологій. Результати обговорень на форумі будуть корисні як користувачам технологій, так і організаторам Банку даннях, що забезпечує реалізацію принципу "зворотного зв'язку".

Наявність єдиного інформаційного Банку даних технологій переробки відходів виробництва та споживання, а також використання продуктів вторинної переробки повинно бути поєднане з процесом отримання розробниками нових технологій, патентів, що захищають авторські права. Одним з можливих варіантів інформаційного забезпечення активізації інноваційної діяльності в сфері переробки відходів виробництва і споживання може стати організація електронної біржі відходів.

Таким чином, активізація інноваційної діяльності в сфері переробки відходів виробництва і споживання ефективно впливає не тільки на підвищення

економічного потенціалу сміттєпереробній галузі, але й інших галузей. Проблема активізації цього процесу може бути вирішена за відповідної підтримки територіальних органів управління та налагодженні інформаційної забезпеченості процесу розробки та впровадження нових технологій переробки відходів виробництва і споживання. Одним з основних етапів вирішення даної проблеми є вибір найбільш прийнятного варіанту для даних територіальних умов організації системи переробки відходів, що утворюються.

МЕХАНИЗМ ПОВЫШЕНИЯ ЭНЕРГОЭФФЕКТИВНОСТИ ЭКОНОМИКИ ГОРОДА МОСКВЫ

Кузина О.В., к.э.н., ст. препод.
РЭУ им. Г.В. Плеханова (г. Москва, Россия)

Одной из основных причин, вызывающих напряжение социально-политического состояния общества г. Москвы, продолжает оставаться низкая энергетическая эффективность городской экономики и высокие тарифы на энергоресурсы. Неэффективное использование топлива и энергии в российской экономике обусловлено в значительной мере несовершенством действующих правовых, финансово-экономических и ценовых механизмов, слабо стимулирующих производителей и потребителей энергоресурсов к снижению затрат на топливо и энергию. Ограниченное использование новых технологий, энергосберегающей техники, приборов учета расхода энергоресурсов, специальных материалов вызвано недостаточным платежеспособным спросом, слабостью информационной базы инфраструктуры рынка этой техники, недостатком средств у предприятий.

Самыми крупными потребителями тепловой и электрической энергии в Москве являются потребители, так или иначе связанные со строительным комплексом: это и население, проживающее в домах, построенных строительным комплексом, это и сами предприятия строительного комплекса. Сегодня эта группа потребителей расходует более 50% тепловой и электрической энергии, вырабатываемой в городе. Потенциал энергосбережения в городском строительстве Москвы составляет около 30-35% всего энергопотребления города. При этом следует помнить о том, что инвестиции, необходимые для реализации энергосберегающих мероприятий, у потребителей энергоресурсов в 3-4 раза ниже, чем затраты на производство соответствующего количества энергоресурсов.

В условиях рыночной экономики нельзя недооценивать роль и возможности государственной политики в области энергосбережения. Без государственного влияния – как через прямые механизмы воздействия, так и через различные опосредованные формы – вряд ли можно рассчитывать на успешное выполнение программ по снижению энергоемкости экономики Российской Федерации.

Для реализации заданий по сокращению энергопотребления в рамках принятых нормативно-правовых актов предложен организационно-экономический механизм снижения энергоемкости строительной продукции города Москвы (рис.1).

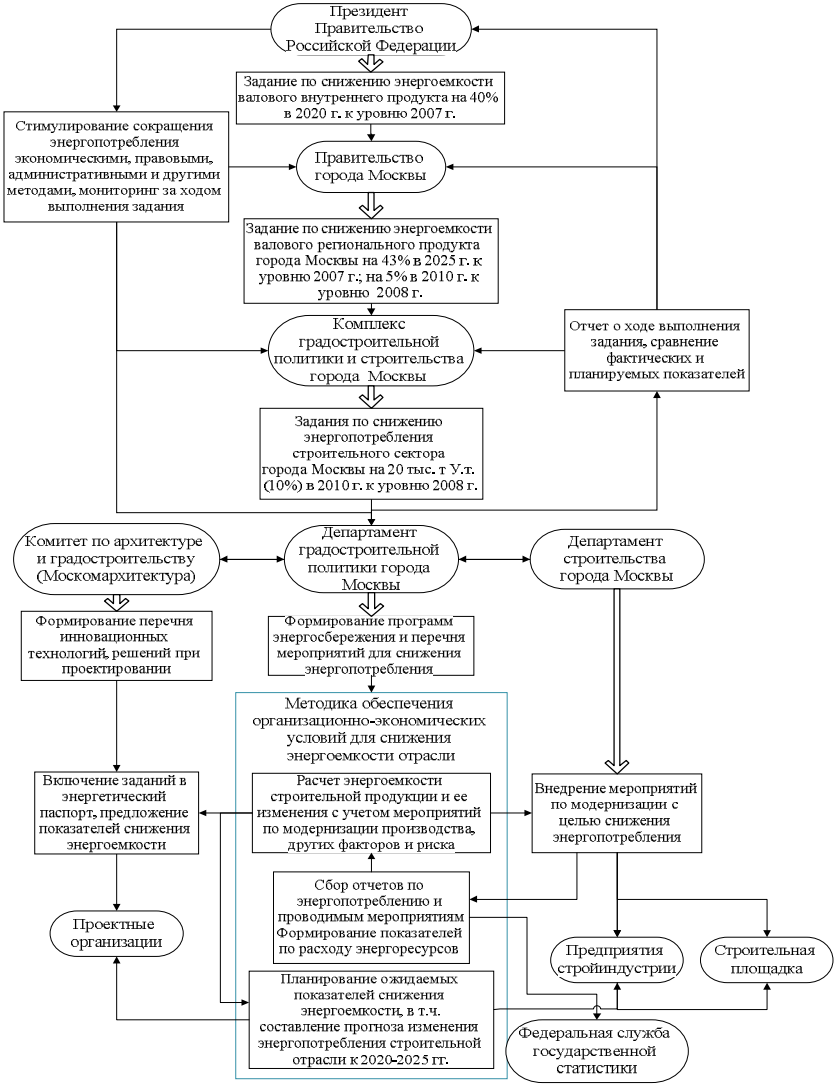

Рис. 1. Организационно-экономический механизм снижения энергоемкости строительной продукции города Москвы

Данный механизм определяет взаимодействие административных, технологических, управленческих, различных государственных и производственных структур, участвующих в процессе создания строительной продукции. Разработанный механизм был применен в практике деятельности Департамента градостроительной политики Москвы непосредственно на предприятиях промышленности строительных материалов и в процессе возведения объектов.

РЕСУРСНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Кулиняк І.Я., к.е.н., асистент, **Шпак О.Г.**, аспірант, **Прийма Л.Р.**, асистент
Національний університет «Львівська політехніка» (м. Львів, Україна)

Проблеми ресурсного забезпечення як основної умови ефективної діяльності підприємства розглядаються в працях вітчизняних та закордонних науковців. У науковій літературі немає єдиної думки щодо складових ресурсного забезпечення розвитку, оскільки умови функціонування сучасного підприємства характеризуються динамічністю та невизначеністю середовища, в якому воно функціонує. Пристосування підприємства до змін зовнішнього середовища можливе за умов постійного розвитку підприємства.

Для ефективного розвитку однією з необхідних умов є наявність ресурсів, які задіяні в процесі діяльності підприємства. Ресурси є фактором внутрішніх резервів, ефективне використання яких дає змогу забезпечувати як потреби підприємства зокрема, так і потреби суспільства загалом. Значення та вплив ресурсів на ефективність роботи підприємства визначається роллю, яку відіграє ресурс для досягнення цілей підприємства, можливостями його заміни, рівнем впливу ціни на окремі ресурси та оцінюється системою показників, що характеризують ефективність використання ресурсів підприємства та визначають їх вплив на кінцеві результати діяльності [4].

Систематизувавши результати досліджень авторів, можна виділити такі групи ресурсів, які відіграють найважливішу роль в забезпеченні розвитку підприємства [1-4]:

– матеріальні ресурси (основні фонди та частка обігових фондів, а саме малоцінні та швидкозношувальні предмети, пакувальні матеріали, паливо, електроенергія);

– нематеріальні ресурси (об’єкти інтелектуальної власності тощо);

– трудові ресурси (управлінський, трудовий чи кадровий персонал зайнятий на підприємстві за основною чи допоміжною діяльністю);

– інтелектуальні ресурси (вміння, знання та навички для створення цінностей тощо);

– фінансові ресурси (кошти та грошові надходження для виконання

фінансових зобов'язань, здійснення витрат та стимулювання працівників);

– енергетичні ресурси (первинні та вторинні джерела енергії, результатом використання яких є відрахування у бюджет);

– техніко-технологічні ресурси (сукупність спеціалізованих знарядь, предметів та способів праці, за допомогою яких виробляються певні види однорідної продукції або надаються послуги, що задовольняють однорідні потреби);

– інформаційні ресурси (сукупність технологічних елементів, які реалізують функції збирання, збереження, оброблення, передавання й доведення до користувачів інформації в організаційно-управлінських системах з використанням вибраного комплексу технічних засобів та наявністю, крім рутинних операцій, елемента творчого характеру, тобто людського фактора, який не підлягає регламентації та формалізації).

Для ефективного розвитку підприємства важливим є оцінювання використання його ресурсів. При цьому потрібно оцінити ступінь залучення ресурсів в господарський обіг, ступінь використання активної частини потенціалу та ефективність вкладених ресурсів у формування та розвиток ресурсного потенціалу. Під оцінюванням ресурсного забезпечення підприємства розуміється визначення величини економічних ресурсів, якою володіє і розпоряджається, і економічного результату їх ефективного використання в натуральному і вартісному вираженні [1, 4].

Слід зазначити, що ресурсне забезпечення підприємства кожної галузі характеризується структурою необхідних і доступних ресурсів залежно від галузевої належності, характеру виробництва, місцезнаходження; системою прийняття рішень щодо ресурсного забезпечення розробки та виконання ресурсних стратегій, оптимальним співвідношенням ресурсів для досягнення певних цілей розвитку підприємства.

Отже, успішне управління ресурсним забезпеченням підприємства дозволяє впровадити сучасні технології виробництва, реалізувати інвестиційні проекти підприємств різних організаційно-правових форм, розробити нові математичні моделі оцінювання ресурсного забезпечення підприємств, сформувати та опрацювати інформацію для прийняття управлінських рішень для запобіганням кризових явищ на підприємств, тим самим забезпечити підприємству стабільний розвиток.

1. Новицький В.Є. Економічні ресурси цивілізованого розвитку: навч. посіб. / В.Є. Новицький – К.: НАУ, 2004. – 286 с.

2. Ревенко Н.Г. Управління ресурсами промислових підприємств в умовах перехідного періоду: Монографія / Н.Г. Ревенко. – К.: Ред. "Бюл. Вищ. Атестац. Коміс. України", 2000. – 256 с.

3. Ємельянов О. Ефективність використання виробничих ресурсів підприємства та їх вплив на експлуатаційні витрати / О. Ємельянов, О. Курило // Схід. – 2009. – № 8 (99). – С. 63-66.

4. Мартиненко В. Стратегія життєздатності підприємств промисловості: Навч.посіб. – К.: Центр навчальної літератури, 2006 – 328 с.

ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Кулішов В.В., проф.
Криворізький національний університет

Серед факторів, які гарантують стабільну і зростаючу перевагу одних країн над іншими в процесі міжнародної конкуренції, найбільш важливе значення, що посилюється, мають новітні технології. Перевага тих, хто монопольно володіє новими технологіями у відносинах міжнародної конкуренції, полягає в тому, що саме вони є головним джерелом країнового мультиплікатора. Адже немає тієї сторони економічної дійсності всередині країни, яку не покращив би і не оптимізував би інноваційний прогрес.

Уже сьогодні в Україні вимальовуються ознаки нової цивілізації, які треба враховувати під час розбудови політичних й економічних структур. Зокрема, йдеться про те, що на перше місце має бути поставлене знання як найбільш прогресивний, демократичний і доступний компонент, що відповідає інформаційно-інтелектуальному етапу становлення ноосферно-космічної цивілізації, щоб забезпечувати створення та функціонування "економіки розуму", "економіки думки", "економіки знань".

У процесі економічного зростання, що продовжується в Україні, актуальним залишається питання стабілізації економіки та її окремих галузей. У фінансово-грошовій сфері першочерговими завданнями є:

— утримання стабільності цін, нормативів бюджетного дефіциту й забезпечення керованості інфляцією, стабільності національної валюти;

— створення досконалої дворівневої банківської системи;

— використання кредитних засобів стимулювання виробництва, активізації інвестиційного процесу,

— усебічний розвиток підприємництва, демонополізація виробництва.

Головними принципами ринкової трансформації економіки України є:

— гарантування господарської самостійності й національної безпеки, реалізація економічних інтересів особистості, суб'єктів господарювання і держави;

— формування та здійснення власної незалежної економічної політики на базі національної валюти;

— створення сучасної фінансово-кредитної та банківської систем;

— державне регулювання економіки, спрямоване на забезпечення оптимальних макроекономічних пропорцій.

На основі світового господарського досвіду можна виділити чотири визначальних елементів ринкової трансформації для України:

- макроекономічну стабілізацію;
- лібералізацію економіки;
- інституційні зміни;

- структурну трансформацію.

Сьогодні в Україні формується інтегральна модель економіки, у якій синтезуються цивілізаційні, національно-історичні та онтологічні чинники, що дає змогу уникнути однобічності під час формування власної економічної політики, повніше реалізувати національні інтереси у світовому господарстві.

Україні, щоб вийти з кризи, перейти до стану економічного зростання, необхідно:

1. Розробити власну програму виходу з кризи та економічного зростання.

2. Для того щоб вийти з кризи, потрібно обіпертись на сукупність економічних теорій, серед яких провідними мали би бути українська інноваційна, що започаткована М. Туган-Барановським та Кейнсом, бо, як показано в працях багатьох вчених, монетаристська економічна теорія Фрідмена — це велике досягнення економічної науки, але лише для врівноважених усталених економічних систем.

3. Змінити банківську систему таким чином, щоб із нестійкої економічної системи, як це має місце сьогодні, вона формувала стійку економічну систему. Тільки сформувавши стійку економічну систему, можна забезпечити її якість через справедливу та ефективну податкову систему.

4. Із досвіду виходу із кризи США, Японії, Німеччини та прогресу розвинених країн маємо висновок: із кризи можна вийти тільки на основі політики протекціонізму — підтримки свого виробника та захисту свого ринку.

5. Необхідною умовою виходу з кризи є відновлення купівельної спроможності населення, тобто підвищення рівня зарплат, пенсій та стипендій; відновлення довіри народу до президента та уряду настільки, щоб населення змогло трансформувати свої заощадження в інвестиції. За цих умов суттєво зменшиться або й відпаде зовсім потреба у зовнішніх запозиченнях і тоді Україна матиме ознаку розвиненої країни.

На початку третього тисячоліття головне геополітичне запитання, що постало перед кожною державою, — чи спроможна вона реально конкурувати із країнами «золотого мільярда», чи буде вона фінансово поневолена і у найближчі десятиліття відкинута на периферію світового господарства?

Тому, щоб зрозуміти до чого, куди може привести Україну нинішній курс реформ, та яким шляхом їй іти, щоб уникнути ризиків, потрібно провести аналіз на основі проблем геоекономіки та геополітики.

МЕЖДУНАРОДНЫЕ МАГИСТЕРСКИЕ ПРОГРАММЫ ПО УСТОЙЧИВОМУ РАЗВИТИЮ

Кумеков С.Е., проф, директор института
Казахский Национальный Технический Университет им. К.И.Сатпаева, (г. Алматы, Казахстан)

Программа индустриально-инновационного развития Республики Казахстан нацелена на создание в республике развитой экономики, которая позволит стране выйти на уровень передовых стран. Несомненно, реализация этой амбициозной программы связана с высоким уровнем эффективности и результативности деятельности высших учебных заведений. В представленном докладе приводится информация о некоторой работе в сфере устойчивого развития экономики, проводимой в Казахском Национальном Техническом Университете им.К.И.Сатпаева. Принятая КазНТУ им. К.И. Сатпаева программа развития определила Стратегическую цель университета: к 2020 году стать национальным исследовательским вузом международного уровня и войти в рейтинги ведущих университетов мира. Выполнение этой задачи связано с внедрением инновационных подходов и технологий в многогранной деятельности вуза, направленной на подготовку высококвалифицированных специалистов для индустриально-инновационного развития нашей Республики. Одним из конкретных решений в реализации этой стратегии явилось создание в структуре Университета Института высоких технологий и устойчивого развития, где сосредоточена подготовка бакалавров, магистров, докторов (PhD) по самым актуальным для Республики направлениям науки и техники, таких как нанотехнологии, космические и ядерные технологии, биотехнологии, экология, энергосберегающие технологии в электроэнергетике, прикладная физика, подготовка кадров для системы профессионально-технического образования. Высокий уровень качества учебного процесса и научных разработок обеспечивается оснащением учебных и научных лабораторий, как специальных, так и коллективного пользования современным оборудованием, привлечением к работе на кафедрах выпускников и сотрудников ведущих зарубежных университетов.

Одним из примеров международного сотрудничества по устойчивому развитию является выполнение проекта по программе ТЕМПУС. В рамках международного проекта по программе ТЕМПУС в КазНТУ им. К.И. Сатпаева разрабатываются программы дисциплин для подготовки магистров по специализации «Промышленная экология». Работа ведется совместно с известными университетами Европы – Королевским техническим институтом из Швеции, Дельфтским техническим университетом из Голландии, Техническим университетом Барселоны. университетами

Украины, Белоруссии, Азербайджана и Казахстана. Разработка программ проводится ведущими специалистами кафедры прикладной экологии, которые приглашались на семинары в упомянутые вузы Европы. Предполагается также приобретение за счет средств проекта учебной лаборатории по магистерской программе «Инженерная экология», которая будет оснащена современным оборудованием. Подготовка магистров по разрабатываемым программам даст постоянный приток компетентных специалистов в «зеленую» экономику республики.

Для координации научно-образовательной деятельности по устойчивому развитию в структуре института создан Центр устойчивого развития.

Основная цель деятельности Центра:

– организация и проведение фундаментальных и прикладных научно-исследовательских работ по приоритетным направлениям научно-технологического, инновационного развития на принципах устойчивого развития;

- координация профильных и междисциплинарных научно-исследовательских работ на основе интеграции науки, технологии и образования.

Основные задачи Центра:

1. Формирование инновационных научных направлений и проектов в инженерно-технологической, энерго-экологической и образовательной секторах стратегии устойчивого развития;

2. Организация и проведение исследовательских работ и проектов по научно-техническим грантам на основе республиканского бюджета и международных организаций и фондов, а также хозяйственных договоров с компаниями и бизнесом;

3.Разработка и осуществление совместных исследовательских проектов с национальными и транснациональными компаниями и бизнесом в формате «университет-индустрия» по технологическим, энергетическим и экологическим и другим направлениям устойчивого развития;

4. Развитие сотрудничества с ведущими зарубежными университетами, международными организациями по программам стратегии устойчивого развития;

5. Организация и участие в научно-практических конференциях, форумах, выставках университетского, республиканского и международного формата по научным направлениям устойчивого развития.

23-25 мая с.г. в университете состоится 2-я Международная научная конференция «Высокие технологии – залог устойчивого развития», где будут обсуждены пути поиска ответов на глобальные вызовы 21 века.

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІ ІНВЕСТОРИ У ВИРІШЕННІ ПРОБЛЕМ ФІНАНСУВАННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Лапко О.О., д.е.н., проф.
Університет банківської справи Національного банку України
(м. Київ, Україна)

Стрімке зростання ринків капіталу, зростаюча орієнтація цих ринків на «зелені технології», запровадження нових сучасних фінансових інструментів, а також виникнення фондів стимулювання сталого розвитку, які були започатковані у відповідь на економічний спад останніх років, відкривають широкі можливості для створення ефективної системи фінансування глобальної структурної трансформації економіки у напрямі сталого розвитку. Однак ці фінансові ресурси недостатньо великі, якщо порівнювати з необхідними потребами для якнайшвидшого реалізації стратегії сталого розвитку в глобальному масштабі. За даними МЕА, до 2020р. передбачається залучення інвестицій в розмірі 24 трлн дол США[4], і, крім того, для декорбонізації глобальної економіки упродовж 2012-2030рр. необхідні інвестиції близько 36-42 трлн дол. США, що складає приблизно 2 трлн дол США або 2 % глобального ВВП на рік. На сьогодні тільки 1 трлн дол США інвестується у відповідні програми щороку, що вимагає пошуку додаткових ресурсів у обсязі 1 трлн дол США на рік. У найближчій перспективі, тільки сектор виробництва енергії потребує інвестицій у 6,35 трлн дол (2010-2020рр.) для зменшення пов'язаної з виробництвом енергії емісії на 50 % у порівнянні з 2005р.

Для такого фінансування необхідні ресурси, зосереджені в управлінні довгостроковими інвесторами, насамперед державними фінансовими інститутами, банками розвитку, стабілізаційними та резервними фондами, а також пенсійними фондами та страховими компаніями, чиї зобов'язання не обмежуються короткостроковими орієнтирами. Сектори фінансових і інвестиційних послуг контролюють трильйони доларів США, і мають стати джерелом фінансування програм із трансформації економіки за принципами сталого розвитку. Довгострокові інституціональні інвестори розглядають зменшення екологічних, соціальних і управлінських ризиків через створення «зелених» портфелів, інвестуючи кошти в підприємства екологічного профілю. Один з найбільших фондів суверенного добробуту у світі, Норвезький пенсійний фонд Глобал, інвестує кошти у 8400 компаній у світі, не управляючи компаніями, лише купуючи акції в розмірі до 1 % кількості акцій у вартісному вимірі. Як універсальний власник, фонд намагається бути

[4] See www.oecd.org/greengrowth and for example - OECD, (2012a - forthcoming), „Towards a Policy Framework Green Infrastructure Investment' or OECD, (2012b - forthcoming), „Defining and Measuring Institutional Investors' Allocations to Green Investments'

впевненим, що якісне корпоративне управління, охорона довкілля і соціальні питання беруться до уваги суб'єктами інвестування. Свої опікунські обов'язки фонд розглядає через жорстке дотримання широко розповсюджених етичних цінностей.

У сфері захисту навколишнього середовища норвезьке міністерство фінансів започаткувало нову інвестиційну програму для Фонду, яка фокусується на можливостях інвестування і екологічні проекти. Однак на глобальному рівні необхідна поява нових механізмів фінансування «зелених» інвестиційних проектів.

Роль таких інституцій у підтримці трансформації в напрямку «зеленої» економіки може і надалі бути посилена. Наприклад, вони можуть прийняти за мету програму підтримки розвитку «зеленої» економіки і поєднати її із специфічним показником, таким як CO_2, зменшення шкідливих викидів, доступу до води і покращення санітарних умов, просування ідеї біорізноманіття, окрім ідеї зменшення бідності. Уряд Норвегії почав вивчати способи включення фактора зміни клімату як визначального при прийнятті інвестиційних рішень. На додаток уряд вирішив заснувати екологічну інвестиційну програму, спрямовану на розвиток чистої енергетики, поліпшення енергоефективності, зниження й утримання певного рівня парникових газів, так званих водних технологій, управління відходами й забрудненнями. Сьогодні близько 7 млрд норвезьких крон задіяні у екологічних інвестиційних програмах. Інвестиції в екологічні акції мають на меті фінансувати еко-спрямовані проекти ексклюзивно. До них в першу чергу належать Зелені бонди Всесвітнього банку (World Bank Green Bonds), які будуть розглядатися як постійно діюча частина оперативного менеджменту NBI. Екологічна програма інвестицій включає інвестиції в компанії, які розвивають технології чистої енергетики, а також водні технології. Крім того, Уряд Норвегії розглядає програму з просування ідей та принципів сталого розвитку на ринках, що розвиваються. Обидві ці програми розраховані сумарно на 20 млрд норвезьких крон Останнє потенційно має практичне значення для вітчизняної економіки, оскільки екологічна ситуація України хвилює світову спільноту.

В разі прийняття Україною Стратегії сталого розвитку та розробки Програми такого розвитку, держава, а також її стратегічно важливі підприємства, які долучаться до реалізації програми, зможуть розраховувати на інвестиційну підтримку своїх проектів через ресурсну базу фондів суверенного добробуту – інвестиції, технології та їх науково-технічний супровід.

РОЛЬ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОЗДАТНОСТІ ДЕРЖАВИ

Лапшин В.В., к.е.н., доц., **Омельяненко В.А.**, аспірант,
Пронікова Ж.С., студентка
Сумський державний університет (м. Суми, Україна)

Місце та роль будь-якої держави у світовому суспільстві в умовах нової економіки пов'язані з її здатністю виробляти, споживати та застосовувати нові знання і технології. Дані процеси безпосередньо залежать від чотирьох складових: освіти, науки, виробництва та бізнесу, загальним інструментом для яких є інформаційно-комунікаційні технології.

Оцінюючи розвиток найбільших технополісів світу М. Кастельс і П. Хол відзначають, що «динаміка їх зростання знаходиться під впливом трьох основних взаємозалежних історичних процесів: технологічної революції, що базується на інформаційних технологіях; формуванні глобальної економіки, що працює як одне ціле в глобальному просторі капіталу, управління, робочої сили, технологій та ринків; появи нової форми економічного розвитку, за якої ефективність і конкурентоздатність все більше ґрунтуються на створенні та поширенні нових знань» [3].

Усвідомлення прямої залежності зростання ВВП від рівня освіти населення держави привело до того, що її розвиток є сьогодні в багатьох розвинених країнах э одним з пріоритетних напрямків розвитку. Таким чином, витрати на освіту є одним з видів найбільш ефективних капіталовкладень. Наприклад, за розрахунками вчених, приріст ВВП на 1% вимагає приросту чисельності працівників з професійно-технічною освітою на 3,2% [1].

По мірі збільшення строків навчання інвестиції, вкладені в освіту, перевершують прибутковість вкладень у розвиток промислового виробництва. Аналіз, проведений Асоціацією електронної промисловості та індустрії програмного забезпечення (Ізраїль), показав, що навчання 1 000 інженерів для галузі високих технологій вносить в економіку країни більший внесок, а ніж розробка одного нового газового родовища.

Сектор науки та освіти насичує ринок праці технічними талантами і живить всю інноваційну систему ідеями, а таланти та ідеї – основні джерела інновацій. Таланти включаються в інноваційні процеси на ринку праці. Для розвитку інновацій сприятливою є ситуація на ринку, за якої він насичений добре підготовленими фахівцями та надає їм можності для реалізації своїх дослідницьких та винахідницьких здатностей [2].

В цьому контексті К. Мангейм у книзі «Діагноз нашого часу» відзначає, що молодь не прогресивна, ні консервативна по своїй природі,

вона – це потенція, що готова до будь-якого починання. Реалізація потенціалу молоді залежить від конкретних соціально-економічних умов її життя, які має забезпечити держава, та від її бажання реалізувати свої можливості. Еріх Фром відзначав, що розвиток буде визначатися не стільки тим, що людина має, а скільки тим, хто вона є та що вона може зробити з тим, що має.

Все це робить очевидним той факт, що в подоланні кризи цивілізації, у вирішенні найгостріших глобальних проблем людства величезна роль також повинна належати саме освіті. У Доповіді ЮНЕСКО про стан справ у світовій освіті (Париж, 1991) відзначається, що «нині загальновизнано, що політика, спрямована на боротьбу з бідністю, скорочення дитячої смертності та поліпшення здоров'я суспільства, захист навколишнього середовища, зміцнення прав людини, поліпшення міжнародного взаєморозуміння і збагачення національної культури не дадуть ефекту без відповідної стратегії в галузі освіти. Будуть безрезультатними також і зусилля, спрямовані на забезпечення конкурентності в освоєнні передової технології» [5].

Конференція в Ріо-де-Жанейро поклала на ЮНЕСКО відповідальність за виконання глави 35 «Наука в інтересах сталого розвитку» і глави 36 «Сприяння освіті, суспільній свідомості та навчанню», складових частин міжнародного програмного документа «Порядок денний XXI століття». У Йоханесбургській декларації (розділ X «Засоби реалізації», п. 121) було поставлено конкретне завдання – «інтегрувати питання сталого розвитку в системи освіти на всіх його рівнях, для того щоб сприяти освіті як ключовому фактору змін». У «Порядку денному XXI століття», у главі 36 підкреслюється, що світовому співтовариству необхідні фахівці, готові «до вирішення складних проблем розвитку та навколишнього середовища та до змін в період переходу до сталого суспільства...» [4, С. 25].

У «Порядку денному XXI століття», у главі 36 підкреслюється, що світовому співтовариству необхідні фахівці, готові «до вирішення складних проблем розвитку та навколишнього середовища та до змін у період переходу до сталого суспільства...». У сучасних умовах саме вузи володіють величезним інтелектуальним ресурсом, здатні взяти на себе основну роль у підготовці до рішення таких загальнонаціональних завдань, як перехід суспільства до сталого розвитку і мають можливість забезпечити гармонійну трансформацію традиційної моделі освіти в систему освіти в інтересах сталого розвитку, в основі якої знаходяться міждисциплінарні знання, засновані на комплексному підході до розвитку суспільства, економіки і навколишнього середовища [4, С. 25].

Високоосвічені співробітники, здатні швидко адаптуватися до середовища, що змінюється, і потребам виробничої системи, життєво необхідні в умовах глобалізації для конкурентоздатності держави та

інтернаціоналізації інноваційних процесів. Відтак освіта стає фактором технологічної готовності, тобто швидкості, з якою економіка здатна адаптуватися до існуючих передових технологій та генерувати власні.

Додатковим фактором трансформації потенціалу освіти з точки зору економічної діяльності є інноваційна культура, що здатна виступити тією силою, що введе в оборот технологічні, організаційні та інші інновації, що забезпечують стрімкий розвиток країни. На думку Р. Бикова: «економіка – це не гроші, а рівень культури». Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» від 16 січня 2003 року визначав інноваційну культуру як складову інноваційного потенціалу, що характеризує рівень освітньої, загальнокультурної і соціально-психологічної підготовки особистості та суспільства в цілому до сприйняття і творчого втілення в життя ідеї розвитку економіки країни на інноваційних засадах.

Вища освіта здатна також стати провідною сферою економіки. Наприклад, школи та академічні установи вищої освіти Швейцарії відзначаються своєю якістю. Усвідомлюючи фактор переваги, уряд країни приймає на себе зобов'язання забезпечити Швейцарії роль провідного гравця в галузі освіти. Таким чином, згідно з доповідями ОЕСР, Швейцарія інвестує в кожного студента більше за будь-яку іншу країну, що входить до ОЕСР.

Україна володіє аналогічним потенціалом. Відповідно до Рейтингу глобальної конкурентоздатності 2012-2013 WEF за складовою вищої освіти Україна посідає 47 місце – максимальний рейтинговий показник країни. Серед показників цієї групи особливо варто відзначити 34 місце країни за якістю підготовки в сфері математичних та природничих наук, що являють собою основу розвитку високих технологій.

Для XXI ст. також характерне активне формування глобального міжнародного науково-освітнього середовища, що характеризується зростаючими співробітництвом, інтернаціоналізацією, мобільністю, конвергенцією та конкуренцією.

Нова місія вищої, особливо університетської, освіти в ситуації загострення глобальних проблем і необхідності переходу людства на модель сталого розвитку полягає в тому, що:

1) університети стають центрами програмування регіонального розвитку, причому не лише в економічному, але й у соціальному, культурному та екологічному змісті;

2) формується нова інноваційно-підприємницька модель університету, в якій останній перетворюється в науково-освітньо-промисловий комплекс із академічним ядром та міждисциплінарною проектноорієнтованою периферією, що складається з множини мережевих інноваційних високотехнологічних структур і малих підприємств, що активно працюють за замовленнями органів влади, промисловості, бізнесу та суспільства в цілому;

3) вкрай актуальною стає концепція «освіти довжиною в життя» (life-long learning): lifelong (навчання протягом всього життя) і lifewide (навчання у всій повноті життя) або навчання, що здійснюється у всьому діапазоні людського життя, у будь-яких його проявах; при цьому навчання в стилі lifewide передбачає високу частку неофіційного та неформального навчання, що може проходити у родині, під час дозвілля, у суспільному житті і щоденній роботі.

В умовах зростання наукової, інтелектуальної, освітньої ємності та високих темпів змін у світі освіта стає основою успішного функціонування економіки та всіх процесів відтворення життя суспільства. Причиною зміни ставлення до системи вищої освіти стає розуміння, що основним капіталом сучасного суспільства є людина, здатна до пошуку та освоєння нових знань, прийняття обміркованих і нестандартних рішень. Сучасний розвиток суспільства вимагає нової системи освіти – «інноваційного навчання», що сформувало б здатність до проективної детермінації майбутнього, відповідальність за нього, віру в себе та свої професійні здатності впливати на це майбутнє.

1. Айтказинов Н.Ж. Роль науки и образования в обеспечении конкурентоспособности экономики в условиях международной экономической интеграции [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/26_OINXXI_2009/Economics/52602.doc.htm

2. Конкурируя за будущее сегодня: новая инновационная политика для России [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rosbr.ru/files/za_budushee.pdf

3. Логинова, В.А. Влияние образования на конкурентоспособность экономических систем / В.А. Логинова // Проблемы современной экономики. – 2009. – №2. – С. 367-371

4. Образование в интересах устойчивого развития: информационно-аналитический обзор / Т.Н. Ковалева [и рд.]. – Минск: МГЭУ им. А.Д. Сахарова, 2007. – 103 с.

5. Роль высшего образования в современной цивилизации [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.pedagogics-book.ru/articles/1-1.html

ОХРАНА ОКРУЖАЮЩЕЙ СРЕДЫ КАК ПРЕДМЕТ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ НАУКИ

Ларин А.С., соискатель
ФГБОУ ВПО «Российский экономический университет им. Г.В. Плеханова» (г. Москва, Россия)

До настоящего времени не существует завершенной базы для систематизированного понимания этой сферы в рамках экономики природопользования, несмотря на различные попытки и подходы, хотя экономические науки уже в течении десятилетий занимаются феноменом окружающей среды с целью дать ему объяснение и выработать подходы к решению обострившихся проблем в экономическом аспекте [3,5,7]. При этом речь идет о включении окружающей среды в систему понятий, функционирующих в теории экономики предприятия.

Центр тяжести проводимых до настоящего времени исследований приходился не столько на экономические вопросы, сколько концентрировался вокруг анализа взаимосвязей в рамках всего народного хозяйства. При этом в центре исследований находились: а) анализ аллокационных результатов воздействия на окружающую среду (вопросы оптимальной аллокации, перемещения природных ресурсов); б) разработка подходов к решению проблем и исследование их же последствий опять же с точки зрения аллокации. Следует отметить, что с точки зрения последствий негативного воздействия производства на окружающую среду, оценки экологических издержек производства значительный вклад в данные исследования внесли представители сумской научной школы [1.2,6]. Меньше внимания было уделено вопросу об обратном влиянии экологической проблематики на распределение доходов.

Теоретическую основу для рассмотрения экономическими науками проблем окружающей среды составляет благотворительная экономика, которая пытается оценить с точки зрения благотворительности альтернативное использование окружающей среды в аспекте максимизации доходов с помощью общественности или минимизации расходов [8]. В качестве новой ветви учения о народном хозяйстве развивается теория экономика природопользования (экономика окружающей среды, экологическая экономика), которая в дополнение к теории экономического роста пытается включить в экономическую теорию понятия об ограничениях, которые возникают в результате конечности естественных ресурсов, их истощения в долгосрочном плане и ограниченности способности природы к ассимиляции загрязняющих веществ и отходов. При этом в центре познавательного интереса экономических наук и сегодня еще находится поиск базисных стратегий и принципов действий с целью оптимального использования все более дефицитных продуктов естественного мира. Теоретические посылки для объяснения возникающего ущерба окружающей среде возникают из теории внешних эффектов и теории общественного блага. В качестве внешних эффектов определяются позитивные (внешняя польза) и негативные (внешние расходы) результаты экономической деятельности по отношению к третьим лицам, которые в результате действия рыночных механизмов не могут быть инкриминированы виновнику либо могут быть предъявлены в ограниченных пределах.

Задачей государственной экологической политики является создание такой системы, такого механизма хозяйствования, который бы обеспечивал экологически ориентированное развитие экономики, говоря современным языком – обеспечение «зеленого» роста [4]. В тех случаях,

когда отдельные пользователи не могут просто так быть исключены из возможности воспользоваться определенным благом или же когда различные желания потребителей не конкурируют друг с другом, экономическая (финансовая) наука говорит об общественном благе. Таким образом, экономические инструменты должны способствовать полному устранению или уменьшению внешних эффектов и тем самым сохранению такого общественного блага, как окружающая среда.

1. Балацкий О.Ф. Экономика чистого воздуха. – Киев: Наукова думка, 1979. – 295 с.
2. Балацкий О.Ф., Мельник Л.Г., Яковлев А.Ф. Экономика и качество окружающей природной среды. – Л.: Гидрометеоиздат, 1984. – 190 с.
3. Лукьянчиков Н.Н., Потравный И.М. Экономика и организация природопользования: учебник для студентов вузов. 4-е изд., перераб. и доп. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2011. – 687 с.
4. Основы государственной политики в области экологического развития России на период до 2030 года, утверждены Президентом Российской Федерации от 30.04.2012,www.kremlin.ru
5. Порфирьев Б.Н. Экономическое измерение гармонии человека и природы. – М.: Анкил, 2010. – 56 с.
6. Социально-экономический потенциал устойчивого развития. Учебник. Под научной редакцией проф. Л.Г. Мельника. – Сумы: Университетская книга, 2007. – 1120 с.
7. Экологические конфликты в современной системе природопользования/ Под ред. С.Н. Бобылева и В.В. Сабадаша. – Сумы: Университетская книга, 2010. – 352 с.
8. Dictionary of Environmental Economics// Anil Markandya, Renat Perelet, Pamela Mason, Tim Taylor. London and Sterling: Earthscan Publications Ltd, 2001. – 196 p.

ОЦЕНКА СБАЛАНСИРОВАННОСТИ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ И РАЗВИТИЯ ПРОМЫШЛЕННОГО ПРЕДПРИЯТИЯ

Лепа Р.Н., проф, **Коверга С.В.**, докторант, **Гришина Ю.В.**, аспирант
Институт экономики промышленности НАН Украины,
Автомобильно-дорожный институт ГВУЗ «Донецкий национальный технический университет (г. Донецк, Украина)

Главной составляющей частью управления сбалансированным функционированием и развитием промышленного предприятия является оценка сбалансированности, поскольку именно на основе оценки сбалансированности можно выявлять дисбалансы, а также оценивать возможные варианты управленческих решений на предмет их влияния на сбалансированность функционирования и развития предприятия. Такая оценка требует нескольких элементов, в число которых входят: структура данных, математические методы обработки данных, а также подхода к подготовке первичных данных. По сути, это подход к оценке сбалансированности функционирования отдельных элементов экономической системы. Эти оценки затем используются при расчете оценочных показателей более высокого уровня.

В отличие от оценки сбалансированности (которая всегда

осуществляется намеренно и целенаправленно), обнаружение дисбалансов может носить как спонтанный (эпизодический), так и систематический характер. Под спонтанным обнаружением дисбаланса на промышленном предприятии понимается обнаружение дисбаланса в результате анализа некоторой возникшей на предприятии неблагоприятной ситуации, в результате которого было установлено, что причиной такой неблагоприятной ситуации является система процессов и явлений, которую можно охарактеризовать как дисбаланс.

Под систематическим обнаружением дисбалансов на промышленном предприятии понимается целенаправленные действия, которые регулярно предпринимаются на предприятии по поручению его руководства, осуществляются по заданному алгоритму и направлены на выявление, оценку и интерпретацию возможных дисбалансов в функционировании и развитии предприятия.

Систематическое обнаружение дисбалансов и реагирование на них является основой политики сбалансированного развития промышленного предприятия, поскольку постоянное улучшение всех аспектов функционирования, в том числе сбалансированности бизнес-процессов, должно в современных условиях являться жизненной философией любого предприятия, если предприятие хочет выжить и успешно функционировать в среднесрочной, не говоря уже о долгосрочной, перспективе. Следовательно, если ставится цель сбалансированного развития промышленного предприятия, то мониторинг сбалансированности становится одной из приоритетных задач, что, однако, не отменяет важности спонтанного обнаружения дисбалансов и реагирования на них.

Предлагаемая нами процедура оценки сбалансированности функционирования и развития экономических систем (в том числе, промышленного предприятия) в общем виде представлена на рис. 1.

Следует отметить, что «сбалансированность» и «дисбалансы» являются по своей сути оценочными суждениями и имеют объективный характер лишь в той степени, в которой они отражают реальные показатели деятельности предприятия или отражают его способность вести эффективную хозяйственную деятельность. Поэтому оценку сбалансированности рекомендуется осуществлять на основе максимально возможного применения реальных данных о хозяйственной деятельности предприятия (либо, если это невозможно, то данных, полученных от конкретных пользователей результатов процессов – сотрудников, потребителей и прочих лиц, обладающих максимальной полнотой информации и не имеющих склонности к ее искажению).

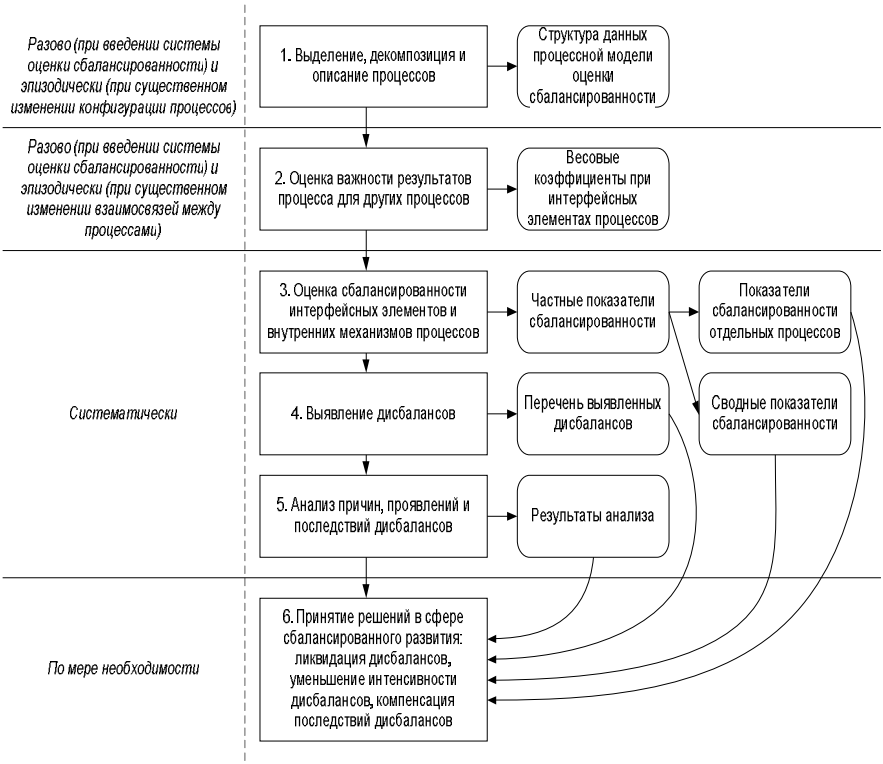

Рис. 1. Обобщенная процедура оценки сбалансированности функционирования и развития экономической системы

УПРАВЛІННЯ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ МАШИНОБУДІВНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Лінькова О.Ю., доц.
Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут» (м. Харків, Україна)

А. Вернадський у 1900 роках побачив в людині майстерного творця природи, місія якого управляти еволюцією (ідея переходу біосфери до ноосфери – царство розуму) [1]. А. Вернадський зазначав про непереборну силу вільної наукової думки, надвеликий творчий потенціал людини та вплив біосфери не тільки на середовище життя людини, а й образ її мислення. На сучасному етапі розвитку суспільства відбувається інтеграція наук на основі екологічної ідеї. Зокрема економіка та менеджмент стають фундаментом для

екологічних завдань. В розвинених країнах вже працюють державні механізми регулювання екологічних проблем. Але історичний розвиток України потребує певних перехідних процесів, тому об'єктивно стають актуальними дослідження в сфері управління еколого-економічною діяльністю машинобудівних підприємств. За висновком експертів Україна належить до індустріального типу розвитку суспільства, що залишає основним джерелом доходів саме промислове виробництво. Національна політика сконцентрована на рішенні складних економічних та соціальних проблем, при цьому екологічні проблеми відходять на другий план. Але й А.Вернадський зауважував про небажаність та катастрофічність наслідків господарювання людини на Землі [2]. Дивлячись на загострення екологічних проблем сучасності (забруднення оточуючого середовища, переробка промислових та інших відходів, нераціональне використання природних ресурсів), стають зрозумілими слова великого вченого, що потрібно діяти та мислити в планетному масштабі. Загострення конфлікту розвитку економіки та навколишнього середовища перешкоджає раціональному використанню наукового потенціалу суспільства створює небезпеку життєдіяльності людини.

Проблеми впливу людини на довкілля *досліджуються багатьма вітчизняними та закордонними вченими* в галузі економіки, менеджменту, соціології, техніці тощо. Вчені зазначають, що людство зараз знаходиться в періоді глобальної екологічної кризи (диспропорції економічного розвитку та адаптаційних можливостей біосфери) [4-6].

Метою публікації є аналіз основних проблем управління еколого-економічною діяльністю машинобудівного підприємства. Завдання публікації: розробити механізм реалізації стратегії екологічного менеджменту на машинобудівному підприємстві.

Методологія. Актуальні проблем, які породжує господарювання підприємств машинобудування: зміна природних ландшафтів; зростання енергоозброєності; збільшення викидів відходів і забруднюючих речовин; виснаження природних ресурсів.

Основою ефективного вирішення зазначених проблем стають концепції екологічного менеджменту [3] у взаємозв'язку з технологічними аспектами діяльності підприємств. Екологічна стратегія машинобудівного підприємства це зв'язковий елемент між глобальними й оперативними програмами, відображає: виконання вимоги держави в екологічній сфері; заходи щодо запобігання екологічним ситуаціям; дослідження ринку випуску екологічного товару; використання наукових пропозицій щодо екологізації продукції на всіх стадіях онтогенезу; формування маркетингової стратегії з урахуванням екологічної складової. Управління еколого-економічною діяльністю машинобудівного підприємства можна представити в наступних

етапах: прогнозування на основі аналізу світової практики екологічного менеджменту та планування екологічної діяльності підприємства з визначенням пріоритетів підприємства та заходів щодо мінімізації негативного впливу на оточуюче середовище; визначення напрямків щодо реалізації запланованих заходів та компенсацію можливих відхилень від плану; контроль реалізації заходів з метою внесення коректив в цілі екологічної діяльності бізнесу.

Управління еколого-економічною діяльністю машинобудівного підприємства в Україні має перехідний характер: з одного боку воно чітко регулюється міжнародними нормативними актами, а з іншого не достатньо фінансуються. В роботі пропонується механізм управління, який побудований на основі визначення пріоритетів суб'єкту господарювання та максимального врахування екологічних вимог щодо зменшення негативного впливу на біосферу.

Питання для проведення подальших досліджень в галузі управління еколого-економічною діяльністю машинобудівних підприємств: екологічний моніторинг; удосконалення екологічного оподаткування та страхування.

1. Вернадский В.И. Несколько слов о ноосфере // Успехи биол. – 1944. – 18. – Вып. 2. – с. 113-120.

2. Вернадский В.И. Научная мысль как планетное явление. – М.: Наука, 1991. – 271 с.

3. Данилов-Данильян В. И., Лосев К. С. Экологический вызов и устойчивое развитие. – М.: "Прогресс-Традиция", 2000.

4. Левит Г.С. Критический взгляд на ноосферу В.И. Вернадского // Природа. – 2000. – № 5. – с. 71-76.

5. Пригожин И., Стенгерс И. Порядок из хаоса: новый диалог человека с природой. – М.: Прогресс. – 1996. – 132 с.

6. Шевчук В.Я. Механізми ефективного функціонування системи корпоративного екологічного управління, корпоративна програма екологічного аудиту, Екологічне управління – К.: БМТ, 2010.

ГЕНЕЗИС ГОСУДАРСТВЕННО-ЧАСТНОГО ПАРТНЕРСТВА В СФЕРЕ НЕДРОПОЛЬЗОВАНИЯ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

Лопачук О.Н., к.э.н., доц.
БГЭУ (г. Минск, Беларусь)

Государственно-частное партнерство (ГЧП) в широком смысле можно определить как взаимовыгодное сотрудничество на договорной основе между государственным и частным партнерами с целью реализаций общественно значимых проектов и программ на национальном и региональном уровнях на условиях разделения ресурсов, рисков, доходов и ответственности в целях развития инновационного, инвестиционного, инфраструктурного потенциала страны. Кроме того, ГЧП с участием иностранного капитала помогает стране

интегрироваться в мировую экономику и получать необходимый опыт и передовые технологии.

В мировой практике, активно адаптируемой в настоящее время к белорусским условиям, широко используются возможности ГЧП на основе таких инструментов, как *концессионные договоры*. К содержательным признакам концессионных договоров в сфере недропользования относится предоставление инвестору, в том числе и иностранному, права разработки природных ресурсов на долгосрочной, возвратной и платной основе, т. е. своего рода кредитование инвестора государством в специфической форме. В этом случае, в отличие от обычного кредита, предоставляемого в денежной форме, или кредитования в натурально-вещественной форме, происходит кредитование имущественными правами (нематериальными активами).

Для законодательства Республики Беларусь понятие концессии является сравнительно новым. Так, в 1991 году Законами Республики Беларусь «Об инвестиционной деятельности» и «Об иностранных инвестициях на территории Республики Беларусь» инвесторам было дано право вкладывать финансовые и материальные средства в определенные указанными законами объекты, среди которых значились земля и другие природные ресурсы. При этом термин «концессия» не использовался, а также отсутствовал правовой механизм передачи объектов в концессию. С принятием Инвестиционного кодекса Республики Беларусь (2001), в стране законодательно закрепляется институт концессий: введен термин «концессия», определены порядок и условия заключения концессионных договоров, сроки концессии, условия выполнения концессионных договоров, а также ряд других важных положений. В настоящее время разработан и рассмотрен в первом чтении в Палате представителей Национального собрания проект закона Республики Беларусь «О концессиях».

К концессионным договорам относятся: полный концессионный договор; концессионный договор о разделе продукции; концессионный договор об оказании услуг (выполнении работ). При полном договоре концессионер сохраняет право собственности на произведенную им продукцию и, если иное не оговорено в договоре, уплачивает все установленные законодательством налоги и обязательные платежи (ст. 54 ИК). При «раздельном» варианте произведенная продукция делится между концессионером и Республикой Беларусь в порядке и размерах, определяемых этим договором. При этом возможно полное или частичное освобождение от уплаты налогов и иных платежей в связи с передачей Республике Беларусь права собственности на часть произведенной им продукции (ст. 55 ИК). При договоре об оказании услуг концессионер за оказанные им услуги (выполненные работы) получает вознаграждение. Если данный договор «с риском» — вознаграждение выплачивается лишь при

условии достижения концессионером заявленного результата, если «без риска» — вознаграждение гарантировано (ст. 56 ИК).

Первый перечень концессионных объектов утвержден Указом Президента от 28.01.2008 № 44. В него вошли 4 объекта, предложенных для передачи инвесторам в концессию, — месторождение гипса «Бриневское», железных руд «Околовское» (Столбцовский р-н, Минская обл.) и «Новоселковское» (Кореличский р-н, Гродненская обл.), бентонитовых глин «Острожанское». Указом Президента от 28.11.2011 № 557 перечень месторождений полезных ископаемых, предлагаемых для передачи в концессию, расширен с 4 до 11. В новый список вошли месторождения глины "Куропольe" и "Голбица" (Поставский район Витебской области), месторождение мела "Добрушское" (Добрушский район Гомельской области), месторождение песчано-гравийного материала "Переносинское" (Барановичский район Брестской области), месторождение песка и песчано-гравийного материала "Улесье" (Докшицкий район Витебской области), месторождение горючих сланцев "Туровское" (Столинский район Брестской области, Житковичский район Гомельской области), а также участок недр для поиска рассеянного углеводородного (сланцевого) газа (Брестский, Жабинковский и Каменецкий районы Брестской области).

ГЧП в сфере недропользования интересно для Беларуси как промежуточная форма взаимодействия между государственной и частной собственностью, а также как своеобразная управленческая альтернатива приватизации. Она позволяет преодолеть экономическое противоречие, возникающее, когда стратегически важные объекты не могут быть переданы в частную собственность, но государственный бюджет не в состоянии обеспечить их финансирование в должном объеме.

О НАУЧНОМ НАСЛЕДИИ БАЛАЦКОГО ОЛЕГА ФЕДОРОВИЧА И О ВСТРЕЧАХ С НИМ

Лукьянчиков Н.Н., проф.
Бывший начальник Главного управления экономики и организации природопользования Госкомприроды СССР

Балацкий Олег Федорович был выдающимся ученым в области экономики природопользования Всесоюзного и международного масштаба. Он основал сумскую научную школу в данной области, получившую широкую известность не только в нашей стране, но и за рубежом. Его ученик Мельник Л.Г. в последствии стал ученым с мировым именем и создал свою научную школу [1]. К важнейшим научным заслугам Балацкого О.Ф. можно отнести разработку теоретических основ экономической оценки ущерба от загрязнения окружающей среды. Оценка экологического ущерба является

центральной проблемой в экономике природопользования, носит глобальный характер. Решению данной проблемы была посвящена его докторская диссертация на тему: «Экономические проблемы охраны окружающей среды и методы определения ее эффективности (на примере воздушного бассейна» (1980 г.). В своих работах Балацкий О.Ф. и его ученики показали, что загрязнение окружающей среды наносит огромный материальный и психологический ущерб обществу.

Учет экологического ущерба при оценке хозяйственной деятельности предприятий идеально вписывается в теорию оптимального рыночного равновесия. Исследования Балацкого О.Ф. по данной тематике были использованы при подготовке «Временной типовой методики определения экономической эффективности осуществления природоохранных мероприятий и оценки ущерба, причиняемого народному хозяйству загрязнением окружающей среды» (М.: Экономика, 1986). Данная методика рассматривалась на государственном экспертном Совете Госплана СССР. Мнения членов ГЭКа разделились: одни высказывались за ее внедрение в практику, в том числе – и автор этой статьи, другие – были против. С резкой критикой Методики выступил академик РАН Хачатуров Тигран Сергеевич. Следует отметить, что данная методика была использована при проведении широкомасштабного экономического эксперимента по введению платежей за загрязнение окружающей среды, который проводился в 1999 г. по решению Государственной комиссии СССР по экономической реформе в 49 регионах бывшего СССР, в том числе – в России, Украине, Таджикистане.

Следует отметить, что в рамках сотрудничества Госкомприроды СССР и сумской научной школы регулярно проводились Всесоюзные научные конференции по актуальным проблемам экономики природопользования и охраны окружающей среды. Такие конференции были проведены в Костроме, г. Пушкине Московской области, Днепропетровске, Киеве, Волгограде, Сумах, Минске, Ереване, Челябинске и других городах бывшего СССР. Кроме того, ведущие специалисты нашей страны принимали активное участие в международных конференциях и семинарах в Швеции, Германии, Нидерландах, Норвегии, Швейцарии, США, Финляндии и др. особенно теплые и дружеские отношения у нас сложились с немецкими специалистами в рамках Рабочей группы по сотрудничеству в области экономических инструментов охраны окружающей среды, в работе которой активно участвовали О.Ф. Балацкий и Л.Г. Мельник. В результате такого сотрудничества была издана совместная монография «Экологическая экономика. Перспективы применения экономических инструментов в области охраны окружающей среды в германии, России и Украине» (М.: Евразия, 1984. Авторы: Балацкий О.Ф., Гофман К.Г., Мельник Л.Г., Лукьянчиков Н.Н., Потравный И.М., Аверченков А.А., Шевчук А.В., Мамин

Р.Г.). Данная монография была опубликована на русском и немецком языке. Названная Рабочая проводила свои заседания как в России (Москва, Владимир, Суздаль), так и в Германии (Бонн, Берлин, Мюнхен) и результаты такого сотрудничества имели важное значение для развития теории и практики экономики природопользования. Одной из таких заседаний с участием О.Ф. Балацкого проходило в Мюнхене во время пивного праздника «Oktoberfest» и мы смогли познакомится с пивными и гастрономическими традициями в Баварии. Потом многие участники немецкие наших научных дискуссий приезжали на научные мероприятия в Сумы (Ulrich Weissenburger, Dieter Woerner).

Необыкновенные встречи у меня произошли на даче у Балацкого О.Ф., где мы также обсуждали много научных проблем, отдыхали.

Запомнилась поездка на научную конференцию в г. Сумы, когда организаторы данного мероприятия возили нас по местам партизанской славы и мы посетили землянку Сидора Артемьевича Ковпака.

Мне довелось много раз выступать оппонентом на защите диссертаций у сумчан. Это было и в Сумах, и в Москве. Особенно мне запомнилась защита докторской диссертации Мельника Л.Г., где я был оппонентом, которая проходила в Московском институте народного хозяйства им. Г.В. Плеханова (ныне Российский экономический университет). В тот день защиты я должен был быть в Правительстве. Но на свой страх и риск не пошел в Правительство, а пошел на защиту данной диссертации, консультантом по которой и научным наставником по данной работе был О.Ф. Балацкий. Отмечали успешную защиту в гостинице «Москва» с видом на Красную площадь и Кремль!

Считаю, что нам еще раз необходимо вернуться к научному наследию Балацкого О.Ф. и развивать его.

1. Кто есть кто в экономике природопользования. Энциклопедия. Ред. колл. Лукьянчиков Н.Н. и др. – М.: Экономика, 2009. – 559 с.

РІШЕННЯ ПРОБЛЕМ ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ В АГРОПРОМИСЛОВОМУ КОМПЛЕКСІ УКРАЇНИ

Лупоносова Л.А.
Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України (м. Одеса, Україна)

Економіка України на сучасному етапі свого розвитку, включаючи її агропромисловий комплекс, знаходиться в стані глибокої кризи. Негативний вплив мають структурні, міжгалузеві диспропорції, що нагромадилися в народному господарстві протягом десятиліть, все це і призвело до гострого дефіциту товарів виробничого і невиробничого призначення, і особливо

енергоносіїв. Криза посилюється розбалансованістю фінансово-кредитної системи, невідповідністю сформованих управлінських структур потребам економічного розвитку.

Агропромисловий комплекс є найбільшим міжгалузевим комплексом, який включає декілька галузей економіки, націлених на виробництво та переробку сільськогосподарської сировини, а також отримання з нього продукції, та доведення до кінцевого споживача.

За умови надзвичайно високої монополізації економіки, галузі переробної промисловості АПК виявилися дуже чуйними до різких змін соціально-економічної ситуації в Україні і в СНД. Так, однією із найважливіших проблем агропромислового комплексу є забезпечення енергозбереження.

Питання енергозабезпечення, в першу чергу, стосуються підприємств АПК. В останні роки агропромисловий комплекс займає лідируюче місце в Україні за обсягом споживаних (до 19%) енергетичних ресурсів. При цьому, питомі витрати енергії в промисловій сфері за роки незалежності виросли майже на 35%. Постійне зростання питомого енергоспоживання в галузях АПК дуже посилює енергетичну кризу в країні. Перехід на нові економічні умови позначив гостре протиріччя на харчових виробництвах.

Нами визначено основні причини зростання питомого енергоспоживання: стрімке досягнення світового рівня цін при розрахунку за енергоносії, а також відсутність культури енергокористування, теплотехнології, які розраховані на споживання дешевих енергетичних ресурсів; суттєве зниження обсягу випущеної на великих підприємствах продукції; динамічний розвиток в Україні тіньової економіки, яка займає лідируючі позиції в Європі.

Слід зазначити, що саме продукція АПК здатна швидко наповнювати державний бюджет, вона характеризується постійним попитом, вітчизняні технології та сировина гарантують високі харчові якості готових продуктів. У зв'язку з цим, слід шукати економічно вигідні технічні та організаційно-технічні рішення відносно зниження витрат енергетичних ресурсів.

Основними енергетичними показниками сільськогосподарського виробництва є: висока енергоємність сільськогосподарської продукції, яка в декілька разів вище, ніж у передових країнах; низька енерго- і електроозброєність праці в сільському господарстві, яка за останні роки знизилася на 25%; низьке річне споживання енергії в розрахунку на одного сільського жителя.

На сьогоднішній день в умовах глибокої кризи слід вирішити такі суперечливі завдання, як: зниження енергоємності виробництва сільськогосподарської продукції за рахунок реалізації ефективних заходів з енергозбереження при забезпеченні надійного енергопостачання сільських

регіонів; поліпшення побутових умов життя населення; збільшення валового виробництва сільськогосподарської продукції.

Ці питання є достатньо актуальними у зв'язку з тим, що господарські реформи призвели до зниження економічного рівня підприємств АПК, а також до перерозподілу власності.

Потребує свого вдосконалення і внутрішня енергетична політика. Держава повинна забезпечувати задоволення потреб споживачів, при цьому створюючи для них можливості для отримання якісних енергоресурсів в потрібних обсягах за мінімальними цінами, а також орієнтуючи на це підприємства паливно-енергетичного комплексу. Тобто головними для держави повинні стати інтереси не постачальників, а споживачів.

Саме енергетична політика держави повинна орієнтуватися на інтереси населення, а тільки потім враховувати інтереси виробників і постачальників. Враховуючи високу енергоємність економіки країни, головним напрямком державної енергетичної політики має бути підвищення ефективності енергоспоживання. Політика повинна регулювати діяльність не тільки традиційних галузей паливно-енергетичного комплексу, але й галузей житлово-комунального господарства, – тепло, газо та водопостачання.

Тому, слід у повному обсязі використовувати різні заходи стимулювання ефективного енергоспоживання, а саме пільгове оподаткування, кредитування, а також заходи відносно посилення адміністративного впливу за нераціональне використання паливно-енергетичних ресурсів, в тому числі різні штрафні санкції. Причому, слід врахувати, що нині діючі заходи адміністративного покарання і штрафні санкції виявилися неефективними, тому їх необхідно підсилити. Також має необхідність посилення державного впливу на ефективність роботи підприємств паливно-енергетичного комплексу, від роботи яких залежить вартість багатьох енергоресурсів.

ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕНЕРГООЩАДНИХ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ НА ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВАХ В КОНТЕКСТІ СЕРТИФІКАЦІЇ СИСТЕМИ ЕНЕРГОМЕНЕДЖМЕНТУ ISO 50001

Люльчак З.С., к.е.н., доц.
Національний університет «Львівська політехніка» (м. Львів, Україна)

Перед світовим товариством, країнами, містами, підприємствами і навіть окремими людьми із року в рік постає все більше і більше актуальних глобальних проблем, прояви яких кожен відчуває на собі: зміни клімату, обмеженість природних ресурсів за зростання їх споживання, підвищення вартості енергоресурсів та чисельності населення, урбанізація, вимоги

енергетичної безпеки. Зрозуміло, що світова спільнота не залишає без уваги можливості їх вирішення, тому з'явилися концепції сталого економічного розвитку, зеленої економіки. Одним з кроків до реалізації цих концепцій став розроблений та опублікований у червні 2011 року Міжнародною організацією із стандартизації (ISO) стандарт ISO50001:2011 який є практичним інструментом спрямованим на постійне зменшення споживання енергії, навантаження на навколишнє середовище, скорочення викидів парникових газів та отримання фінансових переваг. Стандарт полягає у проведенні сертифікації систем енергоменеджменту, тобто комплексу взаємопов'язаних та взаємодіючих елементів з формування енергетичної політики та постановки енергетичних цілей, а також процесів і процедур для досягнення цих цілей.

Особливо необхідним впровадження систем енергетичного менеджменту є для промислових підприємств, які є найбільшими споживачами енергоресурсів та джерелами забруднення навколишнього середовища. Так за оцінками Міжнародної організації з промислового розвитку ООН (UNIDO) впровадження на промислових підприємствах системи енергетичного менеджменту призведе до 3% щорічної економії споживання енергоресурсів. Обов'язковими складовими енергоменеджменту на підприємстві повинні стати: аналіз його наявного стану; формування та затвердження енергетичної політики; організаційне та інформаційне забезпечення; проведення енергоаудиту підприємства; розробка та реалізація комплексної програми з енергозбереження; формування конкретних енергоощадних проектів та організація їх фінансування; здійснення постійного контролювання та створення системи стимулювання енергозбереження та раціонального використання паливно-енергетичних ресурсів.

На нашу думку, енергоощадним інвестиційним проектом промислового підприємства слід вважати сукупність енергоощадних заходів, які полягають у заміні його існуючих машин, обладнання, технологій (активної частини основних засобів), що споживатимуть менше енергії (електричної чи теплової, а також первинних палив) для виготовлення одиниці продукції, а також у модернізації чи новому будівництві пасивної частини основних засобів (будівель та споруд) з метою підвищення їх енергоефективності.

Результати енергоощадних проектів на промислових підприємствах можна оцінювати двояко:

1. Через порівняння показників економічної ефективності альтернативних вирішень завдань основної, операційної (виробничої) діяльності підприємства. Характеризується: повним економічним аналізом по кожному варіанту значної кількості економічних категорій, які не мають

реального впливу на оцінювання різниці між проектами; необхідність ґрунтовного аналізу по кожному проекту збільшує можливість отримання помилок як у вихідних даних, так і під час розрахунків; значною похибкою навіть при незначній зміні економічних параметрів; низькою адекватністю відображення зміни споживання енергії у пасивній частині основних засобів через неістотну частку цих витрат у загальних витратах підприємства.

2. Через визначення розмірів та вартостей неспожитих енергоресурсів, а також зменшення забруднення довкілля внаслідок реалізації виробничої програми підприємства та забезпечення нормативних умов праці його персоналу. Предметом уваги є конкретні енергоощадні проекти, які пов'язані із грошовими потоками по споживанню енергії у теперішньому та актуальному стані, а також із збільшенням їх розмірів відповідно до подорожчання енергоносіїв та розмірів необхідних інвестицій.

Відповідно в умовах складної ситуації України у взаємовідносинах з Російською Федерацією за оплату природного газу, постійного зростання тарифів на енергоносії, норм міжнародного права, для більшості вітчизняних промислових підприємств життєво необхідним стає пошук та реалізація енергоощадних проектів здатних підвищити енергоефективність їхнього функціонування.

ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ КОНЦЕПЦІЙ «ПОЗЕЛЕНЕННЯ» СВІТОВИХ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ

Макаєв М.В., аспірант
ДУ «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАН України» (м. Київ, Україна)

Кризові явища останніх двадцяти років, як і у сфері природокористування, так і в економіці, поставили під сумнів правильність існуючих шляхів розвитку людської цивілізації. Досить згадати ринкові потрясіння цін на викопні палива в 2007 – 2008 рр., що доповнювались стійким зростанням цін на сировину та харчові продукти. Наразі практично немає повного розуміння того, яким чином вирішити проблему забезпечення людства їжею, особливо заважаючи на те, що до 2050 року кількість населення нашої планети зросте з 7 мільярдів до 9 мільярдів чоловік [1]. Водночас дефіцит питної води вже є проблемою: близько 844 мільйони людей відчувають гостру нестачу свіжої води, а понад 1,1 мільярда потребують покращення якості санітарних умов життя [2].

Загальні причини цих кризових явищ є досить різноманітними, однак на фундаментальному рівні вони всі базуються на нераціональному розподілі

капіталу. Так, за останні двадцять років переважно капітал було вкладено в приватну власність, викопні палива та інші приватні фінансові активи. Водночас, порівняно незначні фінансові витрати пішли на інвестиції в відновлювані джерела енергії, енергоефективність, громадський транспорт, збалансоване сільське господарство, захист біорізноманіття та екосистем, збереження земельних й водних ресурсів.

Проте більшість стратегій економічного розвитку, як і існуюча економічна система, заохочують до стрімкого накопичення фізичного, фінансового та людського капіталу, але за рахунок надмірного виснаження і деградації природного капіталу, який включає в себе природні ресурси та екосистеми. Таке виснаження світових природних багатств, як правило, є незворотнім, а традиційні моделі розвитку не лише негативно впливають на сучасне суспільство, а й ставлять під загрозу добробут майбутніх поколінь. До того ж, політичні й ринкові стимули лише підсилюють існуючу проблему, оскільки не враховують ні негативні соціальні впливи, ані екстерналії, пов'язані зі шкідливим впливом на навколишнє середовище.

Отож, світова економічна система практично унеможливила досягнення збалансованого розвитку, об'єктивно спонукаючи світове співтовариство до пошуку нових принципів, на яких має базуватись економічний розвиток. У підсумку такі прагнення знайшли своє відображення в концепціях «позеленення» світових економічних систем, тобто концепції «зеленої» економіки (висунутою ЮНЕП) та концепції «зеленого» зростання (висунутою ОЕСР).

Метою зеленої економіки є «покращення якості життя і соціальної рівності, водночас значно зменшуючи негативний вплив на навколишнє середовище» [3]. А концепція зеленого зростання як раз є способом досягти економічного підйому та розвитку, водночас запобігаючи деградації навколишнього середовища, втраті біорізноманіття та нестійкому використанню природних ресурсів. Дана концепція спирається на існуючі ініціативи в галузі сталого розвитку в багатьох країнах і спрямована на виявлення екологічно чистих джерел зростання, в тому числі розробку нових екологічно чистих галузей промисловості, створення зелених робочих місць і технологій, а також управління структурними змінами, пов'язаними з переходом до зеленої економіки [4].

Не повинна стояти осторонь цих світових еколого-економічних ініціатив і Україна. Значущість природного капіталу в економічному зростанні нашої держави та значний негативний вплив економічної діяльності на стан довкілля України вимагають виважених державних кроків щодо інтеграції стратегії «зеленої» економіки в суспільно-політичне та економічне життя країни.

1. United Nations. (2008), The Millennium Development Goals Report. New York. US.

[Електронний ресурс] // Режим доступу: http://www.un.org/millenniumgoals /pdf/The%20Millennium%20Development%20Goals%20Report%202008.pdf.

2. World Water Council. (2003). Financing Water For All. Executive Summary. World Panel on Financing Water Infrastructure. [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://www.inbo-news.org/IMG/pdf/FinancingWaterForAll_summary.pdf.

3. UNEP (2011). Towards a Green Economy: Pathways to Sustainable Development and Poverty Eradication [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://www.unep.org/greeneconomy/Portals/88/documents/ger/ger_final_dec_2011/Green%20Economy Report_Final_Dec2011.pdf.

4. Green Growth Strategy Interim Report: Implementing Our Commitment for a Sustainable Future, Meeting of the OECD Council at Ministerial Level, PARIS, 27-28 MAY 2010, [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://www.oecd.org/greengrowth/45312720.pdf.

ПІДХОДИ ДО СТИМУЛЮВАННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ НА ЗАСАДАХ ГЕОМЕНЕДЖМЕНТУ ТА ГЕОМАРКЕТИНГУ

Махнуша С.М., к.е.н., доц., **Коваленко Я.А.**, студентка
Сумський державний університет (м. Суми, Україна)

В сучасних умовах кризових явищ в світовій економіці та загострення конкуренції ринків багато країн світу, незалежно від свого соціально-економічного розвитку, змушені приймати рішення, покликані на подолання зазначених проблем. Зокрема, мова йде про актуалізацію концепції сталого розвитку економіки. При цьому, не дивлячись на процеси глобалізації, важливою залишається проблема підвищення ефективності функціонування економіки регіонів. Саме через розвиток окремих регіонів відбувається підключення національних економік до світової глобальної.

Проблеми та концепція сталого соціально-економічного розвитку розглядались низкою вчених, серед яких Н.В. Багров, О.Г. Білорус, Є.М. Борщук, Б.В. Буркинський, І.М. Вахович, З.В. Герасимчук, Б.М. Данилишин, Л.Ц. Масловська, Л.Г. Мельник, О.Г. Осауленко та інші. Проте потребує обговорення питання ефективного стимулювання сталого розвитку регіонів як складової сталого розвитку економіки держави в цілому. Ефективними інструментами запровадження регіонального і місцевого розвитку в умовах загострення геоекономічної конкуренції мають стати географічний менеджмент та географічний маркетинг. З'ясуванню сутності, особливостей та інструментів геоменеджменту та геомаркетингу як підходів до стимулювання сталого розвитку регіонів та суб'єктів їх господарювання присвячено наше дослідження.

Поява цих нових категорій суспільної географії та регіональної економіки обумовлена наступними обставинами: зростання числа суб'єктів господарювання; загострення конкуренції на ринках товарів і послуг; поява нових інформаційних технологій збору, збереження, обробки і поширення

географічної інформації.

З однієї точки зору, об'єктом геоменеджменту є природні умови й ресурси, а предметом – весь спектр завдань планування і управління природокористуванням. Поняття „геоменеджмент" у цьому випадку практично збігається з поняттям „управління природокористуванням у ринкових умовах".

З іншої точки зору, об'єктом геоменеджменту є природа, господарство і населення, а предметом – управління територіальною (просторовою) організацією суспільства.

Отже, у сучасному розумінні географічним менеджментом є процес управління територіальною організацією продуктивних сил, громадського життя і довкілля на регіональному рівні з метою одержання економічних, соціальних та екологічних ефектів (у т. ч. ефекту сталого розвитку) завдяки оптимізації розміщення.

Основними інструментами геоменеджменту є технології географічного опису; геопросторовий аналіз і моделювання; методи і технології прийняття просторових рішень.

Географічний маркетинг (геомаркетинг) є однією із складових географічного менеджменту, під якою слід розуміти географічні аспекти класичного маркетингу, зокрема процедури географічної сегментації ринку і географічного позиціонування товару (послуги); маркетинг місця і, зокрема, маркетинг регіону; маркетинг географічних знань і технологій.

Особливого значення набуває розуміння геомаркетингу з позицій його другого трактування: при цьому робиться акцент на пошук способів розвитку економіки регіону шляхом його просування як товару з метою залучення уваги потенційних інвесторів до цього регіону.

У найбільш широкому розумінні геомаркетинг – технологія прийняття рішень з використання просторових даних у процесі планування та здійснення діяльності в області збуту продукції та управління просторово-розподіленими об'єктами.

Говорячи про сталий розвиток регіону, слід підкреслити необхідність планування та ефективної організації діяльності його підприємств, зокрема розташування їх торгових точок. Геомаркетинг направлений на створення таких обґрунтувань розміщення підприємства торгівлі та послуг, які дозволяють приймати прогнозовані рішення про це з можливістю економічного планування їх діяльності.

Основними інструментами геомаркетингу є: методи розрахунку об'єму локальної цільової аудиторії (місткості ринку); технології вивчення характеристик і стану потреб локальної цільової аудиторії; аналіз потенційного конкурентного тиску; способи оптимізації місця розташування торгової точки й визначення її оптимальних атрибутів (оформлення,

асортименту, площі приміщень, цін тощо); обробка та візуалізація даних.

Таким чином, заходи геоменеджменту та геомаркетингу дозволяють стимулювати сталий розвиток регіону шляхом вирішення таких завдань як виявлення особливостей його геоекономічного й економіко-географічного положення; аналіз і маркетинг його географічного середовища; оперативне відстеження динамічної ситуації щодо використання території; визначення його територіальних обмежень і умов; планування та здійснення діяльності зі збуту товару, управління просторово-розподіленими об'єктами й оптимізація їх розміщення з урахуванням потенціалу та потреб ринку регіону.

ФАКТОРНИЙ АНАЛІЗ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ ЗГІДНО РЕЗУЛЬТАТНОГО ПІДХОДУ

Махомет Ю.В., аспірант
Луцький національний технічний університет (м. Луцьк, Україна)

У сучасних умовах інтелектуальний потенціал постає тим стратегічним ресурсом, що визначає конкурентоспроможність сучасних економічних систем. Варто зазначити, що у працях науковців, які займаються вивченням питань пов'язаних з інтелектуальним потенціалом,практично відсутні дослідження впливу інтелектуального потенціалу на соціально-економічний розвиток регіону, не проведено факторного аналізу інтелектуального потенціалу регіону. Таким чином, недостатнє наукове та практичне опрацювання визначеної проблеми та зростаюче значення інтелектуального потенціалу у соціально-економічному розвитку регіону породжує необхідність проведення подальших досліджень у даному напрямі.

Під інтелектуальним потенціалом регіону будемо розуміти потенційні можливості регіону створювати, накопичувати та ефективно використовувати інтелектуальні ресурси задля забезпечення високого рівня його соціально-економічного розвитку. У структурі інтелектуального потенціалу регіону доцільно виокремлювати такі основні компоненти: людський потенціал, освітній потенціал, науковий потенціал, інноваційний потенціал та інформаційно-комунікаційний потенціал. На нашу думку, факторний аналіз інтелектуального потенціалу регіону можна проводити у розрізі двох підходів: ресурсного та результатного. Суть результатного підходу полягає в аналізі впливу показників інтелектуального потенціалу регіону, які характеризують результат від його використання. Згідно результатного підходу використовується ряд вартісних показників по кожній структурній складовій інтелектуального потенціалу регіону, які характеризують економічний результат від його використання. Зокрема для аналізу та оцінки людського потенціалу регіону – наявний дохід населення у

розрахунку на одну особу; освітнього потенціалу регіону – обсяг реалізованих послуг у сфері освіти; наукового потенціалу регіону – *обсяг науково-технічних робіт, виконаних власними силами організацій*; інноваційного потенціалу регіону – *обсяг реалізованої інноваційної продукції, що є новою для ринку*; інформаційно-комунікаційного потенціалу регіону – *обсяг реалізованих послуг за напрямом діяльність у сфері інформатизації та діяльність пошти та зв'язку*

Базуючись на множині первинних статистичних даних 2010 року, що відображені Державним комітетом статистики України у щорічних статистичних збірниках, проведемо факторний аналіз впливу складових елементів інтелектуального потенціалу регіонів України на обсяг валового регіонального продукту на душу населення згідно результатного підходу.

Попередній аналіз вхідної інформації дає можливість зробити висновок про наявність лінійної форми зв'язку між вибраними економічними показниками: $y = a_0 + a_1x_1 + a_2x_2 + a_3x_3 + a_4x_4 + a_5x_5 + ... + a_nx_n$.

Для виявлення залежності між обсягом валового регіонального продукту на душу населення (у) та частковими показниками інтелектуального потенціалу по 27 територіально-адміністративних одиницях було побудовано кореляційні моделі згідно результатного підходу за наступними факторами: наявний дохід населення у розрахунку на одну особу (x_1); обсяг реалізованих послуг у сфері освіти у розрахунку на одну особу (x_2); обсяг науково-технічних робіт, виконаних власними силами організацій (підприємств) у розрахунку на одну особу (x_3); обсяг реалізованої інноваційної продукції, що є новою для ринку у розрахунку на 1 особу (x_4); обсяг реалізованих послуг за напрямом діяльність у сфері інформатизації та діяльність пошти та зв'язку у розрахунку на одну особу (x_5). Розрахувавши коефіцієнти парної кореляції, що свідчать про наявність зв'язку між обраними факторами, можна зробити висновок, що обсяг валового регіонального продукту на душу населення перебуває в прямому сильному зв'язку з рівнем наявного доходу населення у розрахунку на одну особу (x_1); обсягом реалізованих послуг у сфері освіти у розрахунку на одну особу (x_2); обсягом науково-технічних робіт, виконаних власними силами організацій (підприємств) у розрахунку на одну особу (x_3); обсягом реалізованих послуг за напрямом діяльність у сфері інформатизації та діяльність пошти та зв'язку у розрахунку на одну особу (x_5). В незначному зв'язку результативна ознака перебуває з обсягом реалізованої інноваційної продукції, що є новою для ринку у розрахунку на 1 особу (x_4).

Побудувавши кореляційні моделі залежності між обсягом валового регіонального продукту на душу населення та частковими показниками інтелектуального потенціалу регіонів України по 27 територіально-адміністративних одиницях згідно результатного підходу, провівши

розрахунок коефіцієнтів парної кореляції та визначивши параметри і критерії кореляції та регресії (рівняння множинної лінійної регресії, коефіцієнт еластичності, коефіцієнт детермінації, коефіцієнт множинної кореляції, коефіцієнт парної кореляції) можна зробити висновок про те, що найбільш ефективними резервами підвищення рівня валового регіонального продукту на душу населення є:зростання наявного доходу населення та обсягу реалізованих послуг у сфері освіти. Залежно від того, які саме показники-фактори мають вирішальний вплив на соціально-економічний розвиток регіону, потрібно розробляти відповідні напрями нарощення інтелектуального потенціалу регіону.

ЕКОЛОГІЧНА ОСВІЧЕНІСТЬ СУСПІЛЬСТВА ЯК НЕОБХІДНА СКЛАДОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГАРМОНІЙНОГО ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Маценко О.М., к.е.н, **Пронікова Ж.С.**, студентка
Сумський державний університет (м. Суми, Україна)

Сучасний етап соціально-економічного розвитку характеризується значним впливом людства на довкілля. Зміна клімату, дефіцит питної води, ерозія ґрунтів, генетичне та електромагнітне забруднення середовища тощо призводять до того, що країни та світова спільнота змушені шукати нові шляхи зменшення екодеструктивного впливу людини на природу. У зв'язку з цим з'являється необхідність удосконалення методичних підходів до підвищення рівня мотивації до екологічно спрямованої діяльності та формування екологічного мислення суспільства.

Відомо, що з точки зору психології за джерелом впливу на формування та активізацію мотивів розрізняють внутрішню та зовнішню мотивацію. За спрямованістю (знаком) зовнішня мотивація поділяється на зовнішню негативну мотивацію (*ЗНМ*) та зовнішню позитивну мотивацію (*ЗПМ*).

Як показують численні соціологічні дослідження для високої ефективності тієї чи іншої діяльності найбільш сприятливим є таке співвідношення між трьома видами мотивації: *ВМ* > *ЗПМ* > *ЗНМ*.

Країни з розвинутою економікою здебільшого використовують мотиваційні механізми, в основі яких лежать переважно внутрішні та зовнішні позитивні мотиви. Проте більшість вітчизняних науковців переконані, що найефективнішими є економічні методи мотивації, а *ВМ* лише підсилює їх дію. Це пов'язано з тим, що активізація *ВМ* є нелегким та довготривалим завданням. Так, при виборі поведінки людина керується власними сформованими мотивами, а для їх зміни необхідний певний час.

За нашим переконанням, на перше місце в списку чинників, що

зумовили катастрофічний екологічний стан в Україні, слід поставити екологічну неосвіченість населення, особливо керівників, які приймають рішення. Як пояснити те, що, як і раніше, так і тепер всі зусилля при розв'язанні екологічних проблем спрямовуються не на усунення причин забруднення, а на боротьбу з його наслідками? Людина почуває себе у безпеці, бо до кінця не розуміє остаточних наслідків екодеструктивної діяльності та безмежності власних потреб.

Відомо, що головним багатством окремої нації є її людський та природний (у тому числі територія) капітал, якість якого в першу чергу залежить від освіченості та розуміння зворотних зв'язків. Ми переконані, що основу людського капіталу складає саме здоров'я, яке сьогодні обумовлюється не лише матеріальним благополуччям, а й негативним екологічним впливом (20-25%).

На думку члена Римського клубу Д. Медоуза, зменшити негативний вплив на довкілля можливо лише через зміну особистих та суспільних цінностей. Для того, щоб відбулися такі зміни в людській свідомості, людина повинна бути екологічно освічена. Лише накопичення екологічних знань є шляхом до всебічного розвитку людства, особливо до його економічного розвитку.

Саме внутрішня мотивація є «ключем» для розв'язання екологічних, а отже й економічних проблем. Шлях до високої екологічної культури лежить через зміну людської свідомості та формування нового типу особистості – «людини екологічної», для якої характерні такі риси:

- перехід від антропоцентричного типу екологічної свідомості (найбільшу цінність у світі має людина, а природа повинна задовольняти її потреби) до ексцентричного (гармонійного розвитку людини і природи);
- нова філософія життя – визначення розумної межі задоволення власних потреб (обмеження споживацьких інстинктів);
- принцип «випереджаючого відображення», згідно з яким у свідомості людини відбувається постійна оцінка можливих наслідків від її втручання у природу.

Формування «людини екологічної» є складним та довготривалим процесом і повинно здійснюватися в тріаді: освіта, наука, виховання.

Вітчизняна система екологічної освіти ще не має належної організації і управління, результатом якої є лише поверхнева обізнаність про глобальні екологічні проблеми людства, а не їх практичне розв'язання. На жаль, але для більшості громадян України рівень екологічної освіченості залишається дуже низьким. На кожному з етапів розвитку особистості перехід від елементарних екологічних знань, уявлень дошкільного рівня до їх глибокого усвідомлення і практичної реалізації майже не відбувається, інакше як пояснити той факт, що людство продовжує вести екодеструктивну діяльність знаючи, що вона

загрожує здоров'ю та життю.

В історії відомі приклади вдалої екологізації освіти та виховання. Так, на Сумщині століття тому діяло Неплюєвське Братство, досвід якого свідчить, що для досягнення економічного результату не обов'язково виснажувати природний потенціал та забруднювати територію. На практиці можна створити модель, яка дозволить жити на відсотки від природного капіталу. Духовно чисті люди змогли побачити, зрозуміти і поставити на службу людині невичерпні сили природи і забезпечити їх справедливе використання та розширене відтворення.

Таким чином, сприяти відверненню негативних економічних та соціальних наслідків, обумовлених екологічними кризами, можна шляхом зміни суспільної свідомості та мислення.

ПЕРСПЕКТИВИ ДОСЯГНЕННЯ В УКРАЇНІ СТАЛОГО ЕКОЛОГІЧНО ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ.

Маценко О.М., к.е.н., доц., **Шапочка Ю.М.**, аспірант
Сумський державний університет (м. Суми, Україна)

В сучасних умовах кризових явищ в економіці, які супроводжуються падінням виробництва, зростанням внутрішнього і зовнішнього боргу, загостренням соціальних проблем, стає все більш помітним зменшення державної уваги до вирішення екологічних проблем. Пріоритетними стають питання вирішення короткострокових економічних і соціальних проблем, зокрема фіскальних проблем наповнення державного бюджету при низькій ефективності збираємих податків і витрат бюджетних коштів, необхідних в основному для пом'якшення соціальної напруги. У цих умовах екологічні проблеми стають другорядними, що ставить під сумнів задекларовану перспективу досягнення збалансованого соціо-еколого-економічного розвитку держави.

Падіння промислового і сільськогосподарського виробництва спричинює різнобічний вплив на екологічну ситуацію в країні. З одного боку зменшення промислової активності сприяє зменшенню викидів забруднюючих речовин і відповідно зменшенню антропогенного навантаження на навколишнє природне середовище, а з іншого, екологічна ситуація в країні не покращилася [1]. Це обумовлено наступними причинами, які мають місце у різних сферах, на різних рівнях і з різними масштабами впливу на екологічну ситуацію:

- макроекономічною політикою в цілому, що зумовлює інтенсивне використання природних ресурсів;
- недооцінкою економічної цінності природних ресурсів і невизначеністю прав власності на природні ресурси;

- незбалансованою інвестиційною політикою, що призводить до зростання диспропорцій між ресурсоексплуатуючими, переробними та інфраструктурними галузями економіки;

- недосконалим законодавством (у т.ч. і екологічним);

- недооцінкою побічного ефекту від охорони довкілля (економічного і соціального) на регіональному і локальному рівнях;

- економічною кризою і нестабільністю економіки, що перешкоджає реалізації довгострокових екологічних проектів;

- відсутністю екологічно збалансованої довгострокової економічної стратегії та недооцінкою можливості стійкого розвитку.

Крім того, накопичений за попередній період (у т.ч. і радянський) тягар екологічних проблем виявився для України надзвичайно тяжким, а зменшення витрат і масштабів природоохоронної діяльності, навіть в умовах зменшення антропогенного впливу, не дало змоги покращити екологічну ситуацію. Так, частка виконаних природоохоронних заходів, завершення яких передбачалось у 2011 році склала в цілому 76,3%, причому в деяких областях, зокрема у Луганській – 46,9%, Тернопільській – 50%, Львівській – 62,5%, Сумській – 66,7%. При цьому частка витрат на охорону навколишнього природного середовища у видатках державного бюджету склала 0,93%. Для порівняння у 2002 році вона становила 1,1%, а у 2007 році – 0,99% [2]. Тобто, спостерігається негативна тенденція фінансування природоохоронної діяльності, яка ілюструє зворотній зв'язок між обсягами фінансування і кількістю декларацій, намірів та програм щодо вирішення проблем навколишнього середовища.

Підсумовуючи викладене необхідно зазначити, що реалізація стратегії національної екологічної політики неможлива без:

- системного зростання видатків державного бюджету на фінансування природоохоронної діяльності у перспективі до 2%;

- збільшення частки природо-ресурсних платежів у доходах зведеного бюджету до 5%;

- збільшення існуючого рівня платежів за забруднення довкілля до рівня заподіяного еколого-економічного збитку;

- подальшого удосконалення організаційно-економічного механізму управління природоохоронною діяльністю та екологічного законодавства.

1. Довкілля України. Статистичний збірник за 2011 р.

2. Статистичний щорічник України за 2011 рік. Державна служба статистики України.

3. Матеріали конференції: 2-ий Всеукраїнський з'їзд екологів з міжнародною участю. Сайт «Промислова екологія»-Режим доступу: http//eco.com.ua/content/chi-e-progres-u-prirodookhoronnomu-finansuvanni-v-ukraini.

ВІДТВОРЮВАЛЬНИЙ МЕХАНІЗМ ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ ЗЕЛЕНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ

Мельник Л.Г., д.е.н., проф., **Шкарупа О.В.**, к.е.н., доц.,
Кубатко О.В., к.е.н. ст. викл.
Сумський державний університет (м. Суми, Україна)

Необхідність побудови «зеленої» економіки сьогодні не потребує особливих коментарів. Вітчизняні вчені усвідомлюють складність, довготривалість і багатоетапність цього процесу. Так, наукові дослідження свідчать, що використання невідновлюваних ресурсів в національному господарстві в корені підриває стале природокористування, засноване на процесах самовідтворення екосистем. Використання невідновлюваних ресурсів (в т. ч. мінерально-сировинних) спричинило мільйони тон відвалів, териконів, значно погіршило стан ландшафтів України. Сьогодні «природний ресурс» розуміється тільки в одному сенсі: матеріально-енергетичний ресурс промислового виробництва. При цьому, енергоємність в Україні досягла свого максимуму, згідно з офіційними даними, в 1997 році, і, незважаючи на позитивну динаміку показника, сьогодні енергоємність вітчизняної продукції в 3-4 рази перевищує аналогічні показники розвинутих країн (Великобританії, Німеччини, Франції, Японії та ін.) і в 2 рази – середньосвітовий рівень. Економічно залежні підприємства нездатні на додаткові природоохоронні витрати, що означає підвищення показників збиткоємності виробництва в кожній галузі національного господарства. Проведені нами розрахунки збиткоємності в загальній структурі збиткоємності виробництва продукції в секторах економіки України показали високе значення в секторі видобутку вугілля і торфу (28%) та енергетиці (38%), при цьому отримано також значні показники земле-, водо- та відходоємності цих виробництв.

З метою підвищення ефективності еколого-економічної політики все більше країн намагаються оптимізувати процес розвитку «зеленої» економіки. Впровадження принципів «зеленої» економіки як основного механізму реалізації еколого-економічної політики для досягнення принципів сталого розвитку має включати перш за все відтворювальний механізм «зеленої» енергетики як бази для виробництва продукції та життєдіяльності населення.

Відомо, що Україна є енергетично залежною від імпортованих енергоносіїв через недостатність власного забезпечення цими ресурсами. Ситуація ускладнюється монополізацією структури реалізації нафтопродуктів та електроенергії, що не сприяє вирішенню екологічних проблем у різних сферах національного господарства. Складовими механізму «зеленої» енергетики повинні стати відновлювальні енергетичні ресурси,

вторинне використання матеріалів (в т.ч. як ресурс біопалива), органічне землеробство, що витрачає мінімум невідновлюваної енергії.

В цьому контексті питання заміни традиційних видів палива на відновлювану енергетику набуває актуальності з кожним роком. Тому, нами поняття «зеленої» енергетики розуміється як структурна частина «зеленої економіки», виробничу основу якої складають відновлювані види природного капіталу. За даними Європейського союзу відновлюваної енергетики (EREF) Україна сьогодні посідає 31 місце з 40 країн по привабливості поновлюваних джерел енергії [1]. Вважається, що електроенергія з поновлюваних джерел буде тільки дешевшати за рахунок скорочення витрат на будівництво сонячних електростанцій та в цілому забезпечуватиме цінову стабільність на ринку енергоносіїв, в той час як ціна нафти зростає і вже досягала позначки в 140 дол./бар. Серед поновлюваних джерел переш місце займає вітрова енергетика. Дана галузь має високий потенціал на території України.

Але поряд з вагомими економічними перевагами існує загроза нераціонального використання і відновлюваних ресурсів, тому слід дуже ретельно підходити до формування механізму «зеленої» енергетики. Прикладом є промислове використання стоку річок, коли вони перетворюються на джерела виробництва гідроелектроенергії та гігантські резервуари-накопичувачі води для господарських цілей. При цьому в значній мірі блокується виконання річковими екосистемами екологічних і соціальних (зокрема, рекреаційних) функцій, що унеможливлює їх самовідтворення. Використання вітрової енергетики також має свої недоліки, тому що конструкція вітряка складніша, наприклад, за сонячну батарею. При невірній експлуатації вітряк може завдати шкоди здоров'ю людей та птахів (були випадки відривання лопатей). До того ж, вітряк є джерелом шуму, інфразвуку та вібрації [2]. В той же час спеціального законодавства про використання вітроенергетичних та сонячних установок в Україні не існує.

Таким чином, відтворювальний механізм збалансованого розвитку «зеленої» енергетики потребує розроблення системи режимів спеціального використання відновлюваних джерел енергії, стимулювання пошуку нових управлінських рішень та адекватної мотивації досягнення екоефективного результату. Тобто такого результату, в основі якого є закон системного відтворення елементів механізму та збалансованість його складових: економічної (вартість виробленої продукції, обсяги виробництва, які зазвичай збільшуються), екологічної (показники впливу на навколишнє середовище, які необхідно зменшувати) та соціальної на основі взаємопов'язаних та взаємозумовлених зв'язків, які теж повинні постійно відтворюватися.

1. Украине советуют перейти на возобновляемую энергетику. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ubr.ua/market/industrial/ukraine-sovetuut-pereiti-na-vozobnovliaemuu-energetiku-196421 (актуально на 1.04.2013 р.).

2. Вітряки та сонячні батареї: дозволи, податки та технічні аспекти.

[Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://aratta-ukraine.com/text_ua.php?id=1646 (актуально на 1.04.2013 р.).

CHEMTRAILS IMPACT ON THE ENVIRONMENT AND HUMAN BRAINS

Melnik Y., PhD, associate professor, **Linnik T.**, student
National Aviation University (Kiev, Ukraine)

Humans have undeniably affected the atmosphere and air quality of our planet. However, because most gasses are invisible to the human eye, it can be hard to physically see some of the changes we've brought about. Smog, exhaust from cars and trucks and smoke from chimneys and fires are a few of the visible signs, but one of the most intriguing visual manifestation of how we've changed the atmosphere are the jet trails left behind by airplanes.

Airplane pollution still represents a small share of the toll from all kinds of air pollution. First and foremost, jet engines release a large number of greenhouse gases as a result of burning jet fuel. However, unlike automobiles or power plants that release their gases on the ground, jet engines are usually releasing their chemicals in the sky. This means that there's no opportunity for nature to absorb and clean out these gases, and they go directly into the atmosphere, and higher areas of our air, where they can do more damage. This exhaust released by jet engines has been tested by scientists, and it's been found to be amazingly hazardous not only to the environment, but to human health as well.

Next to the negative impact of these factors is the theory about government conspiracy connected with jet exhaust. In 1996, a chemtrail conspiracy theory began to circulate when the United States Air Force (USAF) was accused of "spraying the US population with mysterious substances" from aircraft "generating unusual contrail patterns." This theory is that chemicals are being added to jet fuel turning contrails into chemtrails (the term *chemtrail* is a combination of the words "chemical" and "trail"). The government then uses ground technology to superheat the air, releasing those chemicals. Depending on the type of chemical, rain clouds will form, or be prevented from forming. As a result the government can control droughts, floods, even hurricanes.

Furthermore chemtrail conspiracy theorists believe that some contrails, which consist of ice crystals or water vapor condensed behind aircraft, actually result from chemicals or biological agents being deliberately sprayed at high altitude for some undisclosed purpose. The staple of right-wing radio shows in the US, there is fevered speculation that the chemicals being sprayed are part of a wider plot that involves the so-called New World Order and is being directed by shadowy forces within the government.

Various versions of the chemtrail conspiracy theory have circulated through Internet websites and radio programs. In some of the accounts, the chemicals are described as barium and aluminum salts, polymer fibers, thorium, or silicon carbide. In other accounts it is alleged the skies are being seeded with electrically conductive materials as part of a massive electromagnetic superweapons program based around the High Frequency Active Auroral Research Program (HAARP). Those who believe in the conspiracy say the chemtrails are toxic, but the reasons given by those who believe in the conspiracy vary widely, spanning from military weapons testing, chemical population control, to global warming mitigation measures.

Due to the popularity of the conspiracy theory, official agencies have received thousands of complaints from people who have demanded an explanation. The existence of chemtrails has been repeatedly denied by scientists around the world, who say the trails are normal contrails. The United States Air Force states that the theory is a hoax which "has been investigated and refuted by many established and accredited universities, scientific organizations, and major media publications." The United Kingdom's Department for Environment, Food and Rural Affairs has stated that chemtrails are not scientifically recognized phenomena.

Nowadays in Ukraine this theme is not so popular and widespread, so we can't obtain some comments of native investigators. However, aircrafts are flying in our sky and we are not immune from unfamiliar external influences. So airplane pollution could be an important focus for investigation in the future.

The problem exists, and we cannot be completely sure of what really chemtrails are and why they are needed (if not to take into account the environmental pollution). Only future studies can shows us the whole picture of the current situation, and then the aviation agency will consider how to regulate airplane emissions to cut their impact.

1. Chemical conspiracy theory. [Electronic source]. – Access mode: http://en.wikipedia.org/wiki/Chemtrail_conspiracy_theory

2. Plane Exhaust Kills More People Than Plane Crashes. [Electronic source]. -Access mode: http://news.nationalgeographic.com/news/2010/10/101005-planes-pollution-deaths-science-environment/

3. History's greatest conspiracy theories [Electronic source]. – Access mode: http://www.telegraph.co.uk/news/picturegalleries/howaboutthat/3477148/ The-greatest-conspiracy-theories-in-history.html

4. Logan H. Airplane Exhaust Trails Affect the Environment. [Electronic source]. – Access mode: http://voices.yahoo.com/airplane-exhaust-trails-affect-environment-8580.html

АНАЛІЗ СУТНОСТІ СТРАТЕГІЙ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РІЗНИХ РІВНІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Мельник Ю.М., к.е.н., доц.
Сумський державний університет (м. Суми, Україна)

Теоретичні основи концепції екологічно сталого розвитку постійно вдосконалюються. Сучасні дослідження в галузі природокористування постійно збагачаються надбаннями суміжних наукових напрямків таких як управління підприємствами, регіоналістика, маркетинг тощо. Сьогодні існує проблема визначення стратегій, що сприяють досягненню сталого розвитку окремих суб'єктів, підприємств, ареалів, регіонів, держав та планети вцілому.

Наряду з поняттям сталого розвитку з'явилося визначення сталого просторового розвитку, яке Павліха Н.В. пропонує розглядати як динамічний процес забезпечення ефективної ієрархічної взаємодії та зміни концентрації функцій соціальних, економічних, екологічних, інноваційних, інформаційних елементів (підсистем) простору життєдіяльності людей для повного та доступного для всіх верств нинішнього та майбутнього поколінь людей задоволення їхніх різноманітних потреб в межах певного формату простору, до різновидів якого можна віднести локальний, мікро-, мезо- , макро регіональний простори. Виходячи з цього, проведемо аналіз сутності стратегії забезпечення сталого розвитку через призму системи управління різних рівнів господарювання.

Вирішення еколого-економічних проблем на національному рівні (макрорівні) значною мірою залежить від рівня їх опрацьованості і втілення на регіональному рівні (мезорівні) та на мікрорівні (рівні господарюючих суб'єктів). Для цього необхідно враховувати закономірності, механізми, інструменти та принципи регіонального розвитку, які досліджують вчені-регіоналісти.

Оскільки, визначення терміну «стратегія» залишається предметом дискусій серед дослідників різних наукових спрямувань, необхідно визначити основні характерні риси даного поняття через категорії концепції сталого розвитку. Взагалі, стратегія – від греч. strategia – мистецтво управління, що здійснюється на основі правильних довгострокових прогнозів. Стратегія – всеосяжна орієнтація планів або дій, яка встановлює критичний напрям і управляє розподілом ресурсів.

В рамках дослідження надбань сучасних наукових шкіл в галузі економіки природокористування було проведено аналіз понятійного апарату стосовно визначення сутності стратегій забезпечення екологічно сталого розвитку різних рівнів управління, результати якого наведені нижче і представлені у трьох групах.

1. Стратегії забезпечення сталого розвитку макрорівня:

– соціоеколого-орієнтована стратегія економічного розвитку держави (Герасимчук З.В.);

– національна екологічна стратегія (Шевчук В.Я.);

– стратегія реформування системи охорони природного середовища (Мартиненко В.О.).

– стратегії забезпечення сталого розвитку мезорівня:

– регіональна екологічна стратегія (Калашнікова Т.М.);

– стратегія сталого розвитку регіону (Герасимчук З.В.);

– стратегія соціо-еколого-економічного розвитку регіону (Вахович І.);

– стратегія екологічної безпеки регіону (Хлобистов Є.В.);

– регіональна стратегія розвитку (нормативна база).

– Стратегії забезпечення сталого розвитку мікрорівня:

– еколого-економічної стратегії підприємств (Садеков А.А.);

– стратегії превентивного зростання (Загвойська Л.Д.);

– маркетингові екологічні стратегії (Петруня Ю.Є., Ілляшенко С.М., Прокопенко О.В.);

– функціональні екологічні стратегії (Пахомова Н.В.).

Враховуючи те, що розроблення стратегій не є відокремленою ланкою діяльності регіональної влади, дослідження процесу стратегічного планування регіонального розвитку необхідно зосередити на вдосконаленні механізмів реалізації регіональних стратегій, що мають бути побудованими на основі оптимізації взаємодії місцевої влади, суб'єктів господарювання та населення регіонів.

Нами зазначені надбання лише найбільш показових провідних вчених, більшість науковців підтримують зазначені категорії. Отже, на основі порівняльного аналізу основних підходів до визначення стратегій, що сприяють досягненню сталого розвитку нами запропоноване визначення стратегій забезпечення екологічно сталого розвитку регіону (СЗЕСРР) – це сукупність стратегій різних рівнів, які прямо чи опосередковано сприяють досягненню соціо-еколого-економічного ефекту в регіоні. На національному рівні – це Національна стратегія розвитку країни, Державна стратегія регіонального розвитку, національна екологічна стратегія в рамках концепції екологічної політики, стратегія екологічної безпеки держави та інші; на регіональному рівні – стратегія регіонального розвитку, на локальному рівні – стратегія розвитку міст, а на рівні господарюючих суб'єктів – функціональні стратегії, серед яких слід відзначити ринкові стратегії росту та екологічні стратегії, цілі яких передбачають покращення соціальних, економічних та екологічних показників в регіоні.

ФОРМУВАННЯ НЕМАТЕРІАЛЬНОЇ ЦІННОСТІ УПАКОВКИ ФЛЕКСОГРАФІЧНИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ УКРАЇНИ

Мельничук В.М., аспірант
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут» (м. Київ, Україна)

Спільна споживча цінність будь-якого товару (у т.ч. упаковки) формується як сукупний результат розвитку чотирьох її складових: матеріальної, нематеріальної, емоційної та соціальної. Дослідження процесу формування споживчої цінності упаковки (СЦУ) дозволили визначити показники, за допомогою яких можна виміряти її величину. Зокрема, для визначення нематеріальної складової цінності (НСЦУ) запропоновано такі з них: стабільність якості упаковки, надійність постачальника упаковки, максимально зручні для підприємства-виробника умови доставки, компетентність працівників підприємства-постачальника, послідовність, чесність та «резонанс цінностей». Інакше кажучи, на величину НСЦУ вказує рівень корпоративних відносин між підприємством-споживачем упаковки (наприклад, виробником масла) та її виробником (флексографічним підприємством – ФП), а також впевненість першого щодо правильного вибору другого [1].

Основну функцію у формуванні НСЦУ виконує менеджер зі збуту, який у більшості випадків одночасно є менеджером проекту. З одного боку, він вивчає потреби замовника, умови його роботи, тобто отримує та опрацьовує усю вхідну інформацію, а з іншого боку, – трансформує її у відповідні завдання іншим відділам підприємства. У процесі дослідження кваліфікаційних характеристик менеджерів зі збуту флексографічних підприємств встановлено, що до них висуваються найвищі вимоги, головним чином щодо високого рівня професіоналізму, наполегливості та лідерських характеристик. Саме тому керівництву ФП для збільшення НСЦУ доцільно приділяти достатньо уваги рівню кваліфікації та навчанню менеджерів зі збуту, а також необхідно організувати роботу всього підприємства належним чином, враховуючи відповідне організаційне забезпечення кожного проекту.

Важливою умовою реалізації зазначених вимог є урахування особливостей етапності процесу продажу та виробництва упаковки. Адже процес продажу поліграфічних товарів передує процесу їх виробництва [2], а відповідно на менеджерів проекту покладаються додаткові функції планування, передбачення та контролю за виконанням кожного проекту. Саме тому, менеджер повинен не тільки організувати процес виконання замовлення, але й передбачити слабкі місця та усунути можливі помилки проекту, що потребує високого рівня кваліфікації та наявності аналітичного мислення.

У процесі організації роботи флексографічного підприємства взаємовідносини з покупцями слід розглядати як центральний елемент стратегії підприємства. Стратегічним завданням ФП є налагодження довгострокових відносин зі споживачами, що вимагає від них виділення частини основних ресурсів на створення інтегрованої системи управління взаємовідносинами з клієнтами – Customer Relationship Management (CRM), яка охоплює усі можливі напрямки маркетингу, а з них передусім такі: просування продажу, доставку, обслуговування клієнтів, дизайн, дифузію товарних інновацій, виставлення рахунків тощо [3].

Організаційне забезпечення діяльності ФП (а відповідно й процесів створення СЦУ) має базуватися на положеннях організаційного менеджменту. залежить насамперед від організації взаємодії підрозділів, функціонально пов'язаних з економічною діяльністю, та організаційних елементів усіх рівнів управління. Зокрема, організаційне забезпечення управління ФП повинно грунтуватися на дотриманні базових організаційних принципів, основними з яких є такі: делегування повноважень, організаційної цілісності, єдиноначальства, діапазону управління, паритету повноважень і відповідальності, відповідності завдань, єдності цілей, гнучкості організаційних структур.

1. Помитов С.А. Создание добавленной ценности как одна из целей функционирования рыночно-ориентированной организации [Електронний ресурс] / Информационный сайт по экономикеEKportal.ru, 2011-04-23 – Електорон. дан. (1 файл). Режим доступа: http://www.ekportal.ru/page-id-1880.html– Название с экрана.

2. Иванов П.К., Самарин Ю.Н. Автоматизированные информационно-управляющие системы в полиграфии [Електронний ресурс] / Журнал САПР и графика, №2, 2007 г. – Електорон. дан. (1 файл). Режим доступу: http://www.compress.ru/article.aspx?id=17350&iid=800 – Назва з екрану.

3. Чаплінський Ю.Б., Арич К.І. Теоретичні аспекти маркетингу відносин [Електронний ресурс] / Журнал «Менеджмент, маркетинг» – Електорон. дан. (1 файл). Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vchtei/2009_2/NV-2009-V2_25.pdf – Назва з екрану.

ЭКОНОМИЧЕСКАЯ ОЦЕНКА УЩЕРБА КАК МЕТОДОЛОГИЧЕСКАЯ ОСНОВА ОЦЕНКИ ПОСЛЕДСТВИЙ ОПУСТЫНИВАНИЯ В ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ

Михеева А.С., д.э.н.
Байкальский институт природопользования СО РАН (г. Улан-Удэ, Россия)

Проявляющиеся в последние десятилетия процессы аридизации территории в результате усиления антропогенного воздействия и глобального изменения климата влекут за собой отрицательные изменения в окружающей среде, создавая экстремальные условия для жизни и здоровья населения в субаридных и аридных регионах Центральной Азии (Монголия, северный и

западный Китай, Забайкалье). Однако изучение эколого-экономических и социальных последствий опустынивания не нашло отражения в современных научных исследованиях, прежде всего, из-за недостаточной разработанности методических подходов к его оценке, а также вследствие отсутствия единообразия в понятийном аппарате исследователей.

Научная или практическая необходимость в экономической оценке ущерба вследствие какого-то процесса или действия возникает достаточно часто, как для оценки эффективности проведенных или планируемых мероприятий, так и для различного рода компенсационных затрат или выплат, поэтому вопрос о достоверной научно-методической оценке последствий или экономического ущерба требует своего решения.

Экономические, экологические и социальные потери в результате процесса опустынивания включают:

- экономическую оценку снижения человеческого капитала, связанную со снижением качества здоровья населения, вынужденной миграцией и безработицей;
- потери продуктивности природных и антропогенных систем;
- нарушения в предоставлении экологических услуг;
- потери качества и комфортности окружающей среды;
- затраты на предотвращение деградации экосистем;
- затраты на ликвидацию последствий.

Оценки социально-экономических последствий опустынивания включает: определение факторов, влияющих на процессы опустынивания; методические подходы к их количественной оценке; определение прямых потерь продукции; упущенные выгоды; затраты на компенсацию последствий опустынивания; оценка потерь в экономике территории.

Оценка экологических последствий опустынивания в стоимостном выражении основана на оценках экономического ущерба от изменения репродуктивной способности экосистемы территории вследствие изменения ландшафтной структуры, характера землепользования и состава подстилающей поверхности пастбищных угодий, потери углерододепонирующей функции растительных сообществ из-за снижения их продуктивной массы и увеличения площадей, пройденных пожарами, снижения или полной утраты функций лесов и зеленых насаждений по водоформированию и сохранению водных ресурсов.

Оценка социальных последствий опустынивания основана на экономической оценке потерь в связи с миграцией населения, повышенным уровнем заболеваемости и безработицей из-за ухудшения экологических функций среды.

Для выбора модельных территорий нами были проанализированы районы интенсивного опустынивания Монголии, особенности их

территориальной дифференциации, уровень трансформации экосистем, динамика социально-экономического развития территорий за 1990 – 2010 гг.

Результаты исследований показали, что процессы опустынивания с каждым годом увеличивают негативное влияние на ведение кочевого хозяйства, накладывая все больше затрат на каждое домохозяйство в отдельности. В целом одна семья в среднем тратит на выпас скота 13500-15000 тыс. тугриков в год. Возникающая вследствие опустынивания пыль, количество которой ежегодно увеличивается, негативно влияет на качество и количество козьего пуха, что приводит к потерям в доходах семей скотоводов, хозяйства несут значительные убытки при его реализации. Например, в аймаке Дундговь ежегодно на 11,9-20,0 % снижается количество получаемого козьего пуха, убытки по ценам того периода составили в 2007 г. – 1595-2552 млн. тугриков, в 2008 г. – 1219,5-2195,1 млн. тугриков, в 2009 г. – 764,8-1290,6 млн. тугриков.

В целях снижения негативных последствий опустынивания необходимо принятие комплексных мер, направленных на сокращение деградации пастбищ, снижение безработицы и миграционного оттока с территорий, подверженных процессам опустынивания, и повышения уровня жизни местного населения.

ПРОБЛЕМИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Міляр Л.Ф.
Житомирський державний технологічний університет
(м. Житомир, Україна)

Стратегічною метою соціально-економічної політики на селі є досягнення сталого розвитку сільських територій, який сприятиме не лише забезпеченню належного рівня продовольчої безпеки країни, але й дозволить підвищити рівень життя населення в сільській місцевості.

До найважливіших системних проблем, що гальмують розвиток сільських територій, слід віднести:

– економічні проблеми (зокрема, це переважно монофункціональність аграрного сектора, застарілі методи господарювання на селі, нарощування структурних диспропорцій сільськогосподарського виробництва, низький рівень матеріально-технічної бази);

– соціальні проблеми (погіршення демографічної ситуації в сільській місцевості та відмирання сіл, низький рівень якості життя сільського населення, високий рівень безробіття, значна трудова міграція сільського населення, занепад соціальної інфраструктури);

– екологічні проблеми (погіршення екологічної ситуації, деградація ґрунтів, поширення ерозійних процесів).

Причинами, що зумовлюють гальмування процесу реалізації концепції сталого розвитку сільської місцевості є недостатнє фінансування розвитку сільських територій, слабкий розвиток інституту місцевого самоврядування, відсутність ефективних механізмів здійснення програм сталого сільського розвитку.

Важливим кроком в пошуку ефективних механізмів сприяння сталому розвитку сільських територій є визначення вузлових проблем розвитку й напрацювання необхідних заходів соціально-економічного, правового й адміністративного характеру, які дозволили б вивести сільські території на якісно новий рівень розвитку, комплексно вирішити економічні, соціальні й екологічні проблеми сільської місцевості при обов'язковій умові збереження природно-ресурсного й культурного потенціалу сільських територій. Відповідно, основними напрямами вирішення окреслених проблем в розрізі складових сталого розвитку сільських територій є:

– економічна складова – в даному напрямі пріоритетними задачами повинні стати диверсифікація сільської економіки, в першу чергу за рахунок розвитку нетрадиційних видів діяльності на селі, технологічне оновлення галузей аграрного сектору, розвиток інформаційно-консультаційного забезпечення сільськогосподарських товаровиробників, підтримка малого і середнього підприємництва на селі, що, в свою чергу, дозволить підвищити конкурентоспроможність сільського господарства й рівень зайнятості сільського населення;

– соціальна складова – пріоритетними задачами повинні стати подолання негативних демографічних процесів в сільській місцевості, покращення соціального середовища проживання населення в сільській місцевості, зокрема, необхідним є відновлення соціальної, інженерної й транспортної інфраструктури, створення позитивного відношення до сільського образу життя;

– екологічна складова – раціональне використання агроприродних ресурсів, захист навколишнього середовища та забезпечення екологічної безпеки агропромислового виробництва, розвиток рекреаційного потенціалу сільських територій, оптимізація землекористування, створення умов для впровадження сучасних екобезпечних технологій, розвиток органічного виробництва, що вимагає удосконалення нормативно-правової бази, адміністративних і економічних методів управління.

Державна політика сталого розвитку сільських територій має включати систему правових, економічних і організаційних заходів, спрямованих на підвищення рівня і якості життя населення в сільській місцевості, підвищення ефективності сільського господарства й раціональне використання природних ресурсів. Відтак, особливої уваги потребує удосконалення таких складових механізму реалізації політики сталого

розвитку сільських територій як:

1. Нормативно-правове забезпечення (державне регулювання сталого розвитку сільських територій потребує відповідної нормативно-правової бази, спрямованої на розв'язання соціальних, економічних і екологічних проблем сільських територій).

2. Фінансове забезпечення (розширення доступу до субсидованих кредитів на розвиток альтернативних видів діяльності в сільській місцевості, створення системи грантового заохочення ініціатив сільських громад з благоустрою сільських поселень, збереження місцевого культурного й історичного надбання).

3. Наукове і кадрове забезпечення (поглиблення наукових досліджень сталого розвитку сільських територій, реалізація освітніх програм в сфері сталого розвитку сільських територій для фахівців фермерських господарств і сільських жителів).

4. Інформаційне забезпечення (підвищення доступу до статистичної інформації й проведення додаткових статистичних обстежень).

Відповідно, реалізація концепції сталого розвитку сільських територій дозволить не лише вирішити найбільш нагальні економічні й соціальні проблеми українського села, але й зробити дієві кроки у відтворенні природних ресурсів і охорони навколишнього середовища.

PROVISION OF SUSTAINABLE ECONOMIC BUSINESS DEVELOPMENT BY IMPROVING THE HEALTH AND SAFETY AT WORK

Mirchev A., Ph. D., Professor, **Titopoulou M.**, Ph. D Student
Technical University – Varna (Varna, Bulgariya)

Sustainability is a concept and practice within the plans for managing of people, organizations, corporations and even governments for the common development path of the present and future generations in the process of search of a better quality of life.

Demand for continuity with future generations is after all a matter of ethics, which make us understand the conditions in which we are living and those in which our children and grandchildren will live.

Contemporary philosophy about the nature of the activities on safety and health at work is that it is an economic category. Successful management of the activity on health and safety at work leads to significantly reduce the risks of occupational accidents and diseases.

As a result, the business' costs and loss can be reduced, the quality of the production and the competitiveness can be improved and the income of workers

will increase.

The new philosophy proves that this activity is not an end in itself, but a modern effective business policy.

To ensure more efficient management and healthy and safe working conditions, the business management structure of the enterprises must meet the following general requirements:

– Ensuring a high level of involvement of every manager, worker or employee in the processes of OHS management.

– Periodic monitoring and updating of the internal rules and regulations for a constant improvement of the separate control elements, as well as developing of various preventive and corrective actions as a consequence of the control on OHS.

To improve the efficiency of production, productivity and the business profit, the development and implementation of labor standards is required, by creating conditions for rational use of labor and material resources, as well as organization of an effective control e and accountancy in the working process.

Improvement of the communication is also important (informing, argumentation, persuasion and feedback).

To increase the protection's efficiency of workers and the ongoing effectiveness of OH&S policy and programs, it is necessary to undertake measures for:

– Promotion, maintaining and improving of OH&S strategies, including:

- communicating with people in the workplace about OHS activities including the success of control strategies;

- making sure that OHS is integrated into all management procedures e.g. planning, budgeting, performance objectives;

- evaluating the success of the control strategies, such as an injury review, accidents and "near miss" reports and records;

- seeking advice from employees to check whether the control strategies are working.

– Regulated behavior of the workers and strictly following of the procedures to safely performing the job.

– Continuous learning process including long life learning and improvement of the qualification of workers.

– Provision of innovative and modern personal protective equipment and special clothing and shoes with the highest possible level of protection.

– Introduction of a duty of care principle for all employers to ensure the health, safety and welfare of employees and others in the workplace as well as a general obligation on employees to take care of others and cooperate with employers in matters of health and safety.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-УПРАВЛІНСЬКІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОЛОГІЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Мішенін Є.В., д.е.н., проф.
Сумський національний аграрний університет (м. Суми, Україна)
Мішеніна Н.В., к.е.н., доц.
Сумський державний університет (м. Суми, Україна)

На даний час все більша увага підприємств до соціальних, екологічних й етичних аспектів своєї діяльності свідчить про загальну якість управління. При цьому потрібно зазначити, що на сьогодні ще не сформувалося єдиної думки про розуміння сутнісно-змістовної основи соціальної відповідальності, яка має і екологічну складову. Існуючий соціально-економічний підхід до поняття «соціальна відповідальність бізнесу» (а не класичний), який виходить з того, що підприємницькі структури (бізнес-організації, підприємства, корпорації) в сучасних умовах суспільного розвитку не можна вважати виключно економічними інститутами, тому суспільство стимулює їх до участі у вирішенні політичних та правових проблем, а також соціальних і екологічних. Поняття «соціальна відповідальність» безпосередньо має соціально-економічний характер і передбачає соціальну відповідальність менеджменту, що виходить за межі конкретних (реальних) механізмів створення прибутку, включаючи захист і підвищення добробуту суспільства за різними параметрами соціального й екологічного розвитку. Зробимо акцент на тому, що найважливішими конструкційними елементами в розумінні соціальної відповідальності є соціальне зобов'язання і соціальне реагування щодо довгострокових суспільно-корисних цілей природогосподарювання. Безумовно, процеси реалізації соціальної відповідальності вимагають формування відповідних механізмів управління. При цьому, соціальна активність підприємства – комплекс заходів щодо ефективної реалізації соціальної відповідальності підприємства, що має як внутрішню, так і зовнішню спрямованість.

Соціально-екологічна відповідальність підприємств природогосподарського комплексу різних форм власності й форм природогосподарювання повинна визначатися їх відповідальним ставленням до раціонального використання та відтворення природних ресурсів, працівників, суспільства загалом і окремих громадян, а також негативних змін еколого-економічних параметрів природоресурсного потенціалу. Поняття соціально-екологічної відповідальності у природогосподарюванні визначається тим, що:

1) добровільні та ініціативні еколого-економічні заходи підприємств виходять, особливо на початковому етапі, за межі формування прибутку та законодавчо-нормативного поля регулювання раціонального

природокористування;

2) еколого-економічні засади щодо покращання природо ресурсного потенціалу мають соціальне значення для місцевого населення, сприяють підвищенню зайнятості населення;

3) екологізація виробництва має безумовно і соціальні ефекти, як з точки зору підвищення рівня безпеки праці, так і збільшення доходів працюючими;

4) взаємовідносини підприємств з громадськістю мають соціальний характер у системі екологічно відповідального управління природогосподарюванням.

Соціально-екологічна відповідальність підприємств нами визначається як ініціативно-добровільна внутрішня та зовнішня діяльність, націлена на реагування та формування зобов'язань щодо вирішення еколого-економічних та соціальних проблем сталого та гармонічного розвитку виробництв в межах сформованої системи екологічно орієнтованого менеджменту природогосподарювання. Особливість цього визначення полягає в тому, що в ньому відображені основні ознаки соціальної відповідальності – реагування та зобов'язання, а також зовнішня та внутрішня її спрямованість.

Соціально відповідальне управління підприємством на еколого-економічних засадах нами трактується як процес управління підприємством шляхом інтеграції заходів соціальної й екологічної спрямованості у природогосподарську діяльність, що виходить за межі формування прибутку і законодавчо встановлених принципів, правил, норм, стандартів раціонального використання та відтворення природних ресурсів для забезпечення сталого розвитку.

Соціально-екологічна відповідальність у природо господарюванні в межах діяльності підприємств формується і визначається такими основними чинниками: соціально-екологічна ініціатива; система управління еколого-економічними знаннями; екологічна культура; еколого-економічні технології соціально відповідального управління природогосподарюванням.

ФУНКЦІОНАЛЬНА ОСНОВА РОЗВИТКУ ЛІСОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Мішеніна Г.А., к.е.н.
Сумський державний університет (м. Суми, Україна)
Ярова І.Є., к.е.н.
Сумський національний аграрний університет (м. Суми, Україна)

Лісогосподарське підприємництво екологічного спрямування як вид діяльності в лісоресурсній сфері щодо раціоналізації багатоцільового використання та відтворення лісових ресурсів також характеризується через

одночасне розкриття галузевої та еколого-економічної специфіки прояву змісту традиційних функцій, які нами визначаються так: ініціативно-інноваційна; організаційна; комбінування, мобілізації та консолідації; мотиваційно-стимулююча.

Зміст функцій, які пов'язані із сутністю підприємницького лісогосподарювання та характеризують його як вид діяльності, нами розкривається наступним чином:

1.Ініціативно-інноваційна функція. Лісогосподарська підприємницька ініціатива полягає у генеруванні та реалізації нових ринкових можливостей щодо інтегрованого багатоцільового використання та відтворення лісових ресурсів на еколого-економічних засадах як з боку держави, так і приватного сектору на міжгалузевій основі.

І тут слід зазначити, що підприємницьке лісогосподарювання на еколого-економічних засадах, по суті, потребує застосування організаційних, технологічних, управлінських та ринкових інновацій.

2.Організаційна функція підприємницького лісогосподарювання полягає у безпосередній організації лісогосподарювання на еколого-економічних засадах, реалізації механізмів соціально відповідального лісокористування. Організація процесного підходу в лісоресурсній сфері щодо розвитку підприємницького лісогосподарювання на еколого-економічних засадах нами розглядається як процес формування та реалізації системи ефективного управління бізнес-екодіяльністю щодо інтегрованого багатоцільового використання та відтворення лісових ресурсів на інноваційній основі. Стале, екосистемне управління лісами потребує певної організації, впровадження різних систем екоменеджменту, лісоекологічної інформації та прийняття управлінських рішень і т.п.

Організація підприємницького лісогосподарювання потребує формування системи поточної оцінки лісоеколого-економічних процесів та визначення відповідних коригувальних дій щодо усунення негативних змін (відхилень) на різних вікових етапах інтегрованого використання та відтворення лісових біогеоценозів.

3. Функція комбінування, мобілізації та консолідації ресурсів

Перш за все слід зазначити, що підприємницька організація виробництва передбачає певні форми, способи та методи комбінування, мобілізації та консолідації виробничих ресурсів (факторів) на інноваційній основі.

Слід зазначити, що всі фактори взаємозалежні і взаємодоповнюють один одного, і підприємництво виступає (як свідчить теорія підприємництва) як специфічний господарський ресурс. Підприємець здійснює, організовує комбінування факторів лісогосподарського виробництва на еколого-економічних засадах для досягнення інтегрованого, економічного та

соціального результату від використання та відтворення лісових ресурсів. Комбінування факторів виробництва в лісоресурсній сфері також виступає визначальним моментом у розкритті особливостей підприємництва, і воно може здійснюватися в межах процесного підходу виробництва (процесу виробництва, складовими якого є введення факторів виробництва, технологія виробництва та вихід результатів лісогосподарювання) та продуктивного процесу (який охоплює підготовчий етап, етап безпосередньо виробництва та етап просування і реалізації лісових товарів та послуг), а також у межах реалізації бізнес-процесів.

4.Мотиваційно-стимулююча функція. Зміст підприємницького господарювання (ознаки, ціле-функціональна спрямованість) у сфері використання та відтворення лісових ресурсів реалізується через мотивацію та стимулювання екологізації лісогосподарювання, які формуються методами, інструментами та засобами організаційно-економічного механізму екологічного регулювання. Мотивація є функцією управління підприємницьким лісогосподарюванням на еколого-економічних засадах, якщо вона виступає засобом реалізації та узгодження суспільних та підприємницьких інтересів у сфері екологізації використання та відтворення лісових ресурсів.

ЗАКУПКА РЕСУРСОВ С СОБЛЮДЕНИЕМ МЕР ПРИРОДОСБЕРЕЖЕНИЯ: ЭКОНОМИЧЕСКОЕ И НАЛОГОВОЕ СТИМУЛИРОВАНИЕ[5]

Мотосова Е.А., докторант
ФГБОУ ВПО «Российский экономический университет им. Г.В. Плеханова» (г. Москва, Россия)

Мотивы ориентированной на сбережение природной среды системы закупок ресурсов заключаются, прежде всего, в заинтересованности предприятия в том, чтобы обеспечить получение необходимых для производства исходных веществ при одновременном уменьшении риска окружающей среде в процессе использования этих веществ. Кроме того, предприятие может испытывать давление (например, в результате действия установленных законом инструкций и правил относительно закупки либо общественности либо политического давления), побуждающее его производить закупки с учетом возможностей окружающей среды. Улучшение экологического имиджа, происходящее в результате закупки с соблюдением мер природосбережения имеет нередко своим следствием, если учитывать

[5] Работа выполнена при финансовой поддержке гранта Российского гуманитарного научного фонда (РГНФ), проект №12-32-01064

поведение современных покупателей, появления преимущества при продаже продукции, укрепление позиций предприятия на рынке. Переход от исходных материалов, сырья, разрушающих природную среду, на исходные материалы, сберегающие природу, во многих случаях одновременно приводит к возникновению эффекта уменьшения производственных расходов.

В ряде случаев именно ценовые соотношения могут регулироваться при помощи государственных мер (субсидии и уменьшение налогов). Поскольку сложившаяся на предприятии система закупки ресурсов оказывает влияние практически на все стороны производства, подразделения в сфере управления, а также значительное число фирм-поставщиков, предприятия в состоянии за счет адекватной возможностям окружающей среды закупки создать еще один производственный мотивационный эффект, а вне предприятия, используя имеющуюся у них «власть покупателя», вызвать экологический эффект цепной реакции. Значение природосберегающий закупки ресурсов, которая по своей роли сравнима с мероприятиями по уменьшению угрозы состояния здоровья сотрудников и населения, клиентов и окружающей среды, показывает необходимость ужесточения природоохранных требований и усиления ответственности по экологическим рискам, связанным с ущербом, наносимым окружающей среде. Тем самым, тот, кто производит, не только должен уметь шанс получить прибыль от продажи своей продукции, но и обязан закупать, транспортировать и хранить продукцию и вести расчеты таким образом, чтобы именно он нес все расходы. Разумеется. Что к данным расходам относятся и расходы по охране окружающей среды, зафиксированные документально, например, в результате подачи исков на возмещение ущерба [1,2]. При этом не исключено, что иски по возмещению экологического ущерба на крупные суммы могут поставить под угрозу само существование предприятия (фирмы). Чтобы избежать этого, оно может защитить себя путем использования продуктов, сберегающих природу в большей мере, или применяя способы производства и технологии аналогичного рода, а также применяя страхование экологических рисков с целью минимизации ущерба окружающей среде. Но и страховые компании будут страховаться, если вообще будут заключать договора о страховании, посредством высоких премий от возможных рисков ответственности. Тот факт, что благодаря внедрению более природосберагающего производства могут быть снижены размеры страховых премий, становится для страхующегося предприятия, в свою очередь, стимул для новых усилий в природоохранной сфере.

В «Основах государственной политики в области экологического развития России на период до 2030 года» указано на необходимость применения такого инструмента эколого-экономического регулирования, как

обеспечение преимущества (при прочих равных условиях) при размещении заказов на поставки товаров, выполнение работ, оказание услуг для государственных и муниципальных нужд товарам, работам, услугам, отвечающим установленным экологическим требованиям [3]. Очевидно, что для внедрения системы государственных «зеленых» закупок необходимо применять различного рода меры экономического и налогового стимулирования [4]. Например, для поддержки малого бизнеса в сфере охраны окружающей среды проектом закона о контрактной системе государственных закупок (2012 г.) предусмотрена обязанность госзаказчика приобретать у предприятий малого бизнеса не менее 15% совокупного годового объема закупок товаров и услуг.

1. Балацкий О., Волошин В. Вопросы социально-экономической эффективности безотходных производств// Экономика Советской Украины, 1979, №2, с. 47-51.
2. Балацкий О.Ф., Мельник Л.Г., Яковлев А.Ф. Экономика и качество окружающей природной среды. – Л.: Гидрометеоиздат, 1984. – 190 с.
3. Основы государственной политики в области экологического развития России на период до 2030 года, утверждены Президентом Российской Федерации от 30.04.2012,www.kremlin.ru
4. Экологический аудит. Теория и практика: учебник для студентов вузов// Потравный И.М., Вега А.Ю., Мотосова Е.А. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2013. – 583 с.

УДОСКОНАЛЕННЯ ПІДХОДІВ ДО МАРКЕТИНГОВОГО ТЕСТУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ІННОВАЦІЙ НА ЕТАПАХ ІННОВАЦІЙНОГО ЦИКЛУ[6]

Нагорний Є.І., к.е.н.
Сумський державний університет (м. Суми, Україна)

Українська інноваційна продукція, як і закордонна, зазнає значних ризиків на етапах інноваційного та життєвого циклів, особливо це стосується інноваційної продукції, з новими чи поліпшеними екологічними властивостями. Можливим шляхом виходу із даної непростої ситуації на рівні конкретного підприємства є процедура маркетингового тестування. Узагальнення літературних джерел дозволило сформувати авторське визначення поняття маркетингового тестування як комплексного процесу вибору, оцінки і відбору предмета маркетингової апробації, що проводиться на кожному етапі створення екологічної продукції, для поетапного і загального визначення рівня успішності інноваційної екологічної продукції на ринку та в очах цільових споживачів, а також ступеня готовності

[6]Робота виконувалася за рахунок бюджетних коштів МОНмолодьспорт України, наданих на виконання науково-дослідної роботи на тему "Розроблення механізму впровадження екологічних інновацій" (№ держ. реєстр. 0112U001378)

продукції до виходу на ринок. Предметом апробації можуть бути напрямки інноваційного розвитку підприємства, джерела ідей, самі ідеї, концепції, дослідні зразки інноваційної екологічної продукції та її ринкові атрибути, а також маркетингова стратегія в цілому.

У дослідженні запропоновані види тестування та основні маркетингові фільтри через, які повинні «просіюватися» інноваційні ідеї, перебуваючи на кожному етапі інноваційного циклу, перед тим, як одна з них втілиться в інноваційну екологічну продукцію. У результаті проходження всіх маркетингових фільтрів на ринок потрапить перспективна ідея, що в кінцевому підсумку матеріалізується у інноваційну екологічну продукцію, яка матиме високі шанси на успіх. Більш розгорнуто основні проблеми (завдання), що вирішує процедура маркетингового тестування на різних етапах інноваційного циклу розроблення інноваційної екологічної продукції, наведено в табл. 1.

Виведення на ринок інноваційного екотовару та забезпечення проходження ним усіх етапів інноваційного циклу вимагає постійного і якісного інформаційного та аналітичного забезпечення, що є результатом проведення процедури маркетингового тестування.

Таблиця 1

Проблеми, що вирішує маркетингове тестування на етапах інноваційного циклу розроблення екотовару

Етап інноваційного циклу розроблення товару	Вид маркетингового тестування	Основні проблеми (завдання), що вирішуються
Відповідність внутрішніх можливостей розвитку зовнішнім	Тестування напрямків і видів інноваційної діяльності	Перевірка, наскільки існуючі напрямки і види діяльності підприємства відповідають сучасним умовам; аналіз і оцінка напрямків і варіантів ринкових можливостей розвитку, що відкриваються перед підприємством
Генерація ідей	Тестування джерел ідей	Визначення цільових споживачів, їх потреб; оцінка і відбір оптимальних джерел ідей інноваційної екопродукції, а також методів генерації ідей у рамках вибраних джерел ідей
Відбір ідей	Тестування ідей	Визначення критеріїв відбору ідей; критеріальна оцінка і відбір оптимальних ідей екопродукції; тестування можливості доведення ідеї до рівня нових технологій, конструкцій, продуктів, рішень; попередня оцінка ринкових перспектив ідеї; визначення рівня новизни ідеї, споживчої привабливості; оцінка ризиків

Продовження табл. 1

Розроблення концепції продукції та її перевірка	Тестування концепції екопродукції	Дослідження концепції екопродукції цільовими споживачами; аналіз, оцінка і відбір оптимальної з можливих альтернатив концепції інноваційної екопродукції; оцінка ринкових перспектив концепції та інноваційного потенціалу розробника концепції
Дослідження ринку	Тестування маркетингової стратегії	Детальний аналіз існуючих та потенційних потреб споживачів; аналіз потенціалу ринку і ситуації його розвитку; аналіз і відбір оптимальної маркетингової стратегії; тест ринкових атрибутів
Бізнес-аналіз	Тестування намічених цілей та можливостей	Аналіз і оцінка інтелектуальних, науково-технічних, виробничих, маркетингових можливостей і ресурсного забезпечення для втілення інновацій у розроблювану продукцію; оцінка економічної ефективності виробництва і реалізації продукції
Розроблення продукції	Тестування дослідного зразка продукції та виробничого процесу	Визначення ставлення споживачів до пропонованих дослідних зразків; оцінка рівня якості дослідного зразка; вибір оптимального дослідного зразка з декількох варіантів; лабораторні і споживчі тести дослідних зразків; тест виробництва; оцінка рівня новизни; оцінка ризиків
Ринкові випробовування екопродукції	Тестування ринку (пробний маркетинг)	Тестування ціни, збутової мережі, заходів стимулювання збуту тощо; аналіз позиціонування розробленої екопродукції стосовно аналогічної екопродукції конкурентів

ОГЛЯД АГРЕГОВАНИХ ІНДИКАТОРІВ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Некрасенко Л.А., доц.
Полтавська державна аграрна академія
(м. Полтава, Україна)

Зміна природних і кліматичних умов призводить не тільки до збільшення ризиків для ведення бізнесу але й до загрози життю. Безумовно актуальними є прогнозування і пошук причини загрози та попередження її можливих наслідків. Одним з варіантів прогнозування критичних ситуацій є пошук індикаторів – показників які показують межу нормального стану і початку кризи в будь-якому її прояві.

Пошук ефективних індикаторів ведеться вже давно, і на сьогоднішній день вже існує цілий ряд таких з них, що більш-менш задовольняють світові та регіональні потреби. Але, на жаль, при їх розрахунку виникають проблеми пов'язані з особливостями національних рахунків, недостатністю та обмеженістю доступу до статистичної інформації. Наприклад, класифікація ООН включалє 134 індикатора сталого розвитку, але вони не відображають складних взаємозв'язків між

соціальними, політичними, економічними та екологічними питаннями.

Як альтернативний варіант ООН і Світовий Банк запропонували агреговані індикатори, які враховують екологічну складову при економічних підрахунках добробуту суспільства. Зазвичай економічні показники коригуються вирахуванням з чистого внутрішнього продукту вартісної оцінки виснаження природних ресурсів і вартісної оцінки еколого-економічного збитку від забруднення навколишнього середовища.

Агреговані індикатори сталого розвитку можна розділити на дві групи: екологічні та економічні.

Економічні індикатори визначають грошовий еквівалент стійкості. В даний час економісти використовують такі міри стійкості як оцінки екосистем, умовні оцінки, чистий національний продукт. Індекси, що використовуються на національному та міжнародному рівнях такими організаціями, як Організація Об'єднаних Націй можуть бути використані для вивчення економічного і соціального добробуту регіону.

В останні десятиліття економістами розроблялися різні показники зміни соціально-економічних систем, зокрема: індекс стійкого економічного добробуту (Index of Sustainable Economic Welfare); індекс людського розвитку (Index of Human Development); індикатор дійсних заощаджень (Genuine Saving); екологічно адаптований чистий внутрішній продукт (Environmentally adjusted Net Domestic Product); «зелений» ВВП (Green Gross Domestic Product); індикатор справжнього прогресу (Genuine Progress Indicator); індекс щасливою планети (Happy Planet Index).

Найважливішим серед них є агрегований індикатор – індикатор справжнього прогресу (GPI), який дає можливість не тільки оцінити реальний суспільний прогрес, враховуючи його економічні, екологічні та соціальні аспекти (включаючи деякі види неринкової діяльності), але і приймати ефективні рішення щодо сталого розвитку.

При екологічній корекції національних рахунків використовується показник – екологічно адаптований чистий внутрішній продукт (Environmentally adjusted Net Domestic Product).

Подібним до попереднього є «Зелений ВВП» – розробка Державного управління з охорони навколишнього середовища та Державного статистичного управління КНР. Розрахунки динаміки «зеленого» ВВП України за 2001-2007 роки були проведені Веклич О.О., і Шлапак М.Ю. В результаті розрахунків була виявлена різниця між традиційним і «зеленим» ВВП – 4,6%. Це пояснюється виснаженням природно-ресурсної бази.

Екологічні індикатори стійкості використовуються для природних систем. Вони включають стійкість і кілька елементів, які є похідними від

вантажопідйомності. Прикладами таких показників є екологічний слід (EF), індекс живої планети (Living Planet Index), індекс екологічної стійкості (ESI) та індекс екологічної ефективності (EPI).

Одним з найбільш популярних і відомих екологічних індикаторів є Екологічний слід (The Ecological Footprint). Його розрахунок здійснює міжнародна організація Global Footprint Network. Він виражає ступінь тиску людини на навколишнє середовище у вигляді площ територій і акваторій, необхідних для видобутку ресурсів та утилізації відходів.

Даний список далеко не повний і не описує всіх існуючих індексів та індикаторів сталого розвитку. В даній статті ми навели лише ті індикатори, які є найбільш відомими або загальноприйняті тобто ті, які застосовуються на практиці. Створення агрегованих індикаторів сталого розвитку є трудомісткою і дорогою задачею. Але витрати в даній області обгрунтовані і необхідні, тому що в результаті людство отримує зручний інструмент для швидкого аналізу траєкторії свого розвитку, а отже, можливість коригування своїх дій в галузі використання природних ресурсів та охорони навколишнього середовища.

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ГОСУДАРСТВЕННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ РЫНКА ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УСЛУГ В КОНТЕКСТЕ ОБЕСПЕЧЕНИЯ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ ЭКОНОМИКИ[7]

Нечупей Е., аспирант
ФГБОУ ВПО «Российский экономический университет им. Г.В. Плеханова» (г. Москва, Россия)

Одной из мер по обеспечению государственной политики экологического развития в Российской Федерации на перспективу является л) формирование экологической культуры, развитие экологического образования и воспитания [2]. Формирование информационного общества, конкуренция на мировом рынке, необходимость выбора инновационного типа развития делает образование, в том числе – образование для устойчивого развития приоритетной сферой государственного регулирования и приложения капитала. Одной из острых проблем в развитых странах становится расслоение населения не по имущественному положению, а по интеллектуальному потенциалу. Высокий уровень профессиональной подготовки рабочей силы — важнейшее конкурентное преимущество,

[7] Работа выполнена при финансовой поддержке гранта Российского гуманитарного научного фонда (РГНФ), проект №12-32-01354

обладание которым позволяет завоёвывать и удерживать рынок. Недостаточное внимание к сфере образования, ошибки в концептуальных походах к его функционированию ослабляют позиции страны. Для российского образования характерны противоречивые процессы: создаются новые типы учебных заведений, вступают в силу новые законы о более высоких стандартах профессионального образования, но в то же время далеко не все выпускники готовы занять современные рабочие места. По мере развития рынка образовательных услуг вузы выработали тактику с целью выживания. Многие из них открывают не связанные с основным профилем, конъюнктурно обусловленные, направления. Наблюдается отток квалифицированной рабочей силы из сферы образования. Проблема закрепления молодых кадров в образовательных учреждениях становится одной из основных. Смещение центра тяжести с государственного бюджета на внебюджетные средства в условиях значительной социальной дифференциации общества по уровню доходов не позволит сохранить единое образовательное пространство, обеспечить государственные стандарты и равные возможности для получения качественного образования всеми слоями общества. Кроме того, предложение платных образовательных услуг полностью подчиняется рыночному спросу, а не государственным потребностям и тенденциям развития экономики, что в будущем может спровоцировать дальнейший рост дефицита рабочей силы соответствующей квалификации, а также к усугубление социальных проблем, в первую очередь в сфере занятости. Многие компании, особенно в промышленности, отмечают низкий уровень специальной подготовки в вузах, указывая на снижение качества образования, недостаток практических знаний у выпускников, а также узкий профессиональный кругозор.

Необходимо отметить, что предприятия заинтересованы в получении практически всех видов образовательных услуг, предоставляемых высшими учебными заведениями, и могут быть не только потребителями выпускников образовательных учреждений, но и заказчиками научно-исследовательских работ, поставщиками докторантов, аспирантов и соискателей, слушателей курсов переподготовки и повышения квалификации, работающих специалистов для получения второго образования и т.д. Нарастают противоречия между интересами работодателей (и самих студентов) и стремлением вузов обеспечить более высокое качество подготовки выпускников: к старшим курсам резко падает посещаемость целого ряда дисциплин, так как студенты предпочитают в это время работать (часто не по специальности). Оптимальным решением в этой непростой ситуации могло бы стать дальнейшее развитие системы взаимодействия вуза с компаниями, как с основными базами практики, где студенты могут выполнять работу по своему профилю. Такая схема партнерства выгодна всем. Однако, не смотря

на кажущуюся очевидность и логичность такого решения, опрос портала Career.ru показал, что практически треть компаний, сотрудничающих с вузами, испытывает сложности, поскольку учебные заведения с неохотой идут на контакт. 49% компаний признаются, что сам процесс очень сложен в организации, а 38% тяжело найти ресурсы в виде наставников для неопытных выпускников. По оценкам работодателей, основная причина их сотрудничества с вузами – кадровый дефицит. 61% представителей компаний отметили, что специфика их деятельности вынуждает искать пути взаимодействия с учебными заведениями. Более того, по словам 34% респондентов, сегодняшняя система образования абсолютно не удовлетворяет потребности рынка труда и требует серьёзного и последовательного реформирования.

Данные Независимого института социальной политики (НИСП) говорят о том, что только 3% россиян получают за свою жизнь дополнительное к основному образование. В то время как во всем мире широко развита система непрерывного образования. Система образования, являясь важнейшим элементом общественной жизни и государственного устройства, должна быть способствовать решению таких стратегических для страны задач как: а) повышение уровня благосостояния граждан; б) обеспечение социальной стабильности, развитие институтов гражданского общества; в) обеспечение безопасности граждан и государства; г) обеспечение потребности рынка труда в квалифицированных кадрах; д) участие в развитии национальной инновационной системы и обеспечение конкурентоспособности экономики [5,6].

1. Концепция долгосрочного социально-экономического развития Российской Федерации на период до 2020 года.
2. Основы государственной политики в области экологического развития России на период до 2030 года, утверждены Президентом Российской Федерации от 30.04.2012,www.kremlin.ru
3. Стратегия инновационного развития Российской Федерации до 2020 года.
4. Супрун В.А. Интеллектуальный капитал: Главный фактор конкурентоспособности экономики в XXI веке. Изд. 2-е. — М.: Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2010. — 192 с.
5. www.gks.ru;
6. www.career.ru.

НЕОБХІДНІСТЬ І НАПРЯМИ СТИМУЛЮВАННЯ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

Новак У.П., ст. викл., **Мандрик В.О.**, доц.
Національний лісотехнічний університет України (м. Львів, Україна)

Загострення екологічної кризи в Україні вносить певні корективи в інвестиційну політику. Виникла потреба в інвестуванні спеціальних

ресурсозберігаючих і природоохоронних програм і проектів, які забезпечать покращення екологічної ситуації, проведення переоцінки інвестиційних проектів у частині їх впливу на екологічну ситуацію, здійснення перерозподілу інвестицій, які спрямовуються на розроблення і реалізацію цих проектів, враховуючи включення в їх зміст спеціальних розділів з охорони навколишнього природного середовища. Пріоритетного значення почали набувати інвестиційні проекти і програми, які забезпечують отримання екологічно чистої продукції, формують виробничі цикли, пов'язані з екологізацією виробництва.

Враховуючи гостроту і кризовий характер еколого-економічних явищ, які спостерігаються і в Україні, і за кордоном, залучення екологічних інвестицій у вітчизняну економіку може сприяти переорієнтуванню її на екологічно сталий розвиток. За результатами досліджень вчених [2], людська цивілізація може розраховувати на сталий розвиток тільки тоді, якщо зуміє збільшити продуктивність використання природних ресурсів хоча би у чотири рази (у два рази скоротивши обсяги споживання природних ресурсів з одночасним подвійним підвищенням віддачі від їх використання).

Протягом двох останніх десятиліть великі кошти інвестувались у нерухомість, видобуток викопних видів палива, розширення виробництва, проте порівняно мало коштів було витрачено на підвищення енергоефективності, розвиток сталого сільського господарства, захист екосистем і біорізноманіття, нові ресурсоощадні технології тощо.

Як запевняють зарубіжні експерти у своїй доповіді [1], сценарій "зелених" інвестицій забезпечить протягом 5-10 років вищі річні темпи зростання, ніж інвестиції у звичний розвиток. І цей економічне зростання не матиме негативних наслідків для навколишнього природного середовища: очікується, що відношення викидів до біологічної ємності, що становить сьогодні 1,5, знизиться до 2050 р. до 1,2, значно наблизившись до 1 – рівню, відповідному сталому розвитку, водночас у сценарії звичного розвитку він може перевищити 2.

Крім цього, у цій доповіді стверджується, що перехід до екологобезпечної економіки може ініціювати інвестування лише 2% світового ВВП (приблизно 1,3 млрд. дол. при нинішньому світовому ВВП) у такі сектори економіки, як сільське господарство, житлово-комунальне господарство, енергетика, рибальство, лісове господарство, промисловість, туризм, транспорт, утилізація та переробка відходів і управління водними ресурсами. Однак ці інвестиції мають бути підтримані реформуванням національної і міжнародної політики.

З метою стимулювання екологізації вітчизняної інвестиційної політики, на наш погляд, потрібно:

- удосконалити природоохоронне та інвестиційне законодавство;

- трансформувати податкову, кредитну і цінову політики, які б більшою мірою враховували екологічний чинник;
- впроваджувати системи екологічного менеджменту і екологічного аудиту;
- формувати ринок робіт і послуг екологічного характеру, розвивати екологічне підприємництво;
- переходити на систему міжнародних стандартів технологічних процесів і продукції.

Екологізацію інвестиційної політки варто вважати не тільки доцільною, але й вкрай потрібною. Вона повинна забезпечити перехід України до екологобезпечної економіки відповідно до концепції сталого розвитку. Екологізація інвестиційної політки можлива тільки за розуміння її ролі як стратегічного пріоритету розвитку національної економіки органами законодавчої і виконавчої влади всіх рівнів, підприємствами та громадськими організаціями.

1. Навстречу "зеленой" экономике: пути к устойчивому развитию и искоренению бедности: обобщающий доклад для представителей властных структур. – ЮНЕП., 2011. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.unep.org/greeneconomy

2. Прокопенко О.В. Екологізація інноваційної діяльності: Мотиваційний підхід: [монографія] / Прокопенко О.В. – Суми: ВТД "Университетская книга", 2008. – 392 с.

ЭКОЛОГО-ЛАНДШАФТНАЯ ОРГАНИЗАЦИЯ ТЕРРИТОРИИ В СИСТЕМЕ УПРАВЛЕНИЯ ПРИРОДОПОЛЬЗОВАНИЕМ

Новиков Д.В., доц.
Государственный университет по землеустройству
(г. Москва, Россия)

Ландшафт – одно из фундаментальных понятий современной географии и природопользования, в основе которого лежит идея о взаимосвязи и взаимообусловленности всех природных явлений земной поверхности. Главным в понимании ландшафта является не различия в терминологических определениях или толкованиях сущности некоторых аспектов, а то, что все они относятся к ландшафту как природному территориальному комплексу, как к эколого-экономической системе. Чем разнообразнее природная обстановка, богаче и устойчивее ландшафты, тем большими возможностями обладают живущие здесь люди, больше в их распоряжении материальных и духовных ценностей, возможностей приложения своих способностей. Ландшафт выполняет важную общественную роль в культурных, экологических, природных и социальных сферах и является базовым компонентом природного и культурного наследия, способствует росту благосостояния населения и качеству жизни

людей, служит главным базовым ресурсом для развития многих секторов экономики и обеспечения устойчивого развития.

В системе «общество-природа» ландшафты следует рассматривать: а) как объекты-факторы, оказывающие воздействие на человеческую деятельность или вступающие в контакты с ней; б) как объекты, вовлеченные или вовлекаемые в человеческую деятельность. В первом случае – это ландшафты, производящие «дары природы» (пища, топливо, сырье для одежды, материалы для строительства) без участия человека (в присваивающих типах хозяйств). Во втором – это ландшафты, выступающие в качестве ресурсо- и средовоспроизводящих систем, прежде всего в производящих типах хозяйств, к которым относится основная часть объектов землеустройства. В этих условиях ландшафты становятся предметом планирования, проектирования, преобразования и эксплуатации, а также проявления их в качестве объектов охраны (в процессе охраны природы), что предопределяет экономическую и экологическую эффективность организации территории с учетом эколого-ландшафтных требований [3.4].

Воздействие общества на ландшафты, как составную часть эколого-экономической системы, осуществляется по следующим направлениям: изъятие из ландшафта энергии или вещества; преобразование компонентов ландшафта или его процессов; подача в ландшафт энергии или вещества; привнесение технических или технологических объектов в природу. В результате воздействия общества на ландшафт могут проявляться негативные последствия в виде: ухудшения качества компонентов ландшафта; нарушения или изменения межкомпонентных связей в экосистемах; уменьшения природно-ресурсного потенциала ландшафта; ухудшения экологических условий; ухудшения условий ведения хозяйственной деятельности; уменьшения объемов производства и ухудшения качества производимой продукции.

Результаты воздействия хозяйственной деятельности человека на ландшафт можно охарактеризовать: изменением строения, состояния, функционирования ландшафта; изменением текущей динамики; нарушением хода природных циклов и тенденций естественного саморазвития; различной реакцией на техногенные нагрузки; изменением устойчивости; выполнением новых функций; ненадежностью выполнения новых функций; возможными негативными последствиями на соседние ландшафты; экологическими ограничениями. Важнейшей функцией ландшафта остается социально-экономическая функция, то есть выполнение ландшафтом заданной социально-экономической роли, направленной на удовлетворение той или иной потребности общества. Именно здесь особенно часто проявляется необходимость учитывать: появление у общества новых потребностей и изменение спроса на территорию со стороны сформировавшихся, но

непрерывно меняющихся общественных потребностей; фактор времени (темп) в изменении потребностей и их требований к ландшафту; конфликтность ситуаций при определении функций, которая может быть устранена на том или ином этапе выбором одного или нескольких вариантов развития в ходе принятия решения. По выполняемым социально-экономическим функциям наиболее часто различают ландшафты: сельскохозяйственные (агроландшафты), лесохозяйственные, промышленные, городские, рекреационные, заповедные, средозащитные (водоохранные). По характеру последствий принято выделять культурный ландшафт – сознательно измененный хозяйственной деятельностью человека для удовлетворения своих потребностей, постоянно поддерживаемый человеком в нужном для него состоянии, способный одновременно продолжать выполнение функций воспроизводства здоровой среды.

Значительный вклад в развитие теории природного капитала применительно к аграрному производству внесли исследования Балацкого О.Ф. и его учеников [1,2].

1. Балацкий О.Ф., Мельник Л.Г., Козьменко С.Н. и др. Эколого-экономические проблемы сельскохозяйственного производства. – Киев: Урожай, 1992. – 144 с.
2. Балацкий О.Ф., Панасовский Ю.В., Чупис А.В. Экономика и организация охраняемых природных территорий. – М.: Агропромиздат, 1989. – 192 с.
3. Новиков Д.В. Ландшафтный подход при организации территории // Землеустройство, кадастр и мониторинг земель.– 2013. – №1. – С. 49-52.
4. Новиков Д.В. Организация территории на эколого-ландшафтной основе как фактор устойчивого развития страны// Землеустройство, кадастр и мониторинг земель.– 2012.– №11.– С. 29-34.

УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНИМИ ІНСТИТУТАМИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ КОРПОРАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ

Овчаренко М.І., аспірант
Сумський державний університет (м. Суми, Україна)

Соціалізація економічних відносин наприкінці XX ст. обумовила необхідність реалізації засад соціально орієнтованого управління економічними процесами в забезпеченні сталого розвитку економіки. Системологізація засад сталого розвитку крізь призму ієрархізації економічної системи дозволяє стверджувати, що соціальна складова сталого розвитку орієнтована на збереження стабільності суспільних та культурних систем, на людський розвиток, зменшення кількості конфліктів у суспільстві. При цьому важливого значення набуває справедливий розподіл благ між людьми (зменшення Gini-індексу), плюралізм думок, толерантність у відносинах між ними, збереження культурного капіталу та його

різноманітності.

Останнім часом особливої актуальності набуває підхід до забезпечення сталого розвитку організації в контексті її ефективних взаємодій з навколишнім оточенням – зацікавленими в її діяльності групами (споживачами, конкурентами, бізнес-партнерами, місцевими громадами, державою). З цієї точки зору сталий розвиток організації, як гармонійне досягнення соціальних, економічних та екологічних пріоритетів, значною мірою визначається ступенем ефективності взаємодії організації із зацікавленими сторонами. Найбільш прийнятним методологічним підґрунтям дослідження цієї взаємодії є концепція корпоративної соціальної відповідальності, яка спрямована на генерування та реалізацію стратегічних орієнтирів організації на засадах сталого розвитку.

Інституційне забезпечення сталого розвитку (його змістовне наповнення) значною мірою визначається діями влади, які мають бути спрямовані на установлення інститутів (норм і правил), порядок дотримання яких залежить від тих цілей і завдань, які ставить перед собою влада у взаємодії з громадянським суспільством. З цієї точки зору соціальні інститути сталого розвитку спрямовані на розбудову громадянського суспільства крізь призму формування системи еколого-економічної та етико-правової відповідальності суб'єктів господарювання за результати своєї діяльності.

Формування соціально відповідальної поведінки організації у бізнес-середовищі пов'язане з розбудовою відповідної системи інститутів, які визначають механізми та норми поведінки організації у процесі її стратегічної взаємодії із зацікавленими сторонами – як зовнішніми, так і внутрішніми. Процеси формування соціально відповідальної поведінки організації є предметом соціально-орієнтованого управління сталим розвитком організації, яке базується на принципах концепції корпоративної соціальної відповідальності. Розглядаючи корпоративну соціальну відповідальність як інтегруючу концепцію, реалізація якої сприятиме досягненню гармонізації економічних, соціальних та екологічних пріоритетів у вирішенні протиріч сталого розвитку, необхідним є розгляд та обґрунтування інституційних факторів, які впливають на соціально-орієнтоване управління сталим розвитком організації. Можна з впевненістю говорити про те, що основою розбудови корпоративної соціальної відповідальності є формування корпоративної культури на підприємстві. Корпоративна культура – могутній і потужній інструмент управління персоналом. Вона забезпечує довготривалий успіх підприємства на ринкові товарів і послуг. Її розвиток сприяє гуманізації усіх сфер діяльності, формуванню високої національної ідеї.

Корпоративна культура проявляється на макрорівні, що забезпечує

формування соціальних інститутів сталого розвитку. Її функції проявляються в тому, що корпоративна культура забезпечує формування корпоративного клімату, який би сприяв реалізації принципів корпоративної соціальної відповідальності; формування морально-етичних цінностей організації щодо взаємодії з «внутрішніми» та «зовнішніми» зацікавленими сторонами

Орієнтація цивілізаційного суспільства на реалізацію цінностей сталого розвитку актуалізує необхідність розбудови в Україні засад соціально-орієнтованого управління сталим розвитком на різних рівнях економічної системи, в тому числі на макрорівні при формуванні корпоративної культури. Упродовж соціально-економічних трансформацій на тлі загострення кризових явищ спостерігається відставання інституційних змін від ринкових, що негативно впливає на формування інституційного середовища сталого розвитку. Реалізація засад сталого розвитку в Україні залежить від якісних перетворень основних інститутів суспільства, в основі яких лежить формування корпоративної культури в кожній організації.

Отже, розглянуто інституціональні аспекти сталого розвитку крізь призму ієрархізації економічної системи. Особливу увагу приділено визначенню та обґрунтуванню інституційного фактора гармонізації інтересів всіх учасників соціально орієнтованого управління сталим розвитком організації. Відзначено, що запровадження інститутів сталого розвитку є необхідною передумовою розбудови інституціонального середовища, яке б сприяло гармонізації соціо-еколого-економічних пріоритетів сталого розвитку на різних економічних рівнях.

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНИХ АГРОСОЦІАЛЬНИХ СИСТЕМ

Ольшанська О.В., к.е.н.,доц.
ДВНЗ «Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана» (м. Київ, Україна)

Однією з найважливіших теоретичних і прикладних проблем сучасності є забезпечення просторового розвитку суспільства, пошук найбільш досконалої моделі його просторової організації з точки зору забезпечення стійкого розвитку. Першопричиною виникнення проблеми стійкого розвитку є глобальна екологічна криза, що призвела до порушень у кругообігу біогенних речовин біосфери та нормальному механізмі її функціонування. Неконтрольоване зростання економіки та споживання природних ресурсів не забезпечує комплексного розв’язання соціальних та економічних проблем, у результаті чого екологічна криза ускладнюється соціально-економічними проблемами.

Зважаючи на це, соціально-економічний розвиток регіонів повинен ґрунтуватися на принципах врахування можливостей природних комплексів витримувати антропотехногенні навантаження й забезпечувати нормальне функціонування біосфери та локальних екосистем. Від цього вирішальною мірою залежать їх корисна продуктивність, якість та комфортність життєвого середовища, екологічний та економічний добробут населення того чи того регіону. Особливо це стосується функціонування агросоціальних систем регіону, де основою зв'язку аграрного виробництва й розселення виступає єдність їх цілей: соціальних, які стосуються забезпечення належного рівня життя населення; економічних, які включають раціональне використання матеріального й людського капіталів; екологічних, оскільки стосуються збереження й поліпшення природного середовища проживання населення [2, С. 13]. Саме в такій системі доцільно поєднується економічна, соціальна та екологічна пропорційність, оскільки вона сприяє підвищенню рівня використання сільськогосподарських територій і людського потенціалу та інфраструктури, яка зосереджена в поселенській мережі.

Унаслідок погіршення демографічних показників, що зумовлено значною мірою як соціально-економічними проблемами, так і несприятливою екологічною ситуацією, насамперед, зменшенням приросту та підвищенням рівня захворюваності населення, відбувається його постаріння і тимчасово втрачається працездатність, зростають витрати на медичне обслуговування, спостерігаються масові потоки міграції із сільської місцевості, особливо працездатного населення. А це значною мірою послаблює трудовий потенціал сільських регіонів і негативно позначається на відтворювальних процесах як в економіці, так і в суспільстві.

Саме через це необхідно підкреслити, що екологічна проблема є не стільки природоохоронною, скільки соціально-економічною. Адже йдеться про нормальні умови життя та здоров'я людини. Тому необхідно вживати рішучих і невідкладних заходів на всіх рівнях управління — загальнодержавному, регіональному та локальному.

Перехід до стійкого розвитку регіонів має відбуватися в тісному взаємозв'язку з радикальною структурною і техніко-технологічною перебудовою суспільного виробництва на основі прискорення темпів НТП, зокрема, у напрямі всебічної екологізації не лише базових галузей економіки, а й усіх сфер людської діяльності.

В основу розроблення стратегії розвитку регіональних агросоцільних систем на принципах стійкого функціонування потрібно покласти:

– пріоритет ресурсно-екологічних критеріїв, показників і вимог над економічними;

– раціональне поєднання ринкових і державних економічних та адміністративних інструментів і важелів регулювання ресурсно-екологічних

відносин, тобто взаємин між суспільством і природою;

– оптимальне та взаємоузгоджене застосування методів галузевого і територіального управління природокористуванням й охороною навколишнього природного середовища, перенесення центру ваги та відповідальності за розв'язання ресурсно-екологічних проблем на місцеві й регіональні органи влади;

– інтеграцію ресурсно-екологічного та економічного підходів до розвитку й розміщення агросоціальних систем регіонів у єдиний еколого-економічний підхід шляхом розроблення та застосування в господарській діяльності еколого-економічних нормативів, показників, стандартів і вимог.

У найближчій перспективі стратегічною метою стійкого розвитку регіональних агросоціальних систем в Україні повинно бути забезпечення економічної та соціальної стабільності та розбудова соціально орієнтованої ринкової економіки та демократичного громадського суспільства. Для переходу регіональних агросоціальних систем на модель стійкого розвитку необхідно забезпечити досягнення:

1) екологічної безпеки: збереження та відновлення природних екосистем, стабілізація та поліпшення якості навколишнього середовища;

2) економічної стабільності в сільській місцевості: створення соціально та екологічно ефективного сільськогосподарського виробництва, що забезпечуватиме гідний рівень життя сільської громади та конкурентноздатність сільськогосподарської продукції на світовому ринку;

3) соціального добробуту сільського населення: основною метою є зростання народжуваності та збільшення середньої тривалості життя населення, раціоналізація особистого споживання, поліпшення умов проживання, розвиток соціальної активності сільського населення, забезпечення рівних можливостей в одержанні медичної допомоги та соціальному захисті.

Основу стійкого розвитку на національному та регіональному рівнях становлять: продумана екологічна, соціальна й економічна політика, демократичні інститути, що відповідають потребам людей, правопорядок, заходи для боротьби з корупцією, вирішення гендерного питання і створення сприятливих умов для інвестицій.

1. Ходаківський Є.І. Синергетичні засади розвитку агроекономічної системи. – Житомир. – 2008. – 17 с.

2. Фтомов Г.С., Великохатько А.Т., Вдовиченко Н.Х. и др. Социально-экономические проблемы развития села (расселенческий аспект). – К.: Наук. думка, 1988. – 325 с.

3. Стронгина М.Л. Социальное развитие села. Поселенческий аспект. – М.: Агропромиздат, 1986. – С. 4.

4. Іванюта В.Ф. Методологічне забезпечення розвитку аграрного виробництва регіону. Автореф. дис. д.е.н. – К. – 2009. – 39 с.

ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНЦІЙ З ЕНЕРГОСЕРВІСУ В ПРОЦЕСІ РОЗВИТКУ ВЗАЄМОВІДНОСИН З КЛІЄНТАМИ ЕНЕРГОПОСТАЧАЛЬНОЇ КОМПАНІЇ

Омеляненко Т.В., аспірант
Національний Технічний Університет «Харківський Політехнічний Інститут» (м. Харків, Україна)

Для подолання основних недоліків діючої моделі енергоринку Урядом України передбачено її поступову трансформацію у модель двосторонніх договорів, балансуючого ринку та ринку на добу наперед, на якому існує недискримінаційний доступ до ринку його суб'єктів та всіх категорій споживачів, забезпечуються стабільні та безперебійні поставки електроенергії. Це змішаний ринок, 50 % якого становить біржова торгівля, 50 % – регульований сегмент. Для порівняння зазначимо, що сьогодні енергопостачальні підприємства за регульованим тарифом (обленерго) займають 85 % ринку, в той час як незалежні енергозбутові компанії – лише 10 %. Модель двосторонніх договорів суттєво змінює взаємовідносини між енергопостачальним підприємством і споживачами електроенергії, дозволяє свободу вибору суб'єкта енергопостачання, яким може стати енергобіржа, безпосередньо генеруюча компанія чи незалежний постачальник.

Аналіз наукових робіт щодо поглиблення ринкових відносин в енергетиці України і за кордоном дозволив виявити наукові підходи, основні сценарії, стратегічні пріоритети забезпечення конкурентних переваг обласних енергопостачальних підприємств (далі – ОЕП) на роздрібному ринку електроенергії. Насамперед мова йде про розвиток партнерських відносин між клієнтами та енергопостачальною компанією, тому що споживач у ринковій економіці – ключовий суб'єкт будь-якої галузі. В той же час, портфель кінцевих споживачів електроенергії розцінюється як основний нематеріальний актив, що визначає ринкову вартість компанії. Найбільш вигідними для обленерго є промислові споживачі, які закуповують значні обсяги електроенергії та вчасно за неї сплачують, власна продукція яких користується стабільним попитом. За умов поглиблення ринкових реформ існують суттєві загрози втрати промислових клієнтів з причин виходу на ринок нових гравців з економічно привабливішими умовами обслуговування.

Як свідчить досвід Російської Федерації, де модель ринку двосторонніх договорів функціонує з 2007 р., втрата ринкової долі енергозбутовими компаніями коливались від 34 % до 76 % протягом 2006 – 2008 рр.. Компенсація втрати доходів змушує збільшувати комерційну надбавку для решти споживачів за нерегульованим тарифом, що призводить до зниження конкурентоспроможності, платоспроможності, зростання потреби в державних субсидіях і витіснення з ринку (позбавлення державної

ліцензії). Наприклад, останніми роками доля промислових споживачів ВАТ Запоріжжяобленерго становить близько 70 %, тоді як для ВАТ Прикарпаттяобленерго – 30 %. Очевидно, що в силу особливостей структури портфелю клієнтів, потенційні втрати Запоріжжяобленерго будуть значно перевищувати потенційні втрати Прикарпаттяобленерго. Для Запоріжжяобленерго вони становитимуть 22,47 % від загального доходу за умов втрати 30 % промислових клієнтів і 56,17 % за умов виходу 75 % клієнтів. Втрати загального доходу Прикарпаттяобленерго становитимуть відповідно 12,48 % і 31,2 %.

Очікувані умови роботи на майбутніх ринках є підґрунтям для оцінки необхідності розвитку ресурсів і здібностей для формування конкурентних переваг на роздрібному рику електроенергії. З використанням методу VRIO-аналізу ключових компетенцій за чотирма критеріями: цінність для компанії (value), рідкість у використанні (rarity), витратність при імітації (imitability), наявність в організації (organization) – нами встановлено, що стійку конкурентну перевагу будуть забезпечувати ключові компетенції з розвитку пакету послуг енергосервісу.

Для забезпечення конкурентних переваг пропонується запровадження в діяльність обленерго енергосервісних контрактів з крупними промисловими клієнтами. Енергосервісний контракт полягає в поєднанні основної діяльності з передачі та постачання електроенергії з діяльністю по наданню додаткових послуг. Комплекс маркетингових заходів з просування енергосервісної діяльності здатен, на нашу думку, забезпечити додатковий дохід обленерго, зберегти вигідних промислових клієнтів. На підставі викладеного слід зазначити, що ринок додаткових послуг клієнтам енергопостачальних компаній має значний потенціал зростання. На відміну від основної діяльності (розподіл та постачання електроенергії), розвиток сервісної діяльності є складовою частиною розбудови програми зниження рівня заборгованості. Зазначимо, що цінність взаємовідносин з кожною категорією клієнтів характеризується різними показниками, як кількісними, так і якісними, які визначаються у ході опитувань ринку. Індивідуалізація пропозиції відповідно до потреб клієнта підвищує цінність взаємовідносин між ОЕП та клієнтами для кожної із сторін.

Реалізація додаткових послуг спрямована на створення та збереження споживчої цінності послуг, довгострокову конкурентоспроможність ОЕП, розвиток ключових компетенцій в управлінні взаємовідносинами з клієнтами, зростання вартості ОЕП.

ПРОТИРІЧЧЯ ВІДТВОРЮВАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

Павлов О.І., проф.
Одеська національна академія харчових технологій (м. Одеса, Україна)

Сучасний етап глобалізації відрізняється від попередніх прискоренням процесу формування єдиного глобального простору, який об'єднує біосферу, антропосферу, техносферу та ноосферу. Найбільш суперечливо цей процес відбувається в аграрному секторі економіки, відтворення якого має ряд особливостей, до яких слід віднести наступні: тісний взаємозв'язок виробництва з природним середовищем; сезонність виробництва; значна залежність відтворення від родючості землі як основного засобу виробництва; формування виробничого потенціалу галузі у відповідності до природних і економічних умов, неоднорідність яких характерна не тільки для різних грунтово-кліматичних зон, а й для окремих регіонів та районів; необхідність інтенсивного типу відтворення з огляду на зростаючі потреби в продуктах харчування при обмеженості земельного фонду сільськогосподарського призначення; уповільнення економічного зростання через виснаження природних ресурсів і забруднення довкілля.

З огляду на це, процес відтворення в аграрному секторі економіки має більш суперечливий характер (між його економічною та екологічною складовими), ніж в інших галузях економіки. При оцінюванні протиріччя між зростаючими масштабами виробництва і зменшенням відтворювального потенціалу природного середовища слід враховувати, що Україна займає друге місце у світі і перше в Європі за рівнем розораності території, а площа деградованих земель в її окремих областях становить більш ніж 80% усіх сільськогосподарських земель [1, с. 311]. Інше протиріччя пов'язане з обмеженими можливостями галузі щодо зменшення залежності від природних умов за допомогою використання технічних і технологічних рішень. Мова йде як про специфіку сільськогосподарського виробничого процесу, так й про обмежені фінансові можливості вітчизняних товаровиробників в питаннях придбання сучасної техніки, постачальниками якої є зарубіжні фірми. Не менш вражаючим є протиріччя між власниками, користувачами земельних ресурсів, які присвоюють ренту та суспільством, через те, що вона не спрямовується на фінансування заходів зі зниження та компенсації негативного впливу на природне середовище й витрат на відновлення цих ресурсів.

Подолання зазначених протиріч ускладнюється тим, що в економічній науці природні ресурси розглядаються як виключно зовнішній фактор виробництва. Певний прорив в теорії зроблено завдяки розробленню концепції сталого розвитку, основоположною ідеєю якої є те, що в умовах

обмежених можливостей довкілля заданими є фізичні кількісні параметри (передусім кількість використаних ресурсів, вироблених, розподілених та спожитих товарів), а змінними – нефізичні (технологічні, інвестиції, розподіл доходу, людські потреби). У контексті такого підходу сталість, рівновага позиціонуються як баланс між економічною та біофізичною системами, а розвиток розуміється як такий, що відбувається з використанням ресурсів без збільшення ресурсопотоку, а саме без його виходу за межі регенеративних і поглинаючих можливостей довкілля [2, с. 200]. Отже, досягнення економічного зростання можливе за рахунок: скорочення питомих затрат сільськогосподарської сировини та енергоресурсів на одиницю продукції кінцевого споживання, обмеження споживання матеріальних благ фізіологічно необхідними обсягами; впровадження еколого-економічних механізмів регулювання економічної поведінки (податки, збори, компенсаційні виплати, штрафи тощо).

Як зазначається у Концепції національної екологічної політики України на період до 2020 року, система господарювання на селі має сприяти припиненню втрат біо- та ландшафтного різноманіття, формування екомережі, розвитку заповідної справи, забезпеченню екологічного збалансованого використання природних ресурсів [3, с. 172, 179]. Виконання цих завдань має здійснюватися шляхом:

– вилучення з обробітку деградованих, малопродуктивних і забруднених сільськогосподарських угідь;
– підвищення економічної родючості ґрунтів;
– розвитку органічного землеробства;
– ефективного використання природних ресурсів;
– завершення процесу формування ринкових земельних відносин;
– підвищення рівня екологічної культури населення.

1. Україна: основні тенденції взаємодії суспільства і природи у XX ст. (географічний аспект) / За ред. Л.Г. Руденка. – К.: Академперіодика, 2005. – 320.

2. Дейлі Г. Поза зростанням: Економічна теорія сталого розвитку / Г. Дейлі. – К.: Інтелсфера, 2002. – 478 с.

3. Про схвалення Концепції національної екологічної політики України на період до 2020 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2017 року № 880-р // Офіц. вісн. України. – 2007. – №79. – С. 170–179.

КОНЦЕПЦІЯ СОЦІАЛЬНИХ ІМПЕРАТИВІВ У ТЕОРІЇ ФІНАНСУВАННЯ КУЛЬТУРНОЇ СФЕРИ

Петрушенко Ю.М., к.е.н., доц., докторант
Сумський державний університет (м. Суми, Україна)

Активні наукові пошуки соціально доцільної структури й масштабів культурної діяльності почалися у всьому світі на початку 70-х рр. XX-го

століття. Саме в цей час коли були сформульовані три ключові питання цієї проблематики. Що являють собою бажані для суспільства масштаби й структура споживання культурних благ і чим відрізняються вони від реальної поведінки людей? Як визначити цільові орієнтири, що відображають інтереси суспільства як такого? Що потрібно зробити, щоб наблизити культурну діяльність до її соціально доцільних параметрів? Відповіді на ці досить непрості питання є основою для вироблення ефективної культурної політики будь-якої держави.

В умовах дефіциту фінансових ресурсів сфера культури фінансується за залишковим принципом, що часто призводить до знищення цілих культурних кластерів, які не можуть існувати без певного мінімального фінансування. У зв'язку з цим є необхідність у розробці концепції соціальних імперативів в сфері культури – граничних умов функціонування сфери культури, які не повинні порушуватись за будь-яких умов.

Основою такої концепції можуть стати наукові теорії, в яких витрати на розвиток культури трактуються не як благодійність чи спонсорська діяльність держави, а як необхідні інвестиції в розвиток людського капіталу, без яких неможливе економічне зростання. Це, перш за все, теорія «мериторних благ» Р. Масгрейва, теорія «суспільних витрат» П. Самуельсона і теорія «людського капіталу» Г. Беккера.

Категорії «соціальні стандарти», «мінімальні стандарти», «нормативи фінансового забезпечення мінімальних стандартів» зазвичай пов'язують із класичною роботою Річарда А. Масгрейва «Теорія суспільних фінансів». Подальший розвиток його досліджень призвів до виникнення більш загальної концепції «мериторних благ», під якими розуміються блага, попит на які з боку приватних осіб відстає від «бажаного суспільством» і стимулюється державою. Найважливішим досягненням «мериторики» стало те, що вона зуміла теоретично «виправдати» необхідність державної підтримки виробництва й споживання деяких видів товарів і послуг. Мова йде про такі блага, дійсна цінність яких споживачам не відома. Тому держава опікується виробництвом цих корисних для суспільства благ й за допомогою бюджетних дотацій виробникам спонукує індивідуумів до збільшення їхнього споживання. Згідно поглядів Р. Масгрейва, культурна діяльність повністю підпадає під мериторну опіку держави.

Вагомий внесок у розробку методології формування нормативів державного забезпечення культурного розвитку в країнах пострадянського простору внесли російські вчені Р. Грінберг і О. Рубінштейн. Згідно їх концепції, визначення соціальних стандартів та нормативів бюджетного фінансування культурної діяльності безпосередньо пов'язане з аналізом її соціальної корисності.

Зміст і особливості мериторики дозволяють інтерпретувати бюджетні

асигнування на культуру як фінансове забезпечення пропозиції культурних благ у доцільному для суспільства обсязі. Це принципове положення служить відправним пунктом в розробці нормативів бюджетного фінансування культурної діяльності. При цьому сам доцільний обсяг пропозиції культурних благ повинен відповідати уявленням суспільства про бажаний рівень і структуру їхнього споживання. Інакше кажучи, провідною домінантою у визначенні системи нормативів бюджетного фінансування повинні стати соціальні стандарти культурної діяльності.

Поняття стандартів культурної діяльності не повинні мати нічого спільного зі спробами нав'язати окремим людям або групам населення форми й способи задоволення їхніх культурних потреб. Мова йде про стратегічні інтереси суспільства як такого, про його уявлення бажаних масштабів і структури культурної діяльності, про цілі мериторного втручання держави, тобто про орієнтири й рівень бюджетної підтримки виробників культурних благ. Саме тому соціальні стандарти культурної діяльності не мають прямого відношення до конкретних людей, а властиві лише більш-менш великим суспільним групам, населеним пунктам, регіонам країни. Тому й нормативи бюджетного фінансування, які можна розуміти як суспільні ціни реалізації соціальних стандартів, визначають обсяг державної підтримки культури й використаються лише в економічних відносинах з виробниками культурних благ, стимулюючи їхню діяльність на досягнення певного рівня забезпеченості населення культурними благами.

Можна виділити наступні особливості визначення цих нормативів. По-перше, культурні блага розглядаються як мериторні, відповідно бюджетні асигнування є фінансовим забезпеченням реалізації соціальних стандартів, установлюваних для кожного регіону окремо, але у відповідності до єдиних державних стандартів. По-друге, зазначені фінансові нормативи визначаються окремо по кожному виду діяльності у сфері культури в розрахунку на душу населення й/або у відсотках до загальної величини витрат бюджету. По-третє, сукупність регіональних нормативів бюджетного фінансування культурної діяльності й системи соціальних трансфертів з державного бюджету відображає пропорції розподілу «фінансового тягаря» між бюджетами різних рівнів.

ОСОБЛИВОСТІ І ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНИХ БУДІВЕЛЬНИХ РИНКІВ В УКРАЇНІ

Пинда Р.В., к.е.н., доц., докторант
Інститут регіональних досліджень НАН України (м. Львів, Україна)

Спад у будівельному секторі під час та після фінансово-економічної кризи 2008-2009 рр. негативно вплинув не лише на показники розвитку цього

виду економічної діяльності та погіршення макроекономічних характеристик національного господарства, зменшення обсягів ВВП, податкових надходжень, погіршення забезпеченості населення житлом, але й став серйозною перешкодою на шляху посткризового відновлення інших галузей реального сектора економіки.

Відносно попиту на вітчизняних регіональних ринках будівельних робіт, то він передусім визначається станом ринку житла, соціально-економічного і демографічного розвитку регіону, поточним рівнем забезпеченості населення житлом та організацій освітньої і медичної сфер приміщеннями, доходами споживачів будівельних послуг (фізичних та юридичних осіб), обсягами державного замовлення та субсидування (на всіх рівнях управління), мірою фінансово-інвестиційного забезпечення будівельних підприємств та організацій (як чинника, що має вплив на задоволення пропозиції), а також характеризується структурою обсягів виконаних будівельних робіт за видами будівельної діяльності.

Водночас, залежність між збільшенням рівня доходів населення і активізацією будівельної діяльності емпірично не простежується, що парадоксально та є черговим доведенням як тінізації ринку, так і нераціональності, «викривленості» його інституціонального середовища. Адже з використанням регресійного аналізу на основі інформації про обсяги введеного в експлуатацію житла та доходів на душу населення за регіонами України у 2006-2010 рр., виявлено відсутність статистично значущого зв'язку між цими показниками. Очевидно, джерелами фінансування будівництва та придбання житла в регіонах України більшою мірою виступають тіньові доходи та трансферти вітчизняних трудових мігрантів.

Співвідношення параметрів попиту та пропозиції утворює відповідну кон'юнктуру будівельного ринку в регіонах України, яка й визначає з одного боку сприятливість передумов розвитку галузі та її економічних агентів, а з іншого визначає місце та роль будівництва як виду економічної діяльності в процесах соціально-економічного розвитку регіонів нашої держави. Попри те, як справедливо зауважує О. Шевчук, кон'юнктура будівельної галузі значною мірою визначається поточним станом формування і розвитку ринку житла. Зокрема, ринок житла в Україні внаслідок фінансово-економічної кризи 2008-2009 рр. піддався таким негативним наслідкам: (1) зростання ставок за іпотечними кредитами та підвищення таким чином вартості житла; (2) посилення непрозорості та збільшення тіньового сектора, монополізація ринку, включно з зростанням криміногенності у галузі; (3) істотне ускладнення конкуренції для вітчизняних підприємств внаслідок проникнення на ринок і збільшення ринкової частки потужних іноземних будівельних компаній [3, с.106-122].

Щодо цінової ситуації як важливого аспекту розвитку будівельного

ринку регіонів України, то за даними офіційної статистики ціни на будівельно-монтажні роботи у 2010 р. збільшилися відносно 2009 р. на 15,8 % [4, с.72], що істотно, адже обсяги будівельних робіт у вартісному вираженні за цей же період зменшилися на 5,4 %. Відповідно реальне зменшення було ще більшим – близько 20 %, що слід розцінювати негативно.

Разом з тим, середньорічні темпи зростання цін на будівельно-монтажні роботи в регіонах України в період 2000-2010 рр. не були надто високими (показник становив 129,9 %). Найбільші темпи зростання ціни спостерігалися у 2008 р. до 2007 р. – 135,3 %.

В структурі за типами будівель і споруд найбільше у 2010 р. відносно 2009 р. у регіонах України зросли ціни на спорудження трубопроводів, комунікацій та ліній електропередач (на 19,6 %), найменше – на будівництво житлових будівель (на 13,5 %) [4, с.80]. Звернемо увагу на те, що доходи населення за цей період збільшилися на 23,1 %, у т. ч. заробітна плата – на 25,7 %, доходи від власності – на 64,4 % [4, с.385].

За видами економічної діяльності, яким надаються будівельні послуги, найбільше у 2010 р. відносно 2009 р. у регіонах України зросли ціни на будівництво об'єктів транспорту та зв'язку – на 20,3 %, найменше здорожчали будівельні послуги для підприємств і організацій охорони здоров'я та надання соціальної допомоги – на 12,2 % [4, с.80]. В загальному цінова ситуація на будівельних ринках регіонів України залишається стабільною, включно з її системними вадами, до яких віднесемо: (1) високу (відносно рівня доходів громадян і їх купівельної спроможності) «реальну» вартість житла (вона коливається від 810 дол. США за 1 м. кв. (у Кіровоградській області) до 2869 дол. США за 1 м. кв. (у м. Києві) [3]); (2) істотну цінову диференціацію житла за регіонами держави та між обласним центром і рештою території регіонів; (3) нераціональність структури ціни, в яку закладаються значні витрати, пов'язані з фінансовими та часовими втратами будівельних підприємств на отримання погоджувальних і дозвільних документів; (4) недостатню конкурентоспроможність та якість будівельних робіт вітчизняних підприємств та, як наслідок, їх невідповідність ціні (вартості) послуг; (5) відсутність дієвих та доступних державних, а також недержавних фінансово-кредитних програм, спрямованих на реальне зниження ціни на об'єкти будівництва.

Узагальнюючи вивчення регіональних особливостей, зауважимо, що будівельний ринок України необхідно розглядати як динамічну інстанцію, що постійно змінюється. Втім, за кожної ситуації, ринкові процеси розвиваються із урахуванням попиту на будівельні роботи (послуги) та очікуваних тенденцій його зміни. Відтак, пропозиція на сучасному посткризовому етапі його стану покращується під дією позитивних чинників розвитку попиту та стримується внаслідок дії його негативних аспектів.

Узгодження попиту і пропозиції визначає цінову ситуацію, на яку, позаяк, впливає й істотна кількість не економічних чинників, що своєю чергою відображається як на попиті, так і пропозиції будівельних робіт (послуг).

На усунення чи послаблення виявлених негативних аспектів та особливостей щодо стану і тенденцій розвитку будівельного ринку в регіонах України (обумовлених у тому числі недостатньо ефективним державним регулюванням аналізованої сфери) мають передусім спрямовуватися заходи посткризових стратегій та програм розвитку будівництва в регіонах України.

1. Стан будівель та споруд незавершеного будівництва на 1 січня 2012 року / Статистичний збірник. – Державна служба статистики України. – К.: Держаналітінформ, 2012. – С. 33.

2. Житлове будівництво в Україні у 2000-2010 роках / Статистичний збірник. – Державна служба статистики України. – К.: Держаналітінформ, 2011. – С. 17, 52, 84.

3. Шевчук О. І. Регіональна політика житлового будівництва: напрямки удосконалення : монографія / О. І. Шевчук. – Ужгород : ТОВ «Ліга-Прес», 2010. – С. 106-122.

4. Статистичний щорічник України за 2010 рік. – Держкомстат України. – К.: Август Трейд, 2011.

ЗМІСТ ТЕХНОЛОГІЙ ПРОЕКТНОГО БЮДЖЕТУВАННЯ В РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКОЛОГІЧНИХ ЗАВДАНЬ РОЗВИТКУ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Попова О.Ю., д.е.н., проф., **Черкашин І.В.**
ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»
(м. Донецьк, Україна)

У сучасних умовах господарювання суттєво підвищуються вимоги до дотримання норм екологічного законодавства при здійсненні виробничих процесів, що потребує залучення значної кількості фінансових, матеріальних та інтелектуальних ресурсів. Однак проекти природоохоронного значення практично завжди не призводять до отримання екологічного ефекту, що суттєво знижує ступінь зацікавленості інвесторів до фінансування такої категорії проектів. За цих умов виникає необхідність розробки методичного інструментарію стимулювання здійснення екологічно орієнтованих заходів у господарській діяльності.

Питанням аналізу, формування й оцінки результатів і витрат за проектами присвячено ряд праць як вітчизняних, так і зарубіжних учених-економістів. Значний внесок до розвитку методичних положень з оцінки доцільності реалізації проектів у господарській діяльності підприємств здійснили такі фахівці як Р. Тян, Б. Холод, В. Ткаченко, І. Мазур, В. Шапіро, В. Бернс, Х. Решке, Х. Шеллі, В. Хобта та інші. Важливості набувають

питання розробки методичних положень із моделювання процесу фінансового забезпечення соціально-економічного розвитку суб'єктів господарювання на основі формування такої програми проектів, що, з одного боку, забезпечують економічне зростання в системі виробництва та споживання, а з іншого, націлені на попередження або мінімізацію негативного впливу виробничо-господарської діяльності на стан довкілля.

Як інструмент вирішення зазначених проблем пропонується використовувати технологію бюджетування, що становить процес побудови та виконання узгодженого збалансованого плану реалізації програм розвитку суб'єктів господарювання. Бюджет проекту – це план, представлений кількісними показниками, що відбиває витрати, необхідні для досягнення певної мети, а також доходи, що мають бути отримані в результаті досягнення цієї мети. На відміну від кошторису, що являє собою перелік доходів та витрат, структурованих по статтях, бюджет є розподілом статей доходів та витрат у часі (наприклад, по днях або місяцях). Отже, бюджет проекту складається на основі кошторису та календарного плану. Правильно складений бюджет проекту спрямований на вирішення двох основних завдань:

– забезпечення такої динаміки інвестицій, яка б дозволила виконати проект у відповідних часових і фінансових межах;

– зниження обсягу витрат і ризику проекту за рахунок відповідної структури інвестицій і максимальних податкових пільг.

Залежно від того, на якій стадії свого життєвого циклу знаходиться проект, розрізняють декілька видів проектних бюджетів. На стадії розробки концепції проекту складаються попередні бюджетні очікування. Вони ще не є планом, а тільки припущенням щодо майбутніх витрат та доходів. Після проведення техніко-економічних досліджень розробляються попередні бюджети, які носять більшою мірою оціночний, ніж директивний характер. Такі бюджети підлягають узгодженню зо всіма зацікавленими особами і в остаточному підсумку затверджуються керівником проекту чи іншою особою, що приймає рішення.

Після того як бюджет набув офіціального статусу, він стає еталоном, щодо якого здійснюється порівняння фактичних результатів. У процесі реалізації проекту виникають відхилення від попередньо запланованих показників, що має своєчасно відбиватися в поточних бюджетах. Після завершення всіх робіт як підсумковий документ складається фактичний бюджет, у якому відбиваються реальні числа.

Позитивним результатом розробки та реалізації системи бюджетного фінансування діяльності підприємства є:

– підвищення рівня об’єктивності, обґрунтованості й оперативності господарських рішень, що забезпечують не лише виключно економічні цілі

розвитку, а й паралельне досягнення позитивних екологічних ефектів;

– раціоналізація розподілу й використання ресурсів, оптимізація витрат, що приводить до поліпшення фінансового стану суб'єктів господарювання та підвищення фінансових результатів господарської діяльності;

– відновлення та зростання рівня платоспроможності на базі управління грошовими потоками в операційній, фінансовій та інвестиційній діяльності;

– підвищення рівня якості координації та узгодженості дій в досягненні економічних, соціальних та екологічних цілей;

– поліпшення комунікаційних процесів, підвищення швидкості інформаційного обміну між проектами економічного, соціального та екологічної спрямованості;

– розробка дієвих заходів зі стимулювання та підвищення мотивації персоналу до одночасного досягнення економічних та екологічних цілей розвитку.

Однак слід ураховувати, що бюджети можуть бути недосяжними, якщо встановлені цілі є недосяжними; бюджети можуть бути неприйнятними, якщо умови досягнення цілей неприйнятні для підприємства.

ВКЛАД БАЛАЦКОГО О.Ф. В РАЗВИТИЕ ТЕОРИИ ЭКОНОМИКИ ПРИРОДОПОЛЬЗОВАНИЯ[8]

Потравный И.М., проф.
ФГБОУ ВПО «Российский экономический университет им. Г.В. Плеханова» (г. Москва, Россия)

В исследованиях, проводимых в мире в 70-е годы прошлого века по эколого-экономической проблематике, особая роль принадлежит профессору Олегу Федоровичу Балацкому и его научной школе [1]. Речь шла о создании такого экономического механизма, который бы делал невыгодным предприятиям загрязнять окружающую среду, проектировщикам – разрабатывать экологически опасные проекты, управленцам – принимать неразумные с природоохранной точки зрения решения. Заниматься в научном и практическом плане решением обострившихся природоохранных проблем в 70-е годы в нашей стране было делом достаточно смелым, инновационным, так как это противоречило некоторым политико-идеологическим догмам того времени, согласно которым в условиях

[8] Работа выполнена при финансовой поддержке гранта Российского гуманитарного научного фонда (РГНФ), проект №12-02-00225а, 11-02-00202а

социализма, где по словам К. Маркса «ассоциированные производители рационально регулируют свой обмен веществ с природой» проблем загрязнения окружающей среды быть вообще не должно.

В этих условиях исследования и первые публикации О.Ф. Балацкого по проблеме оценки экологических издержке производства и их влияния на состояние окружающей среды, на здоровье населения было делом достаточно революционным и требовало высокого нравственного и научного понимания рассматриваемых проблем [2-5]. В тот период, когда информация о состоянии окружающую среду, о влиянии загрязнения на здоровье населения была по сути закрыта, отсутствовала государственная статистика состояния окружающей среды и природных ресурсов, исследования по эколого-экономической проблематики Сумской научной школы по сути вводили в научный оборот многие понятия, термины и категории, которые впоследствии прочно вошли в теоретическую копилку экономики окружающей среды.

Можно с определенной уверенностью утверждать, что научно-исследовательский и прикладные разработки по оценке ущерба от загрязнения окружающей среды, определению эффективности осуществления природоохранных мероприятий положили начало развитию в нашей стране экологически ориентированного бизнеса, экологического консалтинга и стимулирование дальнейших исследований и разработок в данной области по сути на всей территории бывшего СССР. В настоящее время научная идеологии профессора Балацкого О.Ф. и его учеников, научных школ, которые образовались в Сумском государственном университете развивается в принятых «Основах государственной политики в области экологического развития России на период до 2030 года, утверждены Президентом Российской Федерации от 30.04.2012. [7].

Значительную активизацию и общественную востребованность данные разработки получили в связи с созданием в 1988 г. Государственного комитета СССР по охране природы, с проведением крупномасштабных экономических экспериментов в стране по введению платного природопользования, формированию фондов охраны природы. Научная идеология, разработанная под руководством О.Ф. Балацкого получила одобрение и развитие в рамках сотрудничества с США, Германией и другими странами [8]. По собственному признанию многих зарубежных исследователей (проф. Вернер Шульц, Германия и др.) творческий вклад О.Ф. Балацкого в теорию ущерба, экономики природопользования на много предвосхитил соответствующие зарубежные исследования [6]. В этом смысле современная идеология «зеленого», экологически ориентированного роста в значительной мере выроста из семян сумской творческой лаборатории, основателем и главным генератором идей которой был О.Ф. Балацкий. В

настоящее время основные положения экологической экономики успешно развивают созданные в Сумах научные школы профессора Мельника Л.Г. и других коллег, осуществляется тесное сотрудничество с научным сообществом Российской Федерации, с ЕС и другими странами.

1. Актуальные вопросы экономики природопользования: теоретические и практические аспекты/ Под ред. О.Ф. Балацкого. – Сумы: Всесоюзное экономическое общество, 1990. – 165 с.

2. Балацкий О.Ф. Об одном подходе к определению экономической эффективности вложения средств в здравоохранение// Экономика и математические методы, 1974, т. X, вып. 6, с. 1126-1132.

3. Балацкий О., Волошин В. Вопросы социально-экономической эффективности безотходных производств// Экономика Советской Украины, 1979, №2, с. 47-51.

4. Балацкий О.Ф. Экономика чистого воздуха. – К: Наукова думка, 1979. – 295 с.

5. Балацкий О.Ф., Мельник Л.Г., Яковлев А.Ф. Экономика и качество окружающей природной среды. – Л.: Гидрометеоиздат, 1984. – 190 с.

6. Кто есть кто в экономике природопользования. Энциклопедия. – М.: Экономика. 2009. – 559 с.

7. Основы государственной политики в области экологического развития России на период до 2030 года, утверждены Президентом Российской Федерации от 30.04.2012,www.kremlin.ru

8. Экологическая экономика: перспективы применения экономических инструментов охраны окружающей среды в Германии, России и Украине, т. 1. /Коллективная монография. Лукьянчиков Н.Н., Балацкий О.Ф., Гофман К.Г., Мельник Л.Г. Потравный И.М. и др. – М.: Евразия, 1994. – 103 с.

ЭКОЛОГО-ЭКОНОМИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ УСТОЙЧИВОГО ЗЕМЛЕПОЛЬЗОВАНИЯ В УСЛОВИЯХ ГОРНЫХ СИСТЕМ

Раджабова З.Ф., аспирант
Российский экономический университет им. Г.В. Плеханова
(г. Москва, Россия)

В настоящее время, проблемам развития горных территорий придается огромное значение. Успешное социально-экономическое развитие страны в целом в определенной степени зависит от горных регионов. Проблемы рационального использования земель горных территорий носят экономический, экологический и социальный характер. Для устойчивого развития землепользования в каждом субъекте РФ должны осуществляться комплексные мероприятия по развитию этих трех составляющих. Эколого-экономические проблемы использования земельных ресурсов Республики Дагестан можно рассматривать как типичный пример для горной территории страны. Именно здесь рациональное использование земель является основополагающим фактором улучшения качества жизни населения. В совокупности с низкой обеспеченностью земельными ресурсами это определяет необходимость бережного отношения к земле.

Важнейшим показателем интенсивности использования земель, находящихся в сельскохозяйственном обороте, является структура сельскохозяйственных угодий. 25% всех земель республики расположены в засушливой зоне и еще 25% – это крутые склоны. Площадь сельскохозяйственных угодий в Дагестане составляет 3,4 млн. га, а в расчете на одного жителя – 1,5 га. В целом по стране этот показатель составляет 1,36 га на душу населения. Но по структуре угодий подобная высокая обеспеченность республики земельными ресурсами выглядит уже не так привлекательно. Четко прослеживается дефицит пахотных земель. Размер пашни на душу населения в Дагестане составляет всего лишь 0,23 га, в то время как в целом по стране – 0,83 га. Это осложняет ситуацию, так как повышение интенсивности использования угодий связано именно с расширением площади пашни и установлением оптимальной зональной структуры посевных площадей.

Низкий уровень природоохранных мероприятий также послужили катализатором снижения экономического плодородия. Выступая основным средством производства, земли сельскохозяйственного назначения подлежат особой охране. Осуществление мер по защите земельных ресурсов должно основываться на комплексном подходе к этой проблеме с учетом их зональных и региональных особенностей. Помимо целевого использования земельных ресурсов, необходимо также внедрять почвозащитные технологии обработки земель. Подобные меры будут способствовать предотвращению дальнейшей деградации почвы.

Еще одним сдерживающим фактором повышения эффективности использования земельных ресурсов является низкий уровень материально-технической базы. Материально-техническая оснащенность земледелия не отвечает современным требованиям ведения хозяйства. Это приводит к тому, что значительные площади сельскохозяйственных угодий остаются необработанными. Сельскохозяйственная техника изношена более чем на 80%. Как следствие, сельскохозяйственные работы не выполняются в оптимальные сроки, и снижается качество продукции. Также допускается перерасход топлива. Все это, в совокупности с предыдущими факторами, приводит к росту себестоимости сельскохозяйственной продукции. В результате производительность труда по республике в 2 раза ниже, чем в среднем по стране.

Решение рассмотренных эколого-экономических вопросов будет способствовать формированию устойчивого землепользования в условиях горных территорий.

ЗМІСТ КОМПЛЕКСНО-ПРОПОРЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Рапіцький Т.І.
Відокремлений підрозділ Національного університету біоресурсів і природокористування України «Бережанський агротехнічний інститут» (м. Бережани, Україна)

Поглиблення процесів диспропорційності соціально-економічного розвитку неминуче має наслідком нестійкість, а потім і кризовий стан національно-господарської відтворювальної системи в результаті наростання в ній структурно-параметричних протиріч. Актуальність проблеми пропорційності посилюється тим, що нова якість економічного зростання в Україні пов'язана із зміною пропорцій економічної системи. Безперечною є взаємна залежність стану та якості пропорцій відтворення трудового потенціалу регіонів та пропорцій економічного розвитку країни.

Комплексно-пропорційний розвиток є інтегративною категорією. На нашу думку, саме ця категорія є найбільш доречною і закономірною, коли йдеться мова про розвиток трудового потенціалу. Адже сам трудовий потенціал є інтегральною динамічною системою, якій властива поліструктурність, тобто взаємне переплетення різноякісних підсистем, що утворюють декілька пов'язаних між собою ієрархічних структур.

Взаємозв'язок елементів і пропорцій являє собою єдність протилежностей: елементи, перебуваючи в безперервній взаємодії між собою, мають тенденцію постійно змінюватися, структура ж – залишатися стійкою, незмінною. Формування нової пропорції знаменує собою перехід в новий якісний стан, на новий ступінь розвитку. Комплексність у широкому розумінні, як правило, розглядають як взаємопов'язаність найважливіших складників, які взаємодоповнюють один одного: зміна (або зникнення) одного з них впливає на стан інших і на розвиток. Комплексний розвиток, перш за все, означає певну зрівноваженість та пропорційність складників системи, що фактично передбачає її оптимальну структуру, тобто відповідну пропорцію між всіма її елементами, узгоджений структурний розвиток.

Структура трудового потенціалу характеризується неоднорідністю, що відповідає ієрархією й пропорціями між її складовими. Часткові пропорції інтегруються в одне ціле у загальній інтегративній структурі трудового потенціалу. Остання являє собою повну сукупність зв'язків системи. її особливістю є наявність складних зв‘язків, окремі складові яких можуть належати навіть різним класам. Подібні відношення є емерджентними атрибутами загальної пропорції, завдяки їм вона не зводиться до простої суми часткових структур. На сучасному рівні розвитку теорії трудового потенціалу безпосередньо вивчаються в основному лише часткові пропорції.

Дослідження пропорції шляхом аналізу окремих зв'язків або відношень — складне і малоефективне, оскільки пов'язане з ризиком втрати емерджентних моментів будови трудового потенціалу, які не можна виявити на рівні окремих зв'язків. У загальній теорії систем такий підхід кваліфікується як вивчення без теорії.

Структурний аспект розвитку трудового потенціалу проявляється як через кількісне зростання, так і через певні якісні зміни в трудовому потенціалі. Зміна пропорцій в трудовому потенціалі являють собою якісні зміни взаємозв'язків між порівнянними елементами системи цього потенціалу, обумовлені нерівномірною динамікою співвідношення їх кількісних характеристик. Зрушення в структурі трудового потенціалу являють собою складну систему зміни взаємозалежних пропорцій, що протікають під впливом наявного технічного базису, соціальних механізмів виробництва, розподілу й обміну відповідно до суспільних потреб, наявних ресурсів і досягнутим рівнем продуктивності праці.

Відповідно до виділених критеріїв можна трактувати прогресивні структурні зрушення у трудовому потенціалу регіонів так:

1. Пропорції, що відповідають сучасним світовим тенденціям розвитку постіндустріального суспільства. Це найбільш фундаментальні, довгострокові зрушення, що поєднані ведуть до зміни пропорції світового господарства й трудового потенціалу окремих країн у цілому в перспективному напрямі, які ще тільки почали формуватися в розвинених країнах і які потрібно враховувати в довгострокових програмах розвитку України та її регіонів.

2. Пропорції трудового потенціалу, що відповідають критерію поточної конкурентоспроможності галузі, країни. Конкурентоспроможні галузі й сектори вже тепер можуть стати для України та її регіонів локомотивами розвитку трудового потенціалу.

3. Пропорції трудового потенціалу, що відповідають критерію інноваційності. Ці структурні зрушення, що відбуваються на всіх рівнях економічних систем (від мікро- до глобального), становлять сутність сучасної структурної модернізації економіки й основу сучасного розвитку.

Отже, формування соціально-економічних пропорцій трудового потенціалу є однією з головних цілей регіонального розвитку, тому що саме вони визначають рівень життя населення, ступінь задоволення матеріальних і духовних потреб людину. Ці пропорції є результатом відтворювальних циклів з високим ступенем локалізації, тобто їхнє формування відбувається під впливом факторів регіонального рівня. Такі зміни визначають зміни основних (інтегральних) системних якостей та виникнення нової якості трудового потенціалу в цілому.

ОСОБЛИВОСТІ СТАНУ ТА ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ РИНКУ ВІДПОВІДАЛЬНОГО ІНВЕСТУВАННЯ КРАЇН ЄВРОПИ

Романьок Т.В., аспірант
ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» (м. Київ, Україна)

Відповідальне інвестування є однією з особливостей сучасної концепції стійкого розвитку, оскільки передбачає не лише досягнення ефективного економічного зростання через отримання високих фінансових результатів, а й забезпечує соціальний захист суспільства та мінімізацію негативного впливу на навколишнє середовище.

За даними «Глобального звіту про відповідальне інвестування 2012», розробленого в рамках Глобального альянсу зі стійкого інвестування обсяги відповідальних інвестицій у світі станом на початок 2012р. становлять 10,478 трлн. євро, при цьому частка Європейського регіону є найбільшою і становить 64,5% (6,763 трлн. євро) [1]. Лише за період 2003-2012рр. обсяги ринку відповідальних інвестицій країн Європи зросли в 20 разів, що пояснюється, в першу чергу, збільшенням кількості країн, показники яких враховуються при розрахунку обсягів ринку відповідального інвестування країн Європи; і по-друге, покращенням показників соціальної та екологічної відповідальності транснаціональних корпорацій, які беруться до уваги при прийнятті рішення про інвестування (рис. 1).

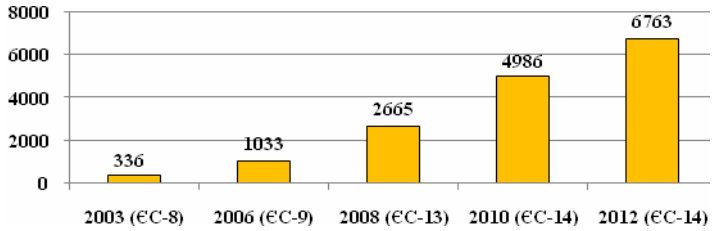

Рис. 1. Динаміка відповідального інвестування країн Європи, 2003-2012 рр. (млрд. євро) [3]

Характерною особливістю ринку відповідального інвестування країн Європи, окрім високих темпів зростання, також є багатоманітність методів, що використовуються менеджерами по управлінню активами для вибору об'єкта для інвестування. Всього їх нараховують шість: 1) тематичне інвестування; 2) інвестування на основі відбору цінних паперів «кращих» у своїй галузі компаній; 3) скрінінг на основі принципів/норм; 4) інвестування на основі виключення; 5) активна участь акціонерів; 6) інтеграція ESG-критеріїв у фінансовий аналіз.

Останнім часом проводиться дослідження щодо виділення сьомого

методу – інвестування впливу [3]. Найбільші обсяги відповідальних інвестицій спостерігаються з використанням методів виключення та інтеграції ESG-критеріїв, хоча найбільші темпи росту відповідальних інвестицій спостерігаються за методами, основаними на принципах/нормах, виключенні та відборі «кращих» у своїй галузі компаній (табл. 1).

Таблиця 1

Обсяги ринку відповідального інвестування країн Європи за методами, 2010-2012 рр. [3]

Методи відповідального інвестування	Початок 2010р., млн. євро	Початок 2012р., млн. євро	Темпи росту, %
1. Тематичне інвестування	25 361	48 090	89,6
2. Інвестування на основі відбору цінних паперів «кращих» у своїй галузі компаній	132 956	283 206	113
3. Скрінінг на основі принципів/норм	988 756	2 346 308	137,3
4. Інвестування на основі виключення	1 749 432	3 829 287	118,9
5. Активна участь акціонерів	1 668 473	1 950 406	16,9
6. Інтеграція ESG-критеріїв у фінансовий аналіз	2 810 506	3 204 107	14

Переважання того чи іншого методу відповідального інвестування є характерним для різних країн Європи. За даними «Звіту про соціально-відповідальне інвестування в країнах Європи 2012» для більшості учасників дослідження домінуючим є використання методу інвестування на основі виключення, і лише Норвегія та Франція найчастіше використовують метод скрінінгу на основі принципів/норм, а також Великобританія – метод активної участі акціонерів.

Іншою важливою особливістю ринку відповідального інвестування країн Європи є значна частка інституціональних інвесторів в загальному обсязі здійснюваних інвестицій – 94% (станом на початок 2012р.), які в свою чергу на 65,3% представлені пенсійними фондами (63,4% – державні пенсійні фонди та резервні фонди; 1,9% – корпоративні пенсійні фонди). Значну частку також займають університети та інші учбові заклади (20,3%) і страхові компанії та пайові інвестиційні фонди (12%) [2].

Отже, ринок відповідального інвестування країн Європи динамічно і багатосторонньо розвивається, демонструючи не лише високі темпи зростання, а й пропонуючи нові методи та інструменти для здійснення інвестицій.

1. Global Sustainable Investment Review 2012. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://gsiareview2012.gsi-alliance.org/

2. European SRI Study 2010. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.eurosif.org/images/stories/pdf/Research/Eurosif_2010_SRI_Study.pdf

3. European SRI Study 2012. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://eurosif.org/images/stories/pdf/1/eurosif%20sri%20study_low-res%20v1.1.pdf

АСПЕКТИ ЦІНОУТВОРЕННЯ В ЕКОЛОГІЧНОМУ МАРКЕТИНГУ

Рябченко І.М., аспірант
Сумський державний університет (м. Суми, Україна)

Досягнення збалансованого розвитку діяльності в сфері охорони навколишнього природного середовища і раціонального використання природних ресурсів передбачає активне залучення можливостей суспільства.

В існуючих еколого-соціально-економічних умовах до головних завдань екологічного маркетингу регіону відносять завдання формування і розвитку ринку екологічних товарів з метою розв'язання суперечностей між економічним розвитком і необхідністю збереження і подальшого поліпшення якості довкілля [1, с. 125].

Вагоме значення у соціально-економічному зростанні набуває підприємництво, на розвиток якого, головним чином, впливає ціноутворення.

Ціни та цінова політики є основними елементами екологічного маркетингу підприємства. Цінова політика впливає на екологостійку виробничо-господарську і комерційну діяльність підприємства. Ринкові відносини вимагають функціонування специфічної методики ціноутворення в екологічному маркетингу.

Встановлення ціни на екотовари (екопослуги) проходить в декілька послідовних етапів [2]:

- Визначення цілей підприємства при виробництві, розподілі, обміні та споживанні екотоварів (екопослуг);
- Вивчення якості екотовару (екопослуг), порівняння його екологічних характеристик з товарами інших виробників;
- Вивчення екологічних витрат виробництва, еластичності попиту, очікуваних об»ємів продажу та прибутків;
- Вивчення екологічних потреб потенційних покупців;
- Вивчення ринку екотоварів (екопослуг);
- Вибір стратегії ціноутворенння екотовару (екопослуги);
- Планування, управління і контроль екологічного маркетингу;
- Облік мотиваційних, психологічних і екологічних аспектів «іміджа» підприємства для споживачів та конкурентів.

При цьому ефективно вирішується ряд задач по створенню нового екотовару та виводу його на новий ринок з подальним закріпленням свого положення, по здійсненню послідовної сегментації ринку та стимулюванню комплексного продажу екотоварів (екопослуг) тощо.

Поряд з загальноприйнятими в класичному маркетингу принципами цінової політики процес ціноутворення в екологічному маркетингу має свої особливості і вимагає врахування ряду специфічних факторів внутрішнього та зовнішнього характеру, таких як величина власних витрат на випуск

товарів з урахуванням екологічних витрат, політика конкурентів в області раціонального використання природних ресурів і екологічної безпеки, дії громадських організацій з охорони природного середовища, екологічна свідомість населення, роль держави і місцевих оргаів влади тощо.

Розвиток ринку екологічних виробів і послуг є одним з основних факторів забезпечення стабільності розвитку економіки регіону, дає можливість вирішити в комплексі економічні, соціальні та екологічні проблеми, а недосконаліть методик ціноутворення в екологічному маркетингу призводить до нераціонального природовикористання навколишнього середовища.

1. Основи екології. Екологічна економіка та управління природокористуванням : підручник / [Л.Г. Мельник, М.К. Шапочка, О.Ф. Балацький та ін.]; за заг. ред. Л.Г. Мельника та М.К. Шапочки. – Суми : ВТД «Університетська книга», 2005. – 759 с.

2. Садченко Е.В. К вопросу о ценообразовании в экологическом. / Садченко Е. В., Ничитайлова Н. С. // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2010. – №2.– С.197-205.

ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЄВОСТІ СТАБІЛІЗАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ

Савченко К.В., к.е.н., доц.
Академія муніципального управління (м. Київ, Україна)

Поступальний розвиток суспільства значною мірою обумовлений економічною політикою держави в цілому і зокрема її важливим компонентом — стабілізаційною політикою. На нашу думку, для здійснення стабілізаційної політики в країні мають поєднуватись фінансові та нефінансові механізми, але фінансові слід вважати основоположними. Фінансові механізми виступають грошовим забезпеченням проведення стабілізаційної політики і можуть використовуватись в межах фіскальної чи монетарної політики, політики доходів і зовнішньоекономічної політики.

Оскільки безпосередніми інструментами стабілізаційної політики є монетарна та фіскальна політики, то взаємоузгодженість між ними – шлях до реалізації дієвої стабілізаційної політики. Відокремлене застосування зазначених інструментів суттєво зменшує ефективність стабілізаційної політики держави.

В Україні на сьогоднішній день макроекономічна стабілізація є домінантою економічних перетворень, основними компонентами першочергових завдань якої є вирішення проблем обмеження існуючого надмірного попиту, скорочення рівня дефіциту державного бюджету та від'ємного сальдо балансу зовнішньої торгівлі, а також нарощування зовнішньої заборгованості.

Оцінюючи реалізацію стабілізаційної політики в Україні, необхідно

врахувати специфіку економічної кризи та її причини. Якщо циклічна криза надвиробництва є наслідком розвитку ринкових відносин та взаємодії попиту і пропозиції, то в нашій країні вона обумовлена однобічним переважанням ринку продавця, де покупці конкурували між собою за право купити товар. В Україні фінансові інструменти не досить активно впроваджуються саме для макроекономічного регулювання, і, нажаль не повністю використовуються з метою стабілізації кризових явищ в економіці. В промислово розвинутих країнах однією із головних цілей фінансових інструментів фіскальної політики є активне контрциклічне регулювання для зменшення негативних наслідків криз.

Тривалість трансформаційного спаду обмежує використання монетаристських програм, що передбачають тимчасове погіршення фінансового забезпечення соціальної сфери, швидкий механізм адаптації виробників до дії ринкових регуляторів. Також зростання бюджетного дефіциту і державного боргу може відбуватися тільки до певних меж. За відсутності конкурентного середовища та низької інтегрованості економіки не буде використаний і мультиплікаційний ефект.

Враховуючи перешкоди на шляху здійснення дієвої стабілізаційної політики в Україні, необхідними напрямками її удосконалення вважаємо такі:

- обмежити можливості зловживання нею у вузько партійних інтересах шляхом ширшого використання правил, особливо у монетарній політиці, та відповідного скорочення спектру дії дискреційної політики;

- у зв'язку з негативним впливом лагів на дієвість стабілізаційної політики держави, у випадку короткочасних порушень економічної рівноваги уряду краще не використовувати свої можливості регулювання господарської кон'юнктури. Дискреційні рішення слід приймати тільки при довготривалих дисбалансах;

- узгоджувати заходи монетарного та фіскального впливу між собою, щоб не виникло ситуації анулювання ефекту від них з причини різнонаправленості (наприклад, одночасне проведення стимулюючої монетарної та рестрикційної фіскальної політик);

- постійно аналізувати очікування економічних суб'єктів та будувати стабілізаційну політику відповідно до них, уникаючи несподіванок та відповідно витрат для національної економіки.

Досвід багатьох країн з розвиненою ринковою економікою засвідчує, що довіри заслуговує така політика Національного банку, яка забезпечує низький стабільний темп зростання грошової маси. Однак така політика є несумісною з фіскальною політикою уряду, орієнтованою на великий дефіцит державного бюджету. Ця несумісність пов'язана з обмеженими можливостями боргового фінансування дефіциту бюджету і неминучого збільшення інфляційного тиску навіть у разі стабілізації темпу зростання

грошової маси. За умов швидкого росту державного боргу економічні агенти не повірять у намір Національного банку дотримуватися низького темпу росту грошової маси, а ця недовіра неминуче дестабілізує макроекономічну ситуацію. Тому систематичний контроль державних органів за динамікою бюджетного дефіциту є необхідною умовою для успішного здійснення Національним банком стабілізаційної політики.

В свою чергу, реалізація стимулюючих та підтримуючих заходів фіскальної політики є достатньо ризикованим, і можлива тільки при наявності фінансових резервів, накопичених під час економічного підйому, невеликого рівня дефіциту, або можливостей швидкої мобілізації ресурсів для покриття цього дефіциту. Через це такі заходи повинні бути доповнені компенсаторними стабілізаційними заходами податкової політики. При цьому передумовою ефективності стимулюючих і підтримуючих заходів є їх завчасне планування із урахуванням особливостей економічного розвитку країни та часового лагу.

СУТНІСТЬ КАТЕГОРІЇ «ЕКОЛОГІЧНИЙ МАРКЕТИНГ»

Сагер Л.Ю., **Никонець М.О.**
Сумський державний університет (м. Суми, Україна)

Екологічний маркетинг – специфічний вид маркетингу, який передбачає орієнтацію усієї діяльності підприємства (розроблення продукції, її виробництва, пакування, транспортування, реалізації, просування, переробки та утилізації) на формування та задоволення екологічно орієнтованого попиту з метою отримання прибутку та збереження довкілля і здоров'я людей [4].

Становлення екологічного маркетингу у провідних розвинутих країнах світу пройшло кілька етапів еволюції. З моменту його зародження розуміння взаємодії між економікою та довкіллям розвивалось, через що розвивалось і розуміння самого екологічного маркетингу. В цілому виділяють три фази [2]:

– екологічний маркетинг. Ця концепція передбачала вузько орієнтовані ініціативи, що концентрувались на зниженні залежності від частково шкідливих товарів, а всі маркетингові види діяльності розглядались під кутом зору допомоги у вирішенні екологічних проблем;

– маркетинг навколишнього середовища – більш широкий підхід, націлений на зниження шкідливого впливу на навколишнє середовище через застосування технологій бережливого виробництва, створення інноваційних товарів, що забезпечують менший рівень викидів в атмосферу та відходів;

– сталий (збалансований) маркетинг – більш радикальний підхід до ринків та маркетингу, який шукає шляхи покриття всіх витрат з виробництва та споживання, пов'язаних із охороною навколишнього середовища, для

створення сталої (збалансованої) економіки.

Відповідно можна виділити наступні передумови створення екологічного маркетингу [5]:

– маркетингові – поява концепцій, які допускали можливість врівноваження декількох суперечливих задач з метою зниження негативного впливу маркетингу на суспільство;

– екологічні – посилення техногенного впливу та порушення рівноваги навколишнього природного середовища, викликане забрудненням атмосферного повітря, водних та лісових ресурсів, а також ґрунтів внаслідок антропогенної діяльності людини;

– соціальні – зростання рівня потреб в екологічно безпечній продукції та екологізації бізнесу, сформованих в результаті погіршення здоров'я людей, спричиненого забрудненням довкілля;

– технологічні –стрімкий розвиток технічних засобів та технологічних рішень, що сприяють впровадженню екологічно орієнтованого виробництва;

– економічні – наявність економічних умов, які забезпечують ефективність виробництва екологічно безпечної продукції або послуг.

Проте впровадження у практику принципів екологічного маркетингу ще не є гарантією отримання конкурентних переваг. Для перетворення можливостей екомаркетингу на конкурентні переваги експерт з екологічного маркетингу і екологічних інновацій Оттман розробила п’ять правил екологічного маркетингу [1]:

1. «Знати своїх споживачів». Необхідно бути впевненими, що потенційні споживачі обізнані про переваги товару і їхнє значення або товар має пропонувати ще й іншу, більш очевидну вигоду для споживача, яка підвищить цінність товару в його очах, інакше споживачі не погодяться платити преміальну ціну.

2. «Надання прав споживачам». Необхідно переконатись, що споживачі відчувають, що їхня споживча поведінка здатна щось змінити; як результат – придбання ними екологічних товарів.

3. «Необхідно діяти прозоро». Споживачі мають вірити у відповідність продукту всім правовим нормам і у специфічні заяви виробника щодо переваг продукту. Часто споживачі не довіряють інформації виробників про покращені екологічні характеристики товару або процесу його створення, причиною чого є зловживання деякими підприємствами екологічною темою через використання нічим не підкріплених екологічних декларувань про продукт, власними знаками екологічного маркування тощо.

4. «Необхідно переконати покупців». Споживачі повинні вірити, що товар повністю виконує заявлені функції, адже заради довкілля вони не готові відмовитись від звичної якості товару.

5. «Слід ретельно обміркувати ціноутворення». Якщо ціна на продукт є

вищою порівняно до традиційних товарів, необхідно бути впевненим, що споживачі приймуть таку ціну і вважатимуть, що вона відповідає товару. Багато споживачів, звичайно, не можуть сплачувати преміальну ціну ані за традиційний, ані за екологічний товар, особливо у період економічного спаду. На це слід звертати увагу при визначенні цільової аудиторії екологічного товару і при розробленні продуктових характеристик.

1. Ottman J.A. The Five Simple Rules of Green Marketing / J.A. Ottman // Design Management Review Fall, 2008. – P. 65-69.
2. Peattie K. Towards Sustainability: The Third Age of Green Marketing / K. Peattie // The Marketing Review, 2001. – Vol. 2, Westburn Publishers Ltd. – P. 129-146
3. Ілляшенко С.М. Формування ринку екологічних інновацій: економічні основи управління: монографія / С.М. Ілляшенко, О.В. Прокопенко / під ред. д.е.н., проф. С.М. Ілляшенка. – Суми : ВТД «Університетська книга», 2002. – 250 с.
4. Эндрюс А. Экономика окружающей среды / А. Эндрюс. – К. : Лыбидь,1995. – 271 с.
5. Ращенко А.В. Суть та еволюція поняття екологічний маркетинг / А.В. Ращенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/znpen/2011_7/16SEM.pdf

ОСНОВНЫЕ ПРИНЦИПЫ СТИМУЛИРОВАНИЯ РАЗВИТИЯ ТЕРРИТОРИЙ ТРАДИЦИОННОГО ПРИРОДОПОЛЬЗОВАНИЯ И ХОЗЯЙСТВОВАНИЯ УКРАИНЫ

Садченко Е.В., д.э.н., проф.
Одесский национальный университет им. И.И. Мечникова (Украина)
Мартиенко А.И., с.н.с.
Институт проблем рынка и экономико-экологических исследований НАН Украины (Украина)

Анализ существующего опыта в области традиционных форм природопользования и хозяйствования показал, что вопросы стимулирования развития территорий традиционных форм природопользования практически не развиты. Главной нерешенной задачей в области традиционного природопользования является комбинирование различных мер стимулирования сохранения биоразнообразия. Традиционное природопользование и хозяйствование должно осуществляться в границах территории, которая включает не только территориальный природный комплекс (ландшафт, экосистему), а целиком весь “этносоциоландшафт”, то есть кроме природной составляющей включать местную общину, которая живет на соответствующей территории и является носителем традиционных экологических знаний в контексте сохранения биоразнообразия. Именно такой подход разрешает комплексно решать проблему охраны природной среды с учетом возможных социально-экономических эффектов на территориях компактного проживания “автохтонных” народов, народностей,

этнических меньшинств, общин и т.п. Из практических соображений (по критерию управляемости) территория традиционного природопользования и хозяйствования может быть определена в границах одной или нескольких существующих административно-территориальных единиц местного уровня – сельского (поселкового) Совета, или (в некоторых случаях) целого административного района области. Это дает возможность руководить процессом внедрения традиционного природопользования и хозяйствования, используя сформированную систему административно-территориального деления и местного самоуправления в Украине. Определять потребность и возможности внедрения традиционного природопользования и хозяйствования на местном уровне имеют право сельские и районные Совета народных депутатов, которые вносят соответствующие предложения в областные Советы народных депутатов относительно включения соответствующих земельных участков в территории (земли), предназначенные для ведения традиционного природопользования и хозяйствования.

К основным принципам государственного (и местного) стимулирования развития регионов традиционного природопользования относятся:

- объективность и открытость при определении территорий для стимулирования и развития;
- нацеленность на достижение конечного практического результата производственно-распределительной деятельности в области традиционного природопользования;
- сбалансированность общегосударственных, региональных и местных интересов развития, определение государством с учетом предложений органов местного самоуправления научно обоснованных приоритетных направлений развития территорий традиционного природопользования;
- максимальное использование возможностей самих территорий традиционного природопользования в разработке и реализации системы мер по преодолению депрессивности;
- программно-целевой подход к решению проблем социально-экономического развития, создания благоприятной инвестиционной среды для данных территорий;
- эффективность реализации программ стимулирования развития территорий традиционных видов природопользования в соответствии с долговременной целью с учетом соблюдения нормативной экологической базы;
- недопустимость использования целевой государственной поддержки для финансирования текущих потребностей территорий;

- системность и взаимосвязь стратегии и тактики в удовлетворении требований потенциальных покупателей, на основе использования нормативной экологической базы в процессе целенаправленного воздействия на покупателей;

- партнерство и взаимная ответственность центральных и местных органов исполнительной власти, органов местного самоуправления, научных и общественных организаций и других субъектов в выполнении задач развития территорий традиционного природопользования;

- достоверность информации о природных ресурсах, информированность потенциальных потребителей;

- прогнозируемость.

Экономическая деятельность на территориях традиционного природопользования и хозяйствования должна осуществляться на специальных условиях, которые разрешат поддерживать на этих территориях режим рационального природопользования и сохранения биоразнообразия.

ВИКОРИСТАННЯ ВІДХОДІВ ДЕРЕВИНИ ДЛЯ ОТРИМАННЯ ЕНЕРГІЇ

Свинтух М.Б., стажист-дослідник
Тернопільський національний економічний університет
(м. Тернопіль, Україна)

У багатьох країнах відходи деревини використовують для отримання енергії, оскільки теплова віддача палива, яке отримано з деревної біомаси, цілком відповідає традиційному паливу, наприклад одну тонну вугілля можна замінити 4,2 куб. м. таких відходів. Одним із способів утилізації деревної біомаси є пряме спалювання з метою отримання енергії. Значні переваги деревного палива полягають в його екологічній чистоті: деревина не містить сірку, хлор та інші шкідливі для атмосфери елементи. З іншого боку, невикористана деревна біомаса створює небезпеку для природного середовища, тому що, розкладаючись, призводить до викиду в повітря метану, забруднення річок і загибелі флори та фауни. При використанні деревної біомаси для виробництва енергії виникають додаткові джерела економії грошей, оскільки дерево відходи знаходяться практично на місці їх споживання і не потребують витрат на їх транспортування.

Процес використання деревних відходів може супроводжувати всі етапи отримання та переробки технологічної деревини і, як правило, вимагає виконання наступних загальних етапів: збір відходів, транспортування до місця їх утилізації і, безпосередньо, утилізація відходів з отриманням кінцевої продукції. Для одержання енергетичного ефекту, від утилізації дерево відходів найбільш доцільним є їх спалювання.

Деревна біомаса характеризується наступними найважливішими показниками:

• найбільший, найменший і середній розмір складових шматків деревної біомаси

• вологість

• питома теплота згоряння

• густота

• зольність

Розмір складових шматків деревного біомаси та їх геометричні пропорції є першим важливим показником при виборі обладнання для виробництва тепла або електроенергії з деревної біомаси, оскільки, як правило, будь-яке устаткування досягає максимального ККД при використанні того виду пального, на який воно розраховане.

Вологість деревної біомаси також безпосередньо впливає на можливості застосування конкретного устаткування, оскільки деякі типи устаткування використовують деревну біомасу, задану, як правило, не більше ніж попередньо обумовленої вологістю.

Питома теплота згоряння деревної біомаси (вимірюється, як правило, в кал / кг, Дж / кг або кал/м3, Дж/м3) характеризує її паливні властивості. Чим більше питома теплота згоряння, тим менший обсяг деревної біомаси потрібен при спалюванні для виробництва тепла. Цей показник залежить від вологості деревини.

Поліпшити енергетичні показники деревної біомаси дозволяє використання технології брикетування. Кубічний метр тирси або стружки вологістю 15% при згорянні виділяє 500-600 тис. ккал, то такий же обсяг паливних брикетів при згорянні дасть від 4 до 5 млн. ккал. Приблизно 2 тонн паливних брикетів або трохи більше 2 кубічних метрів, достатньо для обігріву котеджу протягом всього опалювального сезону.

На сьогоднішній момент величезна маса не перероблених деревних відходів накопичується і зберігається під відкритим небом, що створює загрозу для навколишнього середовища. Переробка деревних відходів вирішує не тільки проблему забезпечення населення недорогими енергоносіями, але так само цілий ряд проблем, пов'язаних зі зниженням обсягу шкідливих викидів, зменшенням негативного впливу енергетики на навколишнє середовище, поліпшенням санітарного стану лісових масивів і промислових площ деревообробних підприємств, створенням нових робочих місць.

ПЕРЕХІД ДО БАГАТОФУНКЦІОНАЛЬНОГО АГРОВИРОБНИЦТВА ЯК СПОСІБ УЗГОДЖЕННЯ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНИХ ІНТЕРЕСІВ У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОМУ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННІ

Северенчук А.Л., старший викладач
Житомирський державний технологічний університет
(м. Житомир, Україна)

Аналіз змін структури посівних площ в Україні протягом 1990-2012 рр. свідчить про домінування у сільськогосподарському землекористуванні економічних інтересів. Адже зростає частка посівів більш прибуткових культур (кукурудзи, соняшнику, сої), за рахунок скорочення питомої ваги інших культур. Наприклад, протягом зазначеного періоду, частка посівних площ кормових культур зменшилася з 37% до 8,6%. Дана тенденція охопила навіть ті регіони (зокрема, Житомирську область), для яких вирощування кукурудзи, соняшнику та сої у великих обсягах було історично не притаманно в силу ґрунтових, кліматичних та інших особливостей.

Переважання у сільськогосподарському землекористуванні економічних інтересів має своїм побічним наслідком, як це часто буває, загострення екологічних проблем. Гонитва за високими прибутками у аграрному виробництві призводить до виснаження та погіршення якості земельних ресурсів, втрати біорізноманіття, погіршення стану здоров'я населення через вживання продукції та питної води забрудненої шкідливими хімічними елементами.

Узгодження еколого-економічних інтересів загалом може відбуватися двома шляхами: адміністративним та ринковим. У першому випадку ініціатором змін виступає держава, примушуючи та (або) заохочуючи суб'єктів виробляти й споживати сільськогосподарську продукцію, керуючись принципами концепції сталого розвитку. У другому випадку ініціатором змін стає суспільство, сигналізуючи виробникам про свої вподобання зростанням платоспроможного попиту на екологічно чисту продукцію з міркувань турботи про власне здоров'я чи високого рівня екологічної свідомості.

В процесі практичного врегулювання еколого-економічних протиріч в країнах світу напрацьовано чимало способів коригування поведінки суб'єктів, що застосовують як адміністративні, так і ринкові інструменти та їх комбінацію. Одним із перевірених способів узгодження еколого-економічних інтересів у сільськогосподарському землекористуванні є багатофункціональне агровиробництво.

Згідно з традиційним поглядом, сільське господарство є галуззю, що постачає сировину для легкої та харчової промисловості. Погляд з позиції

багатофункціональності означає, що сільське господарство окрім постачання сировини виконує ще ряд функцій:

- збереження сільського способу життя;
- забезпечення зайнятості сільського населення;
- збереження традиційних сільських видів діяльності;
- збереження сільської місцевості та осередків дикої природи;
- виробництво екологічно чистої сільськогосподарської продукції та ін.

Запровадження багатофункціонального сільського господарства в Україні бачиться особливо актуальним, у зв'язку із загостренням не лише еколого-економічних, а й соціальних протиріч. Частка сільського населення невпинно скорочується через процеси депопуляції та міграції до міст. Одна з головних причин міграції – відсутність робочих місць. Одним з найважчих наслідків стрімкого скорочення частки сільського населення є незворотна втрата сільського способу життя (що є елементом національної ідентичності). Багатофункціональне сільське господарство дає шляхи для вирішення вказаних проблем.

Завдяки розвитку багатофункціонального сільського господарства суттєво розширюється асортимент благ, які можуть запропонувати виробники із сільської місцевості споживачам. Поряд з традиційним виробництвом сільські господарі можуть займатися вирощуванням грибів, духмяних та лікарських трав, органічних овочів, розведенням коней, кіз, овець, оленів, розвитком народних промислів, наданням послуг з тренування коней, дегустації продукції, проведення турів вихідного дня та шкільних пізнавальних турів та ін.

Блага, що створюються у багатофункціональному агровиробництві можуть бути ринковими та неринковими. Тому стимулами для його розвитку мають стати водночас і державна політика, і попит споживачів. Оскільки, еластичність попиту за доходами таких благ є високою і деякі споживачі готові платити більше за продукцію вирощену стало або за продукцію «з традиціями», то зі збільшенням рівня добробуту споживачів цілком прогнозовано зросте попит на продукцію багатофункціонального сільського господарства. Держава, зі свого боку, може підтримати виробництво дотаціями, пільгами, програмами перерозподілу земель.

Навряд чи поширення багатофункціонального агровиробництва допоможе повністю подолати еколого-економічні протиріччя сільськогосподарського землекористування й розв'язати соціальні проблеми села, але може створити конкуренцію традиційному сільському господарству, поширити альтернативні види зайнятості та перерозподілити земельні території на користь сталих господарств, що у свою чергу дозволить, якщо не вирішити, то зняти гостроту еколого-економічних конфліктів.

РЕНТНЫЕ ПЛАТЕЖИ НА ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ПРИРОДНЫХ РЕСУРСОВ: ЭНЕРГЕТИЧЕСКИЙ ПОДХОД

Сегеда И.В., доц.
Национальный технический университет Украины «КПИ»
(г. Киев, Украина)

Энергетика – это важный стратегический ресурс современного мира, фактор устойчивого развития. Основными задачами национальной энергетической политики являются устойчивое обеспечение населения и отраслей экономики энергетическими ресурсами, повышение эффективности их использования, а также улучшение экологической обстановки в стране.

Энергетические ресурсы – это запасы топлива и энергии в природе, которые при современном уровне техники могут быть практически использованы человеком для производства материальных благ. Особенностью является ограниченность.

Сегодня энергогенерирующая отрасль Украины требует модернизации, а у государства на это средств нет. За последние семь лет в энергогенерирующие компании вложено только около 120 млн. грн. (Сумма, которая требуется для обновления отрасли в течение 10 лет, оценивается в $17—20 млрд.). Более 90% блоков украинских ТЭС исчерпали расчетный ресурс. Степень износа основных фондов в отрасли достигла 40%, а на некоторых станциях — 70—90%. Построенные в 70-е гг. энергоблоки имеют низкий КПД — в среднем 28—30%, тогда как современное оборудование и передовые технологии позволяют увеличить эти показатели до 40—45%. В результате ТЭС из НАК «Энергетическая компания Украины» ежегодно сжигают «лишние» 10 млн. т угля [1].

По мнению экспертов, без широкомасштабной модернизации старых энергоблоков и строительства новых уже к 2016 г. страна вследствие роста энергопотребления и выхода из строя вконец изношенных мощностей может столкнуться с дефицитом электроэнергии.

Недавно Украина присоединилась к европейскому энергетическому сообществу, и именно производство электроэнергии — та отрасль, которая сулит наибольшие выгоды от выхода к зарубежным потребителям.

Учитывая все вышеизложенное — вопрос о возможных сроках начала и темпах экономического роста тесно связан с внутренними источниками накопления. Одним из источников является рента и рентные платежи создаваемые в добывающем секторе экономики и связанные с извлечением и использованием природных ресурсов. Так поступления от основных видов платежей, которые должны были бы изымать природную ренту в сводный бюджет, в 2006-2011 годах были незначительными: 5-17 млрд грн.[2].

В последние годы вопросы природной ренты как компоненты цены

ресурса широко дебатируются в Украине. Однако в большей части работ оценка рентных платежей рассматривается применительно к текущей ситуации, без учета, изменения условий производства, экономических показателей, финансового регулирования и т.п. Это не позволяет осуществлять полноценное управление ни отраслевым компаниям, ни государству, выступающему собственником природных ресурсов.

Между тем, согласно ряду положений текущего законодательства, оценку природной ренты можно проводить только косвенным (расчетным) путем, что приводит к большому рассогласованию получаемых результатов. Это особенно характерно для объектов топливно-энергетического комплекса, которые в настоящее время являются основными в создании природной ренты в значительных объемах. Непрозрачность публикуемой статистической информации о деятельности компаний – основная причина возникающих трудностей с оценкой природной ренты. Причем это обстоятельство в большей степени осложняет оценку природной ренты в перспективе, так как требует рассмотрения широкого круга показателей (факторов), влияющих на формирование цен природного ресурса на внутреннем и внешнем рынках, чтобы сопоставить вероятные доходы компаний и бюджетные поступления с налогами. В экономиках, где доминирует роль государства в управлении рыночными процессами, такие расчеты не только желательны, но абсолютно необходимы.

В мире наиболее прогрессивным механизмом начисления рентных платежей является изъятие сверхнормативной прибыли за счет высоких ставок налога на прибыль для добывающих предприятий. Идеальный вариант – полное изъятие сверхнормативной прибыли, поскольку он в основном состоит из природной ренты.

Однако такой подход приведет к потере стимулов добывающих компаний в повышении рентабельности за счет инвестиционной составляющей, изъятие части нормальной прибыли в условиях ухудшения условий добычи.

Создание соответствующего механизма начисления рентных платежей, который бы учитывал указанные аспекты, теоретически возможно, однако слишком громоздкое для внедрения в практику, по крайней мере на нынешнем этапе.

1. Гусак Л. Потребитель заплатит за все [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://2000.net.ua/2000/derzhava/resursy/73218

2. Державне казначейство України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: treasury.gov.ua/ .

ОСОБЛИВОСТІ РОЗПОДІЛУ ЕКОЛОГІЧНИХ ІННОВАЦІЙ ЗАЛЕЖНО ВІД ЕТАПІВ ЇХ ЖИТТЄВОГО ЦИКЛУ

Сигида Л.О., аспірант
Сумський державний університет (м. Суми, Україна)

Вибір та адаптація маркетингової політики розподілу до особливостей діяльності підприємства, специфіки продукції, яку воно виробляє, умов функціонування є визначальним завданням для підприємства, вирішення якого дозволить йому закріпити позиції на ринку, сформувати стабільні відносини з цільовою аудиторією та забезпечити розподіл продукції.

Проте розроблення маркетингової політики розподілу, вибір конкретних маркетингових каналів розподілу залежить саме від особливостей продукції. До того ж маркетингова політика розподілу повинна корегуватися залежно й від етапу життєвого циклу, на якому перебуває продукції. Особливо якщо йдеться про екологічні інновації.

Етап виведення екологічних інновації на ринок характеризується недовірою споживачів до товару, нерозумінням його призначення. Така продукція приваблює суперноваторів та новаторів. Тому для її доведення до споживача доцільно застосовувати вузькі короткі канали зі спеціально підібраними учасниками (мають досвід роботи з інноваціями, налагоджені зв'язки із суперноваторами і новаторами, здатні надавати додаткові послуги), які у своїй діяльності підпорядковуються власнику каналу, яким має бути сам виробник.

На *етапі зростання* попит на екологічні інновації збільшується, тому для його задоволення необхідно застосовувати широкі (як короткі, так і довгі) маркетингові канали, використання яких дозволить досягнути максимальної кількості споживачів на наявному ринку та завоювати нові ринки. Рівень сервісу повинен бути на достатньо високому рівні, що дозволить залучити додаткових споживачів.

Етап зрілості характеризується поступовим переходом продукції з розряду інновацій в розряд традиційної продукції, яку готові придбавати навіть суперконсерватори. Доцільно застосовувати, як і на попередньому етапі, широкі (як короткі, так і довгі) маркетингові канали з метою продовження життєвого циклу продукції. У міру зменшення обсягів попиту, продукція переводиться до дешевших каналів. Рівень сервісу поступово знижується в міру зменшення зацікавленості споживачів у продукції.

Етап виведення продукції з ринку вимагає використання ще дешевших маркетингових каналів розподілу, ніж на попередньому етапі. Адже це дозволить виробнику отримувати ще певний час доходи від продукції, зацікавленість споживачів у якій поступово зникає.

ВОДНИЙ СЛІД: БАЛАНС, ЗБИТКИ, ЕКОЛОГІЧНА СЕРТИФІКАЦІЯ

Скрипчук П.М., д.е.н., проф., **Судук О.Ю.**, к.с.-г.н., ст. викл.
Національний університет водного господарства та природокористування (м. Рівне, Україна)

Сучасні теоретико-методологічні підходи в економіці природокористування базуються на врахуванні синергетичних підходів із обрахунку комплексного (наразі негативного) впливу на навколишнє природне середовище (НПС). Основна вада таких методологій – відсутність аналітичного апарату визначення та практичного запровадження обрахунку збитків від усіх видів природокористування. Відомі методологічні підходи Мельника Л.Г. до врахування синергетичних підходів у системному природокористуванні та авторські пропозиції щодо екологічної сертифікації об'єктів НПС з метою врегулювання природокористування в цілому на адміністративних територіях.

Інноваційним доцільно вважати теоретичний напрям визначення водного сліду. Зокрема, крім вже знайомого «вуглецевого сліду» («carbon footprint») існує також «водний слід» («water footprint»), який визначається як обсяг води, необхідний для виробництва товарів і послуг. Цей термін, як правило, застосовується у відношенні споживача води і враховує джерело споживаної води, а також час/інтенсивність споживання. Крім «водного сліду» зустрічається й інше близьке йому поняття – «віртуальна вода», в яку входять витрати води на всіх етапах виробництва товару або послуги. Водний слід складається з трьох компонентів: синій, зелений і сірий водний слід.

До синього водного сліду відноситься обсяг поверхневих і підземних вод, який споживається в результаті виробництва товарів або послуг. Зелений водний слід – об'єм дощової води, який споживається в процесі виробництва. Це особливо актуально для сільськогосподарської та лісової продукції. Сірий водний слід є показником забруднення прісних вод, які можуть бути пов'язані з виробництвом продукції. Він визначається як обсяг прісної води, необхідної для засвоєння навантаження забруднюючих речовин на основі існуючих стандартів якості навколишнього середовища.

В Україні середній показник «водного сліду» складає 1575 $м^3$/люд./рік, в той час як середній світовий показник – 1385 $м^3$/люд./рік. Екологічний слід України в 2012 році склав 3,19 га на людину. З них – 1,14 га орних земель, 0,03 га пасовищ, 0,17 лісів, 0,11 місць для риболовлі, 0,07 га землі для будівель. Біопродуктивність України у 2012 році становила 2,23 га на людину (у 2010 р. – 1,8 га), що вище середньосвітового показника (1,78 га). Таким чином, Україна опинилась на 51-му місці серед 149 країн за площею, яку використовує для споживання ресурсів одна людина.

Протягом аналізованого періоду 2000 – 2011 рр. в Рівненській області скидання зворотних вод відбувалося лише у поверхневі водні об'єкти. У 2010 – 2011 рр. обсяг скинутих зворотних вод становив 111,6 млн. м^3 та 114,1 млн. м^3 відповідно, з них у поверхневі водні об'єкти було скинуто 110,4 млн. м^3 та 112,9 млн. м^3, а решта вод було скинуто у накопичувачі.

Серед скинутих зворотних вод у поверхневі водні об'єкти найбільшу частку займають нормативні (умовно чисті) близько 60 – 62%, так у 2010 році їх обсяг становив 61,52 млн. м^3, а у 2011 році 67,2 млн. м^3 Також значну частку становлять забруднені зворотні води, у 2010 році вони становили 9,88 млн. м^3, а у 2011 році – 19,8 млн. м^3, що є досить негативним явищем.

Отже протягом 2000 – 2011 рр. споживання водних ресурсів в Рівненській області збільшилося на 30%, насамперед, це спричинено відкриттям нових підприємств, розширенням уже існуючих та незначним збільшенням населення і його потреб. В таблиці 1 наведені дані, щодо повернення назад у природне середовище, забраних з природних джерел водних ресурсів.

Як бачимо, назад у природне середовище повертається близько 50% – 65% від загального обсягу забраної води, що є досить негативним явищем.

Якщо в найближчому майбутньому не буде здійснюватися оновлення та покращення водогосподарських систем та не підвищиться рівень контролю за дотриманням вимог щодо скидання зворотних вод, то рівень забруднення водних об'єктів буде зростати високими темпами, що спричинить нестачу високоякісних водних ресурсів в нашій області.

Таблиця 1

Повернення в природне середовище забраної з природних джерел води

Показники	Од. вим.	2004 рік	2005 рік	2006 рік	2007 рік	2008 рік	2009 рік	2010 рік	2011 рік
Забрано води з природних джерел	млн. м^3	170,4	186	189,3	197,5	209,7	184,4	191,2	202,0
Скинуто зворотних вод у поверхневі водні об'єкти	млн. м^3	101,3	110	117,5	121,4	105,9	113,0	110,4	112,9
Повернення в НПС забраної з природних джерел води	%	59,5	59,1	62,1	61,5	50,5	61,3	57,7	55,9

Екологічний слід і водний слід можуть бути використаний як інструмент, щоб попередити країни про надмірне використання природних ресурсів та збитки від нераціонального водокористування.

БЮДЖЕТНИЙ ПОТЕНЦІАЛМІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВЯК ІНСТРУМЕНТ ПОЛІТИКИ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Скляр І.Д., доц., **Ломака А.С.**, студентка
Сумський державний університет (м. Суми, Україна)

Місцеві бюджети є основою функціонування місцевих фінансів. Стабільний соціально-економічний розвиток території в значній мірі обумовлюється наявним рівнем її бюджетного потенціалу, здатністю бюджетного механізму акумулювати в руках місцевих громад фінансові ресурси. Протягом останніх років спостерігається динаміка скорочення частки доходів місцевих бюджетів (без врахування міжбюджетних трансфертів) у структурі ВВП України. Отже, для забезпечення економічного зростання території важливим є розв'язання питання щодо здатності регіону мобілізувати фінансові ресурси та використати їх у найбільш ефективному напрямку.

Категорія «бюджетний потенціал» має важливе значення, адже її системне розроблення дозволить: 1) оцінювати можливості реалізації функцій держави, включаючи функції державного регулювання та підтримки економіки; 2) виявляти відмінності між реальним і номінальним бюджетом; 3) оцінювати джерела зростання доходів, інфляційне розширення обсягів доходів; 4) удосконалювати систему оцінки якості бюджетного менеджменту територій; 5) удосконалити механізмів міжбюджетних відносин, бюджетної інвестиційної політики [4].

Одним із основних аспектів, що потребують вивчення, є термінологічне узгодження у визначенні бюджетного потенціалу. Дослідивши праці вітчизняних та зарубіжних учених, можна виділити наступні підходи до його розуміння:

- як обсяг власних доходів, при цьому важливим є врахування не тільки власних, але і закріплених доходів [3];
- як максимально можливі видатки, які може дозволити собі бюджет з огляду на власну дохідну частину, як отримані податкові платежі з необхідністю їх ефективного використання [2];
- як обсяг власних доходів регіонального бюджетуз урахуванням можливостей його підвищення [1; 5];
- як сума внутрішнього та зовнішнього потенціалів, що вже використовуються [1].

У підходах до оцінювання бюджетного потенціалу необхідно враховувати його внутрішню (доходи, сформовані внаслідок економічної діяльності господарюючих суб'єктів, які зареєстровані, а також населення, яке проживає на даній території) і зовнішню (доходи, що надходять із державного до місцевого бюджету, спрямовані на комплекс заходів по забезпеченню його стабільного соціально-економічного розвитку) складові [1; 5].

Беручи до уваги значення бюджетного потенціалу у регулюванні процесів соціально-економічного розвитку, у тому числі і на місцевому рівні, важлива роль відводиться механізму забезпечення розвитку бюджетного потенціалу, до якого пропонують включати: нормативно-правове забезпечення; органи бюджетноюуправління; методи формування фінансових ресурсів бюджету; обсяги бюджетнихресурсів [4].

Розроблення та удосконалення науково-методичних підходів до оцінки бюджетного потенціалу, прогнозування його змін дозволить забезпечити: 1) розширення податкової бази, яка формує доходну частину місцевих бюджетів; 2) здійснення децентралізації фінансових ресурсів та проведення обґрунтованого перерозподілу грошових потоків між державним та місцевим бюджетами; 3) розробку державних програм та впровадження дієвих механізмів, спрямованих на зниження рівня тіньової економіки з урахуванням регіональної специфіки; 4) залучення додаткових інвестиційно-кредитних ресурсів в економіку регіону під гарантії державних місцевих органів влади тощо [5].

Ступінь використання бюджетного потенціалуможе також може використовуватися як показник ефективності бюджетного менеджменту, що характеризує якість дій місцевої влади, спрямованихна його зростання.

1. Боронос В. Г. Формування бюджетної складової фінансового потенціалу регіону / В. Г. Боронос // Збірник наукових праць. ДВНЗ «Українська академія банківської справи». – 2010. – № 30. – С. 42-52.

2. Зенченко С. В. Бюджетныйпотенциалрегиона и методическиеподходы к егооценке / С. В. Зенченко // Региональные проблемыпреобразованияэкономики. – 2008. – №1. – С. 186-198.

3. Ігнатенко В. Ю. Місце та роль бюджетного потенціалу у соціальноо-економічному розвитку регіону [Електронний ресурс] / В. Ю. Ігнатенко. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/17_AVSN_2012/Economics/3_110657.doc.htm.

4. Лега Н. Ю. Розвиток бюджетного потенціалу регіонів у контексті прийняття податкового кодексу / Н. Ю. Лега // Часопис економічних реформ. – 2012. – № 1 (15). – С. 19-26.

5. Пушак Я. Я. Напрями формування бюджетного потенціалу регіону [Електронний ресурс] / Я.Я. Пушак. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/14_NPRT_2010/Economics/66977.doc.htm.

ЕКОЛОГІЧНА ОРІЄНТАЦІЯ УПРАВЛІННЯ ЛОГІСТИКОЮ, ВИРОБНИЦТВОМ ТА СЕРВІСНИМИ СИСТЕМАМИ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Смирнов І.Г., д.г.н., проф.
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
(м. Київ, Україна)

Традиційно логістика розуміється з однієї сторони як навчальна дисципліна, з іншого – як практична діяльність, що охоплює процеси планування, організації, управління, контролю та регулювання руху

матеріальних та інформаційно-фінансових потоків у просторі і часі від їх первинного джерела до кінцевого споживача. В сучасному розумінні, особливо з точки зору охорони навколишнього середовища (ОНС), логістика стосується всього життєвого циклу продукту, включаючи можливе рециклювання, необхідність утилізації відслуживших виробів різноманітними способами, вибір найекологічніших транспортних засобів тощо. Відомо, що логістичні процеси впливають на навколишнє природнє середовище (НПС) і тим самим стають об'єктом екологічного менеджменту. Так, на західних підприємствах логістичні витрати досягають 10 % загальних витрат, енерговитрати логістики теж близькі до 10 % загальних енерговитрат, що становить велике навантаження на НПС. Значення логістики, яка зобов'язана раціоналізувати транспортні потоки, визначається і тим, що 25 % всіх викидів оксиду азоту (NOx) є результатом діяльності транспорту. Останній також пов'язаний з шумом, пробками на дорогах, загибеллю і травмами людей та всією екосистемою. Транспортування небезпечних речовин (хімічних, відходів атомних виробництв тощо) загрожує здоров'ю та життю людей. Будівництво доріг «вбиває» життєвий простір природи та розселення людей. Логістика пов'язана і з такою зростаючою щодо свого значення проблемою, як виробництво та утилізація пакувальних матеріалів.

Отже логістика зачіпає не тільки екологічні проблеми підприємства (вибір стратегій що мінімізують витрати або час виконання виробничо-технологічних операцій), але й питання, пов'язані з необхідністю врахуванням екологічних потреб суспільства, клієнтів підприємства, всіх зацікавлених груп. Серед таких рішень – головні:

1) вибір видів транспорту;
2) обґрунтування структури логістичних одиниць та їхніх форм;
3) кооперація фірм при реалізації логістичних проектів;
4) раціональна конфігурація логістичних одиниць тощо.

Так, транспортні засоби суттєво розрізняються за параметром, що характеризує викиди еквіваленту оксиду вуглецю. Наприклад, для вантажного транспорту цей параметр дорівнює 5,11 од./ткм, для залізничного – 0,4, річкового – 0,8. Необхідність швидкої реакції на потреби покупців не дозволяє зовсім відмовитися від вантажного транспорту, однак можливості ефективної комбінації різновидів транспорту далеко не вичерпані. Це особливо важливо врахувати тоді, коли до логістичних процесів включаються спеціалізовані фірми з своїм ноу-хау щодо різних транспортних операцій. Не виключається і можливість передання внутрівиробничого транспорту та складського господарства спеціалізованим фірмам, які здійснюють такі процеси більш раціонально та екологічно. Таке кооперування вимагає кращої організації, спільного планування логістичних процесів та готовності до співробітництва. У таких випадках відбувається

узгодження економічної і екологічної цілей підприємств, оскільки зменшуються не тільки грошових витрати, але й навантаження на НПС.

Також створення подібних систем постачання безпосередньо пов'язане з питанням сучасної структури логістичної одиниці, включаючи рівень централізації та концентрації відповідних ланок. Вплив усіх цих нових процесів на екологічне становище повинно бути об'єктом посиленої уваги. В світовій практиці себе виправдовують логістичні центри (ЛЦ) або парки, де в одному місці розміщуються декілька логістичних фірм, що доповнюють один одного за своїми послугами та надають можливість клієнту обрати найекологічшіну транспортну комбінацію. Також непогано зарекомендувала себе концепція «міської логістики», яка дозволяє координувати та оптимізувати доставку товару до центру міста, через що зменшується транспортне навантаження в межах міста. Сучасні форми логістики, що базуються на таких відомих засадах, як «Точно в строк», менеджмент ланцюгів поставок, ефективна реакція на попит споживачів та інші мають з позиції ОНС неоднозначні наслідки. Так, з одного боку, всі вони призводять до зростання екологічного навантаження через часту доставку продукції клієнтам невеликими партіями; з іншого – надають можливість забезпечення цих систем сучасними засобами комунікації, які дозволяють настроїти їх настільки точно, що, приміром, фактично виключаються випадки зайвих транспортних операцій. Отже, можна стверджувати, що ці нові засади (форми) логістики, як і зростаюча концентрація і централізація великих логістичних систем, що спостерігається нині (наприклад, забезпечення запасними частинами та клієнтів всієї країни з одного ЛЦ), незважаючи на деякі тенденції до монополізації, в цілому мають позитивні екологічні наслідки.

1. Смирнов І.Г. Транспортна логістика: навч. пос. / І.Г. Смирнов, Т.В. Косарева. – К.: ЦУЛ, 2008. – 224 с.

2. Олійник Я.Б., Смирнов І.Г. Міжнародна логістика: навч. пос. / Я.Б. Олійник, І.Г. Смирнов. – К.: Обрії, 2011. – 544 с.

К ВОПРОСУ НАЦИОНАЛЬНОГО КАПИТАЛА КАК РЕСУРСА УСТОЙЧИВОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ

Степанов В.Н., **Волошин Д.В.**
Институт проблем рынка и экономико-экологических исследований НАН Украины (г. Одесса, Украина)

На современном этапе своего становления Украина связывает большие надежды с возможностью ускоренного перехода на устойчивый инновационный путь развития экономики. Это предполагает интеграцию

национального хозяйства и национального капитала в устойчивую инновационного экономику, что позволит обеспечить переход к кардинальному улучшению социально-экономических условий и повышению качества жизни населения. В этом контексте следует отметить, что одним из важных факторов устойчивого развития Украины следует рассматривать накопленное национальное богатство – национальный капитал, который, в свою очередь, следует рассматривать как стратегический ресурс страны, эффективное использование которого может позволить решить проблемы возрождения и процветания Украины.

Проблема национального капитала Украины, прежде всего в контексте его воспроизводства и использования как стратегического ресурса развития страны исследована далеко недостаточно. Национальный капитал семантически связан с национальным богатством. Национальное богатство по установившейся традиции в самом общем виде определяется: как триединство земли, труда и капитала; накопленные в результате труда людей и имеющиеся на территории страны в данный период материальные блага, а также природные ресурсы [1, с. 313].

В последнее 15-20 лет в мировой практике сложилось следующее понимание «национального богатства»: а) в соответствии с разработанной ООН системой национальных счетов (СНС) – это совокупность нефинансовых активов страны и ее «чистых» требований к остальному миру; б) по предложению Всемирного банка для характеристики НБ стран используется три составляющие – природный капитал, произведенные активы и человеческий капитал.

Понятие «национальный капитал» в современной экономической литературе имеет далеко неоднозначное представление. В «Современной макроэкономике» [2], «национальный капитал» понимается как совокупность связанных между собой индивидуальных капиталов. К нему относятся все реальные воспроизводимые активы и «чистые» требования по отношению к другим странам. В этой трактовке в национальном капитале не включаются потребительские товары длительного пользования и не производимые активы (земля, природные богатства, произведения искусства).

По М. Анубису [3] национальный капитал рассматривается: как капитал, содержащийся в государственной собственности; это и операции с капиталом; движимое и недвижимые средства; природные ресурсы, находящиеся в государственной собственности.

Российская концепция национального капитала (НК) сводится к следующему: во-первых НК не может иметь отношения к гражданству и тем более, к национальности его владельцев. НК – это капитал действующий в интересах развития страны; во-вторых, НК не должен быть слабее иностранного (для вложения иностранного капитала в российскую

промышленность предлагается закрыть перечень ограничений так, чтобы он ни в коем случае не толковался расширительно [4]).

По нашему мнению, одной из важных ресурсной составляющей национального капитала являются безопасность бизнеса. Опыт показывает, что чем комфортные и безопасные условия для предпринимателя, тем спокойнее, грамотнее и эффективнее от работает [5]. Эта проблема исключительно актуальна для Украины и в этом плане крайне необходимы пересмотр Уголовного Кодекса Украины и соответствующая корректировка его редакции, прежде всего в части так называемых предпринимательских (экономических) статей.

В заключении отметим, что одним из важных свойств национального капитала следует считать национальную конкурентоспособность, которая рассматривается: во-первых, как способность государства эффективно соперничать с другими странами в экономической, научно-технической, социальной и других сферах; во-вторых, как способность государства защищать национальные интересы в той или иной сфере жизнедеятельности.

1. Политическая экономика: Словарь / Под ред. О.И. Ожерельева (отв. ред), А.В. Улюкаева, И.П. Фаминского. – М.: Политиздат, 1990. – 607 с.

2. Современная макроэкономика / Составитель Н.Н. Солопова // http://www.econ.asu.ru/lib/economics/4/9/13/ html

3. Анубис М. Национальный капитал / М. Анубис // http: // www.proza.ru/2011/07/05/1543

4. Чадаев А. План Путина: Словарь политических терминов / А. Чадаев, К. Логинов // http://politike.ru/dictionary/786/word/nacionalnyi-kapital

5.Кирюшин Г.В. Безопасность бизнеса – это национальный капитал / Г.В.Кирюштн // http://smart.ru/kirushin/bezopasnost_biznesa/bezopasnost_biznesa-eto-nacionalnyi-kapital/

МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО ВАРТІСНОЇ ОЦІНКИ АСИМІЛЯЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ВОДОЙМ НА ОСНОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ЗВОРОТНОГО ОСМОСУ

Сухіна О.М., к.е.н., с.н.с.,
ДУ «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАН України» (м. Київ, Україна)

Загрязнение и разрушение природы – прямое следствие человеческого греха, его зримое воплощение.

Однією з причин, коли жителі залишають свої населені пункти, особливо шахтарські, є нестача або й відсутність води. Скидаючи шкідливі речовини у водойми, господарюючі суб'єкти привласнюють асиміляційний потенціал водного середовища ($АП_{вс}$). Так, щорічно у водні об'єкти в Україні скидається до 800 млн. т різних стоків, третина яких є неочищеними. Законодавство нашої держави не забезпечує принципу "забруднювач

платить", оскільки ставки екологічного податку є досить заниженими. На основі наукового дослідження автора статті було визначено, що чинна ставка екологічного податку за скиди сульфатів (а також хлоридів) у водні об'єкти є у 687 разів меншою, ніж повинна бути, якби господарюючий суб'єкт сплачував хоча б 4,64 грн./м^3 за очищення води (на сьогоднішній день саме такою є вартість фільтрування та демінералізації води у промислових масштабах, і, зокрема, для постачання питної води у м. Антрацит очищених та знесолених шахтних вод). Ставка податку за скидання у водні об'єкти 1 кг сульфатів (і хлоридів) складає лише 2,7 копійки. На даний час деякі регіони Донбасу платять до 10,0 грн. за 1 м^3 питної води, оскільки її треба перекачувати із водонапірних станцій на відстань більше 300 км й на висоту майже 250 м; 68 % ціни на воду при цьому складає вартість електроенергії. В Об'єднаних Арабських Еміратах 1 л води в пляшці коштує 30 євро (310 грн.). Проблема визначення вартості $АП_{вс}$ загострилась в Україні в останні місяці, що пов'язано з активізацією видобутку сланцевого газу методом гідророзриву пласта й закачуванням води з хімікатами.

Використовуючи $АП_{вс}$, водокористувачі отримують надприбуток – екологічну ренту, значна частина якої залишається у них. Проте екологічну ренту повинна отримувати держава (як рантьє) за надання права тимчасового користування асиміляційним потенціалом водних об'єктів. Автор статті у своїх наукових працях [1, 2] визначив, що найбільш ефективним методологічним підходом визначення розміру екологічної ренти буде метод, який базується на основі вартості вилученого водокористувачами на свої потреби асиміляційного потенціалу навколишнього природного середовища ($АП_{нпс}$).

Економічна оцінка $АП_{нпс}$ може базуватися на витратному, рентному та інших методологічних підходах. Деякі дослідники вважають, що основою економічної оцінки $АП_{нпс}$, що базується на витратному підході, можуть бути збережені господарюючими суб'єктами витрати на попередження забруднення (попереджений збиток). Основою економічної оцінки $АП_{нпс}$, яка базується на рентному підході (виходячи з дефіцитності $АП_{нпс}$), є вартість його штучного відтворення. Це різниця між суспільно необхідними витратами на зниження викидів до екологічних нормативів та індивідуальними витратами для їх досягнення в межах певної території. Для здійснення відповідної економічної оцінки можна використати кратність перевищення екологічних нормативів в оцінюваному регіоні.

Автор статті пропонує визначати вартість використаного господарниками $АП_{вс}$ на основі визначення вартості очищення води шляхом зворотного осмосу – процесу видалення розчинених у воді солей за допомогою іонообмінних смол, а також інших перспективних способів очищення води. За даними Донецького державного інституту проектування

шахт (“Дондіпрошахт”), вартість демінералізації води становить 4,64 грн./м^3 (2013 р.).

У 2000 році на замовлення виконкому м. Антрацит Луганської області був розроблений робочий проект очищення та використання шахтних вод закритої шахти “Центральна” для питного водопостачання міста. Після виходу низки постанов Кабінету Міністрів України, що стосуються демінералізації шахтних вод, рішенням розширеної НТР за участю всіх зацікавлених відомств за дорученням Мінвуглепрому України у 2003 році було розроблено техніко-економічне обґрунтування (ТЕО) будівництва пілотної установки очищення та демінералізації шахтних вод продуктивністю 850 м^3/год для питного водопостачання міста Антрацит Луганської області, а в 2004 році – проект.

Таким чином, запропонований методологічний підхід до вартісної оцінки асиміляційного потенціалу водойм на основі визначення вартості очищення води шляхом зворотного осмосу (чи з допомогою інших перспективних методів очищення води) дозволить визначати адекватний розмір плати за забруднення води і отримувати реальну екологічну ренту її власником.

1. Разовский Ю.В. Формирование методологических подходов к определению размера экологической ренты в Украине и России / Ю.В.Разовский, Е.Н.Сухина // Сталий розвиток економіки. – 2012. – № 7 (17). – С. 54–62.

2. Сухіна О.М. Економічна оцінка асиміляційного потенціалу навколишнього природного середовища для визначення розміру екологічного податку, що базується на рентній основі // Сталий розвиток підприємств, регіонів, країн : матеріали міжнар. наук. конф. (Дніпропетровськ, 5–7 листопада 2012 р.). – Дніпропетровськ: Національний гірничий університет, 2012. – Т. 2. – С. 55–57.

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Тархов П.В., д.е.н., проф., **Деркач Ж.В.**, аспірант
Сумський державний університет (м. Суми, Україна)

Невисока ефективність, висока матеріалоємність та, в цілому, низька конкурентоспроможність нашого виробництва, а також прикінцеві позиції України у міжнародних рейтингах економічного та соціального розвитку обумовлені низькою конкурентоздатністю робочої сили, яка в свою чергу визначається низькою якістю життя працюючих (людського капіталу).

У нас в країні матеріальне забезпечення когнітивно-креативного розвитку зменшується з кожним роком. Видатки державного бюджету на науково-технічну сферу знизились до критичного рівня 0,29% ВВП.Аналіз закордонного досвіду свідчить про те, що при значенні показника нижче 0,4% ВВП наука в країні може виконувати лише соціокультурну функцію, і

тільки у разі перевищення витратами значення 0,9% ВВП, можливе досягнення певних наукових результатів та активізація її економічної функції.

Результатом такої політики фінансування науки є суттєве зниження чисельності працюючих в інноваційній сфері, уповільнення освоєння нових видів техніки та значне зменшення долі інноваційно-активних підприємств.

Іншим і головним чинником низької конкурентоспроможності виробництва є якість життя, що не забезпечує адекватного розвитку людського капіталу.

В цьому плані основним недоліком є недооцінка ролі людини як головного фактора виробництва.

«Людський капітал»(ЛК) – це, у широкому сенсі, працездатність людини, економічного, первинного та найбільш дефіцитного, а отже і головного фактора виробництва, тобто матеріальної основи діяльності підприємства.На відміну від раніше широко вживаного поняття робочої сили, ЛК розглядає людину як сенс, мету та засіб соціально-економічного розвитку та повинен зайняти чільне положення в дійсній виробничій функції, а витрати на його розвиток повинні вважатись інвестиціями у виробництво, а не соціальними витратами.

Кількісні та якісні показники діяльності підприємств визначаються рівнем розвитку їх ЛК, зростання якого є фундаментом збільшення доходів не тільки працюючих а й підприємства в цілому. Але рівень заробітної плати в Україні зовсім не враховує необхідність адекватного стимулювання вкладу ЛК у збільшення доходу. В той же час окремі показники рівня розвитку є рентостворюючими.

В нашій економіці компенсація капіталу за елементами функції не відповідає рівню розвинутих країн. На вітчизняних підприємствах частка оплати працівсобівартості готової продукції складає приблизно5-10%. В той час як у розвинутих країнах ця частка сягає 50-70% в залежності від галузі.

Якщо жзіставити ці дані із міжнародними рейтингами продуктивності праці то виникає розбіжність між продуктивністю праці та її оплатою: якщо продуктивність праці в Україні в середньому нижче в 4 рази ніж в розвинутих країнах, то і частка оплати праці в собівартості продукції повинна складати приблизно 12-18%.

Ще А.Сміт відмічав, що заробітна плата повинна забезпечувати існування та розвиток не тільки робітника, а і членів його сім'ї.

Беручи до уваги той факт, що середня зарплата ледь дотягує до задоволення фізіологічних потреб однієї людини, ми погоджуємось з думкою російських вчених, за дослідженнями яких, адекватною компенсацією за працюможе послужити як мінімум подвоєна заробітна плата, або трикратний розмір прожиткового мінімуму.

Для цього необхідно реформувати систему оплати праці на підприємствах, для забезпечення їх конкурентоспроможного розвитку.

Також ефективним шляхом збільшення компенсаційних виплат є реформування механізму соціального страхування, яке в розвинених країнах є одним з головних складових компенсаційного пакета оплати праці.

Системи індивідуальної оплати праці, що направлені на підвищення продуктивності передбачають різні види матеріальної компенсації когнітивно-креативних здібностей але чомусь ці фактори не беруться до уваги при встановленні розмірів оплати праці в Україні.

Однією з ключових причин чому це відбувається є те, що за застарілими технологіямиможна випускати продукцію і без когнітивно-креативного напруження (в Україні приріст ВВП за рахунок застосування нових технологій складає 0,7%, в той час як у розвинутих країнах цей показник складає 60-90%).

Інтенсифікація праці для виходу на нові рівні конкурентоспроможності, потребує підвищених витрат психічної та нервової енергії, що призводить до розвитку вигорань, які в свою чергу негативно впливають на працездатність працівників, що також потрібно компенсувати, не тільки системою прямої оплати праці але і наданням можливостей для освіти, зайняття спортом, тощо.

Враховуючи все вищенаведене, вважаємо, що забезпечення конкурентоспроможного розвитку підприємства можливе за рахунок цілеспрямованого матеріального стимулювання працюючих шляхом адекватної компенсації за виконану працю.

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ПЕРЕХОДУ ДО СТАЛОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Тєлєтов О.С.; д.е.н., проф., аспірант **Летуновська Н.Є.**, аспірант,
Провозін М.В., аспірант
Сумський державний університет (м. Суми, Україна)

За часів планової економіки взаємовідносини між підприємствами мали постійний характер. Стабільність замовлень забезпечувала впевненість керівництва у майбутньому та давала можливість розробляти не лише виробничий бюджет, а й розвивати відповідну інфраструктуру територій та виділяти кошти на соціальне забезпечення працівників. Оскільки практично кожне місто мало промислові підприємства, то й розвивалася рівномірно економіка та інфраструктура різних регіонів.

У теперішній же час соціальна інфраструктура промислових компаній зазнає докорінних змін. За 21 рік після розпаду СРСР втрачено до

50 % об'єктів соціальної сфери, що були в підпорядкуванні вітчизняних підприємств. Закрито більше 48 % санаторіїв-профілакторіїв, 32 % дитячих оздоровчих таборів, 39 % палаців культури. Так, у Сумській області на кінець 2011 року залишилося лише 3 санаторії. Для порівняння – у 1990 році їх було 8. Працюють тільки 16 баз відпочинку, при тому, що в тому ж 1990 році функціонував 51 заклад такого типу. У цілому ж у 90-х роках XX століття об'єктів соціальної інфраструктури сфери культури клубного типу було понад 1000 по всій області. На сьогодні їх трохи більше 600 (частина з яких у незадовільному стані) [1]. Те ж відбувається й з іншими об`єктами соціальної сфери відомчого підпорядкування. Крім того, на зміну промисловим підприємствам приходять торгівельні та фірми, що надають різноманітні послуги. Такі підприємства не є містоутворюючими. Вони якщо й створюють об'єкти соціальної сфери, то лише на комерційній основі.

Аналіз табл. 1 дає можливість зробити висновок про скорочення закладів соціальної сфери, що підпорядковані підприємствам м. Суми в порівнянні з 90-ми роками XX століття. В існуючих умовах цей процес буде продовжуватися, про що свідчить недавня заява керівництва ПАТ «СМНВО ім. Фрунзе» про фактичне «скидання» ще одного об`єкту соціальної сфери – палацу культури (і це після ряду вже закритих закладів, таких як «Клуб юного техніка», стадіон «Авангард», власні об`єкти медичного забезпечення тощо).

На сьогодні більшість міст втрачає свої ті чи інші промислові об`єкти. Підприємства зменшують штат працюючих та активно шукають інші шляхи економії коштів. Тому їм не тільки не до розвитку інфраструктури, а навіть до її підтримки в належному стані. Поновлення йде тільки за рахунок благодійної та спонсорської допомоги невеликої кількості нових власників, а також місцевих бюджетів, яких явно не вистачає. Тому розвивається інфраструктура лише центральних міст (як то Київ чи Севастополь). Це призводить до негативних наслідків, що відображаються як у поступовому відставанні в соціально-економічному плані периферійних регіонів, так і в надмірній екологічній завантаженості великих міст із зростанням джерел забруднення навколишнього середовища [2].

Така територіальна неузгодженість інтересів потребує вирішення, що має ґрунтуватися на поєднанні активізації соціальної та екологічної політики регіонів, з чим пов`язане популярне сьогодні поняття соціальної відповідальності, що полягає в одночасному досягненні високої якості життя та проведенні політики ресурсозбереження. Важливу роль у цій двосторонній системі відіграють підприємства, що здатні сформувати сильну соціальну основу, а також є важливим компонентом гармонізації відносин суспільства в екологічній сфері.

Таблиця 1

Наявність об`єктів соціальної сфери в найбільших сумських підприємств (90-ті роки XX століття та сучасний стан)

Підприємства	Об'єкти соціальної інфраструктури											
	Об'єкти медичного забезпечення		Дитячі садки		Дитячі оздоровчі табори		Санаторії, бази відпочинку		Палаци культури		Стадіони	
	I*	II*	I	II	I	II	I	II	I	II	I	II
ПАТ «СМНВО ім. Фрунзе»	+	–	+	–	+	+	+	+	+	+	+	–
ПАТ «Суми-хімпром»	+	+	+	–	+	+	+	+	+	+	+	–
ВАТ «Електрон»	–	–	+	–	+	–	+	–	–	–	+	–
ВАТ «Насос-енегомаш»	–	–	+	–	–	+	–	–	–	–	–	–
ВАТ «ЧРЗ»	–	–	+	–	–	–	–	–	+	–	+	–
ВАТ «Промстрой»	–	–	+	–	+	–	–	–	–	–	–	–
Всього	2	1	6	0	4	2	3	2	3	2	4	0

* – примітка: I – 1990-ті роки; II – сучасний стан

1. Статистичний щорічник Сумської області за 2011 рік. – Суми: Головне управління статистики у Сумській області, 2012. – 672 с.

2. Балацький О.Ф. Прогнозування динаміки соціально-економічного розвитку території / О.Ф. Балацький, О.М. Теліженко, С.М. Ілляшенко // Інвестиційне забезпечення соціально-економічного розвитку міста: монографія / за заг. ред. А.О. Єпіфанова, Т.А. Васильєвої. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009. – С. 45-64.

РИЗИКИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНТЕРЕСІВ СУБ'ЄКТІВ СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВИХ ВІДНОСИН НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ ЕКОНОМІЧНОГО ЦИКЛУ

Терон І.В., к.е.н.

Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М.В.Птухи НАН України (м. Київ, Україна)

Одним з найбільш актуальних наукових завдань, що постають в процесі модернізації соціально-трудових відносин, є науково обґрунтована й об'єктивна оцінка забезпеченості економічних інтересів основних суб'єктів цих відносин. Наразі модернізаційні процеси, що мають місце в українській економіці в останні роки, чинять суттєвий вплив на складну систему економічних інтересів і спрямування їх взаємозв'язків та циклічність існування у часі, призводять як до появи нових економічних інтересів, так і

до більш глибокого усвідомлення вже існуючих і у підсумку — до формування нової структури економічних інтересів.

Попри співпадіння низки економічних інтересів суб'єктів соціально-трудових відносин, значною мірою ці інтереси виступають як соціальні протилежності: наявні суперечливість та дисбаланси між складовими економічного інтересу підприємця та найманого працівника, підприємця та держави, держави — та найманих працівників; водночас інтереси держави в соціально-трудовій сфері не тотожні суспільним, оскільки включають до свого складу інтереси державної бюрократії. На нашу думку, вирішення цієї проблеми реалізації узгодженої реалізації економічних інтересів основних суб'єктів соціально-трудових відносин суттєвою мірою залежить від пропорцій розподілу доходів. Між тим у сучасних умовах спаду національної економіки значно звужуються можливості для повної реалізації економічних інтересів, при цьому спостерігається трансформація складної системи мотивів і економічних інтересів, їх адаптація до умов зміненого зовнішнього середовища.

Певні суперечливості інтересів є природним явищем в економічному розвитку, разом з тим, параметри таких диспропорцій та дисонансів мають перебувати у визначених, соціально та економічно прийнятних межах, недотримання яких перешкоджає нормальному розвитку різних елементів відтворення робочої сили та продуктивного соціального капіталу, призводить до формування негативних, руйнівних тенденцій у соціально-трудовій сфері.

У цьому плані корисними в процесі оцінки будуть індикатори: граничне значення рівня безробіття; обсяг ВВП на душу населення від середнього по «сімці» і відповідного середньосвітового показника ВВП; ступінь (кількісно-якісні характеристики) соціальної та економічної нерівності між членами суспільства; заборгованість з виплати заробітної плати; середня тривалість безробіття; питома вага тривалого безробіття в загальних його обсягах, рівень злочинності серед осіб працездатного віку; динаміка та співвідношення мінімальної та середньої заробітної плати; рівень професійної захворюваності, травмування у зв'язку з виробництвом; рівень економічної неактивності населення та частка зневірених у їх числі тощо.

Окремо слід зазначити ризик поляризації сфери оплати праці в Україні та розшарування населення за рівнем доходів, що продукує серед економічно активного населення уявлення соціальної несправедливості та соціального напруження, дестабілізує соціально-трудову сферу і загрожує згуртованості, тобто руйнує наявний продуктивний соціальний капітал і генерує — деструктивний. Його варто оцінювати за комплексом таких розрахункових показників, як: рівень оподаткування доходів; коефіцієнт диференціації заробітної плати за видами економічної та промислової діяльності та за регіонами; коефіцієнт варіації заробітної плати за видами економічної та

промислової діяльності та за регіонами; рівень тата ступінь суттєвості асиметрії заробітної плати за видами економічної та промислової діяльності та за регіонами тощо.

У свою чергу, гармонізація економічних інтересів суб'єктів соціально-трудових відносин та забезпечення суспільно прийнятного балансу їх реалізації є передумовою формування продуктивного соціального капіталу, тобто досягнення національного консенсусу щодо цілей та засобів модернізації національної економіки. У цьому плані доцільно підкреслити, що значні можливості щодо ефективності і збалансованості реалізації економічних інтересів суб'єктів соціально-трудових відносин також надають принципи гідної праці, забезпечення якої передбачає адекватний дохід та означає нові перспективи з погляду економічного й соціального розвитку, нові можливості, при яких зайнятість, дохід і соціальна захищеність можуть бути досягнуті без компромісу між правами працівників і соціальними стандартами. Механізм узгодження інтересів суб'єктів соціально-трудових відносин насамперед визначається сутністю чинної існуючої економічної системи і може бути оцінений за допомогою розвиненості форм, процедур та інструментів соціального партнерства, результатів соціальної політики держави на ринку праці тощо.

ОСОБЛИВОСТІ ВИБОРУ ІНСТРУМЕНТІВ МАРКЕТИНГОВИХ КОМУНІКАЦІЙ У ПРОСУВАННІ СПЕЦИФІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ

Тимохіна Я.О., аспірант
Сумський державний університет (м. Суми, Україна)

При формуванні комунікаційної політики підприємства важливо враховувати специфіку продукції, що випускається, та пристосовувати до неї маркетингові комунікації (МК), використовуючи диференціацію МК за видами – ATL, BTL та TTL (з англ. «abovetheline» – над лінією, «belowtheline» – під лінією, «throughtheline» – крізь лінію).

Класифікаціяінструментів МК за видами включає:

- ATL-комунікації–реклама та пропаганда;
- BTL-комунікації–паблікрілейшнз, виставкова діяльність та ярмарки, персональні комунікації, інтерактивний маркетинг, стимулювання збуту, мерчандайзинг, подійний маркетинг, імідж, спонсорство, сувенірна продукція, демонстрації товару, МК на місці продажу, дизайн упаковки;
- TTL-комунікації – нестандартні МК (партизанський та паразитичний маркетинг, оточуючі ЗМІ, маркетинг жаху, провокаційний маркетинг, скандальні стратегії, флеш-моб та роуд-шоу, життєве розміщення) та сарафанне радіо (маркетинг спільнот, маркетинг впливу, причинно-пов'язаний маркетинг, програми позитивних відгуків, семплінгування

продуктом, локальний маркетинг, проповідницький маркетинг, вірусний маркетинг, створення цікавих повідомлень, блоги про бренд, шумовий маркетинг).

Порівняльний аналіз можливостей використання нетрадиційних інструментів МК промисловими підприємствами дав наступні результати: доцільним є застосування сарафанного радіо; неприйнятним є використання маркетингу жаху та скандальних стратегій (з огляду на особливостігалузі); неможливим є застосуванняпаразитичного маркетингу (через порушенняпрофесійної етики та чинного законодавства).

Оцінюючи різні варіанти комплексу МК для просування інноваційної продукції необхідно враховувати ступінь готовності споживачами придбати новий товар та сприймати новітні МК одночасно. Так, формування комплексу просування за формулою «інноваційна продукція плюс інноваційні МК» може призвести до ефекту відторгнення у цільової аудиторії (ЦА). Натомість для просування інноваційної продукції доцільно використовувати традиційні інструменти МК, або ATL-комунікації, оскільки, перебуваючи на інноваційній стадії життєвого циклу товару (ЖЦТ), інноваційний товар потребує:

- інформування широких мас про свою появу (доцільно застосовувати інформуючу рекламу);
- заохочення суперінноваторів та інноваторів до придбання інноваційного товару (забезпечує пропаганда);
- формування лояльності до бренду на довгострокову перспективу для забезпечення попиту на всіх стадіях ЖЦТ (інтеграція традиційних МК).

Іншим специфічним видом продукції, що потребує врахування її особливостей, є екологічна продукція. Для просування екологічних товарів пропонуємо використовувати BTL-комунікації з підкресленням екологічності продукції під час проведення відповідних заходів. Прикладом цього може слугувати застосування екологічних матеріалів у самій комунікаційній діяльності та інформування про це за допомогою паблікрілейшнз, що сприятиме підвищенню довіри у ЦА та формуванню її лояльності.

Традиційна продукція, на відміну від специфічної, потребує додаткового привернення уваги ЦА з огляду на необхідність продовження стадії зрілості ЖЦТ. Для просування традиційних товарів доцільно застосовувати новітні інструменти МК (TTL-комунікації), які утворюються у результаті синтезу традиційних (ATL-комунікації) та нетрадиційних (BTL-комунікації) видів комунікації.

Таким чином, специфіка продукції, що випускається, диктує характер інструментів просування і впливає на вибір виду МК (рис. 1).

Рис. 1. Вибір виду МК залежно від специфіки продукції, що випускається

Інтегральні результати дослідження:

- порівняльний аналіз нетрадиційних інструментів МК дозволив поділити їх на прийнятні й неприйнятні та визначити можливість їх використання промисловими підприємствами;
- запропоновано при формуванні комунікаційної політики підприємств обирати види МК відповідно до специфіки продукції та класифікаційних характеристик МК.

ОЦІНКА ПОТЕНЦІЙНИХ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНИХ ЗБИТКІВ ВІД СКЛАДУВАННЯ ТВЕРДИХ ВІДХОДІВ: РЕГІОНАЛЬНИЙ РІВЕНЬ

Трофимчук В.О., аспірант
ДУ «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАН України» (м. Київ, Україна)

Модельним регіоном для такої оцінки обрана Сумська область, оскільки в обласному управлінні екобезпеки функціонує електронна бібліотека даних щодо місць видалення відходів (МВВ). 22,5% (31 запис) цієї бібліотеки стосується звалищ власне твердих відходів, з них 11 – промислових відходів і 20 – ТПВ. Наявних у ній показників недостатньо для здійснення безпосередньої оцінки екологого-економічних збитків від розміщення відходів. Водночас їх цілком вистачає для опосередкованої оцінки таких збитків на основі спрощених варіантів методик, розроблених згідно з концепцією ризиків В.С. Міщенком і Г.П. Виговською під задачу встановлення платежів за розміщення відходів [1, с. 224-229].

У нашому варіанті методики фактичний середньорічний обсяг видалення відходів на діючому звалищі апроксимовано його розрахунковою оцінкою у формі проектного обсягу видалення відходів, віднесеного до розрахункового терміну експлуатації звалища. На цій основі визначено

кумулятивні потенційні еколого-економічні збитки від розміщення та накопичення відходів на дату спостереження (початок 2012 р.). Також визначено потенційні збитки від зберігання відходів від часу закриття звалища до дати спостереження – як додатковий компонент збитку від накопичення відходів на закритих звалищах.

Крім того, розраховано потенційні еколого-економічні збитки за весь період проектної експлуатації звалища (полігону). Їх припустимо розглядати як умовний регіональний норматив межі гранично припустимого рівня прийнятного екологічного ризику від накопичення і розміщення твердих відходів в регіоні. Це дає змогу у першому наближенні оцінити ступінь пріоритетності проблеми відходів в регіоні як показник перевищення умовно прийнятного ризику від розміщення відходів.

Згідно з нашими розрахунками, загальні потенційні еколого-економічні збитки, накопичені з часу початку експлуатації зареєстрованих звалищ і полігонів ТПВ до початку 2012 р., оцінюються для Сумської області величиною понад 1 млрд. грн. (до $125 млн.), а звалищ твердих промислових відходів – до 12 млрд. грн. (до $1,5 млрд.)

Екстраполюючи на всю територію України (25 областей), отримуємо 25 млрд. грн. для місць видалення ТПВ і 300 млрд. грн. для місць видалення твердих промислових відходів. Ці величини припустимо збільшити вдвічі для врахування потенційних екологічних збитків від самочинних, незареєстрованих звалищ. Тоді загальна оцінка потенційних еколого-економічних збитків від функціонування місць видалення твердих побутових і промислових відходів на початок 2012 р. в цілому по Україні орієнтовно становитиме 650 млрд. грн (до $81 млрд).

Порівняння фактичних потенційних збитків з проектними (умовним нормативом граничного припустимого рівня прийнятного екологічного ризику від накопичення і розміщення твердих відходів в регіоні) підтвердило пріоритетність вирішення проблеми поводження перш за все з твердими побутовими відходами, як в регіоні, так і в Україні в цілому. Розрахункові еколого-економічні збитки від видалення і розміщення ТПВ вже перевищили умовний гранично припустимий рівень у понад 1,5 рази. Стосовно твердих промислових відходів гранично припустимого рівня збитків ще не досягнуто (коефіцієнт 0,85), однак в разі відновлення швидкого зростання промислового виробництва він буде перевищений у найближчі 10 років.

Оскільки вхідні дані для оцінки еколого-економічних збитків від місць видалення твердих відходів в регіоні за розробленим нами алгоритмом організовані у формі електронної таблиці Microsoft Office Exel, його програмну реалізацію було здійснено в середовищі цієї системи у формі прикладного програмного модулю, який може бути прототипом для створення системи оцінки потенційних еколого-економічних збитків від

розміщення відходів на звалищах і полігонах на регіональному рівні. Таку систему доцільно реалізувати у потужнішому програмному середовищі, що забезпечує використання інструментів регіонального аналізу і картографування. Її розгортання доцільно передбачити у структурі Мінприроди України, що сприятиме інформатизації його діяльності та збільшенню ефективності державного регулювання екологічного менеджменту відходів.

1. Міщенко В.С., Виговська Г.П. Організаційно-економічний механізм поводження з відходами в Україні та шляхи його вдосконалення / В.С. Міщенко, Г.П. Виговська. – К.: «Наукова думка», 2009. – 294 с.

ОРГАНИЗАЦИОННО-ЭКОНОМИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ УПРАВЛЕНИЯ ЗЕМЛЕПОЛЬЗОВАНИЕМ С УЧЕТОМ АГРОКЛИМАТИЧЕСКОГО ЗОНИРОВАНИЯ

Филимошин А.Р., аспирант
Российский экономический университет им. Г.В. Плеханова (г. Москва, Россия)

В основу государственной политики Российской Федерации по использованию земель на 2012 – 2017 годы положена задача по совершенствованию управлением земельным фондом [1]. При этом должны быть созданы условия для организации рационального и эффективного использования земельных участков в целях устойчивого развития территорий.

Такое развитие невозможно без решения эколого-экономических проблем сельскохозяйственного производства, обеспечения сохранности особо ценных земель, защиты земельного фонда от необоснованного изъятия и изменения видов разрешённого использования земельных участков [2]. Пространственная основа для управления земельным фондом и регулирования землепользования формируется в процессе территориального зонирования и, в первую очередь, агроклиматического оценочного зонирования территории [3].

Агроклиматическое оценочное зонирование представляет собой составную часть работ по классификации земель. Оно значительно повышает объективность результатов оценки качества почв. В процессе зонирования выявляются природные территории (оценочные зоны (подзоны), существенно различающиеся по агроклиматическим показателям, влияющим на состав и урожайность сельскохозяйственных культур. Для каждой сформированной зоны (подзоны) подбираются зональные оценочные культуры, разрабатываются справочные материалы, необходимые для расчета нормативной урожайности культур, нормативных затрат на

выращивание культур и поддержание плодородия почв, а в дальнейшем рассчитывается интегральный показатель качества земель – зерновой эквивалент.

Результаты зонирования представляются в виде картосхем агроклиматического оценочного зонирования по субъектам РФ и справочных материалов к ним в разрезе отдельных зон (подзон). Материалы зонирования имеют широкий спектр применения, а в первую очередь предназначаются для проведения работ по классификации земель сельскохозяйственного назначения по их пригодности для использования в сельском хозяйстве. Кроме того, результаты классификации земель могут использоваться при зонировании земель сельскохозяйственного назначения по видам разрешенного использования, для кадастровой оценки земель, землеустроительного проектирования и других работ.

Территориальной единицей зонирования в равнинных условиях является административный район. Границы зон формируют каркас агроклиматической дифференциации земель в связи с различиями природных, почвенно-климатических и агроэкономических условий производства.Под управлением землепользованием мы понимаем систематическое воздействие на землю, как природный объект, объект социально-экономических связей, средство производства, пространственный базис, среду обитания и на правообладателей земельных участков, а в качестве его важнейшей цели – удовлетворение социально-экономических потребностей общества на основе рационального и эффективного использования земельных ресурсов при условии сохранения природной среды и обеспечении устойчивого развития территорий.

Основной принцип в управлении землепользованием – регулирование землепользования на основе действия группы экономических факторов. Доминирующим регулятором землепользования остается система платежей за землю, основу которой составляют земельный налог и арендная плата. При этом налогооблагаемой базой выступает кадастровая стоимость, она же все в большей степени становится и базой для определения арендной платы за землю.

Таким образом, адекватное управлением землепользованием возможно лишь при наличии объективных результатов государственной кадастровой оценки земель. Применительно к землям сельскохозяйственного назначения такая оценка в соответствии с действующими методическими указаниями (утверждены приказом Минэкономразвития России № 445 от 20.09.2010 года) должна учитывать агроклиматическое оценочное зонирование территории [3,4].

1. Основы государственной политики использования земельного фонда Российской Федерации на 2012 – 2017 годы, утверждены распоряжением Правительства России № 297-р от 3 марта 2012 г.

2. Балацкий О.Ф., Мельник Л.Г., Козьменко С.Н. и др. Эколого-экономические проблемы сельскохозяйственного производства. – Киев: Урожай, 1992. – 144 с.
3. Справочник агроклиматического оценочного зонирования субъектов Российской Федерации» /Под ред. С.И. Носова. – М.: Маросейка, 2010. – 208 с. с 76 ил. – Серия «Справочники по оценке».
4. Сапожников П.М., Носов С.И., Филимошин А.Р. и др. Государственная кадастровая оценка земель сельскохозяйственного назначения Российской Федерации. – М.: ООО «НИПКЦ Восход-А», 2012. – 160 с.

THE THEORETICAL GROUNDING OF CREATION ASSESSMENT PROFILEOF WASTE MANAGEMENT SYSTEM IN UKRAINE

Frolov S., Doctor of Economics, Professor,
Bilopilska O., Post-graduate Student
Sumy State University (Sumy, Ukraine)

The development of a country's waste management system illustrates a sequence of comprehensive innovation projects that apply for appropriate requirements. In Ukraine plans and concept of solid waste management were adopted, which includes impossible task and the main reason for their implementation impossibility is the low environmental awareness of the population. It is significant to determine the stage of development what can be attributed to the state of waste management system in Ukraine and define the factors that influence on the system's development. This will help to develop realistic plans that include tactical and strategic tasks that correspond to the economic, social, legal and environmental level of development of the country.

The aim of the classification into several stages is to prove that waste management is nothing else but an ongoing innovation process that is driven by a changing environmental awareness of the population on the one hand side and technological steps on the other hand side. Therefore the stage model represents the transition of waste management from the pure disposal management over a more or less controlled waste management to a resource efficient material flow management and consists of 6 stage: "Coverage & Disordered Disposal", "Ordered landfilling", "Collection logistics", "Recycling solutions", "Industrial Cycle", "Raw material sourcing".

Within the stage of "Coverage & Disordered Disposal" it is the upcoming educational work that needs to create awareness towards the need to protect nature as well as the maintenance of landscape. This awareness leads to the development and adoption of first laws on waste disposal. First surveys of waste management data are conducted leading to a review of the waste management situation (wild dumping sites, danger to the environment). The central result of this stage is the assignment of authority and responsibility for waste management topics and problem areas. Frequently this is achieved in the form of an extension of remits of

existing institutions.

Within the stage of "Ordered landfilling" the closure of wild dumping sites and construction of sanitary landfills is the most urgent task. Several technological innovations are realised in order to keep any associated pollution under control (leachate collection, bottom sealing and gas emission control). The rising waste amount leads to the adoption of regional waste management plans and concepts.

On the basis of stage of "Collection logistics" knowledge of waste management data separate collection systems can be introduced. In many cases these systems start with paper and glass but also the introduction of so-called 3-bin-systems can be observed. At the same time waste information centres have to be introduced. The households have to be informed about waste prevention, collection of recyclables as well as the prevention and recycling of hazardous materials. This information is frequently given in the form of telephone advice, media information and advice to schools and environmental organizations. Raising awareness and sensitising of population are of increased importance within the field of public relations: „Successful unmixed collection of recyclables requires the intensive cooperation of the population".

The central issue within the stage of "Recycling solutions" is the obligation to return on side of end consumers as well as the obligation to take back on side of the economy. With the goal of increasing the product responsibility the packaging ordinance calls for the economical use of packaging by industry and consumers. Therefore nationwide collection systems as well as appropriate systems for the reuse and recycling have to be constructed and set up. At the level of material recycling it is the costs for collection, transportation and processing as well as the accumulation of pollutants within secondary raw materials and the existence of a market for the created products that decide on the success.

With the preparations for the implementation of the landfill regulation the beginning of stage 5 "Industrial Cycle" is marked. The aim is to reduce the reactivity of the disposed waste for the eventual landfill aftercare. Therefore alternatives had to be found and waste is redefined into a resource that can re-enter into the economy's material cycles and thus saving primary resources and energy.

On the stage "Raw material sourcing" the paradigm shift in the sense of the replacement of landfill sites by thermal treatment/recovery plants is completed. Waste management companies are facing new or at least boosted requirements like resource management, closing of material cycles and extension of value added chains. In this sense this sector has the self-perception of being a resource supplier and provider. This development leads to strong interdependencies between waste and raw material markets.

The next step of research was to check whether constructed model can be transferred to the waste management of other countries and regions. For achieving the goal to set up a general description and assessment model to describe the

defined stages on the basis of characteristic parameters. These need to be subject to change in the course of waste management development and allow for a classification into the different stages. For the waste management's stage conception 12 indicators have been selected that can be combined to 4 groups (economy, society, legal, ecology). In this sense there are far-reaching parallels to the environmental analysis.

ЗАВДАННЯ НАУКОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВ'ЯЗАННЯ ЕКОНОМІКО-ЕКОЛОГІЧИХ ПРОБЛЕМ РОЗВИТКУ ПРИМОРСЬКИХ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Харічков С.К., д.е.н., проф., заступник директора з наукової роботи
Інституту проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України (м. Одеса, Україна)

Головною метою сталого розвитку України є забезпечення високої якості життя та здоров'я людей, їх екологічної та соціальної захищеності за рахунок збалансованого, соціально-економічного та екологічного розвитку, раціонального використання природно-ресурсного потенціалу країни з урахуванням можливостей у задоволенні відповідних потреб у природних ресурсах майбутніх поколінь. Досягнення цієї мети відповідає історичним, культурним і світоглядним цінностям народу України, в традиціях якого завжди було гуманне ставлення до людини, землі, води, рослинного і тваринного світу, природи загалом.

Сталий розвиток України має розглядатися як процес постійного перетворення (трансформації) якісних та кількісних характеристик суспільних відносин в державі як національній соціо-еколого-економічній системі з дотриманням її рівноважності, збалансованості, гармонійності, стабільності, конкурентоспроможності, інноваційності та безпеки, спрямований на досягнення динамічної рівноваги між суспільством, економікою та навколишнім природним середовищем, що забезпечує при цьому добробут нинішніх та майбутніх поколінь нації.

Стратегічна спрямованість переходу України до сталого розвитку полягає в трансформації державної політики у напрямі забезпечення гармонізації економічної, екологічної та соціальної складової шляхом розробки та впровадження заходів сталого розвитку, які забезпечать високу ефективність прийняття рішень для досягнення цілей такого розвитку як сьогодні так і в довгостроковій перспективі, концентрацію та координацію зусиль центральних та місцевих органів виконавчої влади, місцевого самоврядування, сторін соціального діалогу.

Одним з найактуальніших аспектів розбудови національної моделі сталого розвитку України є регіональна політика сталого розвитку.

Узагальнення світового досвіду та його імплементація на терени України дає підстави визначити такі першочергові завдання формування та реалізації регіональної політики сталого розвитку:

- розроблення та впровадження регіональної політики, яка забезпечуватиме гармонійне поєднання загальнонаціональних і регіональних інтересів, регулярний моніторинг її виконання, а також узгоджуватиметься зі стратегією збалансованого розвитку України;

- розроблення та реалізація узгоджених регіональних програм збалансованого розвитку на основі комплексного міжрегіонального використання природно-ресурсної бази країни;

- оптимізація співвідношення рівнів розвитку регіонів на основі врахування природних, природно-ресурсних, історичних, соціокультурних чинників розвитку кожного з них;

- класифікація регіонів України за рівнем техногенного навантаження та поліпшення екологічної ситуації у найпроблемніших регіонах;

- зміцнення горизонтальних зв'язків між регіонами шляхом виконання спільних соціально-економічних і екологічних програм та проведення міжрегіональних природоохоронних заходів.

Саме в цьому контексті в межах нашої доповіді ми акцентуємо увагу (на прикладі ресурсно-екологічних реалій) на завданнях наукового забезпечення розв'язання економіко-екологічних проблем розвитку приморських регіонів України (див. таблицю).

Таблиця 1

Завдання наукового забезпечення розв'язання економіко-екологічних проблем розвитку приморських регіонів України

Найменування проблемного питання (локального нерозв'язаного)	**Анотація проблемних питань**	**Завдання наукового забезпечення**
1	2	3
1. Залучення та використання потенціалу нетрадиційних енергоресурсів для розвитку економіки приморських регіонів України, зокрема по напрямках: - видобуток сланцевого газу; - розвиток тепло насосної енергетики; - використання біоенергетичної сировинної бази; - використання енергоресурсу сонця та вітру	Наявність сприятливих природно-географічних та кліматичних умов в регіонах, необхідність диверсифікації джерел енергопостачання, залучення до паливно-енергетичного балансу відновлювальних енергоресурсів, зниження залежності від імпорту газу, підвищення рівня енергобезпеки регіонів, зниження антропогенного впливу на довкілля	Соціо-еколого-економічні експертні прогнозні оцінки обсягів вироблення енергії в контексті альтернатив розвитку, оцінка ризиків та наслідків для навколишнього середовища, розроблення механізмів стимулювання впровадження

Продовж. табл. 1

2. Використання потенціалу мінеральних ресурсів півдня України та шельфової зони Чорного та Азовського морів, зокрема по напрямках: – заміщення газу вугіллям; – розробка нафтових, газових та газоконденсатних родовищ; освоєння мінерально-сировинної бази регіонального та локального рівнів (піски, гравій, глини та ін.); диверсифікація джерел водних ресурсів	Наявність неосвоєного потенціалу ресурсів, сприятливих природно-географічних та кліматичних умов в регіонах, необхідність диверсифікації джерел енергопостачання, підвищення енергобезпеки регіонів та держави, нарощування обсягів видобутку традиційних та нетрадиційних мінерально-сировинних ресурсів власного походження, розвиту ефективної конкурентоспроможної (порівняно з імпортом) мінерально-сировинної бази, створення додаткових робочих місць, зменшення залежності від імпорту окремих видів енергоресурсів	Прогнозні оцінки очікуваних ефектів, ризиків та загроз соціального, економічного та екологічного змісту, механізми управління мінерально-сировинною базою та стимулювання використання ресурсів вітчизняного видобутку в енергетичному секторі, будівництві, житлово-комунальному комплексі, збалансованому нарощуванні власної мінерально-сировинної бази в інтересах економічного розвитку регіону та держави, механізми стимулювання впровадження
3. Розвиток агропромислового комплексу на основі використання ресурсного та агрокліматичного потенціалу приморських регіонів України, зокрема по напрямках: – розвиток органічного виробництва; – нарощування обсягів виробництва екологічно чистих сировини та харчових продуктів; – відродження регіонального рибогосподарського комплексу; – використання нерибних ресурсів Азовського та Чорного морів; – розвиток аквакультури; – поліпшення гідрологічних умов сільськогосподарського виробництва	Наявність сприятливих умов та накопиченого досвіду спеціалізації агропромислового виробництва в регіонах, визначення напрямків та стратегічних цілей відродження та інноваційного розвитку агропромислового сектору регіонів з метою забезпечення його конкурентоздатності на внутрішньому та зовнішньому ринках, нарощення потенціалу імпортозаміщення натуральних продуктів та продуктів їх переробки для споживання та потреб промисловості, потреба збереження екосистем моря, прибережної смуги та зон аграрної спеціалізації, можливість створення додаткових робочих місць та підтримки рівня зайнятості	Прогнозні оцінки та стратегічні орієнтири обґрунтування форм та видів використання та нарощування наявного потенціалу використання водних ресурсів у внутрішніх водних об'єктах регіону, внутрішніх морських водах і територіальному морі, на континентальному шельфі та відкритому морі, нарощування потенціалу інтенсифікації сільськогосподарського виробництва засобами гідромеліорації, механізми та інструментарій регулювання в агропромисловій сфері регіонів

Продовж. табл. 1

4. Екологізація та забезпечення ресурсно-екологічної безпеки приморських регіонів, зокрема по напрямках: - екологізація секторів регіональної економіки (транспорт, промисловість, будівництво) та міжгалузевих комплексів (морегосподарський, агропромисловий, паливно-енергетичний, житлово-комунальний і т. ін.); – розвиток регіональної екологічної інфраструктури; – розвиток інфраструктури поводження 3 побутовими відходами; – запровадження системи поводження 3 небезпечними відходами; – екологізація об'єктів загальної інфраструктури (мости, портові термінали, гідротехнічні споруди, промислові парки і т. ін.); – рециклінг ресурсоцінних відходів	Необхідність зниження екодиструктивного впливу на довкілля, збереження екологічної системи регіонів, екологічної оптимізації структури регіональної економіки, вдосконалення системи державного та регіонального управління у сфері охорони природи, регулювання використання природних ресурсів, переходу до системи інтегрального екологічного управління у сфері природокористування та розвитку природоохоронної складової в екологізації регіонів, потреба розширення вторинного ресурсокористування	Регіональні стратегії та регіональні програми екологізації економіки регіону, передпроектний аналіз та обґрунтування стратегічних напрямків екологізації та забезпечення ресурсно-екологічної безпеки розвитку, розробка середньострокових планів дій в сфері охорони навколишнього природного середовища, впровадження екологічної складової в стратегічні документи розвитку міст та регіонів, інструментальне забезпечення відповідних стратегічних програм та планових заходів
5. Освоєння територій 3 особливим статусом природокористування та господарювання, зокрема по напрямках: -рекреаційно-туристичні зони та райони; – «зелений» туризм як складова диверсифікації розвитку сільської місцевості; – збереження та розвиток територій та об'єктів природно-заповідного фонду; – освоєння потенціалу природних лікувальних ресурсів прибережної групи озер та лиманів приморських регіонів України	Наявність природно-географічних та ресурсних умов диверсифікації рекреаційної та туристичної діяльності в регіонах, можливості регіонального природно-господарського комплексу до розвитку нетрадиційних напрямків рекреації та туризму, необхідність відродження рекреаційного та природозахисного потенціалу природно-заповідного фонду, збереження унікальних природних комплексів контактної зони «суша-море» та біологічного різноманіття, розвитку мережі природних територій і об'єктів 3 особливим охоронним та господарським статусом, необхідність відродження та раціонального використання потенціалу лікувальних ресурсів озер та лиманів приморських регіонів, розвитку рекреаційної та оздоровчої інфраструктури на основі використання особливих природно-кліматичних та специфічних ресурсних факторів регіону	Комплексна соціо-еколого-економічна експертиза, обґрунтування пріоритетів та прогнозних оцінок підвищення рівня внеску діяльності на територіях з особливим статусом в економіку регіонів, у створення діючої системи екологічно орієнтованої рекреації та туризму, розвиток заповідної справи, збереження та підтримки сприятливих екологічних умов та рівноваги у використанні рекреаційного, оздоровчо-лікувального та туристичного потенціалів регіонів, реалізації в регіонах державної політики України в галузі збалансованості природоохоронної та господарської діяльності

Продовж. табл. 1

6. Забезпечення ресурсно-екологічної безпеки розвитку приморських регіонів України в транскордонному аспекті, зокрема по напрямках: – компенсаційні механізми врегулювання природокористування та забезпечення екологічної безпеки на рівні транскордонних областей; імплементація принципів «зеленої» економіки в Європейську стратегію розвитку Дунайського регіону; – проекти спільного впровадження як інструмент подолання транскордонних еколого-економічних проблем	Прикордонний статус більшості територій приморських регіонів України, географічна особливість проходження кордону по водним артеріям (Дунай, Дністер) та водним акваторіям (Чорне та Азовське моря), специфічні (в більшості своїй) нерегульовані транскордонні еколого-економічні впливи господарської діяльності з одного боку кордону на протилежний, необхідність зниження транскордонного антропогенного впливу на довкілля	Рекомендації до владних структур України, міжнародних та міждержавних установ щодо імплементації курсу «зеленої» економіки в існуючі регламенти державної екологічної політики
7. Збереження та оптимізація використання потенціалу водних ресурсів приморських регіонів України для потреб водозабезпечення населення, аграрного сектору та промисловості, зокрема по напрямах: – використання транзитного стоку, – запровадження альтернативних джерел питної води та води для промислових потреб; – опріснення морської води; – збереження потенціалу та комплексне використання водних об'єктів, що знаходяться у кризовому стані, та відродження соціально-економічного розвитку прилежних до них територій	Дефіцит запасів та низька якість водних ресурсів у регіонах, кризовий стан водогосподарського комплексу приморських регіонів України, відсутність реальних механізмів та інструментів організаційно-економічного регулювання водокористування на регіональному рівні, необхідність впровадження системи інтегрованого управління водними ресурсами в регіонах, оптимізації водоспоживання, відновлення зрошувальних систем в агросекторі, запровадження альтернативних джерел та альтернативного водопостачання	Інтегровані соціо-економіко-екологічні експертно-аналітичні оцінки, прогнози очікуваних результатів, ризиків та загроз, рекомендації та пропозиції до владних структур щодо підвищення рівня забезпеченості водою потреб населення та секторів економіки, збереження та відтворення потенціалу водних ресурсів на засадах інтегрованого управління водокористування, економії питної води та зменшення негативних наслідків прісноводної кризи, обґрунтування системних стратегій сталого водокористування в регіонах та підвищення рівня регіональної ресурсно-екологічної безпеки в частині водокористування

ГЛОБАЛЬНІ ЕКОНОМІЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТА РОЗБІЖНОСТІ ІНТЕРЕСІВ У ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ ПРОСТОРІ

Хільчевська І.Г., доц.
Київський національний університет ім. Т. Шевченка (м. Київ, Україна)

Аналіз світового економічного розвитку кінця XX – початку XXI ст. переконливо доводить, що за умов глобальної трансформації національних політичних, економічних і соціальних систем стрімко зростає роль насамперед економічних факторів. В результаті, однією з головних закономірностей сучасного етапу, під впливом якої формується нова глобальна економіка є економізація її розвитку та інтеграція.

Сучасні міжнародні економічні відносини суттєво впливають на масштаби, темпи і пропорції як національного, так і глобального виробництва, формують кількісну та якісну картину глобальної економіки XXI ст. Маючи власну природу і мотиваційну основу – міжнародний розподіл праці, сучасні міжнародні економічні відносини отримали небачену раніше додаткову мотивацію – необхідність вирішення глобальних проблем сучасності, найголовнішими з яких є проблеми спільного виживання і спільного розвитку, які є базовими положеннями концепції сталого розвитку.

Сталий розвиток — загальна концепція стосовно необхідності встановлення балансу між задоволенням сучасних потреб людства і захистом інтересів майбутніх поколінь, включаючи їхню потребу в безпечному і здоровому довкіллі. Термін «сталий розвиток» є офіційним українським відповідником англійського терміну «sustainable development», дослівний переклад якого з урахуванням контексту може бути як «життєздатний розвиток» а за сенсом — «самопідтримуваний розвиток», інколи цей термін тлумачать як «всебічно збалансований розвиток». Офіційно термін «сталий розвиток» був задекларований на Конференції в Ріо-де-Жанейро у 1992 році в рамках прийняття «Порядку денного на XXI століття» і визначався як «розвиток, що задовольняє потреби теперішнього часу, не ставлячи під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби»[2].

Ідеї сталого розвитку ще не є загальноприйнятими і такими, що стали в один ряд з найголовнішими засадами формування політики урядів всіх країн світу. Прийняті світовим співтовариством декларації і програми дій нерідко не виконуються або виконуються лише частково.

Провідні постіндустріальні країни світу так і не спромоглися довести свій внесок на допомогу країнам, що розвиваються, до 0,7% ВВП. Частка 30 найменш розвинених країн у світовій торгівлі у 1980 р. складала 0,8%, у 2000 р. – 0,4% і досі продовжує скорочуватися. Це не сприяє подоланню бідності – реалізації головної Цілі тисячоліття, проголошеної ООН, і таким чином робить зовсім примарною перспективу сталого розвитку, оскільки без

донорської допомоги розвинених країн у формуванні повноцінної національної економіки країн, що розвиваються, сталий світовий розвиток неможливий.

Тут чітко проявляється неготовність заможних поділитися з бідними, про бажання тих, у кого є новітні знання, найсучасніші технології, гроші, сила, політичний вплив, спочатку вирішити свої проблеми, а вже потім – спільні. Як результат – соціальна нерівність, протиріччя, напруга у відносинах між людьми, країнами, регіонами не зменшуються, протиріччя і ворожнеча з питань володіння землями, водою, природними ресурсами, технологіями, дешевою робочою силою не згасають, а загострюються.

Це підтвердилось і на черговому саміті ООН зі сталого розвитку "Ріо+20", який відбувся у червні 2012 р. в Бразилії. На ньому країни домовилися протягом наступних трьох років виробити цілі сталого розвитку. Вони також співпрацюватимуть над посиленням захисту живих організмів у відкритому морі. Однак спроби ліквідувати субсидії на викопне паливо – про що в багатьох авторитетних доповідях йшлося як про можливість розвинути економіку та скоротити викиди CO_2 – закінчилися нічим. Також провалилися або були істотно занижені плани закріпити права бідного населення на чисту воду, належне харчування та сучасні енергоджерела. Крім того, багато урядів були розчаровані тим, що текст, який закріплював репродуктивні права жінок, було вилучено з декларації – всупереч вимогам Ватикану, Росії та представників країн Центрального Сходу і Латинської Америки. Доброчинні організації, які займаються питаннями розвитку людства і захисту довкілля, кажуть, що угода, досягнута на "Ріо+20", надто слабка, аби впоратися з соціальною і екологічною кризами. Ґро Гарлем Брунтланд, яка 25 років тому стала автором впливової доповіді ООН зі сталого розвитку, каже, що одна з причин, чому бракує прогресу – це влада корпорацій [1].

ООН позиціонувала саміт, як "нагоду, що трапляється раз на покоління", аби спрямувати глобальну економіку в стале русло. Країни, що розвиваються, заявляли, що для того, аби впоратися з витратами, необхідними для переходу на зелений шлях розвитку, їм потрібна фінансова підтримка. Та зважаючи на президентські вибори в США у 2012 р. та фінансове трясовиння в єврозоні, будь-які спроби озвучити конкретні суми були заблоковані. Через це країни, що розвиваються, не допустили, щоб декларація визначила зелену економіку як затверджений шлях сталого розвитку.

Наступна ключова дата для розробки моделі сталого розвитку – 2015 рік. До того часу країни мають заявити про цілі сталого розвитку. Тоді ж відбудеться саміт ООН зі зміни клімату, який дехто з трепетом називає "новим Копенгагеном". Теоретично на ньому можуть ухвалити всесвітній договір про те, як за допомогою законодавчих змін боротися з глобальним

потеплінням.

1. Блек Р. Саміт Ріо+20: невиправдані очікування на сталий розвиток: Електронний ресурс [Режим доступу: http://www.bbc.co.uk/ukrainian/politics/2012/06/120623_rio20_results_ko.shtml];

2. Програма дій «Порядок денний на XXI століття»: Ухвалена конференцією ООН з навколишнього середовища і розвитку в Ріо-де-Жанейро (Саміт «Планета Земля», 1992 р.): Пер. з англ. — 2-ге вид. — К.: Інтелсфера, 2000. — 360 с.

РОЗВИТОК ВІТЧИЗНЯНОГО РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Червякова С.В., асистент
ДВНЗ «Українська академія банківської справи Національного банку України» (м. Суми, Україна)

У сучасних умовах розвиток ринку цінних паперів виступає каталізатором зростання національної економіки, адже діяльність фінансових інститутів зумовлює перерозподіл фінансових ресурсів та створює умови для стимулювання інвестицій. Особливого значення набуває побудова системи взаємозв'язків між фінансовими інститутами в процесі реалізації їх функцій, що визначає ефективність функціонування ринку цінних паперів.

Орієнтація на інноваційну модель розвитку економіки України висуває сьогодні додаткові вимоги щодо рівня розвитку фінансових відносин, оскільки міцної внутрішньої економіки Україна може досягти лише за швидко зростаючого внутрішнього ринку, необхідною умовою існування і розвитку якого є своя міцна фінансова система. Зрозуміло, що самостійного фінансового ринку і міцної національної валюти ще недостатньо для досягнення високих темпів економічного зростання. Дуже важливо, визначивши довгострокові орієнтири розвитку економіки, забезпечити систему капіталом. Як один із способів збільшення обсягів капіталу виступає первинне публічне розміщення акцій (IPO – англ.), що дасть можливість залучити довгострокові фінансові ресурси вітчизняним суб'єктам господарювання. Тому завдання формування національного ринку цінних паперів набуває особливої актуальності і передбачає, серед іншого, орієнтацію на збільшення капіталізації економіки.

Український ринок цінних паперів сьогодні через низьку ліквідність і обмеженість фінансових ресурсів у його учасників недостатньо ефективно виконує інвестиційної функції – понад 90% інвестицій в акції українські компанії залучають шляхом створення іноземних емітентів та продажу їх акцій за межами України. Для прикладу, якщо порівнювати ліквідність вторинного обігу, то, за оцінками експертів, середньоденний обіг акцій лише одного емітента (Ferrexpo) на LSE співставний з середньоденним обсягом

торгів акціями на всіх фондових біржах України.

З огляду на вищезазначене, питання вдосконалення інфраструктури ринку цінних паперів є надзвичайно важливим для кожної національної економіки й особливої актуальності воно набуває для України, оскільки однією з фундаментальних диспропорцій національної економіки є невідповідність між темпами економічного зростання та темпами розвитку ринку цінних паперів, що призводить до обмежень суб'єктів господарювання у використанні фінансових ресурсів і, зрештою, не дозволяє підприємствам ефективніше задовольняти економічні потреби.

Забезпечення сталого розвитку локального фондового ринку України та його інфраструктури потребує вирішення широкого кола завдань, одним із яких є якнайшвидше суттєве розширення пропозиції цінних паперів з високими інвестиційними характеристиками. Дефіцит зазначених цінних паперів відчувається учасниками ринку вже досить давно і вкрай негативно впливає на перспективи розвитку ринку, розширення кола його учасників та підвищення якості його інфраструктури (через обмеженість інструментарію біржової торгівлі, складнощі для інвесторів у формуванні диверсифікованих портфелів цінних паперів, відсутність дієвих інструментів хеджування цінових і валютних ризиків, відсутність інтересу до ринку з боку іноземних інвесторів тощо).

З огляду на це основними цілями розвитку вітчизняного ринку цінних паперів в контексті реалізації концепції сталого розвитку мають стати:

- активізація публічного ринку акцій (та ширше – всього фондового ринку), що має на меті активізацію залучення на ринок локальних інвесторів та вирішення проблеми дефіциту в Україні цінних паперів з високими інвестиційними характеристиками;
- розширення лінійки інструментів інвестування в Україну та можливість диверсифікації активів, що є актуальним як для національних, так і для міжнародних інституційних інвесторів та має призвести до збільшення обсягів портфельних інвестицій, які є не менш важливою складовою залучення до України капіталу, аніж прямі іноземні інвестиції;
- побудова більш ефективного локального фондового ринку з інфраструктурою, що відповідала б кращим міжнародним практикам;
- інтеграція України до міжнародного фондового ринку шляхом взаємодії українських та іноземних регуляторів фінансових ринків;
- імплементація кращих міжнародних практик (щодо розкриття інформації емітентом та стандартів корпоративного управління відповідно до вимог іноземних фондових бірж тощо) в практику роботи на українському просторі фондового ринку;
- гармонізація нормативно-правових актів, виданих державними регуляторами у межах їх владних повноважень;

- поліпшення взаємодії української та міжнародних депозитарних систем.

Як наслідок, можна очікувати на розширення кола емітентів та інвесторів на українському фондовому ринку (зокрема, за рахунок міжнародних операторів), суттєве зростання ліквідності, збільшення інструментарію, появу стимулів для інтеграції інфраструктури фондового ринку з міжнародним ринком капіталів та інші драйвери розвитку.

МЕТОДИ ЦІНОУТВОРЕННЯ НА РИНКУ ПОСЛУГ

Чукурна О.П., доц.
Одеський національний економічний університет (м. Одеса, Україна)

В сучасних умовах розвитку економіки намітилася тенденція переходу до постіндустріальної економіки, де економічний базис починають формувати галузі, пов'язані з третинним сектором економіки, в основі якого знаходиться виробництво послуг. Тому, питання формування вартості та методології ціноутворення на послуги стає ключовим.

Дослідженням проблем розвитку процесів в постіндустріальній економіці займаються багато зарубіжних і українських учених, таких як: М. Кастельс [1], В. Кондрат`єв [2], В. Іноземцєв, та ін. Проте, питання формування методології встановлення ціни на послуги в умовах постіндустріальної економіки, вивчено недостатньо і вимагає більш глибокого обгрунтування.

В Україні розвиток сфери послуг випереджає виробничу сферу за темпами зростання, швидкістю появи нових видів послуг, пристосованістю до потреб ринку. Сфера послуг має особливості в порівнянні із сферою матеріального виробництва товарів [3]:

— послуги виробляються і споживаються одночасно і не підлягають зберіганню. Це породжує проблему регулювання попиту і пропозиції послуг;

— послуги і товари тісно пов’язані. У міру насичення ринку товарами зростає попит на послуги. Послуги є складовою маркетингової товарної політики, це підкріплення товару. Переплетіння продажу товарів і надання послуг ускладнює оцінку вартості послуг;

— сфера послуг більше захищається державою від іноземної конкуренції, ніж сфера матеріального виробництва товарів. Імпорт послуг може представляти загрозу національній безпеці, тому він регламентується жорсткіше в порівнянні з торгівлею товарами. Транспорт і зв’язок, фінансові і страхові послуги, наука, освіта, охорона здоров’я, комунальні послуги традиційно знаходяться у власності держави, контролюються і регламентуються державою.

Розрізняють наступні методи ціноутворення в сфері послуг, які можна

поділити на такі: витратний; ринковий; параметричний.

Витратний метод. Найбільшого поширення набув варіант витратного методу «середні витрати плюс прибуток». Продавець оцінює середні витрати, які несе при наданні одиниці послуги, і додає до них певну норму прибутку.

Ринковий метод. Продавець бере за основу ціни середню ринкову ціну на аналогічні послуги.

Параметричний метод. Передбачає експертну оцінку вартості послуги виходячи з важливості її параметрів. Можна враховувати як один головний параметр (метод питомої ціни), так і набір параметрів (метод балів, метод регресії).

Метод питомої ціни. Продавцю необхідно визначити головний параметр послуги, який має найбільшу значимість для покупців. Далі потрібно вибрати аналогічну базову послугу, ціна якої буде прийнята за базову. Це може бути послуга як самого продавця, так і конкурента. Питома ціна базової послуги визначається за наступною формулою (1):

$$Ц_{П} = \frac{Ц_{О}}{П_{О}}, \tag{1}$$

де $Ц_{П}$ — питома ціна базової послуги; $Ц_{О}$ — ціна базової послуги; $П_{О}$ — головний параметр базової послуги.

Ціна послуги, з врахуванням питомої ціни базової послуги, розраховується за наступною формулою (2):

$$Ц_{1} = Ц_{П} \times П_{1} = \frac{Ц_{О} \times П_{1}}{П_{О}}, \tag{2}$$

де $Ц_{1}$ – ціна послуги; $П_{1}$ — головний параметр послуги.

Метод балів. Визначається набір параметрів, що характеризує цінність послуги. Наприклад, для інтернет-провайдера це може бути швидкість передачі даних, об'єм внутрішньомережевого безкоштовного простору, надійність з'єднання, зручність оплати. Кожен з цих параметрів представляє певну значимість для покупців, яка оцінюється в балах по п'яти-, десяти- або сто бальній шкалі експертним методом для базової та нової послуги. Далі на основі експертної оцінки кожному параметру присвоюється певна вага, що відображає вклад параметра в загальну значимість послуги. Сума ваги всіх параметрів повинна складати 100%.

Ціна послуги обчислюється за наступною формулою (3):

$$Ц_{1} = Ц_{0} \times \sum_{i=1}^{n} \left(\frac{П_{1i}}{П_{Oi}} \times к_{i} \right), \tag{3}$$

де $Ц_1$ — ціна послуги; $Ц_0$ — ціна базової послуги; $П_{1i}$ — значення *і-го* параметру для нової послуги; $П_{0i}$ — значення *і-го* параметру для базової послуги; $к_i$ — ваговий коефіцієнт *і-го* параметру.

Метод регресії. Аналогічний попередньому методу, але з тією різницею, що дозволяє оцінити вагові коефіцієнти кожного параметра на основі емпіричних даних. Для цього вибирається ряд аналогічних послуг і будується рівняння регресії за наступною формулою (4):

$$Ц = a_0 + к_1 \times П_1 + к_2 \times П_2 + ... + к_n \times П_n, \quad (4)$$

де $Ц$ — ціна послуги; a_0 — вільний член рівняння регресії (відображає якусь мінімальну ціну, звану також ціною нульового наближення, яка збільшується або зменшується під дією параметрів); $к_i$ — ваговий коефіцієнт *і-го* параметру; $П_i$ — значення *і-го* параметру.

Вибравши метод ціноутворення, продавець визначає не остаточну ціну послуги. На підсумкову ціну можуть вплинути додаткові чинники — дії конкурентів, тимчасове підвищення попиту на послугу. Крім того, ціни можуть диференціюватися для різних сегментів покупців.

1. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура [Электронный ресурс] – Режим доступа: http:www.gumer.info.bibliotek_Buks. – Заглавие и загрузка информации с экрана.

2. Владимир Кондратьев. Сфера услуг в постиндустриальной экономике [Электронный ресурс] – Режим доступа: http: www.perspektivy.info. – Заглавие и загрузка информации с экрана.

3. Маркетингова цінова політика: [Текст] Навчальний посібник / М.А. Окландер, О.П. Чукурна; За ред. М.А. Окландера. — К.: Центр учбової літератури, 2012. — 222 с. – ISBN 978-611-01-0316-9

ЕКОЛОГО-ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ

Шамота Г.М., к.е.н., старший викладач
ДВНЗ «Українська академія банківської справи Національного банку України» (м. Суми, Україна)

Вступ України до Світової організації торгівлі (СОТ) залишався одним із головних пріоритетів зовнішньоекономічної політики держави. За часів незалежності України зовнішньоекономічна складова національної економіки відігравала ключову роль в її розвитку та реформуванні.

Вступ до СОТ створюють значні можливості, які несуть Україні кращий доступ до світових ринків, поліпшать конкуренцію, розширять споживчий асортимент та полегшать доступ до іноземних технологій. Це має

призвести до пришвидшення економічного зростання та збільшення переваг для споживачів. Однак для того, щоб отримати якнайбільше вигод від вступу до СОТ, Україні слід реалізувати ряд регуляторних реформ.

Нагальною стає потреба кардинальних змін національної інноваційної системи. Реалізація цих змін неможлива без підвищення ефективності функціонування окремих підприємств, діяльність яких спрямована на випуск високотехнологічної продукції з метою отримання прибутку. Важливою умовою стійкого та самопідтримуючого розвитку інноваційного бізнесу є створення державою спеціальних механізмів його підтримки.

Оцінюючи перспективи розвитку за цим напрямом, слід враховувати, що за роки ринкових перетворень відбувався процес структурного спрощення економік практично всіх пострадянських країн, внаслідок якого зменшилася роль галузей обробної промисловості.

Інноваційна діяльність в Україні сприяє розширенню асортименту продукції, створенню нових ринків збуту, збереженню і розширенню традиційних ринків збуту, забезпеченні відповідності сучасним правилам і стандартам, зростанню виробничих потужностей, поліпшенню умов праці.

Тому, подальше формування інноваційної економіки потребує значних фінансових ресурсів. Для економік, що розвиваються, необхідне дієве державне стимулювання прогресивної структурної перебудови економіки та реформування сфер освіти, науки, інноваційної діяльності на основі наявного науково-технічного потенціалу та урахування світових тенденцій науково-технологічного розвитку.

А при намірі України інтегруватися до європейського співтовариства, інновації мають забезпечити суспільний добробут європейського рівня, то запровадження такої політики виглядає безальтернативним.

Відмова від інноваційної політики може призвести до кроку назад оскільки стабілізаційне зростання останніх років не є достатнім свідченням позитивних довгострокових перспектив української економіки і підвищення її конкурентоспроможності у світовому економічному просторі.

Інновації сьогодення в Україні майже зовсім не пов’язані з екологією.

Екологічні наслідки радянського минулого на території сучасної України можна охарактеризувати як надзвичайні і як такі, що створюють системні і складні проблеми на шляху до стійкого розвитку.

Сучасну екологічну ситуацію в Україні можна охарактеризувати як кризову, що формувалася протягом тривалого періоду. І досі, не набули необхідного розвитку механізм впливу субсидування на формування екологічної інфраструктури, "зеленої" індустрії, національного ринку екологічних послуг та відсутній механізм кредитування природоохоронних заходів, тощо.

Тому, Уряду країни, з метою подальшого інноваційного розвитку

необхідно стимулювати раціональне використання природних ресурсів та охорону навколишнього природного середовища. Виникає необхідність розширення екологічних пріоритетів у напрямках інноваційної політики: вкладення інновацій в екологічне оздоровлення і відродження природного потенціалу; розвиток інноваційного екологічного підприємництва, постійне удосконалювання систем екологічного управління, формування еколого-інноваційного потенціалу регіонів і відповідних інноваційних інфраструктур.

МЕТОДИ ВИЗНАЧЕННЯ МОЖЛИВИХ НЕГАТИВНИХ НАСЛІДКІВ НА ОТОЧУЮЧЕ СЕРЕДОВИЩЕ ПРИ РЕАЛІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙ

Яковлєв А.І., д.е.н., проф.
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут» (м. Харків, Україна)

Реалізація інновацій у ряді випадків призводить до негативних екологічних наслідків, їхній невідповідності європейським стандартам. Наприклад, нестача традиційних джерел тепло-енергоносіїв викликає необхідність їх заміни іншими, наприклад, застосування ядерної енергії. Однак остання сприяє забрудненню повітря та води. І засобів очищення води, що використовуються при виробництві енергії на атомних електростанціях, ще не знайдено.

Даній проблемі присвячено чимало робіт вітчизняних та зарубіжних фахівців. Однак нинішнім фундаментальним науковим розробкам з теоретико-методологічних аспектів визначення соціально-екологічної ефективності інноваційної діяльності при всіх їх позитивних факторах не вистачає у повній мірі системності, врахування особливостей економічного розвитку в умовах ринку.

Не враховуються всі види складаючих, які мають місце при цьому. Не завжди наводяться засоби їх розрахунку. Це й визначило тематику даної доповіді.

Складність проведення відповідних розрахунків полягає ще й в тому, що оскільки подібні наслідки відчувають різні сфери, пропонується відповідний ефект і збитки розраховувати комплексно у трьох сферах: 1) на підприємствах, фірмах; 2) у населення; 3) в державі.

Для суб'єктів підприємницької діяльності аналізуємі наслідки полягатимуть у зменшенні вилову риби, зниженні родючості сільгоспугідь і, відповідно, зменшенні збору врожаю з 1 га посівної площі та ін.

Для розрахунку відповідних втрат використовуємо найбільш синтетичний, на наш погляд, показник оцінки створення і реалізації нововведень – чистий грошовий дохід (ЧГД). В даному випадку він характеризуватиме втрати.

Вони полягають у зниженні прибутку на 1 т продукції, що видобувається з 1 га посівної, водної площі; додаткових капіталовкладень, націлених на ліквідацію (зменшення) наслідків негативного впливу від впровадження інновацій.

Для населення:

1) Зменшення виробництва продуктів харчування та інших товарів призводить до меншої зайнятості трудящих в результаті екологічних негараздів і, відповідно, менших виплат їм заробітної плати з нарахуваннями. У свою чергу, це впливає на зниження купівельної спроможності населення.

Подібний вплив матиме місце також при забрудненні осередків туризму, пам'яток культури, що призводить до зменшення потоку туристів і, відповідно, до зниження кількості працівників сфери їх обслуговування. Втрата робочих місць може викликати збільшення кількості безробітних і необхідності надання їм відповідних виплат по безробіттю. Величина подібних відрахувань розглядатиметься нами далі при визначенні втрат для держави.

2) Збільшення витрат на купівлю продуктів та інших товарів широкого споживання відповідної якості, які в разі нестачі їх в даному регіоні доводиться завозити з інших географічних районів, що, як правило, викликає їх подорожчання. Втрати населення виражаються у різниці цін товарів, отриманих з різних пунктів їх придбання.

Нестача продуктів відповідної якості призводить до зменшення потрібних калорій для нормального функціонування організму. Такий процес в кінцевому підсумку позначається на зниженні продуктивності праці трудівників. Подібні наслідки матимуть місце і при вимушеному зміненні місць відпочинку людей в зв'язку з негативними екологічними наслідками, що впливають на повне відновлення організму.

Для держави втрати матимуть місце за рахунок таких складаючих:

1) Зменшення виплат надходжень податків з фізичних та юридичних осіб і, відповідно, зменшення виплат податку на додану вартість.

2) При зменшенні числа працюючих збільшується також величина виплат допомоги по безробіттю

3) Зменшення доходу держави внаслідок зменшення споживання домашніх господарств при зменшені доходів сімей в зв'язку із збільшення кількості безробітних.

Подібні наслідки не завжди можуть бути точно визначені у грошовому вимірі. В таких випадках може бути застосована бальна оцінка. Нами визначені відповідні чисельні значення коефіцієнтів значущості.

В Україні створена система нормативів негативного впливу на оточуюче середовище, перевищення величини яких карається відповідними штрафами. Однак в реалії така система діє недостатньо. Докладно засоби розрахунку відповідних екологічних збитків наводяться в доповіді.

УСТОЙЧИВОЕ РАЗВИТИЕ ЭКОНОМИКИ В КОНТЕКСТЕ ГОСУДАРСТВЕННО-ЧАСТНОГО ПАРТНЕРСТВА

Яшева Г.А., д.э.н., доц.
Витебский государственный технологический університет
(г. Витебск, Беларусь)

Концепция устойчивого развития появилась в результате объединения трех основных точек зрения: экономической, социальной и экологической. Общие черты в характеристике понятия «устойчивость»: а) способность системы к восстановлению параметров после воздействия, б) способность системы к сохранению параметров при воздействии.

Традиционная экономика утверждает, что максимизация прибыли и удовлетворение потребителей в рыночной системе совместимо с максимизацией благополучия людей и что недостатки рынка можно исправить государственной политикой. Многие ученые полагают, что краткосрочная максимизация прибыли и удовлетворение индивидуумов-потребителей в конечном итоге приведет к истощению природных и социальных ресурсов, на которых зиждется благосостояние людей и выживание биологических видов.

Сторонники экологического подхода определяют устойчивое развитие как «неистощительное» развитие в долгосрочном периоде. Взаимодействие социальных и экологических подходов привело к рассмотрению ещё одного фактора устойчивого развития экономики — социального капитала.

Социальный капитал важен для экономического развития, поскольку он тесно связан с экономическим ростом и укреплением человеческого капитала. Нормы трудовой и деловой этики, вырабатываемые в процессе социального взаимодействия, способствуют повышению производительности труда и снижению издержек на осуществление экономической деятельности. Социальные контакты, возникающие в процессе получения образования, впоследствии служат источником важных знаний и умений, эффективно дополняющих формальное обучение. Укрепление социального капитала может существенно повысить эффективность социально-экономической политики государства.

Формами проявления социального капитала являются сетевое сотрудничество и государственно-частное партнерство (ГЧП). Сетевое сотрудничество – процесс установления длительных доверительных производственно-хозяйственных и социальных отношений между субъектами хозяйствования, объединенными в технологической цепи вертикальными и горизонтальными связями, основанных на общих для делового сообщества целях, нормах, традициях, правилах, обычаях.

Государственно-частное партнерство (ГЧП) представляет институциональный и организационный альянс между органами

государственного управления и бизнесом, основанный на совместном финансировании проектов, что способствует согласованию интересов государства и бизнеса в инновационном развитии, увеличению инвестиционных ресурсов, решению ряда задач национального и регионального уровня при одновременном снижении бюджетных расходов. ГЧП позволяет решать многие стоящие перед государством экономические проблемы, в первую очередь, поиска альтернативных бюджетным источникам инвестиционных ресурсов и повышения эффективности управления.

За рубежом механизмы ГЧП используются в разных сферах – жилищно-коммунальный комплекс, энергетика, транспортная инфраструктура, бизнес-инфраструктура, инновационная сфера, образование, здравоохранение, социально-благотворительная (гуманитарная) и др. В настоящее время сфера партнерских отношений распространяется на решение задач развития предпринимательства, активизации инновационной деятельности, организации кластеров товаропроизводителей.

Основными признаками государственно-частного партнерства являются следующие: стороны представлены государственным и частным секторами экономики; взаимоотношения сторон зафиксированы в официальных документах;взаимоотношения сторон носят равноправный характер; стороны имеют общие цели и четко определенный государственный интерес; четкое определение целей и ролей, разделение полномочий и ответственности, подконтрольность, стратегическое управление; стороны объединяют свои вклады для достижения общих целей; стороны распределяют между собой расходы и участвуют в использовании полученных результатов).

Мотивация в отношениях партнерства для органов государственного управления: рост занятости, производства, налоговых отчислений, экспорта, а также повышение эффективности управления в результате делегирования полномочий, объединения ресурсов и учета потребностей сторон.

Мотивация для субъектов бизнеса: активизация инноваций посредством обеспечения доступа к государственному финансированию, к результатам исследований и разработок государственного сектора, к государственной и трансграничной инфраструктуре; возможностей получения качественных материалов от местных поставщиков в результате программ развития поставщиков; возможностей расширения экспорта в результате развития приграничного сотрудничества кластеров; расширения инвестиционных ресурсов за счет привлечения иностранных инвесторов в кластер, что в целом обеспечивает субъектам повышение конкурентоспособности.

С позиции синергетики, ГЧП в социально- экономической системе создается синергетический эффект, который является свойством всех систем и проявляется в различных сферах деятельности субъектов хозяйствования и в экономике в целом.

Наукове видання

Економічні проблеми сталого розвитку

Экономические проблемы устойчивого развития

Economical Problems of Sustainable Development

Матеріали
Міжнародної науково-практичної конференції,
присвяченої пам'яті проф. Балацького О. Ф.
(Суми, 24–26 квітня 2013 р.)

Том 1

Стиль та орфографія авторів збережені.
Оргкомітет і редакція можуть не поділяти точки зору авторів.
Відповідальність за точність, достовірність і зміст матеріалів несуть автори.
Посилання на матеріали збірника обов'язкові.

Відповідальний за випуск О. В. Прокопенко
Комп'ютерне верстання В. А. Омельяненко

Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 16,74. Обл.-вид. арк. 20,66. Тираж 300 пр. Зам. №

Видавець і виготовлювач
Сумський державний університет,
вул. Римського-Корсакова, 2, м. Суми, 40007
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3062 від 17.12.2007.